

nämnda aktiekapital träffat överenskommelse med Göteborgs nya verkstads aktiebolag, varigenom kontrahenterna förbunde sig att ingå avtal i enlighet med uppgjort förslag av innebörd, att dockaktiebolaget skulle till verkstadsaktiebolaget uthyra den ifrågasatta dockan under vissa villkor. Vidare utvisade berörda handlingar, att Göteborgs stadsfullmäktige den 11 december 1913 beslutit, bland annat, att bemyndiga stadens drätselkammare att — på ansökan av dockaktiebolaget och efter prövning av betingade lånevillkor — ikläda Göteborgs stad garanti till kapital och ränta för av bolaget utgivna obligationer till ett sammanlagt kapitalbelopp av högst 625,000 kronor samt att göra giltigheten av sitt beslut i frågan beroende därav, att ett anslag, ej understigande 625,000 kronor, bleve av 1914 års riksdag beviljat för anordnande i Göteborg av en flytdocka.

Det av Kungl. Maj:t ifrågasatta statsbidraget ansågs böra utgå i tre terminer, nämligen

- 1) sedan kölplåten lagts,
- 2) sedan dockan sjösatts, och
- 3) sedan dockan anmälts färdig och blivit avsynad,

dock att den första utbetalningen i intet fall borde äga rum förr än år 1915.

I fråga om utredningen i övrigt tillåter jag mig hänvisa till det vid nämnda proposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden den 14 maj 1914.

Riksdagen, som beträffande storleken av statsbidraget samt de villkor, som borde uppställas för detsammans åtnjutande, hade en i vissa avseenden från Kungl. Maj:ts förslag avvikande mening, beviljade för ifrågavarande ändamål ett anslag å 500,000 kronor att disponeras enligt de i ovannämnda statsrådsprotokoll angivna grunder och på följande villkor, nämligen:

att Göteborgs stad i enlighet med sitt åtagande, dock utan inskränkning till angiven tid av 40 år, medgåve, att dockan förlades i stadens hamn ävensom att staden, jämväl enligt åtagande, verkställde och underhölle för ändamålet erforderlig muddring i Göta älv samt, under förutsättning av Kungl. Maj:ts tillstånd, iklädde sig garanti till kapital och ränta för av det för dockans anskaffande bildade dockaktiebolaget utgivna obligationer till ett sammanlagt belopp av minst 625,000 kronor;

att dockan uthyrdes till Göteborgs nya verkstads aktiebolag på villkor, som i allt huvudsakligt överensstämde med det handlingarna i ärendet bilagda förslag till avtal;

[39.]

att ägaren respektive arrendatorn av dockan visade sig äga obehindrad och fri spårförbindelse till dockans förläggningsplats;

att dockan byggdes vid varv i Sverige;

att dockan icke erhöle mindre dimensioner än att fartyg med en dockningsvikt av 10,000 tons, en längd av 165 meter, en bredd av 23.5 meter och ett djupgående av 7.5 meter kunde däri intagas;

att ritningarna till dockan med dess pumpsystem ävensom arbetets utförande skulle vara underkastade den granskning och kontroll, som Kungl. Maj:t bestämde;

att plåtarbetet för dockan skulle vara påbörjat den 1 oktober 1915;

att avgifterna för dockans begagnande skulle utgå enligt av Kungl. Maj:t fastställd taxa;

att kronans fartyg skulle äga företrädesrätt till dockans begagnande framför enskildas fartyg, även i det fall att dessa blivit tidigare anmälda, dock att kronans fartyg icke skulle hava sådan rätt framför anmäld haverist eller annat enskilt fartyg, som vore i trängande behov av att intagas i docka, därest ej kronans fartyg ävenledes vore haverist;

att för kronans fartyg avgiftsfrihet varje år skulle äga rum intill ett belopp, motsvarande tre procent av det beviljade statsanslaget;

att kronan beträffande dess fartyg, vilka vore av för stora dimensioner för att kunna intagas i annan i Göteborg befintlig docka, skulle äga rätt att själv eller genom annan verkstad, som vederbörande myndighet bestämde, utföra reparationsarbeten i dockan, därvid kronan eller den verkstad, som utförde arbetet, skulle vara skyldig att kontant ersätta arrendatorns av dockan kostnader för dockans arrendering inklusive assurans, underhåll och avlöning till fasta dockpersonalen under den tid, dockan för dylik genom kronan eller annan enskild verkstad utförd reparation vore upptagen, efter avdrag av den enligt fastställd taxa utgående avgiften för dockan under samma tid, vilken avgift skulle avgå å det belopp, för vilket kronan ägde rätt att disponera dockan;

att, om vid bestämmandet av storleken av det ersättningsbelopp, kronan eller annan enskild verkstad sålunda skulle betala till arrendatorn, och vid vars beräkning hänsyn endast skulle tagas till de dagar av året, som dockan varit i bruk för dockning av fartyg, enighet ej kunde uppnås, tvisten skulle hänskjutas till avgörande av skiljemän i enlighet med lagen om skiljemän den 28 oktober 1887;

att, därest dockan skulle komma att förr än 60 år efter det densamma tagits i bruk icke vidare användas för sitt ändamål, ägaren skulle vara skyldig att av det utbetalade statsanslaget återbära så stor del, som efter beräkning av $\frac{1}{60}$ därav för varje helt år belöpte sig å vad av

de nämnda sextio åren återstode, jämte 4 procent ränta från den dag, dockans begagnande för det avsedda ändamålet upphörde; samt

att Göteborgs stad förbunde sig att, för den händelse det bildade dockaktiebolaget skulle upplösas, svara för uppfyllandet av de till statens förmån föreskrivna villkoren för understödets åtnjutande.

Till beredande av sådant understöd under år 1915 anvisade riksdagen på extra stat för samma år ett belopp av 200,000 kronor.

Genom beslut den 18 september 1914 anbefalldes Kungl. Maj:t sedermera kommerskollegium att i anledning av riksdagens berörda beslut, så snart ske kunde, efter vederbörandes hörande till Kungl. Maj:t inkomma med utlåtande och förslag i ärendet.

Sådant utlåtande hade ännu icke inkommit, då jag den 12 mars 1915 inför Kungl. Maj:t anmälde frågan om ytterligare anvisning å det av riksdagen beviljade anslaget. Jag förmälde emellertid, att jag under hand inhämtat, att kommerskollegium anmodat Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län att från Göteborgs stad och övriga vederbörande infordra yttrande i ärendet, särskilt rörande de för anslagets disponerande angivna grunder och villkor; och hade sedermera Kungl. Maj:ts befallningshavande med eget utlåtande till kollegium överlämnat berörda yttranden. Av dessa yttranden framginge, att Göteborgs stadsfullmäktige för sin del godkänt de förändringar i och tillägg till villkoren för statsbidragets åtnjutande, vilka år 1914 gjordes av riksdagen, samt att staden i övrigt vidhållit sina den 11 december 1913 fattade beslut i förevarande ämne, dock under förutsättning att dockaktiebolaget, utöver i bolaget redan tecknat aktiekapital jämte statsanslaget och obligationslånet, tillfördes det ytterligare aktiekapital intill ett belopp av högst 125,000 kronor, som kunde finnas erforderligt för anskaffning i fullt färdigt skick och förläggning å anvisad plats av en flytdocka av den beskaffenhet, som av riksdagen vid anslagets beviljande blivit bestämd. Vidare hade under hand meddelats mig, att anskaffandet av berörda, eventuellt ytterligare erforderliga aktiekapital torde vara tryggat.

Tillika anförde jag, att till min kännedom kommit, att de av Kungl. Maj:t och riksdagen bestämda terminerna för statsbidragets utbetalande icke ansåges fullt ändamålsenliga. Man hade nämligen mot desamma anmärkt, att de voro anknutna till de tidsperioder, vari byggandet av ett fartyg kunde indelas, men att samma indelning icke med fördel kunde komma till användning i fråga om byggandet av ifrågavarande flytdocka. Denna flytdocka vore avsedd att byggas i tre

[39.] sektioner. Av tekniska anledningar och för att utrymmet å det varv, där dockan skulle byggas, icke skulle onödigtvis upptagas, syntes det vara fördelaktigare, att varje sektion fullbordades för sig. På grund därav hade det varit lämpligare, att betalningsterminerna hänförs till vissa tidsperioder av de olika dockdelarnas fullbordande.

Det för dockans anskaffande bildade bolaget, aktiebolaget Göteborgs skeppsdockor, hade också i en till kommerskollegium ingiven skrift framhållit såsom för bolaget lämpligt, att terminerna begränsades till två, den första då första dockdelen sjösatts och den andra då dockan i sin helhet sjösatts, avprovats och godkänts. Vid inträffandet av vardera av nämnda två tidpunkter skulle hälften av det beviljade statsbidraget utgå. Bolaget hade därjämte förklarat sig ej behöva äga tillgång till första hälften av statsbidraget förrän år 1916. Andra hälften skulle ej behöva utbetalas förrän år 1917.

Sedan kommerskollegium med eget yttrande till Kungl. Maj:t överlämnat dockaktiebolagets nyssnämnda skrift, avlät Kungl. Maj:t berörda den 12 mars 1915 proposition i ämnet (nr 65) till riksdagen.

Enligt det vid nämnda proposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden förklarade jag mig icke hava något att erinra emot den ifrågasatta förändringen av betalningsterminerna. Då riksdagen å extra stat för år 1915 för ifrågasatta ändamål anvisat ett belopp av 200,000 kronor samt vid första terminen, vilken icke skulle inträffa förrän år 1916, ett belopp av 250,000 kronor skulle utbetalas, skulle för nämnda likvid ett ytterligare belopp av 50,000 kronor erfordras.

Kungl. Maj:t föreslog också i enlighet med min hemställan riksdagen att dels av det utav riksdagen till understöd för byggandet av en flytdocka i Göteborg beviljade anslag å 500,000 kronor å extra stat för år 1916 anvisa ett belopp av 50,000 kronor, dels ock medgiva, att i fråga om utbetalandet av det beviljade anslaget finge tillämpas de förändrade bestämmelser, som nyss angivits.

Riksdagen biföll Kungl. Maj:t berörda framställning. Härvid fäste emellertid riksdagen uppmärksamhet å det förbehåll om anskaffande av ytterligare aktiekapital, som stadsfullmäktige i Göteborg fäst vid sitt godkännande av de utav riksdagen vidtagna ändringarna i och tilläggen till villkoren för statsbidragets åtnjutande; och uttalade riksdagen i anslutning härtill, att man icke kunde anse sig för det dåvarande äga säker kännedom, att något för Göteborgs stad bindande godkännande av ifrågasatta villkor förelåge, i följd varav det syntes böra tillses, att, innan

någon del av statsbidraget utbetalades, samtliga de av riksdagen uppställda villkoren vore uppfyllda. [39.]

Genom nådigt brev den 18 juni 1915 anbefalldes Kungl. Maj:t kommerskollegium att, i anledning av riksdagens sist angivna beslut, efter vederbörandes hörande till Kungl. Maj:t inkomma med utlåtande och förslag i ämnet.

Kommerskollegium inkom med utlåtanden i ärendet den 25 augusti och den 30 oktober 1915; och överlämnade kollegium till ämbetsverket inkomna handlingar i förevarande ämne, utvisande, bland annat, att enligt ett den 24 juli 1915 dagtecknat kontrakt mellan aktiebolaget Göteborgs skeppsdockor såsom beställare och Göteborgs nya verkstadsaktiebolag såsom leverantör rörande byggnad och leverans av en flytdocka leverantören garanterade, att totala ersättningen för vad han åtagit sig ej skulle överstiga 1,750,000 kronor med förpliktelse för leverantören att i likvid för den del av kostnadssumman, som överstege 1,625,000 kronor till pari teckna aktier i aktiebolaget Göteborgs skeppsdockor, samt att stadsfullmäktige i Göteborg numera förklarat sig finna det av staden uppställda förbehållet om viss teckning av aktier i aktiebolaget Göteborgs skeppsdockor fullgjort genom det mellan sistnämnda bolag och Göteborgs nya verkstadsaktiebolag sålunda träffade avtal.

Den 8 oktober 1915 uppdrog Kungl. Maj:t åt t. f. förste fartygsinspektören i Göteborgs distrikt J. Rosengren att vara statens kontrollant vid ifrågavarande dockbyggnadsföretag, med åliggande, bland annat, att övervaka iakttagandet av de av riksdagen godkända villkoren i avseende å dockans dimensioner, att tillse, att statsverkets intressen bleve vid byggnadsföretaget behörigen tillgodosedda, samt att verkställa dockans avsynning.

Genom nådigt brev den 19 november 1915 fann Kungl. Maj:t gott *dels* anbefalla statskontoret att efter ingången av år 1916 och sedan genom intyg av den av Kungl. Maj:t förordnade kontrollanten vid dockbyggnadsföretaget styrkts, att första delen av dockan sjösatts och övriga för utbetalande av första hälften av anslaget föreskrivna villkor blivit fullgjorda, till aktiebolaget Göteborgs skeppsdockor utbetala av riksdagen på extra stat för åren 1915 och 1916 anvisade belopp för ifrågavarande ändamål, eller tillhoppa 250,000 kronor, *dels ock* uppdraga åt Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län att i god tid före dockans avsynande från vederbörande infordra förslag till ej mindre taxa å avgifter än även reglemente för dockans begagnande

[39.] samt till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag, som på grund därav kunde varda avgivna, jämte eget utlåtande.

Slutligen må erinras, att Kungl. Maj:t genom beslut den 27 januari 1915 medgivit, att Göteborgs stad finge ikläda sig garanti till kapital och ränta för av dockaktiebolaget utgivna obligationer till ett sammanlagt belopp av 625,000 kronor.

Departements-
chefen.

Enligt den plan för statsbidragets utbetalande, som av Kungl. Maj:t och riksdagen godkänts, skulle återstoden av nämnda bidrag eller 250,000 kronor utgå år 1917. Anslag till nämnda belopp torde därför böra av riksdagen äskas för ändamålet; och hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det utav riksdagen till understöd för byg-
gandet av en flytdocka i Göteborg beviljade anslag
å kronor 500,000
å *extra stat* för år 1917 anvisa återstoden kronor 250,000.

14. Bidrag till internationell patrulleringstjänst i Norra Atlanten.

[40.]
Bidrag till
internationell
patrullerings-
tjänst i
Norra
Atlanten.
(extra anslag.)

Å den i London under vintern 1913—1914 hållna internationella sjösäkerhetskonferensen träffades nödiga anstalter för anskaffande genom Nordamerikas Förenta Staters försorg av två fartyg, avsedda för internationell patrulleringstjänst i de av is hemsökta trakterna av Atlantiska Oceanens norra del. Bestämmelser härom finnas intagna i den vid ifrågasvarande konferens ingångna, i London den 20 januari 1914 undertecknade konventionen, varest stadgas, att nämnda två fartyg skola användas under hela den årstid, då is förekommer, för efterforskningar av drivis och under resten av året till undersökningar och observationer angående isförhållandena samt till oskadliggörande av vrak. I planen ingår, att utgifterna för denna patrulleringstjänst skola i viss proportion erläggas av olika stater, därvid på Sveriges lott skulle komma två procent av de till ett årligt belopp av högst 40,000 pounds sterling beräknade kostnaderna.

Redan den 15 februari 1914 började amerikanska tullbevakningsfartyget »Seneca» tjänstgöra såsom internationellt patrullfartyg, ehuru konventionen då ännu icke trätt i kraft.

Sedan kommerskollegium avgivet infortrat utlåtande, föreslog Kungl. Maj:t i en den 10 juli 1914 avlåten proposition riksdagen att såsom bidrag från Sverige till uppehållande av internationell patrulleringstjänst i Norra

Atlanten m. m. under åren 1914 och 1915 å extra stat under sjunde huvudtiteln för år 1915 bevilja ett förslagsanslag å högst 27,375 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav under år 1914 använda högst 12,775 kronor. [40.]

Beträffande innehållet av kommerskollegii utlåtande och den i övrigt till grund för nämnda proposition liggande utredning ber jag att få hänvisa till det vid propositionen fogade utdrag av protokollet över finansärenden berörda den 10 juli.

Kungl. Maj:ts framställning blev av riksdagen bifallen.

Den 17 december 1914 beslöt Kungl. Maj:t att för Sveriges del ratificera ovannämnda konvention, vilken skulle den 1 juli 1915 träda i kraft.

För ifrågavarande ändamål har riksdagen å extra stat för år 1916 beviljat ett förslagsanslag å högst 15,360 kronor.

I skrivelse den 16 oktober 1915 har kommerskollegium hemställt om anvisande av för ändamålet erforderliga medel jämväl för år 1917.

Kommerskollegium.

Kommerskollegium har därvid erinrat, att Sveriges ifrågavarande bidrag visserligen kunde efter föregående uppsägning upphöra såväl den 1 september 1916 som ock samma dag år 1917. Kommerskollegium funne emellertid för sin del bidraget böra utgå åtminstone intill utgången av år 1917.

Vid beräkandet av det belopp, vartill Sveriges andel i kostnaderna för år 1917 för berörda patrulleringstjänst m. m. borde uppgå, har kollegium utgått från det för sammanlagda kostnaden fastslagna maximibeloppet, 40,000 pounds sterling för år. Det för år 1917 från Sverige utgående bidraget skulle uppgå till 2 procent av sammanlagda kostnaden, alltså högst till 800 pounds sterling, vilket i svenskt mynt, utan avseende å den för tillfället osedvanligt låga kursen, torde böra upptagas till samma belopp som för år 1916 och således till 15,360 kronor.

Såsom kommerskollegium framhållit, torde anslag även för år 1917 böra utgå för ifrågavarande ändamål. Anslaget torde dock icke böra upptagas till högre summa än det för år 1915 avsedda anslagsbeloppet eller 14,600 kronor.

Departementschefen.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag från Sverige till uppehållande av internationell patrulleringstjänst i Norra Atlanten m. m. å extra stat för år 1917 bevilja ett förslagsanslag å högst..... kronor 14,600.

15. **Understöd till aktiebolaget svenska ostasiatiska kompaniet för fortsatt uppehållande av regelbunden ångfartygsförbindelse mellan Sverige och Ostasien.**

[41.]
Understöd till
aktiebolaget
svenska ost-
asiatiska kom-
paniet för
fortsatt uppr-
hållande av
regelbunden
ångfartygs-
förbindelse
mellan
Sverige och
Ostasien.
(extra anslag.)

På grund av beslut vid 1911 års riksdag samt i enlighet med ett mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, och aktiebolaget svenska ostasiatiska kompaniet, å andra sidan, träffat avtal är nämnda bolag berättigat att såsom understöd för fortsatt uppehållande under tiden 1 augusti 1912—31 december 1917 av regelbunden ångbåtsförbindelse mellan Sverige och Ostasien uppbära för år 1917 ett belopp av 250,000 kronor. Av nämnda belopp bör jämlikt riksdagens beslut 165,000 kronor anvisas å riksstaten och resten utgå av vissa besparingar.

Emellertid har bolaget gjort framställning om upphävande av ifrågavarande avtal och därvid erbjudit sig att till statsverket återbetala vad bolaget på grund av samma avtal hittills uppburit i subvention. Utredningen i denna fråga är ännu icke avslutad, varför jag icke är i stånd att nu underställa densamma Kungl. Maj:ts prövning. Då emellertid på utfallet av denna prövning lärers bliva beroende, huruvida anslag till subvention åt bolaget blir för år 1917 erforderligt eller ej, är sålunda icke heller möjligt att nu intaga definitiv ståndpunkt i berörda anslagsfråga. Det nödiga beloppet torde alltså böra tillsvidare beräknas i förslaget till riksstat.

Jag hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den framställning i ämnet, som kan varda till riksdagen avlåten, till understöd åt aktiebolaget svenska ostasiatiska kompaniet för fortsatt uppehållande av regelbunden ångbåtsförbindelse mellan Sverige och Ostasien bland de *extra anslagen* under sjunde huvudtiteln för år 1917 beräkna ett belopp av kronor 165,000.

E. **Industri, hantverk och slöjd.**1. **Befrämjande i allmänhet av slöjderna.**

Genom kungörelse den 17 december 1914 förordnade Kungl. Maj:t, att det tillsvidare skulle anstå med åtgärder för utdelning för år 1915 av, bland annat, följande reseunderstöd, nämligen reseunderstöd åt idkare av hantverk och annan mindre industri, reseunderstöd åt arbetare i de särskilda näringsyrkena samt reseunderstöd åt verkmästare och förmän inom industrien. Samtliga dessa reseunderstöd utgingo från den under sjunde huvudtiteln å ordinarie stat såsom reservationsanslag uppförda anslagstiteln »Befrämjande i allmänhet av slöjderna», vilken, bland andra anslagsbelopp, omfattade ett reservationsanslag å 18,000 kronor för reseunderstöd åt idkare av hantverk och annan mindre industri, ett bestämt anslag å 50,000 kronor för reseunderstöd åt arbetare i de särskilda näringsyrkena samt ett reservationsanslag å 15,000 kronor för reseunderstöd åt verkmästare och förmän inom industrien.

Dessutom föreskrev Kungl. Maj:t i nådigt brev till kommerskollegium sanma den 17 december, att det tillsvidare skulle anstå med åtgärder för utdelning för år 1915 av vissa belopp av det i anslagstiteln »Befrämjande i allmänhet av bergsbruket» ingående reservationsanslaget till reseunderstöd åt personer, som önska i främmande länder förvärva ökad insikt och skicklighet i vad till bergshanteringen hör, samt av det till anslagstiteln »Befrämjande i allmänhet av slöjderna» hörande reservationsanslaget till reseunderstöd åt teoretiskt och praktiskt bildade tekniker, vilka icke ägna sig åt bergshanteringen. De genom sistnämnda beslut innehållna medlen utgjorde för bergstekniker 3,000 kronor och för övriga tekniker 12,500 kronor eller halva beloppet av vardera anslaget.

På grund av nu omförmälda beslut hava av 1915 års anslag innehållits följande belopp, nämligen

1) reseunderstöd åt idkare av hantverk och annan mindre industri.....	kronor 18,000: —
2) reseunderstöd åt arbetare i de särskilda näringsyrkena	» 50,000: —
	Transport kronor 68,000: —

[42.]
Befrämjande
i allmänhet av
slöjderna.
(ordinarie
anslag.)

[42.]

	Transport kronor	68,000: —
3) reseunderstöd åt verkmästare och förmän inom industrien.....	»	15,000: —
4) reseunderstöd åt bergstekniker.....	»	3,000: —
5) reseunderstöd åt andra tekniker.....	»	12,500: —
	Summa kronor	98,500: —

På förslag av Kungl. Maj:t har 1915 års riksdag ej mindre medgivit, att vad som under år 1915 kunde vara besparat å ordinarie anslaget till reseunderstöd åt arbetare i de särskilda näringsyrkena, finge under år 1916 tagas i anspråk för tillgodoseende av det med anslaget avsedda ändamålet,

än även för år 1916,

dels indragit sistnämnda ordinarie anslag, stort 50,000 kronor,

dels nedsatt det ordinarie reservationsanslaget till reseunderstöd åt teoretiskt och praktiskt bildade tekniker, som icke ägna sig åt bergshanteringen, förut 25,000 kronor, med 12,500 kronor till 12,500 kronor.

dels nedsatt det ordinarie reservationsanslaget till reseunderstöd åt personer, som önska i främmande länder förvärva ökad insikt och skicklighet i vad till bergshanteringen hörer, förut 6,000 kronor, med 3,000 kronor till 3,000 kronor,

dels indragit det ordinarie reservationsanslaget till reseunderstöd åt idkare av hantverk och annan mindre industri, stort 18,000 kronor,

dels ock indragit det ordinarie reservationsanslaget till reseunderstöd åt verkmästare och förmän inom industrien, stort 15,000 kronor.

Kommerskollegium.

I skrivelse den 26 oktober 1915 har kommerskollegium, efter att hava redogjort för Kungl. Maj:ts och riksdagens av mig nu omförmälda beslut, vidare anfört:

»För tillgodoseende av de med ifrågavarande anslag avsedda ändamål kunna sålunda för år 1916, förutom från äldre anslag möjligen förefintliga besparingar, följande belopp komma till användning nämligen

1) reseunderstöd åt idkare av hantverk och annan mindre industri.....	kronor	18,000: —
2) reseunderstöd åt arbetare i de särskilda näringsyrkena	»	50,000: —
3) reseunderstöd åt verkmästare och förmän inom industrien	»	15,000: —
4) reseunderstöd åt bergstekniker.....	»	6,000: —
5) reseunderstöd åt andra tekniker.....	»	25,000: —
	Summa kronor	114,000: —

Då emellertid de ogynnsamma internationella förhållanden, som torde hava föranlett Eders Kungl. Maj:ts uppskovsbeslut den 17 december 1914, fortfarande

äro rådande, och grundad förhoppning om en ändring till det bättre under den närmare framtiden icke lärer kunna hysas, synes det kollegium riktigast, att vid fördelningen av 1916 års anslag till reseunderstöd av här ifrågavarande art, endast en del av anslagen tages i anspråk.

Vid den fördelning, som sålunda skulle ifrågakomma, borde enligt kollegii förmenande reseunderstöd utgå, beträffande bergstekniker och andra tekniker, allenast för studieresor till Amerika och, beträffande de tre återstående grupperna, allenast för studieresor inom landet samt till neutrala länder. Beträffande storleken av de anslagsbelopp, som skulle ifrågakomma till fördelning, anser kollegium, att av anslaget till reseunderstöd åt arbetare i de särskilda näringsyrkena bör fördelas 15,000 kronor, medan av övriga anslag hälften av förut angivna, till utdelning disponibla belopp bör användas till med vederbörande anslag avsedda ändamål.

De medel, som skulle kunna besparas, skulle sålunda uppgå till 67,000 kronor. anvisade å ordinarie stat.

Kollegium finner däremot icke anledning föreslå någon ändring i anslagen till resestipendier för år 1917, utan synas desamma böra utgå med sedvanliga belopp, nämligen på ordinarie stat 114,000 kronor.

Därest Eders Kungl. Maj:t finner lämpligt, att anslagen till stipendier i ovan nämnd utsträckning besparas för andra ändamål, får kollegium hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte förordna.

att på kollegium ankommande åtgärder för fördelning år 1916 av nedan-nämnda reseunderstöd må avse allenast fördelning av följande belopp, nämligen

reseunderstöd åt teoretiskt och praktiskt bildade tekniker, som icke ägna sig åt bergshanteringen	kronor	12,500: —
reseunderstöd åt personer, vilka önska i främmande länder förvärva ökad insikt i vad till bergshanteringen hörer	»	3,000: —
reseunderstöd åt idkare av hantverk och annan mindre industri	»	9,000: —
reseunderstöd åt verkmästare och förmän inom industrien	»	7,500: —
reseunderstöd åt arbetare i de särskilda näringsyrkena	»	15,000: —.»

Genom beslut den 12 november 1915 har Kungl. Maj:t bifallit kommerskollegii ifrågavarande förslag rörande fördelning av reseunderstöd under år 1916.

Å berörda anslag till reseunderstöd lära sålunda följande, för år 1916 tillgängliga belopp komma att besparas, nämligen

1) reseunderstöd åt idkare av hantverk och annan mindre industri	kronor	9,000: —
2) reseunderstöd åt arbetare i de särskilda näringsyrkena	»	35,000: —
3) reseunderstöd åt verkmästare och förmän inom industrien	»	7,500: —
4) reseunderstöd åt bergstekniker	»	3,000: —
5) reseunderstöd åt andra tekniker	»	12,500: —

Summa kronor 67,000: —.

[42.]
Departements-
chefen.

I likhet med kommerskollegium anser jag, att för år 1917 böra de före den nu rådande kristiden sedvanliga beloppen av ifrågavarande reseunderstöd finnas till förfogande, nämligen av

1) reseunderstöd åt idkare av hantverk och annan mindre industri	kronor	18,000: —
2) reseunderstöd åt arbetare i de särskilda näringsyrkena.....	»	50,000: —
3) reseunderstöd åt verkmästare och förmän inom industrien.....	»	15,000: —
4) reseunderstöd åt bergstekniker	»	6,000: —
5) reseunderstöd åt andra tekniker.....	»	25,000: —

Summa kronor 114,000: —.

För vinnande av detta resultat erfordras, dels att riksdagens medgivande inhämtas att under år 1917 få disponera besparingarna från år 1915 å anslaget till reseunderstöd åt arbetare i de särskilda näringsyrkena för tillgodoseendet av det med anslaget avsedda ändamålet, dels ock att under respektive anslagstitlar för år 1917 äskas sådana belopp, att de tillsammans med besparingarna uppgå till de nyss anförda summorna för de olika reseunderstöden.

För användningen av de anslag, som sålunda skulle återupptagas i riksstaten, böra givetvis gälla samma bestämmelser, som voro i tillämpning före anslagens tillfälliga uteslutande ur riksstaten.

Beträffande anslaget till reseunderstöd åt bergstekniker har jag redan under punkten 26 gjort framställning.

Jag får alltså nu hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i fråga om särskilda anslag under den å *ordinarie stat* uppförda anslagstiteln »Befrämjande i allmänhet av slöjderna»,

ej mindre medgiva, att besparingar, uppkomna å det i 1915 års riksstat upptagna ordinarie anslaget till reseunderstöd åt arbetare i de särskilda näringsyrkena, må under år 1917 tagas i anspråk för tillgodoseende av det med anslaget avsedda ändamålet, *än även* för år 1917

dels återupptaga ett anslag till reseunderstöd åt arbetare i de särskilda näringsyrkena samt bestämma detsamma till..... kronor 15,000,

dels bestämma reservationsanslaget till reseunderstöd åt teoretiskt och praktiskt bildade tekniker, vilka icke ägna sig åt bergshanteringen, till kronor 12,500,
dels återupptaga ett reservationsanslag till reseunderstöd åt idkare av hantverk och annan mindre industri samt bestämma detsamma till kronor 9,000,
dels ock likaledes återupptaga ett reservationsanslag till reseunderstöd åt verkmästare och förmän inom industrien samt bestämma detsamma till kronor 7,500.

[42.]

Vid bifall härtill skulle det ordinarie anslaget till befrämjande i allmänhet av slöjderna,

i 1916 års riksstat upptaget med	kronor 13,500
såsom bestämt anslag och	» 12,500
som reservationsanslag till reseunderstöd åt teoretiskt och praktiskt bildade tekniker, vilka icke ägna sig åt bergshanteringen, eller tillhopa	» 26,000,
höjas med	» 31,500
till	» 57,500,
varav såsom bestämt anslag	» 28,500
och	» 29,000,
utgörande särskilda reservationsanslag till reseunderstöd åt tekniker, som nyss nämnts, åt idkare av hantverk och annan mindre industri samt åt verkmästare och förmän inom industrien.	

2. Vävskolan i Borås.

För inrättande av en vävskola, ställd i samband med tekniska elementarskolan i Borås, anvisade 1868 års riksdag på extra stat, jämte 4,500 kronor till skolans första uppsättning av maskiner och redskap, ett belopp av 3,000 kronor för skolans underhåll, mot villkor att från länets landsting eller eljest inom orten tillskötes ett därutöver för ändamålet behöfligt ytterligare belopp av 1,500 kronor. Sedermera har riksdagen årligen för skolans underhåll på extra stat beviljat anslag, som utgått med 3,000 kronor till och med år 1872 och därefter till och med år 1914 med 3,800 kronor, mot villkor att av länets landsting eller eljest för ändamålet tillskötes ett belopp, motsvarande minst hälften av statsanslaget.

[43.]

Vävskolan i
Borås.
(extra anslag.)

[43.]

Vidare har riksdagen årligen för tiden från och med år 1882 till och med år 1914 såsom bidrag till avlöande av en andre lärare vid skolan, likaledes på extra stat, anvisat ett anslag av 1,000 kronor, under villkor att enahanda belopp bleve för ändamålet från Älvsborgs läns landsting eller eljest tillskjutet. 1909 års riksdag beviljade dessutom på extra stat för år 1910 såsom bidrag till personlig löneförbättring för föreståndaren och förste läraren vid skolan Arthur Krebs ett belopp av 500 kronor och såsom bidrag till sådan löneförbättring för andre läraren därstädes Sven H. von Schedvin ett belopp av 250 kronor, under villkor att lika belopp, tillhopa 750 kronor, bleve för ändamålet från Älvsborgs läns landsting eller eljest tillskjutna. Sammanlagda anslagsbeloppet av statsmedel för år 1910 utgjorde alltså 5,550 kronor; och har riksdagen jämväl för vart och ett av åren 1911—1914 för omförmälda ändamål på extra stat beviljat anslag å tillhopa sistnämnda belopp. Älvsborgs läns landsting har å sin sida tillskjutit de för statsunderstödet tillgodonjutande erforderliga belopp, utgörande under tiden 1910—1914 tillsammans 3,650 kronor om året.

I en till Kungl. Maj:t ställd, av kommerskollegium med skrivelse den 28 oktober 1913 överlämnad skrift gjorde styrelsen för tekniska elementarskolan i Borås framställning om höjning av statsbidraget till vävskolan för år 1915.

Beträffande den av styrelsen till stöd för berörda framställning förebragta utredning och innehållet av kollegii omförmälda skrivelse ber jag att få hänvisa till det utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden, som finnes fogat vid den till riksdagen den 14 januari 1914 avlätna statsverkspropositionen.

På grund av vad sålunda förekommit, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att på extra stat för år 1915 bevilja *dels* såsom bidrag till upprätthållande av vävskolan i Borås ett belopp av 5,600 kronor, under villkor att från Älvsborgs läns landsting eller eljest tillskötes ett belopp, motsvarande minst hälften av berörda statsanslag, *dels* såsom bidrag till avlöande av en andre lärare vid samma skola ett belopp av 1,500 kronor, under villkor att enahanda belopp bleve för ändamålet från nämnda landsting eller eljest tillskjutet, *dels ock* såsom bidrag till personlig löneförbättring för föreståndaren och förste läraren vid skolan Arthur Krebs ett belopp av 750 kronor, under villkor att Krebs' avlöningsförmåner för år 1915 icke sattes till lägre belopp än 4,500 kronor, och såsom bidrag till sådan löneförbättring för biträdande lärarinnan därstädes Hilma Stenwall ett belopp av 300 kronor, under villkor att mot-

svarande belopp, tillhopa 1,050 kronor, bleve för ändamålet från omförmälda läns landsting eller eljest tillskjutna.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, blevo de begärda anslagen under de föreslagna villkoren av riksdagen anvisade.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag beviljade även 1915 års riksdag för ifrågavarande ändamål på enahanda villkor samma belopp på extra stat för år 1916.

Nu har kommerskollegium med eget yttrande den 12 oktober 1915 överlämnat *dels* en av styrelsen för tekniska elementarskolan i Borås till kollegium ingiven, till Kungl. Maj:t ställd skrift, däri styrelsen gjort framställning om anvisande av statsbidrag för år 1917 till vävskolan i Borås till samma belopp som för innevarande år beviljats, *dels ock* utdrag av protokoll, hållet vid lagtima landsting i Älvsborgs län den 21 september 1915, utvisande, att landstinget till uppehållande av vävskolans verksamhet under år 1916 och såsom bidrag till lärarlöner beviljat de belopp å tillhopa 5,350 kronor, som för statsbidragens utfående äro erforderliga.

Kommerskollegium har i sitt berörda yttrande tillstyrkt, att åtgärd vidtoges för anvisande på extra stat för år 1917 av de begärda bidragen under enahanda villkor, som blivit fästa vid anslagen för innevarande år.

Såsom min företrädare i ämbetet vid tillstyrkande av Kungl. Maj:ts framställning i ämnet år 1914 till riksdagen framhöll, har den av Kungl. Maj:t tillsatta kommittén för avgivande av utlåtande och förslag rörande förändrad anordning av den lägre tekniska undervisningen den 11 juni 1912 avgivit sitt betänkande, däri kommittén, bland annat, föreslagit, att vävskolan i Borås skulle omorganiseras till en fackskola för textilindustrien. Då ärendet emellertid ännu icke föreligger i fullt utrett skick, torde proposition i ämnet icke kunna föreläggas innevarande års riksdag. Skolan lärers alltså även under år 1917 komma att verka i samma form som hittills.

I fråga om statsunderstödet storlek och fördelning samt villkoren för dess åtnjutande torde icke någon förändring böra ske i de för innevarande år gällande förhållanden. Såsom särskild förutsättning för bidraget till personlig löneförbättring för föreståndaren och förste läraren vid skolan Arthur Krebs torde för år 1917, liksom för åren 1915 och 1916, böra uppställas det villkoret, att Krebs' avlöningsförmåner icke sättas till lägre belopp än 4,500 kronor.

På grund av vad jag sålunda anført, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[43.]

att på *extra stat* för år 1917 bevilja

dels såsom bidrag till upprätthållande av vävskolan i Borås ett belopp av kronor 5,600, under villkor att från Alvsborgs läns landsting eller eljest tillskjutes ett belopp, motsvarande minst hälften av berörda statsanslag,

dels såsom bidrag till avlönande av en andre lärare vid samma skola ett belopp av kronor 1,500, under villkor att enahanda belopp varder för ändamålet från nämnda landsting eller eljest tillskjutet,

dels ock såsom bidrag till personlig löneförbättring för föreståndaren och förste läraren vid skolan Arthur Krebs ett belopp av kronor 750 och såsom bidrag till sådan löneförbättring för biträdande lärarinnan därstädes Hilma Stenwall ett belopp av kronor 300, under villkor att dessa löneförbättringar motsvarande belopp varda för ändamålet från omförmälda läns landsting eller eljest tillskjutna samt, beträffande löneförbättringen för Krebs, därjämte, att hans avlöningsförmåner för år 1917 ej sättas till lägre belopp än 4,500 kronor.

3. Understöd till Sveriges hantverksorganisation.

[44.]
Understöd
till Sveriges
hantverks-
organisation.
(extra anslag.)

Genom ombildning av den år 1893 upprättade centralstyrelsen för Sveriges hantverks- och industriföreningar lades år 1905 grunden till Sveriges hantverksorganisation. Organisationen, som avser att såsom gemensamt organ för de olika hantverksföreningarna inom landet tillvarataga de mera yrkesmässiga hantverksintressena, har för utgivande av Hantverks- och industritidning eller, såsom den sedermera benämnts, Svensk hantverkstidning alltsedan år 1906 tilldelats understöd av statsmedel, vilket understöd från och med år 1909 årligen utgått med ett belopp av 3,000 kronor från manufakturförlagslånefonden, varjämte organisationen från och med år 1911 i egenskap av förmedlare av utlåningen från fonden för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri åtnjutit ett av riksdagen årligen beviljat anslag av 2,000 kronor.

I särskilda till Kungl. Maj:t under år 1912 inkomna skrifter gjorde

styrelsen för Sveriges hantverksorganisation framställning om anslag å 7,000 kronor för vardera av åren 1913 och 1914 till upprätthållande av organisationens allmänna verksamhet.

[44.]

Med anledning härav tilldelade Kungl. Maj:t enligt beslut den 14 januari 1913 under vissa i statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag angivna villkor hantverksorganisationen såsom bidrag till dess verksamhet under år 1913 ett belopp av 3,000 kronor, att utgå från manufakturförslagslånefonden. I anledning av en av Kungl. Maj:t gjord framställning anvisade vidare riksdagen på berörda villkor å extra stat för år 1914 ett belopp av 4,000 kronor, varjämte Kungl. Maj:t genom beslut den 20 juni 1913 på samma villkor tilldelade hantverksorganisationen såsom bidrag till dess verksamhet år 1913 ytterligare 4,000 kronor och för samma ändamål år 1914 3,000 kronor, att utgå ur manufakturförslagslånefonden.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar, har riksdagen sedermera på extra stat för vardera av åren 1915 och 1916 såsom bidrag till Sveriges hantverksorganisationens verksamhet på de för statsbidrags åtnjutande dittills gällande villkor anvisat ett belopp av 4,000 kronor; och har Kungl. Maj:t sedermera genom särskilda beslut på samma grunder, utöver vad riksdagen sålunda anvisat, tilldelat hantverksorganisationen för dess verksamhet under vardera av sistnämnda år ytterligare ett belopp av 3,000 kronor, att utgå av manufakturförslagslånefonden.

Nu har styrelsen för Sveriges hantverksorganisation i en till Kungl. Maj:t ställd skrift gjort framställning om statsanslag å 7,000 kronor åt organisationen jämväl för år 1917.

Över denna framställning har kommerskollegium avgivit utlåtande och därvid, under åberopande av de skäl, som kollegium förut anfört till stöd för sitt tillstyrkande av motsvarande anslag för åren 1913—1916, hemställt om bifall till framställningen.

Fortfarande och på de av dåvarande departementschefen vid föredragning den 14 januari 1913 av ansökning om motsvarande understöd för åren 1913 och 1914 angivna grunder anser jag Sveriges hantverksorganisation väl förtjänt av bidrag från statens sida. Av det begärda anslaget, mot vars belopp jag icke har något att erinra, torde, i likhet med vad förut varit förhållandet, 3,000 kronor böra utgå från manufakturförslagslånefonden; och är det min avsikt att framdeles underställa denna fråga Kungl. Maj:ts prövning. För erhållande av återstående 4,000 kronor torde framställning till riksdagen böra göras.

Därest statsunderstöd tilldelas organisationen för år 1917, torde, i

- [44.] överensstämmelse med de för åtnjutande av understödet för åren 1913—1916 föreskrivna villkor, organisationen böra åläggas *dels* att före den 1 maj 1918 till chefen för finansdepartementet avgiva redogörelse för användandet av understödet och berättelse rörande organisationens verksamhet under år 1917, *dels* att, efter beprövande av redaktionen för Svensk hantverkstidning, i nämnda tidning offentliggöra reseberättelser, som av idkare av hantverk och annan mindre industri ävensom av arbetare i de särskilda näringsyrkena avgivas rörande av dem med statsunderstöd företagna studieresor, *dels ock* att till kommerskollegium avlämna åttio exemplar av organisationens publikationer för att genom kollegii försorg utdelas till de tekniska undervisningsanstalterna för deras bibliotek samt till användande såsom belöning åt därav förtjänta lärjungar vid dessa undervisningsanstalter.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att under de här ovan av mig tillstyrkta villkor såsom bidrag till Sveriges hantverksorganisations verksamhet å *extra stat* för år 1917 anvisa ett belopp av kronor 4,000.

4. Understöd åt föreningen för svensk hemslöjd.

- [45.] På därom av styrelsen för föreningen för svensk hemslöjd gjord framställning, föreslog Kungl. Maj:t i den till nästlidet års riksdag avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov riksdagen att, i likhet med vad för vart och ett av åren 1907—1915 ägt rum, åt nämnda förening såsom bidrag till uppehållande av dess verksamhet under år 1916 på extra stat för samma år anvisa ett belopp av 15,000 kronor.

Understöd åt
föreningen för
svensk hems-
löjd.
(extra anslag.)

I skrivelse den 28 maj 1915 angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel anmälde riksdagen, att riksdagen, på grund av Kungl. Maj:ts berörda framställning, till föreningen för svensk hemslöjd såsom bidrag till uppehållande av dess verksamhet under år 1916 på extra stat för samma år anvisat ett belopp av 15,000 kronor; och har därefter Kungl. Maj:t vid föredragning den 18 juni 1915 av riksdagens berörda skrivelse i nu ifrågavarande del förklarar föreningen berättigad att åtnjuta förenämnda av riksdagen anvisade anslag, 15,000 kronor, mot skyldighet för föreningen att före den 1 maj 1917 till chefen för finansdepartementet avgiva redogörelse för använ-

dandet av understödet och berättelse rörande föreningens verksamhet under år 1916.

[45.]

Nu har styrelsen för omförmälda förening i en till Kungl. Maj:t ställd skrift anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att åt föreningen såsom bidrag för uppehållande av dess verksamhet under år 1917 på extra stat för samma år anvisa enahanda belopp som för år 1916; och har styrelsen därvid tillika överlämnat berättelse över föreningens verksamhet under år 1914. Föreningens kamrerare, f. d. byråchefen J. Robbert har dessutom avgivit en förklaring av vissa i berättelsen meddelade siffror.

Av berörda berättelse och förklaring framgår, bland annat, följande.

Den försäljningsrörelse, som genom den av föreningen upprättade permanenta utställningen i Stockholm sedan flere år utövades, hade under år 1914 till följd av då inträffade allmänna ekonomiska förhållanden något nedgått. Omsättningen, som under år 1913 utgjorde något över 292,400 kronor, uppgick under år 1914 till 269,400 kronor.

Vid 1914 års slut uppgingo föreningens tillgångar till 134,505 kronor 16 öre.

Föreningen ägde då en behållning i kassa och bank av tillsammans 3,226 kronor 49 öre samt förskott, utestående till belopp av 1,262 kronor 60 öre. Större delen av sistnämnda belopp utgjordes av driftmedel för Stockholms spets-sömnadsskola och väntades efter hand kunna återtagas genom försäljning av tillverkade spetsar, varav lagret måst ökas för deltagande i Baltiska utställningen. Återstoden utgjorde förskott till löpande utgifter vid föreningens snickeriskola i Vittsjö.

Vidare hade föreningen en lånefordran vid 1914 års slut av 3,600 kronor. Av detta belopp hade 3,000 kronor lämnats såsom understöd i form av lån till en i Halland med tillvaratagande av gammal tradition under senare år ordnad slöjd, den s. k. bindslöjden, som gäve arbete med stickning av ylleartiklar. Återstående 600 kronor utgjorde i form av lån lämnad förskottslikvid för arbete till ett i berättelsen omförmäلت större samlingsverk, omfattande fotografiska efterbildningar av svensk textilslöjd jämte text.

Föreningens övriga tillgångar lägo bundna såsom förlagsmedel hos dess permanenta utställning och landsortsmagasin samt i tillverkningsartiklar vid dess undervisningsverksamhet såsom färdiga, osålda spetsar och korgar. Såsom fordran hade därjämte upptagits köpeskillingen för föreningens hemslöjdsmagasin i Norrköping, som under år 1914 överlätits till enskilda personer.

Å andra sidan hade föreningen en vid 1914 års slut återstående skuld, 3,534 kronor 76 öre. Å ett i permanenta utställningens namn upptaget kreditivlån samt en låneskuld å 40,000 kronor. Båda dessa lån hade föreningen nödgats under år 1914 upptaga dels enär en stor del av föreningens utställningsföremål vid Baltiska utställningen icke kunnat avyttras, dels ock emedan den permanenta utställningens resurser för deltagande i Baltiska utställningen varit mycket anlitade och genom inträdandet av den allmänna kristiden ytterligare ansträngdes, vartill ytterligare kommit behovet av medel för slöjdarens sysselsättande under den uppkomna arbetslöshetstiden. Vidare häftade föreningen i skuld dels till enskild person med ett belopp av 2,406 kronor

[45.] 93 öre, som nedlagts såsom förlagsmedel för Östergötlands spetsknyppplingsskola, dels ock till hushållningssällskap och landsting för ett i den permanenta utställningens lager placerat lån å 17,000 kronor. Övriga medel till förutnämnda förlag hade samlats genom vad som kunnat besparas av årsavgifter och gåvor samt genom en erhållen donation och den föreningen av Kungl. Maj:t tilldelade andelen i överskottet från tombolalotteriet vid 1909 års utställning för konsthantverk och konstindustri i Stockholm m. m.

Genom den föreningen tilldelade andelen i berörda överskott hade föreningen kommit i en sådan ställning, att den kunnat uppvisa en skulderna överskjutande kapitaltillgång. Denna hade under år 1914 något nedgått, från 15,121 kronor 54 öre vid 1913 års utgång till 13,257 kronor 14 öre vid 1914 års slut.

Med utgången av år 1915 hade permanenta utställningen, som därför skötts av enskild person, övertagits av en särskilt för ändamålet bildad ekonomisk förening, svensk hemslöjds försäljnings förening u. p. a. Samtidigt hade sistnämnda förening övertagit de hemslöjds magasin i landsorten, som föreningen för svensk hemslöjd förut själv omhändertagit. Såsom medlemmar i försäljningsföreningen hade ingått föreningen för svensk hemslöjd med insats av de medel, den haft inestående såsom förlagsmedel i permanenta utställningen och sina hemslöjds magasin i landsorten, ävensom det förut bildade föreningens för svensk hemslöjd förlagsaktiebolag med sitt aktiekapital som insats samt därjämte några för den svenska hemslöjds utveckling intresserade personer.

Kommerskollegium.

I anledning av föreningens framställning har kommerskollegium avgivit infortrat utlåtande. Kollegium har därvid liksom vid flera föregående tillfällen, då fråga varit om statsunderstöd åt föreningen, framhållit, att föreningens verksamhet vore synnerligen förtjänstfull samt att det med hänsyn härtill vore önskvärt, att föreningen genom understöd från statens sida bereddes tillfälle att fortsätta och ytterligare utveckla sin verksamhet; och har kollegium förty tillstyrkt bifall till framställningen.

Departementschefen.

Föreningen torde allt fortfarande vara i behov av understöd för att kunna vidmakthålla sin ställning och än ytterligare utveckla området för sin verksamhet. Då vidare denna verksamhet synes mig vara förtjänstfull och värd uppmuntran samt föreningen numera såsom arbetsgivare åt en stor mängd med hemslöjd sysslande personer intager en icke obetydlig plats inom vårt näringsliv, tvekar jag icke tillstyrka, att statsunderstöd till samma belopp som för innevarande år måtte tilldelas föreningen jämväl för år 1917.

I likhet med vad som under de tio nästföregående åren ägt rum, torde ett särskilt extra anslag böra för nu ifrågakvarande ändamål anvisas.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att åt föreningen för svensk hemslöjd såsom bidrag till uppehållande av dess verksamhet under år 1917 på *extra stat* för samma år anvisa ett belopp av kronor 15,000.

F. Skatteomkostnader.

1. Tullverket.

I skrivelse den 22 oktober 1915 har generaltullstyrelsen avgivit förslag till reglering av tullverkets utgiftsstaten för år 1917. [46.]

Beträffande först

Avlöningsstaten för generaltullstyrelsen

hemställer styrelsen, *dels* att de å extra stat för år 1916 uppförda fyra revisorstjänsterna å styrelsens revisionsbyrå måtte uppföras å extra stat jämväl för år 1917, *dels ock* att å styrelsens extra stat för år 1917 måtte uppföras en extra andre byråassistent å nämnda byrå.

**Förstärkning
av arbets-
krafterna hos
generaltull-
styrelsen.**

*Fyra extra
revisorer.*

*Departements-
chefen.*

Beträffande först de av generaltullstyrelsen begärda revisorstjänsterna biträder jag, då behov av samma tjänster alltjämt föreligger, generaltullstyrelsens härutinnan gjorda framställning. För ändamålet torde böra beräknas enahanda belopp, som i 1916 års stat upptagits, eller tillhoppa 16,000 kronor. På sätt riksdagen i sin den 3 mars 1914 avlåtna skrivelse nr 7 i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1914 års tidigare riksdag under sjunde huvudtiteln gjorda framställningar anmärkt, lära visserligen de för de extra revisorerna avsedda arvoden, 4,000 kronor, böra minskas med belopp, motsvarande avgift för egen pensionering, men då det möter vissa hinder att på förhand beräkna den minskning av arvoden, som vederbörande på denna grund kunna komma att få vidkännas, anser jag,

[46.] lika med riksdagen, någon sänkning av ovan omnämnda anslagsbelopp, 16,000 kronor, icke av nyss antydd anledning böra ifrågakomma. I överensstämmelse med vad riksdagen beträffande det för år 1915 för nu ifrågavarande ändamål äskade anslaget ansett lämpligt, synes emellertid, för att möjliggöra ett omedelbart överförande av uppkommen besparing till statsverkets kassafond, anslagets art böra fastställas till förslagsanslag, högst.

Bestämmelser rörande här ifrågavarande avdrag hava meddelats i kungörelse den 18 juni 1915.

För innehavare av revisorstjänst å extra stat för år 1917 torde i tillämpliga delar böra gälla de villkor och bestämmelser, som enligt kungörelsen den 18 juni 1910 äro stadgade för åtnjutande av de från och med 1911 års början fastställda nya avlöningsförmånerna för generaltullstyrelsen.

*En extra
andre byrå-
assistent.*

Vad angår den av generaltullstyrelsen begärda extra andre byrå-assistenttjänsten vill jag till en början erinra, att den stora ökningen under senare år av de på handläggning av chefen för styrelsens revisionsbyrå ankommande ärenden föranledde styrelsen att i skrivelse den 17 maj 1915 hemställa om särskild Kungl. Maj:ts åtgärd till förebyggande av ytterligare tillväxt av å byrån uppkommen balans och möjliggörande av en önskvärd snabbare handläggning av vissa på byrån ankommande ärenden.

Därvid anförde generaltullstyrelsen bland annat följande:

*Generaltull-
styrelsen den
17 maj 1915.*

Vid åtskilliga tillfällen hade generaltullstyrelsen haft anledning fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet därå, att den stora mängden av ärenden, som ankomme på handläggningen av chefen för styrelsens revisionsbyrå tid efter annan förorsakat, att föredragning och avgörande av sådana ärenden icke kunnat medhinnas inom önskvärd tid, vilket i sin ordning föranlett ökning i balansen av oavgjorda ärenden.

På grund härav hade styrelsen upprepade gånger sett sig nödsakad att hos Kungl. Maj:t utverka partiell tjänstledighet för revisionsbyråchefen för beredande av möjlighet för denne att avarbeta sålunda uppkommen balans.

Styrelsen framhöll emellertid, att en dylik åtgärd vore en nödfallsutväg, som icke längre kunde försvaras, vare sig från trafikens eller statsverkets synpunkt, sedan det kunde anses ådagalagt, att behovet av ökad arbetskraft vore konstant.

Generaltullstyrelsen åberopade sig i sistberörda avseende på följande tablåer. [46.]

Nr 1.

Tablå

utvisande antalet koncept till generaltullstyrelsens utgående expeditioner i revisions-
ärenden under åren 1908, 1913 och 1914.

År.	Antal koncept till				Summa summarum koncept
	protokoll om disposition mot tulldeposition o. d. ¹⁾ .	övrige expeditioner			
		till Kungl. Maj:t.	andra.	summa.	
1908	853	61	460	521	1,374
1913	1,045	148	627	775	1,820
<i>Ökning</i> 1908—1913.....	192	87	167	254	446
1908	853	61	460	521	1,374
1914	²⁾ 972	201	622	823	1,795
<i>Ökning</i> 1908—1914.....	119	140	162	302	421

¹⁾ Härunder har upptagits antalet koncept till protokoll om dispositionen av varor i allmänhet, cirkushästar och cirkuseffekter samt om tullindring vid återinförel.

²⁾ Därav under månaderna januari—juni: 601.

Nr 2.

Tablå

utvisande antalet koncept till generaltullstyrelsens utgående expeditioner i revisions-
ärenden under tiden ¹/₁₀ 1914—³¹/₁₂ 1915.

Tid.	Antal koncept till				Summa summarum koncept.
	protokoll om disposition mot tulldeposition o. d. ¹⁾ .	övrige expeditioner			
		till Kungl. Maj:t.	andra.	summa.	
<i>1914:</i>					
Oktober	61	28	58	86	147
November	63	17	64	81	144
December	57	19	97	116	173
Säger	181	64	219	283	464
<i>1915:</i>					
Januari	51	17	64	81	132
Februari.....	52	26	63	89	141
Mars	50	21	49	70	120
Säger	153	64	176	240	393
Summa ¹ / ₁₀ 1914— ³¹ / ₁₂ 1915	334	128	395	523	857

¹⁾ Härunder har upptagits antalet koncept till protokoll om disposition av varor i allmänhet, cirkushästar och cirkuseffekter samt om tullindring vid återinförel.

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.

[46.]

Nr 3.

Tablå
utvisande antalet av generallullstyrelsen utfärdade restitutionsanordningar
under åren 1908, 1913 och 1914.

År.	Antal anordningar.
1908	770
1913	796
<i>Ökning</i> 1908—1913	26
1908	770
1914	815
<i>Ökning</i> 1908—1914	45

Nr 4.

Tablå
utvisande antalet av generallullstyrelsen beviljade framställningar om tullindring för
återinkomna reparerade varor o. d. under åren 1908, 1913 och 1914.

År.	Antal fram- ställningar.
1908	718
1913	¹⁾ 1,211
<i>Ökning</i> 1908—1913	493
1908	718
1914	²⁾ 1,049
<i>Ökning</i> 1908—1914	331

¹⁾ Därav under månaderna augusti—december: 549.

²⁾ Därav under månaderna augusti—december: 286.

Beträffande ovan återopade tablåer ansåge sig styrelsen böra meddela några närmare förklaringar. Av dessa tablåer vore nr 1 och nr 2 avsedda att åskådliggöra det arbete för revisionsbyråchefen, varåt gäves uttryck genom antalet justerade expeditioner — underdåniga utlåtanden, skrivelser och protokoll. År 1908 eller året närmast efter det, då den omreglering vidtogs, som var föranledd av tullbehandlings- och upplysningsbyråns inrättande, hade tagits till utgångspunkt för jämförelse dels med det normala året 1913 dels med år 1914 dels ock med ett halvår — från och

med oktober 1914 till och med mars 1915 — av den speciella kristiden. Den enda grupp av i tabläerna upptagna ärenden, som icke även under kristiden företett ett i huvudsak stadigvarande stigande, vore »protokoll om disposition mot tulldeposition o. d.» Nedgången i antalet koncept till beslut i dessa ärenden vore emellertid direkte förorsakad just av kristiden och torde efter krigets slut förbytas i en alldeles särskild stegring. Den ojämförligt största delen av dessa ärenden avsåge nämligen rätt till disposition i Sverige av utländska handelsprov, och det sade sig självt, att frekvensen i Sverige av resande för utländska handelshus från och med augusti månad 1914 måst högst väsentligt hava avtagit. En jämförelse mellan tabläernas övriga sifferuppgifter utvisade, att summan av koncept till övriga expeditioner varit i ständigt stigande dels från år 1908 till år 1913, dels från år 1913 till år 1914 och dels särskilt under halvåret oktober 1914—mars 1915, ställt i förhållande till hela året 1914, ävensom att denna ökning av konceptantalet gjort sig särskilt gällande beträffande utlåtanden och skrivelser till Kungl. Maj:t. Procentsiffran av denna ökning framginge av nedanstående sammanställning, som jämväl särskilt angåve procentsatsen av det ökade antalet till Kungl. Maj:t ställda skrivelser och utlåtanden:

Från 1908 till 1913	ökning	48.8	procent,	varav	på und. skr. och utlåt.	142.6	procent
» 1908 » 1914	»	58	»	»	»	»	229.5 »
» 1913 » 1914	»	6.2	»	»	»	»	35.8 »

Halvåret oktober 1914—mars 1915 proportionellt jämfört med hela året 1908 utvisade en ökning av 100.8 procent, varav på underdåniga skrivelser och utlåtanden belöpte 319.7 procent.

Tablån nr 3, likaledes omfattande åren 1908, 1913 och 1914, avsåge en stor grupp revisionsärenden av synnerligen maktpåliggande natur, vilka emellertid med högst få undantag expedierades utan särskild skrivelse men medels anordningar ställda på vederbörande tullförvaltningar. I denna tablå vore upptagna antalet utfärdade anordningar angående restitution av tull- eller andra avgifter, som uppbäras av tullverket. Tablån gäve vid handen, att ökningen av dessa ärenden från 1908 till 1913 utgjort 3.4 procent samt från 1908 till 1914 5.8 procent.

Att ökningen av dessa ärendens antal icke varit större, än vad denna tablå utvisade, torde till stor del bero därpå, att tullverket sedan 1913 års början icke längre hade någon befattning med uppbörd av skogsvårdsavgifter, av vilka avgifter förut restitution pläгат beviljas i ganska stor omfattning.

Tablån nr 4, jämväl omfattande åren 1908, 1913 och 1914, avsåge ärenden angående tullindring vid återinförsel av varor, som i utlandet undergått reparation eller bearbetning, i den mån dessa ärenden expedierats utan särskild skrivelse endast med påskrift å ansökningshandling. Dessa ärenden vore i allmänhet av jämförelsevis enkel beskaffenhet och betungade huvudsakligen genom sin mängd. Tablån gäve vid handen, att ökningen av dessa ärenden från 1908 till 1913 utgjort 68.7 procent men från 1908 till 1914 allenast 46.1 procent. Nedgången i antalet av dessa ärenden år 1914 vid jämförelse med år 1913 fölle uteslutande på årets fem sista månader, under vilken tid antalet av ifrågavarande ärenden uppgått till 286 emot 549 under de fem sista månaderna år 1913. Denna nedgång torde således med bestämdhet kunna sägas hava förorsakats av kristiden och alltså vara tillfällig.

Då såsom förut blivit framhållet redan under normala förhållanden visat sig,

[46.] att revisionsärendenas föredragning icke kunnat medhinnas inom önskvärd tid, och giltig anledning syntes vara att förmoda, att den ökning av dessa ärenden, som föranletts av nu rådande krisförhållanden, även efter krigets slut fortfarande skulle — möjligen i än högre grad — göra sig gällande på grund av uppgående konjunkturer för handel och industri, hade styrelsen med stöd av vad här förut blivit anfört funnit sig böra hos Kungl. Maj:t anhålla om förordnande av särskild tjänsteman, lämpligen benämnd »extra andre byråassistent», att vara särskild föredragande för vissa revisionsärenden, med skyldighet därjämte att lämna revisionsbyråchefen det biträde, som av honom påkallades.

Denna anordning med extra föredragande för vissa ärenden hemställde styrelsen vidare måtte få fortvara tillsvidare i avbidan på den slutliga omorganisation, som kunde tänkas bliva resultatet av 1914 års tullkommissions arbete.

Kungl. Maj:ts
beslut den 25
maj 1915.

Med anledning av denna framställning bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 25 maj 1915 generaltullstyrelsen att efter kungörande i vanlig ordning förordna lämplig person att från och med den 1 juli 1915 tillsvidare till utgången av samma år tjänstgöra såsom extra andre byråassistent å revisionsbyrån med skyldighet för honom ej mindre att såsom ledamot i styrelsen föredraga vissa grupper av revisionsärenden samt särskilda sådana ärenden, allt i den omfattning, som av generaltulldirektören bestämdes, än även att därjämte lämna revisionsbyråchefen det biträde, som av honom påkallades i och för beredningen till föredragning av andra ärenden samt utförandet av övriga arbeten inom revisionsbyrån. Tillika förordnades, bland annat, att den extra andre byråassistenten skulle äga åtnjuta arvode efter 4,000 kronor för år räknat, därav 1,500 kronor skulle anses såsom tjänstgöringspenningar.

Beträffande den extra andre byråassistenttjänsten anför generaltullstyrelsen i sin ifrågavarande skrivelse den 22 oktober 1915 huvudsakligen följande.

Generaltull-
styrelsen.

Sedan anslag å förordnandet till den extra andre byråassistenttjänsten i vederbörlig ordning utfärdats samt generaltulldirektören jämlikt ovanberörda bemyndigande närmare bestämt, vilka grupper av revisionsärenden, som av den extra andre byråassistenten skulle föredragas, blev den 30 juni 1915 ifrågavarande förordnande, efter prövning av inkomna ansökningar, tilldelat kammarskrivaren vid tullförvaltningen i Stockholm K. T. E. Jansson.

Erfarenheten under den tid, som förflutit, sedan den extra andre byråassistentens tjänstgöring börjat, hade givit vid handen, att någon möjlighet icke skulle hava föfunnits för revisionsbyråchefen att utan det synnerligen värdefulla biträde, som lämnats av förenämnde förordnade tjänsteman, vederbörligen medhinna handläggningen av revisionsärendena.

På grund härav och under åberopande av styrelsens förenämnda skrivelse den 17 maj 1915 hemställde styrelsen dels att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga styrelsen att för år 1916 förordna angående uppehållande av en extra andre byråassistenttjänst å styrelsens revisionsbyrå på i ovan åberopade nådiga brev den 25 maj 1915

bestämda villkor, dels ock att å styrelsens extra stat för år 1917 måtte uppföras en andre byråassistenttjänst å revisionsbyrån med de åligganden för innehavaren av sagda tjänst, som omförmälas i förenämnda nådiga brev, samt med avlöning i likhet med övriga å styrelsens extra stat uppförda tjänster av första lönegraden.

[46.]

Generaltullstyrelsens ifrågavarande framställning har redan delvis vunnit bifall, i det att Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 12 november 1915 medgivit, att från och med den 1 januari till och med den 30 juni 1916 finge å styrelsens revisionsbyrå vara anställd en extra andre byråassistent med de åligganden, som omförmäldes i ovanberörda nådiga brev den 25 maj 1915, och mot arvode, bestämt på enahanda sätt som i samma nådiga brev angivits.

Departementschefen.

Vad beträffar berörda framställning i övrigt torde den nu få ånyo upptagas till behandling.

Att generaltullstyrelsen har oavvisligt behov av ifrågavarande befattning, även för tiden efter den 30 juni 1916, synes mig vara påtagligt. Med hänsyn härtill och då behovet torde vara av mera stadigvarande art, lärer medel för detsammans tillgodoseende böra äskas av riksdagen.

Den extra andre byråassistenten, som torde böra uppföras å extra stat, bör åtnjuta avlöning till samma belopp och på samma villkor som extra revisor hos generaltullstyrelsen. Då årsavlöningen sålunda skulle bli högst 4,000 kronor, erfordras för tjänstens uppehållande under tiden 1 juli 1916—31 december 1917 ett belopp av högst 6,000 kronor.

Medel för sistberörda ändamål torde få begäras i samband med anslagsäskandet till de extra revisorerna; och anhåller jag att under nästkommande punkt få göra i frågorna erforderlig framställning.

Vidkommande därefter

Avlöningsstaten för lokaltullförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen

hava allenast nedannämnda framställningar inkommit till generaltullstyrelsen, nämligen:

Sammanfattning av de hos generaltullstyrelsen gjorda framställningarna.

från tullkammaren i Oskarshamn om uppförande å tullkammarens ordinarie stat för år 1917 av en uppsyningsmanstjänst av klass 2;

från tullkammaren i Hälsingborg om överflyttning å ordinarie stat av å extra stat för tullkammarens räkning uppförda en kontrollörstjänst, en kammarskrivartjänst och två vaktmästartjänster samt om uppförande å extra stat för år 1917 av en ny kontrollörstjänst, två nya kammarskrivartjänster och tre nya vaktmästartjänster av klass 1;

[46.] från *packhusinspektionen i Malmö* därom, att överinspektoren och överkontrollören vid inspektionen, som nu vore uppförda i klass 2, måtte uppflyttas i klass 1 och att härav betingade avlöningsförbättringar måtte få åtnjutas från och med 1916 års ingång; samt

från *tullkammaren i Skellefteå* om uppförande å tullkammarens ordinarie stat för år 1917 av en kustvaktstjänst.

Härjämte hava *tullkamrarna i Malmö* och *Landskrona*, utan att göra något direkt yrkande, framhållit behovet av förstärkning av arbetskrafterna, vardera tullkammaren med två nya kammarskrivartjänster.

Slutligen hava *tullkamrarna i Uppsala, Norrköping, Karlskrona* och *Landskrona* samt *gränsinspektionen i Funäsdalen* framhållit behovet av dyrorts- eller dyrtidstillägg för respektive tullförvaltnings personal.

Efter det generaltullstyrelsen närmare redogjort för innehållet i berörda framställningar, anför styrelsen i skrivelsen av den 22 oktober 1915, bland annat, följande:

Generaltull-
styrelsen.

Då generaltullstyrelsen nu ginge att för egen del yttra sig över ovanberörda framställningar, hade styrelsen haft att taga hänsyn dels till en styrelsen tillhandakommen ämbetsskrivelse av den 23 sistlidne juli från statsrådet och chefen för finansdepartementet, i vilken skrivelse bemålde departementschef på nädigste befallning anmodat styrelsen att vid avgivande av förslag beträffande anslag att äskas av 1916 års riksdag iakttaga all den sparsamhet, som lämpligen låte sig göra, dels ock därtill, att samme departementschef, enligt honom givet nådigt bemyndigande, den 1 september 1914 tillkallat särskilda sakkunniga för att efter verkställd utredning avgiva förslag till omorganisation av tullverket. Dessa omständigheter hade ock beaktats av ett stort antal tullförvaltningar, vilka i inkomna skrivelser förmålt sig på grund därav icke vilja göra framställningar om personalförstärkning, som vore väl behöfvig.

Sedan generaltullstyrelsen härefter på anförda skäl avstyrkt framställningarna från *tullkamrarna i Oskarshamn, Hälsingborg* och *Skellefteå* samt förklarat sig icke kunna nu förorda det av *packhusinspektionen i Malmö* framställda förslaget, fortsätter generaltullstyrelsen sålunda:

Vidkommande de gjorda framställningarna om beredande åt tullpersonal av ortstillägg tillåte styrelsen sig att nu, liksom i underdånig skrivelse den 17 oktober 1914, hänvisa till vad styrelsen i sin underdåniga skrivelse den 27 oktober 1913 angående tullverkets utgiftsstaten för år 1915 anført med anledning av då föreliggande framställningar i samma ämne. Vad slutligen anginge de alternativt gjorda framställningarna om dyrtidstillägg hade styrelsen, ehuruval styrelsen vore övertygad att under nu rådande förhållanden ett tillfälligt dyrtidstillägg för flera kategorier av tjänstemän vore synnerligen av behovet påkallat, likväl icke ansett sig kunna i detta sammanhang ifrågasätta en sådan förmån för vare sig personalen vid de tullförvaltningar, som därom gjort framställning, eller tullverkets personal i allmänhet.

I likhet med generaltullstyrelsen anser jag de nu gjorda framställningarna om inrättande av nya tjänster, löneuppflyttningar och tjänsters överflyttande från extra till ordinarie stat icke böra föranleda någon åtgärd.

[46.]
Departementsschefen.

Beträffande frågan om tillfälligt dyrtidstillägg eller krigstidshjälp åt den lägre avlönade personalen får jag hänvisa till vad jag i annat sammanhang därom anført.

Vad angår frågan om beredande åt tullpersonal av ortstillägg i större utsträckning än för närvarande är medgivet tillåter jag mig återopå vad i statsrådsprotokollen för den 14 januari 1914 och den 14 januari 1915 vid anmälande av tullverkets utgiftsstaten av min företrädare i ämbetet och av mig yttrats till förmån för uppskov med avgörandet av denna fråga.

I skrivelse den 8 maj 1915 hade generaltullstyrelsen hemställt om sådan förändring av den av ett enskilt bolag bekostade tullstationen i Limhamn, att en tullstation med vissa å tullverkets stat avlönade tjänstemän måtte inrättas i den del av nämnda stad, som före 1915 års ingång utgjort köpingen Limhamn. I anslutning härtill har styrelsen i sin förutnämnda skrivelse den 22 oktober 1915 hemställt, att de för ifrågasvarande tullstations behov erforderliga tjänsterna, en uppsyningsmans-tjänst av klass 1 och tre vaktmästartjänster av klass 1, finge uppföras å 1917 års ordinarie stat.

Den ordinarie staten.

Ifrågasatt uppförande av personalen vid tullstationen i Malmö - Limhamn å ordinarie stat.

De anordningar, vari generaltullstyrelsen sålunda ifrågasatt vissa förändringar, grunda sig på ett nådigt brev av den 21 april 1882. Genom berörda nådiga brev har Kungl. Maj:t på det sätt bifallit en av skånska cementaktiebolaget i Malmö gjord ansökning om inrättande av tullstation i bland annat Limhamn inom Malmö tullkammardistrikt, att tullplats finge tills vidare och så länge sådant utan särskild uppoffring för tullverket kunde ske anordnas därstädes med föreståndare av någon vid denna plats posterad kustvakt, som generaltullstyrelsen kunde finna lämplig att därtill förordna, och under förbehåll att bolaget antingen årligen betalade 300 kronor till kustvakten eller ock tillhandahölle honom bostad av två rum och kök jämte lämplig expeditjonslokal.

Med anledning härav har allt sedan juni månad 1882 tullstation på de av Kungl. Maj:t sålunda föreskrivna villkor varit anordnad vid Limhamn. Trafikens ökning har emellertid nödvändiggjort förstärkning av personalen vid ifrågasvarande station, så att under år 1915 voro till bevakningsbiträden åt stationsföreståndaren inkallade ej mindre än tre extra ordinarie kastroddare mot dagavlöning av 2 kronor 75 öre till

[46.] en var av dem, vilken avlöning i enlighet med bestämmelserna i ovanberörda nådiga brev bekostats av bolaget.

Till grund för förslaget om en förändring i tullförhållandena i Limhamn ligger en av tulldirektören i Malmö i skrivelse till generaltullstyrelsen den 12 september 1914 gjord framställning i ämnet.

Tulldirektörens i Malmö skrivelse den 12 september 1914.

I sin berörda skrivelse har tulldirektören — under erinran att Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 12 december 1913 förordnat, att Limhamns köping skulle från och med år 1915 i judiciellt, administrativt och kommunalt avseende införlivas med Malmö stad — hemställt, att tullstationen i Limhamn måtte även efter inkorporeringen bibehållas men förestås av en uppsyningsman med biträde av tills vidare tre vaktmästare, varvid skånska cementaktiebolaget skulle tillhandahålla lämpliga lokaler m. m. Därjämte framhöll tulldirektören, att trafiken vid ifrågavarande tullstation nått en högst betydande omfattning och kunde antagas komma att ytterligare snabbt tillväxa, i det nya industriella anläggningar kunde förväntas komma att uppstå å denna plats, samt erinrade om att Limhamn vore ett samhälle på över 10,000 invånare med ett tiotal större fabriker. På grund av sålunda anförda förhållanden ansåge tulldirektören, att, även oavsett Limhamns inkorporering med Malmö, en omläggning av de provisoriska bevakningsförhållandena i Limhamn vore av behovet påkallad.

Skånska cementaktiebolaget.

Sedan skånska cementaktiebolagets yttrande i anledning av tulldirektörens ifrågavarande framställning inbämtats, hade bolaget i en till tulldirektören ställd skrift, med förmälan att enligt särskilda generaltullstyrelsens beslut bolaget ålagts att till arvoden åt stationsföreståndaren i Limhamn och bevakningsbiträden åt honom utgiva belopp, som för år 1913 uppgått till ej mindre än 3,311 kronor 25 öre, förklarar sig icke vidare än till och med utgången av juni månad 1915 vilja vidkännas någon kostnad i och för tullstationen i Limhamn.

Till stöd härför hade bolaget anført bland annat:

Rörelsen i Limhamn hade under årens lopp vuxit ut till sådant omfång, att mera än 2,400 fartyg under år 1913 dit in- och utklarerats. Statens uppbörd i lastpenningar samt fyr- och båkavgifter hade för samma år överstigit 40,000 kronor, och därjämte hade å nämnda plats uppstått andra fabriker, vilka för sin in- och utförsel begagnade hamnen. Under sådana omständigheter syntes det bolaget fullständigt orimligt, att icke kostnaderna för tullärendenas bestridande och klarering av fartyg bestredes av statsverket och kostnaden för nödiga tjänstelokaler av Malmö stad, som för importerade tullpliktiga varor åtnjöte tolagsersättning.

Tulldirektörens i Malmö utlåtande den 29 mars 1915.

Med eget utlåtande den 29 mars 1915 hade tulldirektören överlämnat berörda skrift till generaltullstyrelsen samt anført:

Ehuru exempel sagnades därå, att jämte huvudtullförvaltningen en tullstation funnes anordnad i en och samma stad, hade tulldirektören likväl, då en tullavdelning med

chefskap av en tullkammartjänsteman, som under andra förhållanden väl skulle vara den rätta anordningen i Limhamn, icke ännu vore av behovet påkallad, ansett sig böra föreslå en fast tullstation i Limhamn att förestås av en uppsyningsman, som jämte erforderliga biträden borde, då stationen numera kunde sägas vara ett allmänt behov, uppföras å tullverkets stat. Emellertid tilltrorde tulldirektören sig icke att bedöma, huruvida skånska cementaktiebolaget, som utan tvivel fortfarande hade största intresset av att klarering finge ske i Limhamn, eller Malmö stad borde vidkännas kostnaden för lokaler m. m. åt tullverkets personal i Limhamn.

Med sin förenämnda skrivelse den 8 maj 1915 hade generaltullstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnat samtliga ärendet tillhörande handlingar, därvid styrelsen till en början till upplysning om trafikens i Limhamn omfattning åberopat en hos styrelsen uppgjord tabell av följande innehåll:

Generaltullstyrelsens skrivelse den 8 maj 1915

År	Inklarerade fartyg				Utklarerade fartyg			
	för Skånska Cement A.-B. räkning st.	för andra bolags etc. räkning st.	fartyg inkomna tomma; okänt för vems räkning fartygen inkommit och utgått st.	Summa st.	för Skånska Cement A.-B. räkning st.	för andra bolags etc. räkning st.	fartyg utgående tomma; okänt för vems räkning fartygen utgått och inkommit st.	Summa st.
1910	112	585	378	1,075	124	610	18	752
1911	79	589	285	953	101	591	19	711
1912	164	857	402	1,423	217	912	17	1,146
1913	116	974	469	1,559	127	1,002	40	1,169
1914	46	591	341	978	51	636	42	729

År	Lastpenningar			Fyr- och båkaavgift			Tulluppbörd kr.
	Inkommande kr.	Utgående kr.	Summa kr.	Inkommande kr.	Utgående kr.	Summa kr.	
1910	4,601.02	1,743.88	6,344.90	8,994.57	8,152.12	17,146.69	—
1911	4,352.14	2,591.17	6,943.31	9,091.01	9,675.61	18,766.62	3.71
1912	4,096.86	2,797.95	6,894.81	8,886.69	10,717.79	19,604.48	—
1913	5,770.—	3,939.76	9,709.76	14,681.59	16,878.50	31,560.09	—
1914	4,387.85	1,584.98	5,972.83	10,573.70	8,225.54	18,799.24	18.05

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.

[46.] I anslutning till den i tabellen förekommande uppgiften angående tulluppbörden i Limhamn hade styrelsen meddelat, att tull för i Limhamn efter särskilt tillstånd lossade och tullbehandlade tullpliktiga varor plägade uppdebiteras och redovisas vid tullförvaltningen i Malmö samt att den i tabellen förekommande uppgiften om tulluppbörd avsåge tullavgift för överskott av skeppsprovision.

Härefter hade generaltullstyrelsen vidare anfört:

»I likhet med tulldirektören i Malmö anser styrelsen, att den avsevärt ökade och numera ganska betydande trafiken vid tullstationen i Limhamn betingar en förändring i den nuvarande anordningen i tullhänseende därstädes. Ett ytterligare skäl för en sådan åtgärd måste anses ligga i den med innevarande års början inträdda inkorporeringen av Limhamns köping med Malmö stad. Emellertid har genom inkorporeringen Limhamn icke kommit att i tullhänseende tillhöra Malmö stad. Det område, inom vilket i en stapelstad lossning av från utrikes ort ankommande fartyg må utan särskilt tillstånd äga rum och som utgör vad i tullstadgan och den s. k. sporteltaxan benämnas tullplats, består av stadens hamnområde. Något sådant område synes icke vara bestämt för Malmö; och hamnen i Limhamn, vilken för övrigt är enskild tillhörighet, kan därför icke utan vidare anses hava genom inkorporeringen erhållit karaktären av tullplats. Ett särskilt förklarande i sådan riktning synes därför vara erforderligt. Under förutsättning av ett sådant förklarande och då det synes uppenbart, att beträffande Limhamn ett mera allmänt behov av lossningsrätt och andra en tullplats tillhörande förmåner föreligger, än att anordningarna därför, särskilt vid det förhållande att Limhamn numera utgör en del av Malmö stad, böra bekostas av enskild person eller bolag, torde det ej mindre få anses skäligt, att den för tullverkets ändamål erforderliga personal därstädes uppföres å tullverkets stat och att, intill dess sådant kan ske, densamma provisoriskt avlönas av tullverket än även att staden Malmö ålägges att tillhandahålla tullverket erforderliga expeditions- och packhuslokaler m. m. med inventarier. Detta skulle egentligen innebära, att en verklig avdelning av tullförvaltningen i Malmö skulle förläggas till Limhamn. På sätt tulldirektören i Malmö anfört, läser emellertid icke en så betydande anstalt redan nu vara av behovet påkallad. Enligt styrelsens uppfattning synes det böra för närvarande vara tillräckligt liksom även såväl för tullverket som för staden minst kostsamt, att anordningar vidtagas för att lossning av tullfritt gods ur fartyg, som icke innehar annan last än sådant gods, samt in- och utklarering av fartyg må fortfarande utan särskild omgång kunna äga rum i Limhamn. Detta skulle kunna ske genom anställande därstädes av en uppsyningsman med erforderliga biträden av vaktmästare, vilkas antal icke läser kunna bestämmas till mindre än det nuvarande antalet bevakningsbiträden, eller tre; och borde avlöningen till dessa tjänstemän bekostas av tullverket men erforderliga lokaler m. m. av staden. Visserligen bleve genom en sådan anordning Limhamn icke att i tullhänseende anse såsom en del av stapelstaden Malmö, i ty att lossning och tullbehandling av tullpliktigt gods icke utan särskilt medgivande skulle kunna äga rum därstädes och ej heller nederlags- och transitörrelse därstädes förekomma; men sådant torde icke nu, mera än före inkorporeringen, vara av något verkligt

behov påkallat. Det tullpliktiga gods, som hittills efter särskild ansökning lossats och tullbehandlats i Limhamn, har uteslutande bestått av maskiner eller massgods för därvarande fabrikers räkning; och någon ändring i detta förhållande torde icke vara att förvänta. I stort sett skulle alltså den nuvarande tullstationen äga bestånd och förändringen väsentligen bestå i en överflyttning av kostnaden för densamma dels på statsverket dels på Malmö stad. Vad beträffar tullstationens namn torde detta, för att på en gång antyda, att stationen visserligen är belägen i en del av staden Malmö men å andra sidan icke åtnjuter stapelstadsrätten, lämpligen kunna bestämmas till tullstationen i Malmö-Limhamn. För det tullpliktiga gods, som tilläventyrs komme att tullbehandlas vid stationen på grund av särskilt tillstånd av generaltullstyrelsen, bör staden Malmö givetvis fortfarande åtnjuta tolagsersättning.

Vidkommande de för stationens behov erforderliga tjänster — en uppsyningsmanstjänst och tre vaktmästartjänster — torde dessa, då tjänsternas innehavare skulle vara bosatta å ett område, som ovedersägligen utgör en del av Malmö stad, böra uppföras i samma avlöningsklass, som de vid tullförvaltningen i Malmö anställda uppsyningsmän och vaktmästare, eller klass 1. Begynnelseavlöningen för dem skulle sålunda utgöra, för uppsyningsmannen 2,050 kronor och för vaktmästarne 1,750 kronor. Statsverkets kostnader för tjänstemännens avlöning skulle alltså utgöra, eventuella avlöningsförhöjningar oberäknade, 7,300 kronor. Med åberopande av Eders Kungl. Maj:ts nådiga brev till styrelsen den 22 maj 1868, enligt vilket nämnda års riksdag medgivit, att när inträffade förändringar i förhållandena påkallade förökande av personalen vid en eller annan tullplats, arvoden till enahanda belopp, som för motsvarande befattningar funnes i stat uppförda, finge under tiden intill dess förändringen efter riksdagens prövning hunne att i staten införas, av tullmedlen utgå till de personer, som erhöle förordnanden att bestrida nya dylika tjänster, ifrågasätter styrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes tillåta, att ifrågavarande fyra tjänster må av styrelsen genom förordnanden, gällande från och med den 1 juli 1915 tills vidare, tillsättas med rätt för dem, som sålunda förordnas, att åtnjuta enahanda avlönings- och de övriga förmåner, som enligt 1915 års stat äro tillerkända innehavare av motsvarande ordinarie befattningar vid tullförvaltningen i Malmö, ävensom att avlöningsbeloppen må bestridas av tullmedlen, intill dess tjänsterna kunna varda uppförda å ordinarie stat.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställer styrelsen i underdånighet, att en tullstation, lydande under tulldirektören i Malmö, måtte från och med den 1 juli 1915 inrättas i den del av sagda stad, som före 1915 års ingång utgjort köpingen Limhamn, samt benämnas tullstationen i Malmö-Limhamn;

att för stationens behov måtte inrättas en uppsyningsmanstjänst av klass 1 och tre vaktmästartjänster av klass 1;

att styrelsen måtte bemyndigas att, intill dess dessa tjänster kunna varda å stat uppförda, genom förordnanden, gällande från och med den 1 juli 1915, tillsätta ifrågavarande fyra tjänster, med rätt för dem, som förordnas å tjänsterna, att åtnjuta enahanda avlönings- och de övriga förmåner, som enligt 1915 års stat tillkomma innehavare av motsvarande ordinarie befattningar vid tullförvaltningen i Malmö, ävensom att bestrida avlöningsbeloppen av tullmedlen; samt

att Malmö stad måtte — med bibehållen rätt till tolagsersättning för det tullpliktiga gods, som efter särskilda medgivanden må komma att tullbehandlas vid stationen — åläggas att tillhandahålla tullverket för stationens behov erforderliga lokaler, bestående av tre rum med nödiga möbler och inventarier.

[46.]

Slutligen tillåter styrelsen sig anmärka, att, därest Eders Kungl. Maj:t icke skulle finna skäl bifalla styrelsens här ovan gjorda framställningar eller Malmö stad skulle vägra att tillhandahålla tullverket sagda lokaler m. m., följden härav enligt styrelsens åsikt lärer bliva, att någon tullstation i annan form än den för närvarande befintliga icke skulle kunna ifrågakomma, eller alltså, om bolaget skulle vidhålla sitt bestridande att betala kostnaden för stationen, att icke någon tullstation skulle finnas för betjänande av trafiken i Limhamns hamn. Ett dylikt tillstånd lärer dock, såväl ur tullverkets som ur trafikens synpunkt, få anses i hög grad otillfredsställande.»

*Kungl. Maj:ts
befallnings-
havande i
Malmöhus län.*

Sedan Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus län erhållit befallning att efter stadsfullmäktiges i Malmö hörande över generaltullstyrelsens ifrågavarande framställning avgiva utlåtande, hade bemälda befallningshavande med skrivelse den 19 juni 1915 överlämnat bland annat, *dels* utdrag av protokollet, hållet vid stadsfullmäktiges i Malmö sammanträde den 4 juni 1915 och utvisande, att stadsfullmäktige, sedan stadens hamndirektion avgivit yttrande, vid behandling av ifrågavarande ärende beslutit återremittera detsamma till hamndirektionen, *dels ock* en till Kungl. Maj:t ställd skrift, däri skånska cementaktiebolaget förbundit sig att tills vidare och i varje fall, om sådant påfordrades, intill dess de vid stationen föreslagna tjänsterna kunde varda å stat uppförda, tillhandahålla tullverket omförmälda, för stationens behov erforderliga lokaler.

Tillika hade upplysts, att bolaget vore villigt att låta vid den dåvarande anordningen beträffande bevakningsförhållandena i Limhamn tills vidare förbliva, i avvaktan på det beslut, som, efter det stadsfullmäktiges yttrande i ärendet inkommit, kunde komma att av Kungl. Maj:t meddelas.

Sedermera har Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus län med eget utlåtande den 25 oktober 1915 överlämnat bland annat en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse, däri stadsfullmäktige i Malmö, jämlikt sitt vid sammanträde den 15 berörda månad fattade beslut, förklarade, att staden för närvarande saknade anledning att tillhandahålla tullverket för tullstationen i Limhamn erforderliga lokaler med möbler och inventarier; och har Kungl. Maj:ts befallningshavande, med förmälan att Kungl. Maj:ts befallningshavande föreställde sig, att Malmö stad icke kunde åläggas att tillhandahålla för en tullstation i Limhamn nödiga lokaler med möbler och inventarier, tillika framhållit, att det måste anses otvivelaktigt, att ett allmänt behov föreläge, att de en tullplats tillkommande förmåner tillerkändes Limhamn.

Vidare har skånska cementaktiebolaget i en till Kungl. Maj:t in-given skrift hemställt om bifall till den av generaltullstyrelsen gjorda

framställningen, att Malmö stad måtte åläggas att tillhandahålla erforderliga tulllokaler i Limhamn. [46.]

På grund av nådig remiss har generaltullstyrelsen den 4 november 1915 avgivit förnyat yttrande i ärendet och därvid hemställt, att, för den händelse Kungl. Maj:t skulle finna det icke kunna åläggas Malmö stad att, på sätt styrelsen i sin skrivelse den 8 maj 1915 ifrågasatt, tillhandahålla tullverket de för tullstationens i Malmö—Limhamn behov erforderliga lokaler med nödiga möbler och inventarier, den av styrelsen i berörda skrivelse föreslagna förändringen ändock måtte på i skrivelsen omförmält sätt genomföras, med villkor att skånska cementaktiebolaget förbunde sig att fullgöra den sålunda för staden ifrågasatta skyldigheten.

Generaltullstyrelsens utlåtande den 4 november 1915.

Vid föredragning av förevarande ärende den 10 december 1915 har Kungl. Maj:t *dels*, med ändring av föreskrifterna i nådiga brevet den 21 april 1882, förordnat, att i den del av staden Malmö, som före 1915 års ingång utgjort köpingen Limhamn, skall tills vidare under år 1916 finnas en under tulldirektören i Malmö lydande tullstation, benämnd Malmö—Limhamn, samt att för stationens behov skola inrättas en uppsyningsmanstjänst av klass 1 och tre vaktmästartjänster av klass 1, allt dock under förutsättning att skånska cementaktiebolaget tillhandahåller tullverket för stationen erforderliga lokaler, bestående av tre rum med nödiga möbler och inventarier, *dels ock* bemyndigat generaltullstyrelsen ej mindre att genom förordnanden, gällande tills vidare under år 1916, tillsätta nyssnämnda fyra tjänster, med rätt för dem, som förordnas å tjänsterna att åtnjuta enahanda avlöningar, som enligt 1916 års stat för tullverket tillkomma innehavare av motsvarande ordinarie befattningar vid tullförvaltningen i Malmö, än även att bestrida avlöningarna från det i avlöningsstaten för tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning uppförda förslagsanslaget till vikariatsersättning, extra biträden m. m.

För vidare utredning av frågan om tillhandahållandet för framtiden av erforderliga lokaler för ifrågavarande tullstation har ärendet remitterats till kommerskollegium.

Tullstationen i Malmö—Limhamn har i enlighet med bestämmelserna i nyssnämnda nådiga brev den 10 december 1915 efter innevarande års ingång fortsatt sin verksamhet.

Under förutsättning att vederbörliga lokaler med möbler och inventarier tillhandahållas tullverket, torde de genom nådiga brevet den 10 december 1915 under viss förutsättning och provisoriskt under år

Departementschefen.

[46.] 1916 inrättade tjänsterna böra jämväl efter sistnämnda års utgång bibehållas, men, då ju frågan om tillhandahållandet för framtiden av omfördälda lokaler är svävande, torde vara lämpligast, att tjänsterna uppföras allenast å extra stat för år 1917.

Då jag för närvarande, såsom av det förut sagda framgår, saknar skäl föreslå ökning eller minskning i den ordinarie avlöningsstaten skulle alltså nämnda avlöningsstat för år 1917 uppgå till samma belopp som år 1916 eller..... kronor 4,850,700: —

Den extra
staten för
lokalförvalt-
ningen.

Generaltull-
styrelsen.

Samtliga å extra stat för år 1916 upptagna tjänster vid lokalförvaltningen hava av generaltullstyrelsen, då ingen av dessa tjänster enligt styrelsens åsikt kunde undvaras, upptagits på extra stat för år 1917. Några nya tjänster å extra stat för lokalförvaltningen har generaltullstyrelsen, såsom redan antytts, icke ansett sig under förhandenvarande omständigheter böra äska.

I fråga om den extra staten för berörda förvaltning hemställer generaltullstyrelsen alltså, att å dylik stat för år 1917 måtte uppföras följande å extra stat för år 1916 upptagna tjänster, nämligen

sjutton kontrollörstjänster, därav en för tullkammaren och sex för packhusinspektionen i Stockholm, fyra för packhusinspektionen i Malmö, en för tullkammaren i Hälsingborg, fyra för packhusinspektionen i Göteborg och en för tullkammaren i Borås;

trettiofyra kammarskrivartjänster, därav en för tullkammaren, tio för packhusinspektionen och två för nederlagskontoret i Stockholm, två för tullkammaren i Norrköping, fyra för packhusinspektionen i Malmö, en för tullkammaren i Hälsingborg, två för tullkammaren i Trälleborg, två för tullkammaren och nio för packhusinspektionen i Göteborg samt en för tullkammaren i Gävle; samt

femton vaktmästartjänster av klass 1, därav sju för packhusinspektionen i Stockholm, fyra för tullkammaren i Norrköping, två för tullkammaren i Hälsingborg och två för tullkammaren i Trälleborg.

Beträffande de tjänster, om vilkas uppförande på extra stat styrelsen sålunda gör framställning, föreslår generaltullstyrelsen,

att de i §§ 1, 2, 3, 6, 7, 9, 11, 13, 14, 16, 17, 19 och 22 av avlöningsreglementet för tjänstemän vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning ävensom i övergångsbestämmelserna till samma reglemente meddelade bestämmelser rörande ordinarie tjänst eller tjänstinnehavare måtte förklaras skola i tillämpliga delar gälla även beträffande tjänst, uppförd å extra stat för år 1917 samt tjänsteman, förordnad å

sådan tjänst eller i omedelbar eller medelbar succession efter å sådan tjänst förordnad tjänsteman. [46.]

Då jag i likhet med generaltullstyrelsen håller före, att de å extra stat för år 1916 uppförda tjänsterna äro behöfliga jämväl under år 1917, har jag ansett mig böra i förslaget upptaga samtliga dessa tjänster, varjämte, på sätt jag nyss framhållit, å extra stat för år 1917 torde böra uppföras jämväl de för tullstationens i Malmö-Limham behov för närvarande provisoriskt inrättade en uppsyningsmans- och tre vaktmästartjänster, samtliga av klass 1, med en sammanlagd avlöning av 7,300 kronor.

*Departements-
chefen.*

Jämväl beträffande den vid lokalförvaltningen anställda extra personalen gäller emellertid vad jag vid behandlingen av frågan angående förstärkning av arbetskrafterna hos generaltullstyrelsen anført om pensionsavdrag. Av skäl, som därvid åberopats, torde alltså det för de nu ifrågavarande tjänsterna erforderliga anslaget böra fastställas till förslagsanslag, högst.

Vad generaltullstyrelsen föreslagit i fråga om villkor och bestämmelser för åtnjutande av avlöning å extra stat föranleder icke någon erinran från min sida.

Enligt vad jag här förut ifrågasatt skulle den extra avlöningsstaten för lokaltullförvaltningen komma att upptaga

Sammanfattning av departementschefens förslag angående den extra avlöningsstaten.

dels avlöningen vid följande tjänster, nämligen:

sjutton kontrollörstjänster	kr.	71,400: —
trettiofyra kammarskrivartjänster	»	95,200: —
en uppsyningsmanstjänst av klass 1	»	2,050: —
aderton vaktmästartjänster av klass 1	»	31,500: —

dels ock ortstillägg vid

sju kontrollörstjänster à kr. 290: —	kr.	2,030: —
tretton kammarskrivartjänster à kr. 210: —	»	2,730: —
sju vaktmästartjänster av klass 1 à kr. 131: —	»	917: —
alltså sammanlagt	kr.	5,677: —
		kr. 205,827: —

eller i runt tal kronor 205,830.

I fråga om detta belopp, som överstiger slutsumman av den extra avlöningsstaten för år 1916 med 7,300 kronor, ber jag att längre fram få göra framställning.

46.] Vad beträffar

Övergångsavlöningsstaten

Generaltullstyrelsen. anmäler generaltullstyrelsen i sin förutnämnda skrivelse den 22 oktober 1915, att någon förändring av densamma icke vore att ifrågasätta, liksom ej heller upptagande av något särskilt belopp för denna stat erfordrades.

Styrelsen hemställer emellertid, att Kungl. Maj:t, i överensstämmelse med vad som skett vid föregående tillfällen, måtte förklara, att för bestridande av avlöning åt de tjänst innehavare, vilka komme att uppföras å 1917 års övergångsavlöningsstat med åtnjutande av de avlöningsförmåner, som tillkomme dem enligt 1904 eller 1910 års stat, finge i den mån sådant vore erforderligt användas de avlöningsmedel, som enligt den avlöningsstat, Kungl. Maj:t kunde finna skäl fastställa, bleve avsedda för avlöning av de befattningar, vilka i mån av nyssnämnda tjänst innehavares avgång komme att besättas.

Departementschefen. Mot vad generaltullstyrelsen sålunda föreslagit har jag icke funnit anledning till erinran.

Beträffande jämväl

Indragningsstaten

Generaltullstyrelsen. anmäler generaltullstyrelsen, att någon förändring icke inträtt, varför styrelsen föreslår, att densamma upptages med samma belopp som 1916 års indragningsstat eller 12,460 kronor.

Departementschefen. Häremot har jag intet att erinra. Jag anser mig emellertid i detta sammanhang böra omförmåla, att förutvarande innehavaren av en vaktmästartjänst vid den indragna tullstationen i Nordmaling vaktmästaren A. Rönmark, som i enlighet med Kungl. Maj:ts av nästlidet års riksdag godkända förslag uppfördes på indragningsstaten för år 1916, icke kunnat konstitueras till ny ordinarie tjänst, vadan han alltså fortfarande lärer böra kvarstå å indragningsstat.

Beträffande tullverkets övriga stater, nämligen ålderstilläggsstaten, pensionsstaten för avskedade tjänst innehavare, pensionsstaterna för avlidna tjänst innehavares efterlämnade änkor och barn samt omkostnadsstaten, har jag icke någon ändring att föreslå.

Under förutsättning av bifall till vad jag här förordat skulle tullverkets ordinarie utgiftsstaten för år 1917 komma att utvisa följande slutsummor: [46.]

Den ordinarie avlöningsstaten	kronor 4,850,700: —
Ålderstilläggsstaten	» 450,000: —
Övergångsavlöningsstaten	» —
Indragningsstaten	» 12,460: —
Pensionsstaten för avskedade tjänst innehavare	» 300,000: —
Pensionsstaterna för avlidna tjänst innehavares efterlämnade änkor och barn	» 35,000: —
Omkostnadsstaten	» 1,144,890: —
eller tillsammans kronor 6,793,050: —	

sålunda samma summa som i staterna för år 1916.

Tullverkets utgiftsstaten, sådana de nu av mig föreslagits för år 1917, torde få såsom bilaga A fogas vid protokollet.

Under återopande av vad sålunda anförts, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

Departementschefens hemställan.

dels för år 1917 bestämma det *ordinarie* anslaget för tullverket till ett mot utgiftsstaternas för tullverket slutsumma svarande belopp av..... kronor 6,793,050, att såsom förslagsanslag utgå (Bil. A),

dels ock medgiva, att för år 1917 till avlöning åt de tjänst innehavare, vilkas innehavande befattningar antingen bibehållas i den nya organisationen eller därstädes ersättas med befattningar i lägre tjänstegrad, men vilka komma att kvarstå å äldre stat, må disponeras erforderliga belopp av avlöningarna vid motsvarande befattningar i den nya staten.

Förslag

till

Utgiftsstaten för tullverket att tillämpas under år 1917.

A. Avlöningsstaten.	K r o n o r.				
	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Orts-tillägg.	Summa.	
I. Generaltullstyrelsen.					
1 generaltulldirektör	7,000	3,000	1,000	11,000	
1 byråchef	5,000	2,500	600	8,100	} Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kr.
3 byråchefer	—	—	—	24,300	
Kansliet.					
1 sekreterare	3,600	1,800	400	5,800	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr. och efter 10 år med ytterligare 500 kr.
1 sekreterare	—	—	—	5,800	
1 registrator	2,200	1,500	300	4,000	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr., efter 10 år med ytterligare 500 kr. och efter 15 år med ytterligare 500 kr.
1 notarie	2,200	1,500	300	4,000	
3 notarier	—	—	—	12,000	
1 kvinnligt skrivbiträde	700	350	150	1,200	} Efter 5 år kan lönen höjas med 200 kr. och efter 10 år med ytterligare 200 kr.
1 kvinnligt skrivbiträde	—	—	—	1,200	
Kameralbyrån.					
1 kamrerare	3,600	1,800	400	5,800	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr. och efter 10 år med ytterligare 500 kr.
1 förste revisor	3,600	1,800	400	5,800	
1 revisor och bokhållare	2,200	1,500	300	4,000	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr., efter 10 år med ytterligare 500 kr. och efter 15 år med ytterligare 500 kr.
3 revisorer och bokhållare	—	—	—	12,000	
Revisionsbyrån.					
1 förste aktuarie	3,600	1,800	400	5,800	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr. och efter 10 år med ytterligare 500 kr.
1 aktuarie	2,200	1,500	300	4,000	
2 aktuarier	—	—	—	8,000	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr., efter 10 år med ytterligare 500 kr. och efter 15 år med ytterligare 500 kr.
1 revisor	2,200	1,500	300	4,000	
7 revisorer	—	—	—	28,000	
Transport	—	—	—	154,800	

	K r o n o r.				
	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Orts-tillägg.	Summa.	
Transport	—	—	—	154,800	
Tullbehandlings- och upplysningsbyrå.					
1 byråassistent	3,600	1,800	400	5,800	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr. och efter 10 år med ytterligare 500 kr.
1 byråassistent	—	—	—	5,800	
1 andre byråassistent	2,200	1,500	300	4,000	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr., efter 10 år med ytterligare 500 kr. och efter 15 år med en ytterligare 500 kr.
Till vikariatsersättning samt arvoden och flitpenningar åt extra biträden ävensom till renskrivningskostnad, <i>förlagsanslag</i>	—	—	—	125,000	
därav till gratifikationer åt extra ordinarie tjänstemän och vaktmästare hos styrelsen högst 3,000 kr.					
1 förste vaktmästare ¹	900	450	150	1,500	} Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kr.
1 vaktmästare ¹	700	350	150	1,200	
6 vaktmästare ¹	—	—	—	7,200	} Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kr. och efter 10 år med ytterligare 100 kr.
Transport	—	—	—	305,300	

¹ Åtnjuta beklädnad eller beklädnadsersättning samt kostnadsfri läkarvård jämte medikamenter i enlighet med vad i sådant avseende gäller beträffande till samma förmån berättigade befattningshavare vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning. Om vaktmästare hos styrelsen i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå ävensom å lönen avdragas 100 kr. årligen.

[46.]

	K r o n o r.					
	Fast av- löning.	Summa.			Efter resp. 3, 6 och 9 års tjänstgöring kan den fasta avlöningen höjas, varje gång med:	Pen- sions- under- lag.
Transport	—	—	—	305,300	—	—
II. Lokalförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen.						
1. Tjänstemän av högre grad.						
a) <i>Med bestämd tjänstgöringsort.</i>						
1 kustbevakningschef i Skåne och Blekinge	5,500	5,500				} 4,400
1 kustbevakningschef i Hallands samt Göte- borgs och Bohus län.....	—	5,500				
1 gränsbevakningschef i Dalsland, Värm- land och Dalarna	4,800	4,800				3,600
1 överinspektör av klass 1 vid packhus- inspektionen i Stockholm	7,300	7,300				} 5,000
1 överinspektör av klass 1 vid d:o i Göte- borg	—	7,300				
1 överinspektör av klass 2 vid d:o i Malmö	6,300	6,300				} 4,500
2 överinspektörer av klass 2 vid tullbevak- ningsinspektionerna i Stockholm och Göteborg	—	12,600			400	
1 överinspektör av klass 3 vid d:o i Malmö	5,500	5,500				4,400
1 tullförvaltare av klass 1 vid tullkammaren i Stockholm	6,300	6,300				} 4,500
12 tullförvaltare av klass 1 vid d:o i Norr- köping, Malmö, Hälsingborg, Trällebörg, Göteborg, Gävle och Sundsvall, vid upp- börds- och nederlagskontoren i Stock- holm och Göteborg, ävensom vid upp- börds- samt konfiskations- och kassörs- kontoret i Malmö	—	75,600				
1 tullförvaltare av klass 2 vid tullkamma- ren i Kalmar	5,500	5,500				4,000
4 tullförvaltare av klass 2 vid d:o i Lands-						
Transport	—	142,200	—	305,300	—	—

	K r o n o r.					
	Fast av- löning.	Summa.		Efter resp. 3, 6 och 9 års tjänstgöring kan den fasta avlöningen höjas, varje gång med:	Pen- sions- under- lag.	
Transport krona och Halmstad samt vid konfiska- tions- och kassörskontoren i Stockholm och Göteborg	—	142,200	—	305,300	—	—
1 tullförvaltare av klass 3 vid tullkam- marren i Uppsala	—	22,000				4,000
19 tullförvaltare av klass 3 vid d:o i Ny- köping, Jönköping, Oskarshamn, Visby, Karlskrona, Karlshamn, Åhus, Lund, Ystad, Varberg, Strömstad, Borås, Karl- stad, Örebro, Söderhamn, Hudiksvall, Härnösand, Luleå och Haparanda.....	—	91,200				3,600
1 tullförvaltare av klass 4 vid d:o i Söder- tälje	4,800	4,800				
20 tullförvaltare av klass 4 vid d:o i Eskils- tuna, Linköping, Västervik, Ronneby, Sölvesborg, Simrishamn, Falkenberg, Lysekil, Uddevalla, Lidköping, Mon, Charlottenberg, Västerås, Falun, Örn- sköldsvik, Östersund, Storlien, Umeå, Skellefteå och Riksgränsen.....	—	80,000			400	3,300
1 tullförvaltare av klass 5 vid d:o i Mem 3 tullförvaltare av klass 5 vid d:o i Vad- stena, Marstrand och Piteå.....	3,300	3,300				2,700
1 överkontrollör av klass 1 vid packhus- inspektionen i Stockholm.....	6,300	6,300				4,500
1 överkontrollör av klass 1 vid d:o i Göteborg	—	6,300				
1 överkontrollör av klass 2 vid tullkam- marren i Stockholm.....	5,300	5,300				
3 överkontrollörer av klass 2 vid d:o i Malmö och Göteborg samt vid packhus- inspektionen i Malmö	—	15,900	391,200			3,800
Transport	—	—	391,200	305,300	—	—

[46.]

	K r o n o r.						
	Fast av- löning.		Summa.		Efter resp. 3, 6 och 9 års tjänstgöring kan den fasta avlöningen höjas, varje gång med:	Pen- sions- under- lag.	
Transport	—	—	391,200	305,300	—	—	
b) Övriga tjänstemän av högre grad.							
1 förste kontrollör	4,800	4,800				} 3,600	
16 förste kontrollörer	—	76,800					
1 kontrollör	4,200	4,200				} 3,300	
82 kontrollörer (därav 3 kontrollörer och uppbörds-kassörer samt 7 bevaknings- kontrollörer)	—	344,400					
1 kammarskrivare	2,800	2,800			} 400	} 2,100	
245 kammarskrivare	—	686,000					
1 tullinspektör	2,600	2,600				} 2,000	
7 tullinspektorer (därav 2 gränsinspektorer)	—	18,200					
1 tullfiskal	3,000	3,000					
3 tullfiskaler	—	9,000	1,151,800				
2. Tjänstemän av lägre grad.							
1 överuppsyningsman av klass 1	2,600	2,600			} 300	} 1,700	
1 överuppsyningsman av klass 1	—	2,600					
1 överuppsyningsman av klass 2	2,300	2,300					
3 överuppsyningsmän av klass 2 (därav 1 befälhavare & kustbevakningsångare)	—	6,900			} 200	} 1,300	
1 gränsöveruppsyningsman	2,600	2,600					
1 kustöveruppsyningsman	2,100	2,100			} 300	} 1,300	
26 kustöveruppsyningsmän	—	54,600					
1 uppsyningsman av klass 1	2,050	2,050			} 150	} 1,200	
41 uppsyningsmän av klass 1	—	84,050					
1 uppsyningsman av klass 2	1,900	1,900					
22 uppsyningsmän av klass 2	—	41,800			} 150	} 1,200	
1 uppsyningsman av klass 3	1,750	1,750					
Transport	—	205,250	1,543,000	305,300	—	—	

	K r o n o r.					
	Fast av- löning.	Summa.			Efter resp. 3, 6 och 9 års tjänstgöring kan den fasta avlöningen höjas, varje gång med:	Pen- sions- under- lag.
Transport	—	205,250	1,543,000	305,300	—	—
23 uppsyningsmän av klass 3	—	40,250			150	1,100
1 gränsuppsyningsman	2,050	2,050				1,300
6 gränsuppsyningsmän	—	12,300			100	1,100
1 kustuppsyningsman	1,650	1,650				900
65 kustuppsyningsmän	—	107,250			100	1,000
1 vaktmästare av klass 1	1,750	1,750				900
496 vaktmästare av klass 1	—	868,000			100	1,000
1 vaktmästare av klass 2	1,500	1,500				900
190 vaktmästare av klass 2 (däruv 2 an- ställda å kustbevakningsångare)	—	285,000			100	1,000
1 vaktmästare av klass 3	1,200	1,200				900
62 vaktmästare av klass 3	—	74,400			100	1,000
1 gränsridare	1,500	1,500				900
163 gränsridare	—	244,500			100	1,000
1 kustvakt	1,300	1,300				900
41 kustvakter	—	53,300			100	1,000
1 kustroddare	1,200	1,200				900
225 kustroddare	—	270,000	2,172,400			
Till ortstillägg åt befattningshavare vid lokal- tullförvaltningarna i Stockholm, Hapa- randa och Riksgränsen, <i>förslagsanslag</i>	—	—	56,000			
Till arvoden åt föreståndare för tullförvalt- ningsavdelning i Göteborg och Malmö för utövande av i § 18 i avlöningsreg- lementet omförmållt uppdrag, <i>förslags- anslag högst</i>	—	—	2,000			
Transport	—	—	3,773,400	305,300	—	—

[46.]

	K r o n o r.					
	Fast av- löning.		Summa.		Efter resp. 3, 6 och 9 års tjänstgöring kan den fasta avlöningen höjas, varje gång med:	Pen- sions- under- lag.
Transport	—	—	3,773,400	305,300	—	—
Till arvoden åt tullexpeditions- och gräns- stationsföreståndare, <i>förslagsanslag</i> ...	—	—	12,000			
Till arvoden åt ordinarie tjänstemän för tullbehandling av passagerareffekter, <i>förslagsanslag</i>	—	—	10,000			
Till vikariatsersättning, extra biträden m. m., <i>förslagsanslag</i>	—	—	750,000	4,545,400		
därav för utbetalande av flyttningshjälp åt tjänstemän högst 2,000 kronor.						
Säger	—	—	—	4,850,700	—	—
B. Ålderstilläggsstaten.						
<i>Förslagsanslag</i>				450,000		
				Transport	5,300,700	

	K r o n o r.					Kronor.
	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	För befattningen upptagen avlöning i			
			1915 års stat.	1904 års stat.	1910 års stat.	
Transport	—	—	—	—	—	5,300,700
C. Övergångsavlöningsstaten.						
Stockholm.						
Generaltullstyrelsen.						
Generaltulldirektören S. F. R. P. Cederschiöld ¹	6,200	2,800	—	—	9,000	
<i>Anm.</i> Ämbetet utbytes vid innehavarens avgång mot ett generaltulldirektörsämbete med	—	—	11,000	—	—	
Tullkammaren.						
Andre kontrollören E. G. M. Lindh	2,500	500	—	3,000	—	
<i>Anm.</i> Tjänsten utbytes vid innehavarens avgång mot en kontrollörstjänst med	—	—	4,200	—	—	
Tullbevakningsinspektionen.						
Överinspektoren N. G. Nordquist ²	4,200	800	—	—	5,000	
<i>Anm.</i> Tjänsten utbytes vid innehavarens avgång mot en överinspektorstjänst med	—	—	6,300	—	—	
Västervik.						
Tullförvaltaren H. V. E. Moberg	3,000	1,000	—	4,000	—	
<i>Anm.</i> Tjänsten utbytes vid innehavarens avgång mot en tullförvaltartjänst med	—	—	4,000	—	—	
Transport	—	—	25,500	7,000	14,000	5,300,700

¹ Åtnjuter boställsvåning i ett staten och Stockholms stad gemensamt tillhörigt hus enligt kungl. brev den 23 februari 1825.

² Åtnjuter boställsvåning i ett staten och Stockholms stad gemensamt tillhörigt hus enligt kungl. brev den 10 maj 1867.

[46.]

	K r o n o r					Kronor.
	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	För befattningen upptagen avlöning i			
			1915 års stat.	1904 års stat.	1910 års stat.	
Göteborg.						
Packhusinspektionen.						
Transport	—	—	25,500	7,000	14,000	5,300,700
Överinspektoren J. H. Lindquist.....	4,000	3,000	—	7,000	—	
Anm. Tjänsten utbytes vid innehavarens avgång mot en överinspektorstjänst med	—	—	7,300	—	—	
Säger	—	—	32,800	14,000	14,000	
Transport	—	—	—	—	—	5,300,700

	K r o n o r.	
D. Indragningsstaten.		
Visby.		
Jaktuppsyningsmannen T. A. Thomsson	1,100	
Malmö.		
Kustvakten till häst J. A. Möller	400	
Landskrona.		
Kustroddaren A. P. L. Bahr	700	
Hälsingborg.		
Kustvakten till fot C. J. Persson	360	
Transport	2,560	5,300,700

		Kronor.	
	Transport	2,580	5,300,700
Halmstad.			
Kustroddaren J. R. Bengtsson		700	
Falkenberg.			
Kustuppsyningsmannen C. G. Meyer		800	
Jaktuppsyningsmannen C. F. Andersson		1,100	
Varberg.			
Kustroddaren J. A. Berndtsson		700	
» J. A. A. Gustafsson		700	
» A. Andersson		700	
Göteborg.			
Kustuppsyningsmannen A. G. Christensson		800	
Kustroddaren E. Svensson		700	
» A. L. Säterström		700	
Lysekil.			
Kustroddaren C. W. H. Ofverman		700	
Härnösand.			
Vaktmästaren N. F. Rosenqvist		700	
Östersund.			
Gränsridaren J. P. Bodin		700	
Umeå.			
Vaktmästaren A. Rönmark		900	12,460
E. Pensionsstaten för avskedade tjänst innehavare.			
<i>Förslagsanslag</i>		—	300,000
F. Pensionsstaterna för avlidna tjänst innehavares efterlämnade änkor och barn.			
a) För beredande av den genom nådiga reglementet den 16 februari 1833 stadgade pensionering, <i>förslagsanslag</i>		25,000	
b) Bidrag till tullstatens enskilda pensionsinrättning, bestämt anslag		10,000	35,000
G. Omkostnadsstaten.			
Anslag till vissa arvoden enligt särskild förteckning, <i>förslagsanslag</i>		7,570	
» » rese- och traktamentskostnader, <i>förslagsanslag</i>		20,000	
» » tullhusbyggnader och reparationer samt hushyror och tomtören, <i>förslagsanslag</i>		15,000	
	Transport	42,570	5,648,160

[46.]

		K r o n o r.	
	Transport	42,570	5,648,160
Anslag till underhåll och drift av tullverkets ångare samt bränsle för kustbevaknings-	personalens tjänstebåtar, <i>förslagsanslag</i>	30,000	
> >	expenser, <i>förslagsanslag</i>	125,000	
> >	post- och telegramporto, <i>förslagsanslag</i>	20,000	
> >	läkarvård och medikamenter samt begravningshjälp, <i>förslagsanslag</i>	15,000	
> >	skeppsmättningskostnad, <i>förslagsanslag</i>	38,200	
> >	gratifikationer åt krono- och lots- samt kanalbetjante, som utmärka sig genom nitisk tillsyn och kontroll mot överträdelse av tullförfattningarna	1,500	
> >	jakt- och båtlega samt hästlega och resekostnader, <i>förslagsanslag</i>	175,000	
> >	utbildning i tulltjänsten, <i>förslagsanslag</i>	21,000	
> >	tulltjänstemäns av lägre grad beklädnad och beväring, <i>förslagsanslag</i>	125,000	
> >	beslagarandelar, tullstatens enskilda pensionsinrättnings andelar av böter samt tulltjänstemäns andelar av ersättning för vissa tjänstförrättningar, <i>förslagsanslag</i>	500,000	
> >	hemliga utgifter	6,000	
> >	diverse utgifter, <i>förslagsanslag</i>	45,620	1,144,890
Summa kronor			6,793,050

Förteckning å arvoden på tullverkets omkostnadsstat för år 1916.

		K r o n o r.
Stockholms rådstuvurätts avdelning för tullmål:		
1	ordförande	600:—
2	ledamöter å 375 kronor	750:—
1	notarie	750:—
		2,100
Övriga	rådstuvurätter för avgörande av tullmål enligt nådiga breven den 15 februari 1841 och den 6 april 1858, tillsammans förslagsvis upptagna	1,900
Arvode	till särskild ordförande i gränstullrätterna inom Jämtlands län	750
> >	> > i gränstullrätten inom Norrbottens län	2,000
> >	tolk för finska språket vid > > > >	300
> >	präst i Sandhamn	250
> >	skollärare i Landsort	70
> >	> i Huvudskär	100
> >	> i Sandhamn	100
Summa kronor		7,570

2. Förstärkning av arbetskrafterna hos generaltullstyrelsen.

Med åberopande av vad jag under nästföregående punkt anfört i fråga om uppförande å extra stat för år 1917 av fyra revisorstjänster samt en extra andre byråassistenttjänst å generaltullstyrelsens revisionsbyrå, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[47.]
Förstärkning
av arbets-
krafterna hos
generaltull-
styrelsen.

att för förstärkning av arbetskrafterna hos generaltullstyrelsen, i enlighet med vad jag i mitt berörda yttrande närmare utvecklat, på *extra stat* för år 1917 anvisa ett förslagsanslag, högst..... kronor 22,000, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1916 av anslaget disponera högst..... kronor 2,000.

(extra anslag.)

3. Förstärkning av arbetskrafterna vid tullverkets lokalförvaltning.

Med åberopande av vad jag under punkt 46 anfört i fråga om uppförande å extra stat av vissa tjänster vid tullverkets lokalförvaltning för nästkommande år, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[48.]
Förstärkning
av arbets-
krafterna vid
tullverkets
lokal-
förvaltning.

att för förstärkning av arbetskrafterna vid tullverkets lokalförvaltning, i enlighet med vad jag i mitt berörda yttrande närmare utvecklat, på *extra stat* för år 1917 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 205,830.

(extra anslag.)

4. Kontrollstyrelsen, *oförändrat ordinarie anslag*... kronor 34,200.

5. Förstärkning av kontrollstyrelsens arbetskrafter.

Med bifall till Kungl. Maj:ts den 19 mars 1915 avlätna proposition, nr 82, angående förstärkning av kontrollstyrelsens arbetskrafter, har riksdagen för detta ändamål i huvudsaklig överensstämmelse med angivna grunder på extra stat för år 1916 beviljat ett anslag av 19,500 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1915 därav disponera 6,500 kronor.

[49.]
Förstärkning
av kontroll-
styrelsens ar-
betskrafter.
(extra anslag.)

[49.] Ifrågavarande grunder finnas angivna i det vid oförmälda proposition fogade utdrag ur statsrådsprotokollet.

Den föreslagna utvidgningen av kontrollstyrelsen skulle för år betinga

till arvode åt en extra ledamot	kronor	5,600
» » » » biträdande tjänsteman	»	3,900
» vikariatsersättningar, extra biträden, renskrivning m. m. samt ersättning åt sakkunniga	»	3,500

Summa för år kronor 13,000.

Beträffande posten å 3,500 kronor beräknades

till vikariatsersättningar	kronor	350
» extra biträden, renskrivning m. m.	»	2,100
» ersättning åt sakkunniga	»	1,050

eller tillhopa kronor 3,500.

Beträffande användningen av det anvisade anslaget har Kungl. Maj:t i nådigt brev den 30 juni 1915, bland annat, förordnat, att hos kontrollstyrelsen skulle under år 1915 ävensom under innevarande år anställas *dels* en extra förste aktuarie, vilken skulle hava att, med enahanda befogenhet och ansvar som ordinarie ledamot, såsom extra ledamot handlägga ärenden rörande kontrollen över försäljningen av brännvin och att beträffande sådana ärenden ansvara för uppsättandet av koncept-expeditioner, *dels ock* en extra aktuarie, vilken det skulle åligga att biträda den extra förste aktuarien vid utförandet av hans tjänsteåligganden samt att, i den mån sådant uppdroges åt honom, jämväl i övrigt biträda med inom ämbetsverket förekommande göromål, särskilt vid utarbetandet av den statistiska berättelsen, i vad den avser brännvinsförsäljningen, att i arvoden till den extra förste aktuarien och den extra aktuarien skulle utgå, för helt år räknat, till den förre 5,600 kronor, därav 1,800 kronor skulle anses motsvara tjänstgöringspenningar, samt till den senare 3,900 kronor, därav 1,500 kronor skulle räknas såsom tjänstgöringspenningar, att för ifrågavarande extra tjänstemän skulle i tillämpliga delar gälla de genom kungörelsen den 22 oktober 1909 stadgade villkor och bestämmelser för åtnjutande av de från och med 1910 års början för ämbetsverket fastställda avlöningsförmåner, att vad i avseende å ämbetsresa av överingenjör funnes stadgat i 11 § av gällande instruktion för ämbetsverket eller eljest blivit förordnat skulle tillämpas jämväl beträffande den extra förste aktuarien, att den extra förste aktuarien skulle

för ämbetsresa åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt tredje klassen i gällande resereglemente, *att* i övrigt nämnda instruktion skulle i tillämpliga delar lända till efter rättelse för ifrågavarande extra tjänstemän, *samt att* under år 1916 finge såsom vikariatsersättningar under semester för den extra första aktuarien och den extra aktuarien utgå till vikarie för den förre högst 225 kronor och till vikarie för den senare högst 125 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t i omförmälda nådiga brev förordnat, *att* vid kontrollstyrelsens sida skulle finnas särskilda, av Kungl. Maj:t förordnade sakkunniga till det antal, Kungl. Maj:t bestämde, med uppgift att avgiva yttranden och förslag ej mindre angående meddelande av föreskrifter i avseende å inköp av, försäljningspris för samt alkoholstyrka hos brännvin samt i fråga om räkningsförande inom brännvinsförsäljningsbolagen ävensom i avseende å dessa bolags förvaltning i övrigt, än även beträffande övriga av kontrollstyrelsen till dem hänskjutna frågor; och skulle det därjämte, efter anmodan av överdirektören, åligga sakkunnig att beträffande ärende, vari han ägde speciell sakkunskap, tillhandagå styrelsen med särskild utredning eller dylikt arbete, *att* sakkunnig, som efter kallelse inställde sig hos kontrollstyrelsen, skulle äga att för de dagar, han deltog i utredning och behandling av ärende hos styrelsen, åtnjuta arvode av tio kronor om dagen, *att*, därest å sakkunnig anförtroddes särskild utredning eller annat mera omfattande arbete, han skulle — utöver den honom för inställelse hos kontrollstyrelsen tillkommande gottgörelse, där sådan inställelse påfordrades — erhålla den ersättning, som för varje fall bestämdes av styrelsen, dock ej mer än femtio kronor för ett och samma ärende; *samt att* sakkunnig, som ej vore bosatt i Stockholm eller i dess omedelbara närhet eller därstädes uppehölle sig på grund av annat allmänt uppdrag, skulle åtnjuta ej mindre resekostnads- och traktamentsersättning för av uppdraget föranledda resor än även traktamentsersättning under vistelsen i Stockholm, allt enligt tredje klassen i resereglementet, därest han icke eljest vore till gottgörelse efter högre klass berättigad.

Tillika har Kungl. Maj:t föreskrivit, att, där ej för särskilt fall av chefen för finansdepartementet annorlunda bestämdes, skulle tillsvidare inom kontrollstyrelsen uppsättas förslag till expeditioner i sådana på Kungl. Maj:ts prövning och avgörande ankommande mål och ärenden, med vilkas beredande till underdånig föredragning överdirektören eller ledamot jämlikt 6 § av den för ämbetsverket gällande instruktion biträtt.

Genom beslut den 26 juli 1915 har Kungl. Maj:t, jämte det bestämmelse meddelats, att de sakkunniga, som hade att på sätt nyss

[49.] nämnts biträda kontrollstyrelsen, skulle tillsvidare utgöra sex med fyra suppleanter för dem, utsett dylika sakkunniga och suppleanter.

Den här omförmälda förstärkningen av arbetskrafterna föranleddes huvudsakligen av den utvidgning av kontrollstyrelsens befogenhet, som ägde rum genom förordningen den 3 juni 1915 om ändrad lydelse av 15 § 1, 3, 4, 5, 8 och 9 mom. samt 17 § 2 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin. Enligt sagda förordning skall nämligen brännvinsförsäljningsbolag vid utövande av sin verksamhet stå under överinseende av kontrollstyrelsen och hava att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, kontrollstyrelsen i avseende å inköp av, försäljningspris för samt alkoholstyrka hos brännvin ävensom angående räkningskapers förande och i övrigt beträffande bolagets förvaltning eller eljest i de i brännvinsförsäljningsförordningen särskilt angivna hänseenden kan meddela.

I skrivelse den 14 december 1915 har nu kontrollstyrelsen, efter att hava redogjort för de av mig nu angivna förhållandena, vidare anfört följande:

Kontrollstyrelsen.

»Under den förberedande behandlingen av ifrågavarande författningsändring framhöll kontrollstyrelsen i sitt underdåniga utlåtande av den 11 februari 1915, att ej mindre den befogenhet, som blivit tillagd styrelsen genom förordningen den 18 juli 1913 och som innebär, att kontrollstyrelsen skulle besluta om ansvarsfrihet för bolagen, än även den för det dåvarande ifrågasatta befogenheten, att styrelsen skulle få överinseendet över bolagens ekonomiska förvaltning, krävde en förstärkning av styrelsens arbetskrafter, så att styrelsen skulle kunna på ett effektivt sätt tillvarata statens intresse att å brännvinshandeln uppkommande vinst så oavkortad som möjligt tillfölla staten. Någon tids erfarenhet vore emellertid nödvändig, innan personalbehovet kunde på ett mera definitivt sätt bestämmas, och styrelsen ansåg därför, dels att den för arbetskrafternas förstärkning erforderliga anslagsökningen skulle anvisas att utgå allenast på *extra stat*, dels att anslagsäskandet skulle begränsas till vad som under alla förhållanden kunde anses vara *oundgängligen erforderligt*.

I överensstämmelse med vad kontrollstyrelsen föreslagit i sitt utlåtande av den 11 februari 1915 äskade Eders Kungl. Maj:t av riksdagen anslag till förstärkning av kontrollstyrelsens arbetskrafter (proposition nr 82/1915 avlåten den 19 mars 1915).

Kort tid efter berörda anslagsäskande framlade emellertid Eders Kungl. Maj:t genom propositionen nr 187/1915 förslag till förordning om ändring i vissa delar av brännvinsförsäljningsförordningen. Detta förslag avsåg att utvidga och befästa de nya riktlinjer i brännvinsförsäljningslagstiftningen, som för första gången fått sitt uttryck i förordningen den 25 september 1914 om ändrad lydelse av 1, 3, 5, 6, 15 och 40 §§ i brännvinsförsäljningsförordningen. Sedan riksdagen skärpt de i berörda förslag ifrågasatta författningsändringarna särskilt genom stadgandena, att kon-

trollen å utminuteringsen av brännvin skulle gälla *all* utminuteringsen och vara *verk-sam*, utfärdade Eders Kungl. Maj:t i överensstämmelse med riksdagens beslut förordningen den 8 juni 1915 om ändring i vissa delar av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin. Genom sagda förordning tillades kontrollstyrelsen ytterligare omfattande och betydelsefull befogenhet i fråga om brännvinsförsäljningens utövande. Styrelsen skall nämligen

a) handlägga frågor om godkännandet dels av grunderna för bolagens föreskrifter i fråga om kontrollen vid utminuteringsen av brännvin dels av ändringar i berörda grunder,

b) verkställa indelning av riket i kontrollområden och vidtaga de jämkningar i denna indelning, som av förhållandena betingas,

c) utfärda föreskrifter om medgivande för person att verkställa inköp av brännvin inom annat kontrollområde, än där han är boende,

d) pröva hos styrelsen anförda besvär från person, som förmenar, att bolag obehörigen vägrat att till honom utminutera brännvin eller lämna honom medgivande att verkställa inköp hos bolag inom annat kontrollområde, än det där han är boende,

e) pröva besvär över av bolag beträffande ämne, varom det tillkommer kontrollstyrelsen att meddela föreskrift, vidtagen åtgärd, som kränker klagandens enskilda rätt eller strider mot förordningens syfte,

f) företaga granskning av den förteckning, som vid varje års slut skall till kontrollstyrelsen överlämnas beträffande till riket infört brännvin.

Genom ett övergångsstadgande till nu ifrågavarande förordning bemyndigades styrelsen att anvisa kontrollområden åt bolag, som redan infört sådan kontroll, som avsågs i förordningen den 25 september 1914.

Någon emot ifrågavarande betydande utvidgning av styrelsens befogenhet och göromål svarande ytterligare förstärkning av arbetskrafterna ifrågasattes emellertid icke, och torde en väsentligt bidragande orsak härtill hava varit, att riksdagens beslut i fråga om de genom proposition nr 187 framlagda förslag fattades så sent, att någon ändring beträffande det äskade anslaget till förstärkning av styrelsens arbetskrafter icke kunde ifrågakomma. Såsom också framgår av statsutskottets utlåtande nr 107, avsåg riksdagen vid beviljandet av det äskade anslaget endast den *provisoriska* förstärkning av arbetskrafterna, som var erforderlig för att styrelsen skulle kunna utöva överinseendet över bolagens verksamhet i ekonomiskt avseende.

Visserligen måste det förutsättas, att en del av de betydande göromål, som tillagts kontrollstyrelsen genom förordningen den 8 juni 1915, skulle komma att bli av mera övergående natur. Till denna grupp äro att räkna godkännandet av grunderna för bolagens kontrollföreskrifter, indelningen av riket i kontrollområden och utfärdandet av föreskrifter om medgivande för person att verkställa inköp av brännvin inom annat kontrollområde än det, där han är boende. I desto högre grad har handläggningen av dessa ärenden upptagit styrelsens tid under innevarande år, i det att, sedan avdelningen för brännvinsförsäljningsärenden trädde i funktion den 1 juli detta år, avdelningens arbetskrafter nästan helt och hållet upptagits av frågor om kontrollområdesindelningen och grunderna för kontrollföreskrifterna. Trots det yttersta utnyttjande av arbetskrafterna hava så gott som alla frågor om överinseendet av bolagens ekonomiska förvaltning måst skjutas på framtiden; bland

[49.] annat har sålunda prövningen av dechargefrågan för brännvinsförsäljningsbolagen icke ännu kunnat äga rum.

Till den grupp av ärenden, som tillagts styrelsen genom förordningen den 8 juni 1915 och som säkerligen kommer att taga en ej obetydlig del av arbetskrafterna i anspråk, är att räkna handläggningen av här ovan under punkterna d) och e) nämnda besvärärenden. Visserligen har styrelsen ännu ej haft någon kännning av, hur pass omfattande dess arbete i nyssberörda avseende kan bliva, enär förordningen i vad den avser besvärsrätten ännu ej trätt i kraft, men med tagen hänsyn till de skarpa meningsbrytningarna, som för närvarande göra sig gällande ej mindre i fråga om utövädet av kontrollen vid utminuterings av brännvin än även beträffande bolagens förvaltning, torde det kunna förväntas, att styrelsens arbetsbörda beträffande prövning av inkomna besvär kommer att bliva betydande, särskilt under de närmaste åren, innan stadga inträtt på dessa områden.

Under innevarande år har kontrollstyrelsen i utövädet av befogenheten att hava överinseendet över bolagen och meddela föreskrifter beträffande bolagens ekonomiska förvaltning icke medhunnit annat än att lämna föreskrifter dels om försäljningspris för och alkoholhalt hos renat brännvin och högprocentig sprit, dels om inköp av renat brännvin intill utgången av år 1916, dels ock om överlåtelse av utminuteringsrättighet. Ännu återstår utfärdandet av föreskrifter beträffande *dels* försäljningspris för andra slag av brännvin än renat sådant, *dels* inköp av brännvin från och med år 1917, *dels* överlåtelse av utskänkningsrättighet, *dels ock* bolagens förvaltning och räkenskaper. Frågorna ensamt om ordnandet av bolagens inköp av brännvin och fastställandet av villkoren för överlåtelse av utskänkningsrättighet torde komma att upptaga för styrelsen en ej obetydlig tid nästkommande år, enär de på grund av sin invecklade och svåröverskådliga beskaffenhet kräva utförandet av omfattande förberedande utredningar. Frågorna om föreskrifter i olika avseenden beträffande bolagens förvaltning m. m. kunna antagligen upptagas till behandling först under år 1917, och kommer utarbetandet av dylika föreskrifter att kräva en anseelig tid. Till nu nämnda göromål kommer den årliga ansvarighetsprövningen beträffande bolagens förvaltning, ett göromål, som torde taga åtminstone två månader i anspråk varje år. Då ansvarighetsprövningen innevarande år måste skjutas på det kommande året, kan denna prövning under år 1916 beräknas taga i anspråk en tid av åtminstone fyra månader. Behandlingen av frågorna om föreskrifter för bolagens inköp och beträffande överlåtelse av utskänkningsrättigheter kommer helt säkert att taga minst lika lång tid. Lägges härtill den tid, som åtgår att sköta den löpande expeditionen och arbetet med styrelsens berättelse, inses lätt, att göromålen för styrelsens avdelning för brännvinsförsäljningsärenden under år 1916 äro av den omfattande beskaffenhet, att de komma att helt lägga beslag på de tillgängliga arbetskrafterna. För år 1917 synes ej heller någon lindring i arbetsbördan vara att förvänta. Utom den ordinarie ansvarighetsprövningen har styrelsen att upptaga till behandling ordnandet av bolagens förvaltning och räkenskaper, frågor, vilka allt på grund av sin invecklade natur taga en betydlig tid. Härtill kommer det löpande arbetet, vilket otvivelaktigt ökas i den mån styrelsen söker realisera grundtankarna för de under år 1915 beslutade ändringarna i brännvinsförsäljningsförordningen. Säkerligen komma därför under år 1917 redan tillgängliga arbetskrafter att vara lika strängt anlidade som de varit under år 1915 och som de bliva under år 1916.

Hittills har styrelsen vid angivandet av arbetsuppgifterna för dess avdelning för brännvinsförsäljningsärenden icke uppehållit sig vid en mycket viktig sida. Styrelsen avser nämligen härmed *utövan*det av *överinseendet* över *brännvinsförsäljningsbolagens verksamhet*. Detta överinseende kan ej lämpligen utföras annat än genom ofta återkommande inspektioner, varigenom styrelsen blir i stånd att dels tillse, att förordningens stadganden och styrelsens föreskrifter efterföljas, dels upptäcka brister i handhavandet av bolagens förvaltning i och för vidtagande av rättelse, dels ock åvägabringa en närmare beröring mellan styrelsen och de särskilda bolagen för åstadkommande av behörigt samarbete. Visserligen synas de kontrollerande uppgifterna åtminstone i viss mån kunna utföras av revisorerna. Emellertid torde i de många olika hänseenden, som styrelsen anser vara av intresse för att vinna en överblick av bolagens verksamhet, den ärligen återkommande revisionen icke lämna tillräckliga upplysningar. Såvitt styrelsen redan nu av föreliggande revisionsberättelser kan bedöma, har det i åtskilliga fall varit önskligt, om styrelsen kunnat genom någon sin tjänsteman företaga inspektion, ett önskemål, som emellertid ej kunnat fullföljas på grund av styrelsens strängt upptagna tid.

Behövligheten av dylika inspektioner har redan länge varit insedd och stadgande härom finnes i 15 § 6 mom. av brännvinsförsäljningsförordningen. Med hänsyn till styrelsens av göromål på andra områden upptagna tid hava emellertid dylika inspektioner hittills mera sällan kommit i fråga. Sedan bolagens avkastning odelat tillfaller statsverket samt statsmakterna genom särskilda författningsändringar sökt åvägabringa garantier för att sagda avkastning inflyter till statsverket så oavkortad som möjligt, får givetvis ur statens synpunkt inspektionen av bolagens förvaltning en förhöjd betydelse. Det gäller ju här en synnerligen omfattande affärsrörelse, som kräver en ständig övervakning. Erinras må därom, att under år 1913 brännvinsförsäljningsbolagen tillsammans taga balanserade på 67 miljoner kronor.

Med den förstärkning av arbetskrafterna inom styrelsen, vartill anslag beviljades av 1915 års riksdag, avsågs ju, bland annat, att styrelsen skulle sättas i tillfälle att på vederbörligt sätt genom inspektioner utöva överinseendet över bolagen. Av vad som anförts härovan om styrelsens kommande verksamhet under åren 1916 och 1917 framgår emellertid, att man ej med styrelsens nuvarande arbetskrafter kan räkna med att någon mera planmässig inspektion kan komma i fråga. Önskvärt är givetvis, att en dylik inspektion kunde äga rum åtminstone en gång om året vid varje bolag. Då bolagens antal för närvarande är 128, och inspektionen av varje bolag i medeltal skulle komma att taga två dagar, skulle inspektionsverksamheten enbart nästan fullständigt lägga beslag på en tjänstemans tid.

På grund av vad sålunda anförts, får styrelsen uttala den uppfattningen, att styrelsen, för att tillvarata de intressen den är satt att bevaka, och för att tillgodose de syften, som fått uttryck i förordningen den 3 juni 1915, utöver den förstärkning i arbetskrafterna, vartill 1915 års riksdag anvisade medel på extra stat, jämväl behöver en extra tjänsteman med *huvudsaklig* uppgift att inspektera brännvinsförsäljningsbolagen. I den mån som denna tjänsteman icke skulle medhinna de årliga inspektionerna eller i fall, där särskilda förhållanden det kräva, skulle styrelsens chef eller extra ledamoten utföra erforderliga inspektioner.

Vidkommande arvodet till den extra tjänstemannen lärers detsamma, så länge ledamöterna i kontrollstyrelsen äro ställda i andra lönegraden, icke kunna föreslås högre än att motsvara första gradens avlöning. Med hänsyn tagen till den första

[49.] gradens tjänsteman åliggande avgift för egen pensionering och i överensstämmelse med vad i flera andra fall blivit bestämt, torde arvodet till den extra tjänstemannen böra, i likhet med vad som föreskrivits beträffande arvodet till extra aktuarien hos styrelsen, utgå med 3,900 kronor för år, därav 1,500 kronor skulle anses motsvara tjänstgöringspenningar.

För åtnjutande av den sålunda föreslagna avlöningen bör enligt styrelsens mening i tillämpliga delar gälla de för ordinarie befattningshavare hos styrelsen genom kungörelsen den 22 oktober 1909 stadgade villkor och bestämmelser för åtnjutande av de från och med 1910 års början för ämbetsverket fastställda avlöningsförmåner.

I likhet med den hos styrelsen anställde extra aktuarien bör den nye tjänstemannen komma i åtnjutande av semester, och bör tiden för densamma bestämmas till en månad.

Godtages styrelsens förslag i detta hänseende, skulle till ersättning åt vikarie för den ifrågavarande tjänstemannen beräknas ett belopp av 125 kronor, motsvarande på semestertiden för honom belöpande tjänstgöringspenningar.

Kontrollstyrelsen tillåter sig desslikes föreslå, att den ifrågavarande tjänstemannen — inspektören av brännvinsförsäljningsbolagen — ävensom vikarie för honom förklaras berättigade till resekostnads- och traktamentsersättning enligt fjärde klassen i gällande resereglemente.

Kontrollstyrelsen får vidare beträffande det extra anslaget till förstärkning av styrelsens arbetskrafter anföra följande.

Genom det förut omförmälda nädiga brevet den 30 juni 1915 har ett extra anslag å 2,100 kronor anvisats styrelsen till extra biträden, renskrivning m. m. Då detta belopp visat sig alltför knappt tillmätt, anser styrelsen, att detsamma bör för år 1917 höjas med 1,000 kronor eller till 3,100 kronor.

Likaså har det till ersättning åt sakkunniga avsedda belopp — 1,050 kronor — visat sig för knappt, varför ifrågavarande belopp torde få, med iakttagande av vad som erfordras för vinnande av jämn anslagssumma, beräknas till 1,425 kronor för år.

Enligt de av styrelsen antydda beräkningarna skulle alltså — för år räknat — erfordras:

till vikariatsersättningar	kronor	475
» extra biträden, renskrivning m. m.	»	3,100
» ersättning åt sakkunniga	»	1,425
	eller tillhopa kronor	5,000.

I överensstämmelse med vad som i allmänhet plägar vara fallet beträffande anslag av ifrågavarande natur, bör styrelsen emellertid inom den nämnda anslagssumman, 5,000 kronor, äga att, utan avseende å den beräknade fördelningen mellan de nämnda anslagsposterna, för därför avsedda ändamål fritt disponera beloppet i fråga.

Den nu av kontrollstyrelsen föreslagna utvidgningen av styrelsen skulle alltså för år betinga

till arvode åt en extra ledamot.....	kronor	5,600	[49.]
» » » » biträdande tjänsteman	»	3,900	
» » » » biträdande tjänsteman	»	3,900	
» vikariatsersättningar, extra biträden, renskrivning m. m. samt ersättning åt sakkunniga	»	5,000	
Summa för år		kronor	18,400.

Då den föreslagna inspektörsbefattningen är strängt av behovet påkallad redan under senare hälften av år 1916, anser kontrollstyrelsen, som finner någon förmån av semester icke behöva beredas den nye tjänstemannen under omförmälda år, att ett mot hälften av årsarvodet svarande belopp av 1,950 kronor bör för år 1916 beräknas.

Den sammanlagda kostnaden för senare delen av år 1916 och för år 1917 skulle sålunda uppgå till 20,350 kronor.

I likhet med vad kontrollstyrelsen anfört i sitt ovanberörda, den 11 februari 1915 avgivna utlåtande tillåter sig styrelsen slutligen betona, att den förstärkning av styrelsens arbetskrafter, varom styrelsen nu gjort framställning, endast är att anse såsom ett provisorium. Enligt styrelsens mening måste nämligen med nödvändighet, så snart det sig göra låter, företagas en fullständig omorganisation av styrelsen, därest densamma på ett tillfredsställande vis skall fylla sina många ur statsfinansiell synpunkt viktiga uppgifter.»

Det är uppenbarligen av stor vikt, att kontrollstyrelsen sättes i stånd att väl fylla de för det allmänna och särskilt statskassan betydelsefulla uppgifter, som tillagts styrelsen genom de under senare år vidtagna ändringarna i brännvinsförsäljningsförordningen. Också har ju i anledning av nämnda lagändringar en betydande förstärkning av kontrollstyrelsens arbetskrafter blivit avvägabragt. Emellertid saknades vid fattandet av beslutet om berörda förstärkning nödig erfarenhet för bedömning av storleken och beskaffenheten av den arbetsbörda, som skulle komma att tillföras kontrollstyrelsen. Givetvis har ej heller ännu tillräcklig erfarenhet vunnits för att en definitiv organisation av ämbetsverket skall kunna genomföras. Men under den redan gångna tiden har det dock tydligt visat sig, att den beslutade förstärkningen av kontrollstyrelsens organisation varit väl knapp. Såsom framgår av kontrollstyrelsens yttrande, synes särskilt den för styrelsens verksamhet viktiga funktionen att vara inspekterande myndighet för brännvinsförsäljningsbolagen icke kunna med styrelsens nuvarande personal på ett tillfredsställande sätt tillgodoses. Jag är därför ense med kontrollstyrelsen, att styrelsens arbetskrafter böra redan från mitten av innevarande år för ändamålet förstärkas med en särskild tjänsteman i första lönegraden.

Ej heller i övrigt har jag något att erinra mot vad kontroll-

*Departements-
chefen.*

[49.] styrelsen föreslagit i fråga om höjning av vissa poster under ifrågasatt anslag.

Rörande anslaget användning torde, med iakttagande av de nu ifrågasatta förändringarna, böra i tillämpliga delar följas enahanda grunder, som fastställts för dispositionen av innevarande års anslag.

Med åberopande av vad i detta ärende anförts får jag alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till förstärkning av kontrollstyrelsens arbetskrafter i huvudsaklig överensstämmelse med av mig angivna grunder å *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av kronor 20,350,
med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1916 därav disponera kronor 1,950.

6. Kontroll å tillverkningsavgifter.

[50.]
Kontroll å
tillverknings-
avgifter.
(ordinarie
anslag.)

Förslagsanslaget till kontroll å tillverkningsavgifter bestämdes av 1913 års riksdag till 900,000 kronor och har sedan dess bibehållits oförändrat.

Utgifterna å anslaget hava uppgått till följande avrundade belopp:

År 1910	År 1911	År 1912	År 1913	År 1914
845,400	818,550	818,350	837,500	750,800

Anslaget torde med hänsyn härtill lämpligen böra minskas med 100,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att minska det *ordinarie förslagsanslaget* till kontroll å tillverkningsavgifter

nu kronor 900,000
med » 100,000
till » 800,000.

7. Stämpelomkostnader, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 420,000.

8. Kostnader för taxering till skatt å inkomst och förmögenhet.

Förslagsanslaget till kostnader för taxering till skatt å inkomst och förmögenhet blev på förslag av Kungl. Maj:t av 1912 års riksdag uppfört i 1913 års riksstat med ett från 400,000 kronor till 720,000 kronor förhöjt belopp. Ifrågavarande anslag är avsett för bestridande av *dels* kostnader för beredande jämlikt 54 § 1 mom. i gällande förordning om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering av ersättning åt ordförandena och de av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnade ledamöterna i taxeringsnämnderna, arvoden för protokolls- och längdföringen hos prövningsnämnderna, arvode åt kronans ombud hos Stockholms stads prövningsnämnd ävensom gottgörelse för det i samband med taxeringsförrättningarne i övrigt lämnade biträde av städernas tjänstemän *dels ock* vissa andra taxeringskostnader såsom kostnader för biträde åt kronans ombud, blankettryck m. m.

[51.]
Kostnader för
taxering till
skatt å in-
komst och
förmögenhet.
(ordinarie
anslag.)

Utgifterna å anslaget hava uppgått till följande belopp:

År 1910	År 1911	År 1912	År 1913	År 1914
436,600	569,650	567,700	834,500	822,500

De i nyssnämnda lagrum omförmälda ersättningarna bestämmas för varje år av Kungl. Maj:t, efter av Kungl. Maj:ts befallningshavande avgivna förslag, med iakttagande att för berörda ändamål må utgå ett belopp av högst två procent av rikets hela inkomst- och förmögenhetsskattesumma för året, sådan denna enligt taxeringsnämndernas beslut beräknats.

Då Kungl. Maj:t, såsom nyss nämnts, år 1912 föreslog riksdagen att höja omförmälda anslag, var, på sätt av det vid den till riksdagen den 13 januari 1912 avlätna statsverkspropositionen fogade protokollet över finansärenden närmare framgår, syftet därmed att bereda ifrågavarande funktionärer vid taxeringsarbetet något så när skäliga arvoden för deras arbete.

I skrivelse den 30 maj 1912 angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, däri riksdagen anmälde sitt bifall till den föreslagna anslagsförhöjningen, framhöll emellertid riksdagen, att riksdagen förutsatte, att Kungl. Maj:t icke skulle underlåta att vid anslagsbeloppets disponerande tillse, att ersättningarna till de särskilda funktio-

[51.] närerna hålles inom lämpliga gränser, för vilken händelse syntes kunna förväntas, att anslaget skulle bliva tillfyllest jämväl till täckande av alla övriga till detsamma hänförliga kostnader.

Emellertid har Kungl. Maj:t nödgats att för ett vart av åren 1913, 1914 och 1915 till ersättningar åt taxeringsfunktionärerna anvisa ett belopp av något över 685,000 kronor; och på grund härav hava, vad beträffar åren 1913 och 1914, utgifterna å anslaget, såsom jag förut angivit, kommit att rätt avsevärt överskrida anslagsbeloppet, 720,000 kronor. Jämväl 1915 års anslag lärer av enahanda orsak komma att uppvisa brist. Jag vill dock erinra därom, att de av Kungl. Maj:t fastställda ersättningsbeloppen framkommit genom en högst väsentlig reducering av de av Kungl. Maj:ts befallningshavande föreslagna beloppen, vilka för berörda tre år sammanlagt belöpte sig till, i runda tal, 809,000 kronor för år 1913, 829,000 kronor för år 1914 och 820,000 kronor för år 1915.

Enär de av Kungl. Maj:t bestämda ersättningarna ingalunda kunna anses för högt tilltagna, torde någon minskning av utgifterna å förevarande anslag icke kunna för framtiden emotses. Jag ifrågasätter därför, att anslaget förhöjes med ett belopp, som med hänsyn till de under senaste åren från anslaget bestridda utgifterna torde böra sättas till 100,000 kronor.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det *ordinarie förslagsanslaget* till kostnader för taxering till skatt å inkomst och förmögenhet

nu	kronor	720,000
med	»	100,000
till	»	820,000.

9. Observations- och uppbördsprocenter m. m.

[52.] Förslagsanslaget till observations- och uppbördsprocenter m. m. bestämdes av 1906 års riksdag till 10,000 kronor och har sedan dess bibehållits oförändrat.

Utgifterna å anslaget hava uppgått till följande avrundade belopp:

År 1910	År 1911	År 1912	År 1913	År 1914
11,700	14,650	13,800	14,550	20,550

Observations-
och uppbörds-
procenter
m. m.

(ordinarie
anslag.)

Med hänsyn härtill synes anslaget lämpligen böra ökas med 10,000 kronor. [52.]

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det *ordinarie förslagsanslaget* till observations- och uppbördsprocenter m. m.

nu	kronor	10,000
med	»	10,000
till	»	20,000.

G. Kronans publika hus.

1. Lyshållning m. fl. utgifter för kronans publika hus i Stockholm, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 50,000.

2. Byggnader och reparationer, *oförändrat ordinarie reservationsanslag* kronor 370,000.

3. Uppförande av byggnad för en statens provningsanstalt.

I skrivelse den 7 januari 1914 har styrelsen för tekniska högskolan — med förmålan att högskolans materialprovningsanstalt den 23 december 1913 hemsökts av en eldsvåda, som ödelagt vissa av anstaltens lokaler — hemställt om anslag till verkställande av nybyggnad för en statens provningsanstalt. [53.]

Efter remisser hava häröver utlåtanden avgivits dels den 4 maj 1914 av de sakkunniga, vilka, jämlikt nådiga bemyndiganden den 29 juni 1912 och den 31 oktober 1913, tillkallats för uppgörande av förslag till en allmän plan för statens byggnadsverksamhet i Stockholm m. m. samt för utredning av frågan om Djurgårdens bevaraude i största möjliga utsträckning såsom naturlig park, dels den 7 juli 1914 av överintendentsämbetet, dels den 5 oktober 1915 av kommerskollegium, som även hört fullmäktige i järnkontoret, svenska teknologföreningen och Sveriges industriförbund, dels ock den 30 november 1915 av riksmarskalksämbetet efter Djurgårdsförvaltningens hörande. (extra anslag.)

Enligt kommerskollegii förslag skulle kostnaden för ifrågavarande *Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.* 21

[53.] byggnad uppgå till 841,000 kronor Som det för ytterligare utrednings erhållande funnits nödigt att jämväl inhämta yttrande från styrelsen för tekniska högskolan, dit ärendet den 22 nästlidna december remitterats, är jag icke nu beredd att underställa förslaget i dess helhet Eders Kungl. Maj:ts prövning.

Emellertid synes proposition i frågan böra avlätas till innevarande års riksdag och något belopp för ändamålet nu böra reserveras å rikstaten för år 1917. Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som må komma att avlätas till riksdagen, för uppförande av byggnad för en statens provningsanstalt bland de *extra anslagen* under sjunde huvudtiteln för år 1917 beräkna ett belopp av kronor 250,000.

4. Inredningsarbeten i gamla kungshusets källarvåning.

[54.]
Inrednings-
arbeten i
gamla kung-
husets källar-
våning.
(extra anslag.)

Sedan lantränteriernas bestyr med stämpelväsendet på sin tid överflyttats till statskontoret, befanns den härav föranledda förstärkningen av statskontorets arbetskrafter nödvändig göra en utvidgning av ämbetsverkets lokaler i det s. k. gamla kungshuset i Stockholm. Åt statskontoret upplätos med anledning därav två i våningen 1 trappa upp i nämnda byggnad belägna rum, över vilka kammarkollegium dittills förfogat.

Kammarkollegium har nu, då dess advokatfiskalskontor vore i oavvisligt och trängande behov av ökat utrymme i anslutning till kollegii övriga lokaler, hemställt, att nämnda bägge rum måtte återställas till kollegii disposition för advokatfiskalsämbetets räkning.

Över nämnda framställning hava utlåtanden avgivits av statskontoret och överintendentensämbetet. Utredningen i ärendet är icke avslutad, men vad hittills förekommit giver vid handen, att en tillfredsställande lösning av frågan kan vinnas därigenom, att statskontoret, som ju numera befriats från bestyret med stämpelväsendet, avstår från de bägge ovan avsedda rummen och erhåller ersättning genom inredande till ämbetslokaler av några under statskontorets våning och under borggårdens nivå befintliga rum. Kostnaden för härför erforderliga arbeten har av överintendentensämbetet beräknats till 15,000 kronor.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition om anvisande av medel för ändamålet, som kan bliva förelagd riksdagen, för inredande av vissa rum i det s. k. gamla kungshusets källarvåning till ämbetslokaler m. m. bland de *extra anslagen* under sjunde huvudtiteln för år 1917 beräkna ett belopp av kronor 15,000.

5. Ändringsarbeten i lantmäteristyrelsens lokaler.

I skrivelse den 5 oktober 1915 fäste lantmäteristyrelsen Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på angelägenheten av att åtgärder omedelbart bleve vidtagna för lösningen av lantmäteristyrelsens lokalfråga. Nämnda skrivelse remitterades till överintendentsämbetet, vars utlåtande i ärendet ännu icke hunnit avlätas. Med hänsyn till svårigheten att vinna en tillfredsställande lösning av berörda lokalfråga läser jag icke bliva i tillfälle att förelägga Eders Kungl. Maj:t ett definitivt förslag i ärendet i så god tid, att proposition i ärendet kan avlätas till instundande riksdag. Emellertid är en av anledningarna till lantmäteristyrelsens framställning av den natur, att jag icke ansett mig kunna avvakta utredningens slutförande, innan jag för Kungl. Maj:t framlägger förslag i viss del av ärendet. Lantmäteristyrelsens dyrbara arkiv är nämligen inrymt i lokaler, vilka icke äro tryggade mot eldfara. Jag anser därför, att redan nu sådana åtgärder böra vidtagas, att eldfarlighet förebygges. Kostnaden härför torde, efter beräkning som på mitt föranstaltande gjorts i överintendentsämbetet, kunna antagas belöpa sig till 30,000 kronor; och ämnar jag, så snart utlåtande från överintendentsämbetet i nyssberörda avseende inkommit, underställa sistnämnda fråga Kungl. Maj:ts prövning.

Jag hemställer emellertid, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att i avvaktan på den proposition i ämnet, som kan varda förelagd riksdagen, för ändringsarbeten i lantmäteristyrelsens lokaler bland de *extra anslagen* under sjunde huvudtiteln för år 1917 beräkna ett belopp av kronor 30,000.

[55.]
Ändrings-
arbeten i lant-
mäteristyrel-
sens lokaler.
(extra anslag.)

H. **De kungl. teatrarna.**

1. Kungl. operan, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 60,000.

2, 3 och 4. **Brandförsäkring av operabyggnaden och dramatiska teaterns byggnad ävensom av staten tillhörig, i dessa byggnader förvarad lösegendom.**

[56, 57, 58.] För brandförsäkring av de staten tillhöriga teaterbyggnaderna i Stockholm har, vad angår operan allt ifrån år 1900 och vad dramatiska teatern beträffar sedan år 1910, ett extra anslag varit av riksdagen anvisat, vilket i riksstaten för vart och ett av åren 1911—1915 upptagits med ett belopp av 40,175 kronor och för år 1916 med 40,176 kronor.

Brandförsäkring av operabyggnaden och dramatiska teaterns byggnad m. m. (extra anslag.)

a) *Byggnaderna.*

Nu har överintendentsämbetet i skrivelse den 21 september 1915 hemställt, att, därest Kungl. Maj:t skulle pröva lämpligt, att byggnaderna allt fortfarande brandförsäkrades på sätt för närvarande ägde rum, Kungl. Maj:t måtte hos 1916 års lagtima riksdag göra framställning om anvisande på extra stat för år 1917 av dels 18,314 kronor för gäldande av årspremie för brandförsäkring av operabyggnaden under ett år, räknat från klockan tolv på dagen den 15 juli 1916, dels ock 21,862 kronor för bestridande av kostnaderna för erläggande av särskild avgift till Stockholms stads brandförsäkringskontor samt årspremie för brandförsäkrande av dramatiska teaterns byggnad vid Nybroplanen i Stockholm under ett år, räknat från klockan tolv middagen den 1 juli 1916.

Departementschefen.

Då jag icke finner anledning till erinran mot vad ämbetet föreslagit, biträder jag dess hemställan, i enlighet med vilken anslaget skulle upptagas med samma belopp som 1916 års anslag.

b) *Lösegendom i operan.*

På framställning av Kungl. Maj:t anvisade 1910 års riksdag ett anslag å extra stat för år 1911 av 3,668 kronor till gäldande av årspremie för brandförsäkring av staten tillhörig, i operabyggnaden förvarad lösegendom. Jämväl därefter har på förslag av Kungl. Maj:t enahanda anslag av riksdagen för ändamålet beviljats.

I skrivelse den 12 oktober 1915 har nu styrelsen för kungl. teaterns aktiebolag hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes till styrelsens förfogande ställa behöfliga

medel för förnyande av brandförsäkringen av ifrågavarande löseegendom för tiden [56, 57, 15 juli 1916—15 juli 1917. 58.]

För brandförsäkring av ifrågavarande inventarier erfordras för nästkommande försäkringsår samma belopp som för det löpande. Medel för ändamålet torde böra anvisas genom anslag på extra stat för år 1917. *Departementschefen.*

Till gäldande av årspremier för brandförsäkring av staten tillhörig, i dramatiska teaterns byggnad förvarad löseegendom har riksdagen enligt Kungl. Maj:ts förslag på extra stat för åren 1913—1916 anvisat ett anslag av 1,735 kronor. *e) Löseegendom i dramatiska teatern.*

Styrelsen för kungl. dramatiska teaterns aktiebolag har i skrivelse den 11 oktober 1915, jämte meddelande att premien för försäkring av samma löseegendom komme att under år 1917 bliva oförändrad, hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes vidtagna erforderliga åtgärder, för att berörda brandförsäkring fortfarande måtte få bekostas av allmänna medel.

Då nämnda löseegendom lärer vid löpande försäkringsårs utgång den 15 juli 1916 fortfarande böra på statens bekostnad försäkras för ytterligare ett år, torde anslag härför böra i 1917 års riksstat uppföras med samma belopp, som utgår för år 1916. *Departementschefen.*

Samtliga här ifrågavarande brandförsäkringspremier skola erläggas i förskott; och torde vid sådant förhållande anslagen få disponeras redan innevarande år.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på *extra stat* för år 1917 anvisa

dels till gäldande av årspremier för brandförsäkring av operabyggnaden och dramatiska teaterns byggnad ett anslag av kronor 40,176;

dels till gäldande av årspremie för brandförsäkring av staten tillhörig, i operabyggnaden förvarad löseegendom ett anslag av kronor 3,668;

dels ock till gäldande av årspremie för brandförsäkring av staten tillhörig, i dramatiska teaterns byggnad förvarad löseegendom ett anslag av kronor 1,735;

med rätt för Kungl. Maj:t att redan innevarande år disponera berörda belopp å tillhoppa kronor 45,579.

I. **Diverse.**

1. Ålderstillägg, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 55,000.

2. **Ersättning till städerna för mistad tolag.**

[59.]
Ersättning till
städerna för
mistad tolag.

Förslagsanslaget till ersättning till städerna för mistad tolag bestämdes av 1913 års riksdag till 3,000,000 kronor och har sedan dess bibehållits oförändrat.

(ordinarie
anslag.)

Utgifterna å anslaget hava uppgått till följande avrundade belopp:

År 1910	År 1911	År 1912	År 1913	År 1914
3,064,150	3,152,000	3,136,700	3,315,750	3,567,650

De angivna siffrorna rörande utgifterna å anslaget torde böra föranleda en ökning av samma anslag med 500,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det *ordinarie förslagsanslaget* till ersättning till städerna för mistad tolag

nu.....	kronor	3,000,000
med.....	»	500,000
till	»	3,500,000.

3. Städernas friheter, *oförändrat ordinarie förslagsanslag*..... kronor 44,700,
varav direkt anvisning 44,670 kronor och friheter 30 kronor.

4. Restitutioner, *oförändrat ordinarie förslagsanslag*..... kronor 300,000.

5. Bidrag till landsting och städer, som icke deltaga i landsting.

Såsom jag tidigare i dag vid beräkningen av statsverkets tillgångar för de behov, vilka vid statsregleringen för år 1917 borde fyllas, föreslagit och Kungl. Maj:t godkänt, skall i statsverkspropositionen bland egentliga statsinkomster upptagas såsom bevillning av fast egendom samt av inkomst ett belopp av 1,600,000 kronor.

Ett däremot svarande belopp torde böra upptagas såsom extra anslag å sjunde huvudtiteln, att utgå till landsting och städer, som icke i landsting deltaga; och hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1917 anvisa ett belopp av..... kronor 1,600,000, att fördelas mellan landsting och städer, som icke deltaga i landsting, efter förhållandet mellan den bevillning av fast egendom samt av inkomst, som debiterats på grund av vederbörande prövningsnämnds år 1917 verkställda eller fastställda taxeringar inom landstingsområde eller stad, varom nu nämnts, och den i samma ordning debiterade bevillningssumman för hela riket.

[60.]
Bidrag till landsting och städer, som icke deltaga i landsting.

(extra anslag.)

6. Ersättning till vissa städer och köpingar för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

Enligt 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående ersättning till städer och vissa köpingar, landsting och hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel skall av statsverket till de i paragrafen angivna städer och köpingar utbetalas bestämda ersättningsbelopp, som för år 1917 utgöra sammanlagt 5,139,684 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att det *ordinarie anslaget* till ersättning till vissa städer och köpingar för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel för år 1917 upptages till ett belopp av..... kronor 5,139,684.

[61.]
Ersättning till vissa städer och köpingar för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

(ordinarie anslag.)

7. Ersättning till landsting och städer, som ej deltaga i landsting, för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 3,100,000.

8. Vederlag för nedlagda utskänkingsrättigheter, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 100,000.

9. Till täckande av förskott.

[62.] De förskottsvis bestridda utgifter, som tillhöra sjunde huvudtiteln och böra till ersättande hos riksdagen anmälas, äro enligt från vederbörande ämbetsverk lämnade uppgifter:

Till täckande
av förskott.
(extra anslag.)

A. Av statskontoret bestridda utgifter:	
till kostnader för verkställande av utredning angående åtgärder mot olägenheter av vissa slag av fabriksdrift	kronor 12,062: 74
„ kostnader för den under den 3 oktober 1902 tillsatta löneregléringskommittén	„ 20,931: 45
„ kostnader för kommittén för avgivande av förslag rörande förändrad organisation av kommerskollegium	„ 493: 32
„ kostnader för den under den 6 mars 1908 tillsatta patentlagstiftningskommittén	„ 27,023: 68
„ kostnader för bokföringskommissionen	„ 18,100: —
„ kostnader för revision av skattelagstiftningen	„ 7,908: 32
„ kostnader för de sakkunniga för avgivande av ändringsförslag i anledning av framställda anmärkningar mot utarbetat förslag till värdestegringskatt å fastighet	„ 1,238: 52
„ kostnader för verkställande av viss förberedande utredning i fråga om alkoholmissbrukets motarbetande	„ 2,000: —
„ kostnader för anbringande av registreringsnummer å svenska fartyg	„ 250: 50
„ kostnader för genomförande av en central kassakontroll	„ 4,200: —
„ kostnader för kommunalskattekommitterade.....	„ 35,101: 10
„ kostnader för de s. k. Drottningholmsbroarnas vård och underhåll.....	„ 12,202: 89
transport kronor	141,512: 52

	transport kronor	141,512: 52	[62.]
till	kostnader för utförande av kronans talan och vidtagande av åtgärder för bevakande av kronans rätt till strömfall m. m.	48,105: 53	„
„	kostnader för folkräkningen den 31 december 1910	23,500: —	„
„	kostnader för utredning inom kammarkollegium i fråga om fiskerättsförhållandena vid kusterna av de forna danska provinserna m. m.	1,810: 41	„
„	kostnader för beredande av erforderliga lokaler åt statsdepartementen	13,225: —	„
„	kostnader för tobaksskattekommitterade	18,564: 49	„
„	kostnader för nykterhetskommittén	27,337: 72	„
„	kostnader för verkställande av utredning rörande väghållningsbesvärets utjämning m. m.	7,644: 13	„
„	kostnader för kommissionen för fastställande av provtyper å mjöl, varå restitution av tull är medgiven	580: 56	„
„	kostnader för verkställande av utredning angående förekomsten inom landet av truster och karteller m. m.	3,390: —	„
„	kostnader för Sveriges ombud vid skandinaviska konferenser rörande trälastlinje och farliga skeppslaster m. m.	429: 40	„
„	kostnader för utredning rörande användningen av statens tomter och byggnader i Stockholm m. m.	13,050: —	„
„	kostnader för utredning rörande utveckling av sjöfartsförbindelserna mellan Sverige och Ryssland	2,620: —	„
„	kostnader för utredning angående statens centrala räkenskaps- och revisionsväsende	8,798: 22	„
„	kostnader för granskning av förslag till inrättande av ett riksrevisionsverk m. m.	582: 45	„
„	kostnader för utredning beträffande den så kallade regalrätten till inom riket förekommande vattendrag	9,015: 66	„
	transport kronor	320,166: 09	

[62.]

	transport kronor	320,166: 09
till kostnader för utredning rörande levnadskostnader och arbetslöner m. m.	”	259: 35
” kostnader för ersättning till biträde i finansdepartementet vid behandling av förslag till ändring i vissa delar av sjölagen	”	8,959: 64
” kostnader för verkställande av utredning rörande vissa personal- och befordringsfrågor inom tullverket	”	215: 15
” kostnader för utredning inom finansdepartementet rörande statens och kommunernas skuldsättning	”	281: 24
” kostnader för verkställande av statistisk undersökning av taxeringslängder m. m.	”	50,345: 12
” kostnader för behandling av frågan om den lägre handelsundervisningens ordnande	”	5,002: 49
” kostnader för verkställande av utredning rörande statens upphandlings- och entreprenadväsende	”	14,441: 39
” kostnader för utredning av den s. k. åborättsfrågan	”	19,212: 87
” kostnader för utredning rörande inhemsk tillverkning av mineralolja och svavel m. m. ...	”	5,928: 83
” kostnader för verkställande av ändrings- och reparationsarbeten inom lantförsvarsdepartementets lokaler	”	2,000: —
” kostnader för utredning rörande ifrågasatt centralisering av pensionsanstalter, understödda av staten	”	6,620: —
” kostnader för utredning rörande omorganisation av överintendentensämbetet	”	3,644: 44
” kostnader för malmkommissionen	”	4,366: 60
” kostnader för utredning om förändrad lagstiftning i fråga om införsel, tillverkning och användning av sackarin m. m.	”	2,511: 45
” kostnader för utarbetande av metoder för undersökning av sirap	”	925: 20
” kostnader för sakkunniga biträden vid bered-		
	transport kronor	444,879: 86

	transport kronor	444,879: 86	[62.]
ningen inom finansdepartementet av vissa skatte- och andra finansfrågor	”	266: 88	
till kostnader för arvoden åt adjungerade ledamöter hos kammarrätten m. m.	”	6,800: —	
” kostnader för verkställande av vissa för nykter- hetslagstiftningens reformerande erforderliga specialutredningar	”	488: 15	
” kostnader för sakkunniga biträden inom finans- departementet rörande nykterhetskommitténs förslag	”	535: —	
” kostnader för utredning rörande sulfitsprit- industriens utveckling m. m.	”	6,461: 42	
” kostnader för arvoden åt adjungerade ledamöter hos kammarkollegium m. m.	”	3,838: 44	
” kostnader för utredning rörande skatteplikt för utlänningar, som i Sverige åtaga sig eller utföra arbete	”	1,645: —	
” kostnader för utredning rörande omorganisation av tullverket	”	8,728: 06	
” kostnader för utredning av uppkommen fråga rörande exportförbud å oarbetat virke	”	765: 31	
” kostnader för handläggning inom finansdeparte- mentet av ärenden rörande utfärdande och upp- hävande av utförsel förbud	”	7,679: 44	
” kostnader för extra biträde i statskontoret för arbete med statsliggaren	”	1,300: —	
” kostnader för utarbetande av föreskrifter rörande sjöfartssäkerheten	”	5,334: 52	
” kostnader för utredning rörande utvidgning av riksdagens bibliotek till ett centralt förvaltnings- bibliotek	”	200: —	
” kostnader för utarbetande av förslag till ändrad lydelse av vissa delar av brännvinsförsäljnings- förfordningen	”	300: —	
” kostnader för statens handelskommission	”	16,535: —	
” kostnader för utredning rörande rikets ekono- miska krigsberedskap	”	990: —	
	transport kronor	506,747: 08	

[62.]

	transport kronor	506,747: 08
till kostnader för ytterligare utredning rörande kommunernas skuldsättning	„	400: —
„ kostnader för sakkunniga för ordnande av krigsförsäkring å fartyg och fartygslaster m. m.	„	100: —
„ kostnader för utredning av frågan om banks rätt att förvärva aktier	„	671: 94
„ kostnader för utredning rörande den kommunala finansstatistiken	„	242: 80
„ kostnader för utarbetande av förslag till ändrad tull å vissa slag av järn	„	509: 20
„ kostnader för förhyrande av tillfälliga lokaler för länsstyrelsen och lantmäterikontoret i Falun	„	2,136: 72
„ kostnader för hyra för bostad åt landshövdingen i Västernorrlands län	„	4,000: —
„ kostnader för ersättning för skattefrälseräntor	„	83,332: 81
„ kostnader för inlösen av skattefrälseräntor	„	48,599: 43
„ kostnader för statens industrikommission	„	16,029: 60
	tillhopa kronor	662,769: 58

B. Av överintendentsämbetet bestridd utgift:		
till kostnader för verkställd påbyggnad å viss del av f. d. Preisiska huset i Stockholm	„	12,027: 08
	Summa kronor	674,796: 66

Med iakttagande av grundsatsen om anslags bestämmande till jämnt tal av kronor hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes hos riksdagen göra framställning

att till gäldande av omförmälda förskott å *extra stat* må för år 1917 anvisas ett belopp av..... kronor 674,797.

10. Rese- och traktamentsersättning, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 50,000.

11. Skrivmaterialier och expenser, ved m. m.

Förslagsanslaget till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. bestämdes av 1912 års riksdag, sedan från anslaget utbrutits ett särskilt förslagsanslag till tryckningskostnader å 130,034 kronor, till 100,000 kronor. Anslaget har härefter bibehållits oförändrat.

Utgifterna å sistberörda anslag hava uppgått till, i runda tal, 117,800 kronor år 1913 och 113,700 kronor år 1914.

Då det torde vara att förutse, att utgifterna för här ifrågakvarande ändamål komma att för framtiden snarare ökas än minskas, synes mig vara försiktigast att i 1917 års riksstat upptaga anslaget med ett med 20,000 kronor förhöjt belopp.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det *ordinarie förslagsanslaget* till skrivmaterialier och expenser, ved m. m.

nu	kronor 100,000
med	» 20,000
till	» 120,000.

[63.]
Skrivmaterialier och expenser, ved m. m.
(ordinarie anslag.)

12. Tryckningskostnader.

För utjämning av huvudtitelns slutsumma hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att nedsätta det å sjunde huvudtiteln uppförda *ordinarie förslagsanslaget* för bestridande av tryckningskostnader,

nu	kronor 133,137,
med	» 14,
till	» 133,123.

[64.]
Tryckningskostnader.
(ordinarie anslag.)

13. Extra lönetillägg för vissa tjänstemän och betjänte.

Under åberopande av vad jag till statsrådsprotokollet förut denna dag anfört i fråga om beredande åt vissa statens tjänstemän och betjänte av ett extra lönetillägg för år 1916, att uppföras i riksstaten för år 1917, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[65.]
Extra lönetillägg för vissa tjänstemän och betjänte.

(extra anslag.)

[65.]

att, till beredande i enlighet med de i berörda statsrådsprotokoll angivna grunder, av extra lönetillägg för innevarande år åt en del tjänstemän och betjante i till finansdepartementet hörande ämbetsverk och kårer, å *extra stat* för år 1917 anvisa såsom förslagsanslag ett belopp av kronor 500.

14. Extra utgifter, *oförändrat ordinarie reservationsanslag* » 32,000.

[66.]

Beträffande här förut omförmälda ordinarie anslag, vid vilka jag icke gjort någon framställning, har jag icke att föreslå någon förändring.

Av sjunde huvudtiteln *ordinarie anslag*, som för innevarande år uppgå till kr. 24,193,774: —
komma vid bifall till de av mig framställda förslag

följande anslag att höjas, nämligen
till bankinspektionen

med kr. 5,400: —

» befrämjande i allmänhet av slöjderna med » 31,500: —

» kostnader för taxering till skatt å inkomst och förmögenhet med ... » 100,000: —

» observations- och uppbördsprocenter m. m. med ... » 10,000: —

» ersättning till städerna för mistad tolag med » 500,000: —

» skrivmaterialier och expenser, ved m. m. med » 20,000: —

kr. 666,900: —
transport kr. 666,900: — kr. 24,193,774: —

transport kr. 666,900: — kr. 24,193,774: —

Om från denna summa
drages av mig före-
slagna minskningar
i anslagen

till kontroll å tillverk-
ningsavgifter med kr. 100,000: —

» ersättning till vissa
städer och köpingar
för till statsverket
indragna bräun-
vinsförsäljnings-
medel med » 155,748: —

» tryckningskostna-
der med » 14: —

eller tillhopa » 255,762: —

skulle de ordinarie anslagen ökas med kr. 411,138: —

och sålunda för år 1917 komma att uppgå till kr. 24,604,912: —

Summan av de utav mig tillstyrkta *extra*
anslag överstiger med » 214,462: —

vad under sjunde huvudtiteln anvisats å extra stat
för år 1916, nämligen » 3,793,426: —

Huvudtitelns slutsumma innevarande år » 27,987,200: —

skulle under förutsättning av bifall till mitt förslag
uppgå till » 28,612,800: —

I vad föredragande departementschefen sålunda
hemställt och föreslagit instämde statsrådets övriga
ledamöter; och behagade Hans Maj:st Konungen i nåder
bifalla vad sålunda blivit tillstyrkt.

Ur protokollet:

Albert Tondén.

Innehållsförteckning.

Punkt	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
A. Departementet.			
Departementschefen	17,000		2
Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli	58,000		2
[1.] Provisorisk löne reglering för departementet		7,965	2
[2.] Extra föredragande i finansdepartementet		7,000	3
[3.] Särskild föredragande i finansdepartementet		7,315	3—12
Biträde inom finansdepartementet vid beredning av ärenden rörande bankväsendet m. m.	4,700		12
B. De centrala ämbetsverken.			
Kammarkollegium.			
Kammarkollegium	128,000		13
[4.] Anställande av en extra advokatfiskal hos kam- markollegium		6,000	13—17
[5.] Ordnande av vissa kammarkollegii andra arkiv- kontor tillhörande handlingar		1,500	17—19
[6.] Ytterligare förstärkning av arbetskrafterna hos kammarkollegium		69,500	19—20
Statskontoret.			
Statskontoret	169,000		20—21
[7.] Förstärkning av arbetskrafterna å statskontorets riksbokslutsbyrå		9,975	21—22

Sjunde huvudtiteln.

177

Punkt	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
Mynt- och justeringsverket.			
Bestridande av de med mynt- och justerings- verkets drift förenade kostnader	915,000		22
Kommerskollegium.			
Kommerskollegium	144,165		23
[8.] Provisorisk löne reglering för befattningshavare i kommerskollegium	12,345		23—25
[9.] Förstärkning av arbetskrafterna å kommers- kollegii industribyrå	10,532		25—28
[10.] Teknisk konsulent å kommerskollegii industri- byrå	5,825		28—29
]11.] Handläggning hos kommerskollegium av ären- den rörande svenska fartygs registrering m. m.	10,050		29—30
[12.] Förhandskontroll å fartygs sjövärdighet	166,400		30—37
[13.] Sjötekniskt biträde hos kommerskollegium m. m.	5,525		37—43
[14.] Särskild sjöåklagare hos kommerskollegium ...	3,000		43—44
[15.] Utgivande av »Kommersiella meddelanden» ...	12,000		44—47
[16.] Arvode till en extra vaktmästare i kommers- kollegium	1,175		47—48
Kammarrätten.			
Kammarrätten	258,300		48
[17.] Förstärkning av arbetskrafterna hos kammar- rätten.....	41,400		48—49
Statistiska centralbyrån.			
Avlöningsmedel för statistiska centralbyrån	76,900		49
Arvoden åt tillfälliga biträden samt vikariats- ersättningar	22,790		49
[18.] Provisorisk löne reglering för befattningshavare i statistiska centralbyrån	10,420		49—50
<i>Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.</i>			23

Punkt	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
[19.] Arvoden åt en extra ordinarie förste aktuarie och fyra extra ordinarie aktuarier i statistiska centralbyrån		21,200	50—51
[20.] Förstärkning av de till arvoden åt tillfälliga biträden m. m. hos statistiska centralbyrån anslagna medel		14,900	51—55
Till bibliotekets underhållande	2,000		55
Överintendentsämbetet.			
Överintendentsämbetet	50,600		56
[21.] Provisorisk löne reglering för befattningshavare i överintendentsämbetet		6,695	56—57
[22.] Förstärkning av arbetskrafterna hos överintendentsämbetet		10,000	57—58
Patent- och registreringsverket.			
Upprätthållande av patent- och registreringsverkets verksamhet	540,600		58
[23.] Kostnader, som föranledas av överståthållarsämbetets och länsstyrelsernas befattning med vissa slag av registrering		4,000	58—59
Bankinspektionen.			
[24.] Upprätthållande av bankinspektionens verksamhet	63,400		59—61
C. Bergsbruket.			
Bergsstaten	33,000		61
[25.] Provisorisk löne reglering för bergmästarna		11,250	61
[26.] Befrämjande i allmänhet av bergsbruket	5,700		62
[27.] Bergsskolorna i Filipstad och Falun		29,460	62—67

Sjunde huvudtiteln.

179

Punkt	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
D. Handel och sjöfart.			
[28.] Bidrag till underhållande av handelshögskolan i Stockholm		30,000	67—70
Handelsgymnasier	115,000		70
Handelsundervisningsinspektionen	1,500		70
[29.] Understöd till Hälsingborgs handelsgymnasium		10,000	71—73
[30, 31.] Export- och handelsstudiestipendier		30,000	73—75
[32.] Bidrag till Sveriges allmänna exportförening		26,000	75—77
[33.] Statsunderstöd till handelskamrarna i riket		60,000	77—87
[34.] Bidrag till en internationell byrå i Bryssel för handelsstatistik		650	88—89
[35.] Bidrag till internationella statistiska institutets permanenta byrå i Haag		1,000	89—90
[36.] Ersättning till sjömanshusen		40,000	90—91
[37.] Arvoden till två dispaschörsassistenter		4,000	91
[38.] Anordnande av stormvarningar vid rikets kuster		—	92—98
[39.] Bidrag till byggandet av en flytdocka i Göteborg		250,000	98—104
[40.] Bidrag till internationell patrulleringstjänst i Norra Atlanten		14,600	104—105
[41.] Understöd till aktiebolaget svenska ostasiatiska kompaniet för fortsatt uppehållande av regel- bunden ångfartygsförbindelse mellan Sverige och Ostasien		165,000	106

E. Industri, hantverk och slöjd.

[42.] Befrämjande i allmänhet av slöjderna	57,500		107—111
[43.] Vävskolan i Borås		8,150	111—114
[44.] Understöd till Sveriges hantverksorganisation		4,000	114—116
[45.] Understöd åt föreningen för svensk hemslöjd		15,000	116—119

Punkt		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
F. Skatteomkostnader.				
[46.]	Tullverket	6,793,050		119—148
[47.]	Förstärkning av arbetskrafterna hos general- tullstyrelsen		22,000	149
[48.]	Förstärkning av arbetskrafterna vid tullverkets lokalförvaltning		205,830	149
	Kontrollstyrelsen	34,200		149
[49.]	Förstärkning av kontrollstyrelsens arbetskrafter		20,350	149—158
[50.]	Kontroll å tillverkningsavgifter.....	800,000		158
	Stämpelomkostnader	420,000		158
[51.]	Kostnader för taxering till skatt å inkomst och förmögenhet	820,000		159—160
[52.]	Observations- och uppbördsprocenter m. m.	20,000		160—161
G. Kronans publika hus.				
	Lyshållning m. fl. utgifter för kronans publika hus i Stockholm	50,000		161
	Byggnader och reparationer	370,000		161
[53.]	Uppförande av byggnad för en statens prov- ningsanstalt		250,000	161—162
[54.]	Inredningsarbeten i gamla kungshusets källar- våning		15,000	162—163
[55.]	Ändringsarbeten i lantmäteristyrelsens lokaler		30,000	163
H. De kungl. teatrarna.				
	Kungl. operan	60,000		164
[56.]	Brandförsäkring av operabyggnaden och av dramatiska teaterns byggnad		40,176	164—165
[57.]	Brandförsäkring av staten tillhörig, i opera- byggnaden förvarad lösegendom		3,668	164—165
[58.]	Brandförsäkring av staten tillhörig, i drama- tiska teaterns byggnad förvarad lösegendom		1,735	164—165

Sjunde huvudtiteln.

181

Punkt	Ordinarie	Extra	Sid
	anslag	anslag	
	Kronor	Kronor	
I. Diverse.			
	Ålderstillägg	55,000	166
[59.]	Ersättning till städerna för mistad tolag	3,500,000	166
	Städers friheter	44,700	166
	Restitutioner	300,000	166
[60.]	Bidrag till landsting och städer, som icke deltaga i landsting	1,600,000	167
[61.]	Ersättning till vissa städer och köpingar för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel	5,139,684	167
	Ersättning till landsting och städer, som ej deltaga i landsting, för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel	3,100,000	168
	Vederlag för nedlagda utskänkingsrättigheter	100,000	168
[62.]	Till täckande av förskott	674,797	168—172
	Rese- och traktamentsersättning	50,000	172
[63.]	Skrivmaterialier och expenser, ved m. m.	120,000	173
[64.]	Tryckningskostnader	133,123	173
[65.]	Extra lönetillägg för vissa tjänstemän och betjänte	500	173—174
	Extra utgifter	32,000	174

Åttonde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1916.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Westman anhöll att få föredraga de frågor, som tillhörde regleringen av riksstatens åttonde huvudtitel för år 1917, samt anförde därvid följande:

Då jag den 14 januari 1915 för Kungl. Maj:t framlade förslag till reglering av åttonde huvudtiteln för år 1916, lämnade jag i sammanhang därmed en detaljerad redogörelse för de besparingar, som ansågos på grund av rådande ekonomiska förhållanden kunna göras å de på 1915 års stat under nämnda huvudtitel uppförda anslag. Jag anhåller nu att, för vinnande av större överskådlighet i den följande framställningen, få något uppehålla mig vid vissa av de anslag, om vilka jag vid berörda tillfälle uttalade mig.

Bland de *extra* anslag på 1915 års stat, som ansågos kunna i sin helhet reserveras till ett kommande år, voro åtskilliga avsedda för reseunderstöd eller liknande ändamål. Dessa anslag voro följande:

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.

	Kronor.
1) Till resestipendier åt prästmän	8,000: —
2) » resestipendier åt ordinarie lärare m. fl. vid rikets universitet och karolinska institutet.....	10,000: —
3) » resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter	9,000: —
4) » resestipendier och till studieunderstöd åt föreståndarinnor och lärarinnor vid lärarinneutbildningsanstalter i huslig ekonomi ävensom åt skolkökslärarinnor vid andra läroanstalter.....	2,000: —
5) » resestipendier åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor.....	1,200: —
6) » resestipendier åt rektorer samt övriga lärare och lärarinnor vid folkskoleseminarierna	2,000: —
7) » resestipendier åt lärarpersonalen vid högre folkskolor...	1,200: —
8) » resestipendier åt folkskollärare och folkskollärarinnor...	8,000: —
9) » resestipendier åt lärare och lärarinnor vid småskolor m. fl.	3,000: —
10) » resestipendier åt föreståndare, lärare och lärarinnor vid rikets abnormskolor (dövstumskolor, blindskolor och sinnesslöanstalter).....	1,000: —
11) » resestipendier åt föreståndare och facklärare vid lägre tekniska läroanstalter	3,000: —
12) » beredande för svenska forskare av tillfälle till vetenskapligt arbete vid en eller flera utländska biologiska stationer	1,800: —

På därom gjord framställning i den till 1915 års riksdag avlåtna statsverkspropositionen medgav riksdagen, att ifrågavarande anslag finge för enahanda ändamål användas under år 1916.

Det är emellertid antagligt, att dessa anslag ej heller år 1916 böra tagas i anspråk för sitt ändamål. Genom kungörelse den 10 december 1915 har Kungl. Maj:t föreskrivit, att med åtgärder för utdelning för år 1916 av sådana resestipendier och likartade understöd, som skulle utgå från bland andra ovan omförmälda anslag, skall tills vidare anstå, och jag kommer under punkterna 28, 110, 134—136, 158—161, 183, 199 och 218 här nedan att hemställa om utverkande av riksdagens medgivande, att ifrågavarande på extra stat för år 1915 beviljade anslag må för enahanda ändamål användas under år 1917.

Jag torde här böra erinra om ytterligare två extra anslag på 1915 års stat, vilka ännu icke tagits i anspråk, nämligen:

	Kronor.
13) Till understödjande av skididrotten bland ungdomen	30,000: —
14) Bidrag till en antarktisk expedition åren 1915—1919	27,000: —

I enlighet med Kungl. Maj:ts framställning medgav 1915 års riksdag, att även dessa anslag finge för enahanda ändamål användas under år 1916. Då emellertid de anordningar, som avsetts med det under 13) omnämnda anslaget, funnits böra tills vidare uppskjutas samt de nuvarande förhållandena lagt hinder i vägen för åvägabringande av det företag, tills vars understödjande det under 14) upptagna anslaget beviljats, kommer jag att under punkterna 204 och 221 här efteråt föreslå, att riksdagens medgivande utverkas därtill, att de för år 1915 till dessa ändamål anvisade medlen må för samma ändamål tagas i anspråk under år 1917.

Såsom jag erinrade i mitt anförande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1915, ingå även i åtskilliga under åttonde huvudtiteln uppförda *ordinarie* anslag vissa anslagsposter, som avse studieresor eller likartade ändamål. Dessa anslagsposter äro följande:

	Kronor.
15) å det bestämda anslaget till nationalmuseet: till utländska studieresor	1,500: —
16) å reservationsanslaget till de allmänna läroverken: till resestipendier åt lärare i främmande levande språk	15,000: —
17) å samma anslag: till reseunderstöd åt lärare vid de allmänna läroverken, särskilt vid de läroverk, där provårskurs är anordnad	6,000: —
18) å förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor: till understöd för utbildning av lärare och lärarinnor vid dylika läroanstalter, högst	3,000: —
19) å det bestämda anslaget till de tekniska läroverken: till stipendier åt lärare vid tekniska högskolan för utrikes studieresor	1,800: —

Dessa anslagsbelopp hava under år 1915 endast till någon mindre del tagits i anspråk, och genom ovanberörda kungörelse den 10 december 1915 hava bestämmelser meddelats rörande uppskov med utdelande för år 1916 av resestipendier m. m. även från de nu nämnda anslagen.

Besparingar, som uppkomma å de under 16) och 17) omförmälda utgiftsposterna, kvarstå å reservationsanslaget till de allmänna läroverken; eventuell behållning å det under 18) nämnda förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor tillföres statsverkets kassafond; vad som besparas å

de under 15) och 19) omförmälda beloppen kommer däremot att ingå till åttonde huvudtiteln's allmänna besparingar.

Då genom inbesparande för år 1916 av de under 16) och 17) omnämnda anslagsposterna skulle å reservationsanslaget till de allmänna läroverken uppstå en utgiftsminskning med ett så avsevärt belopp som 21,000 kronor, låge det ju nära till hands att göra en motsvarande nedsättning i anslagets belopp för år 1917. På sätt jag i det följande kommer att närmare omförmåla, har emellertid vid en utredning, som inom ecklesiastikdepartementet blivit genom sakkunnig person verkställd rörande det möjligen förefintliga behovet av anslagets ökande på grund av inrättandet under de senare åren av nya lärarbefattningar, framgått såsom resultat, att besparingar å det årliga anslaget äro att motse endast för ett fåtal år framåt och att, sedan dessa besparingar därefter förbrukats, anslaget måste höjas för att kunna möta de krav, som på grund av redan nu bestående förhållanden komma att ställas på detsamma. Jag anser därför försiktigheten bjuda att beträffande ifrågavarande anslag tills vidare icke vidtaga någon nedsättning.

I detta sammanhang torde jag böra omnämna, att för år 1915 några resestipendier ej utdelats från det under åttonde huvudtiteln uppförda ordinarie reservationsanslaget å 45,000 kronor till »resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande». Besparingarna kvarstå å anslaget och kunna givetvis ett följande år användas för något av de med anslaget avsedda ändamålen.

Jag övergår nu till de särskilda, till regleringen av åttonde huvudtiteln hörande äskanden, som jag ansett mig böra understödja, och anmäler desamma i den ordning, vari de ansetts böra förekomma i riksstaten. Jag kommer därjämte att å behöriga ställen angiva de ordinarie anslag, beträffande vilka jag icke har någon ändring att föreslå.

A. Departementet.

1. Departementschefen, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 17,000: —
2. Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, *oförändrat ordinarie anslag* » 88,900: —

3. **Omläggning av undervisningsstatistiken m. m.** På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning beviljade 1914 års riksdag för omläggning av undervisningsstatistiken samt till biträden vid de statistiska arbetena inom ecklesiastikdepartementet på extra stat för år 1915 ett anslag av 19,600 kronor, och enahanda anslag har sedermera beviljats på extra stat för år 1916. Enligt beslut vid 1893 års riksdag finnes vidare på departementets ordinarie stat uppfört ett anslag å 2,000 kronor »för anställande av ett biträde vid utförande av de inom departementet förekommande statistiska arbetena».

[1.]
Omläggning
av under-
visnings-
statistiken
m. m.

I den framställning angående undervisningsstatistikens omorganisation, som förelades 1914 års senare riksdag, har följande beräkning lämnats rörande användningen under år 1915 av de båda för ifrågavarande ändamål avsedda anslagen, tillhoppa 21,600 kronor:

Arvode till en ledare av undervisningsstatistikens omorganisation.....	kronor	7,800: —
Arvode till en biträdande tjänsteman (e. o. aktuarie) ...	»	3,900: —
Arvode till fem kvinnliga biträden	»	7,400: —
Till ytterligare personalförstärkning, vikariatsersättning m. m.	»	2,500: —
	<hr/>	
	Summa kronor	21,600: —

I det anförande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 maj 1914, som beledsagade nyssberörda framställning till riksdagen, yttrade jag, att i sammanhang med omläggning av den hittills bearbetade statistiken och upptagande av nya arbetsområden samt för utförande av tillfälliga utredningar någon ytterligare förstärkning av den biträdande personalen syntes bliva erforderlig. Någon tillförlitlig beräkning härutinnan läte sig i frågans dåvarande läge näppeligen göra, om än det kunde förut-sättas, att därest den tilltänkta utvidgningen genomfördes med tillbörlig

[1.] omtanke och förenklade arbetsmetoder i möjligaste mån komme till användning, denna ökning skulle kunna hållas inom tämligen snäva gränser.

Beträffande fortgången under år 1915 av ifrågavarande organisationsarbete har den av Kungl. Maj:t förordnade ledaren för samma arbete, lektorn E. Göransson, lämnat en redogörelse av följande innehåll:

Nya tabellformulär för folkskolestatistiken hava av Kungl. Maj:t den 14 maj 1915 blivit fastställda.

Förslag till uppgiftsformulär för de högre folkskolorna har upprättats och remitterats till folkskolöverstyrelsen. Förslag till plan för folkhögskolornas och de med dessa förenade lantmannaskolornas årsredogörelser, vilken plan vad folkhögskolorna beträffar enligt nämnda redogörelsen den 21 november 1913 angående understöd åt folkhögskolor m. m. skall fastställas av folkskolöverstyrelsen, har utarbetats inom departementets statistiska avdelning och tillställts folkskolöverstyrelsen för ytterligare överarbetning.

Enligt nädligt brev den 26 juni 1915 uppdrogs åt läroverksöverstyrelsen att tillsammans med ledaren av undervisningsstatistikens omorganisation utarbeta förslag till bestämmelser rörande planer för årsredogörelser, terminskataloger och skolläkarnas berättelser, avseende såväl de allmänna läroverken som kommunala och enskilda läroanstalter. Dessa arbeten hava fortskridit så långt, att förslag uppgjorts, som av läroverksöverstyrelsen remitterats till de allmänna läroverkens och kommunala mellanskolornas rektorer samt till kollegiet vid högre lärarinneseminariet. På grund av de inkomna utlåtandena har förslaget överarbetats, och torde ärendet inom kort kunna underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Under arbete är också inom statistiska avdelningen en plan för folkskoleseminariernas berättelser.

De statistiska uppgifternas bearbetning har påskyndats. Följande fem berättelser, nämligen folkskolornas för åren 1912 och 1913 samt de allmänna läroverkens för läsåren 1911—1912, 1912—1913 och 1913—1914, hava under året utgivits. Av dessa berättelser har den sistnämnda utarbetats efter i åtskilliga delar förändrad plan. Inom statistiska avdelningen pågår arbetet med folkskoleberättelsen för år 1914, med läroverksberättelsen för läsåret 1914—1915 samt med en berättelse över folkskoleseminarierna för läsåret 1914—1915, vilken sistnämnda berättelse skulle utgivas tillsammans med berättelsen över folkskolorna. Seminariernas årsberättelser hava förut icke gjorts till föremål för bearbetning.

Beträffande de områden av undervisningsstatistiken, som hittills bearbetats, hava arbetena således fortskridit så långt, att departementets berättelser böra kunna utgivas inom ett år efter det primäruppgifterna inkommit, så att läroverksberättelsen för läsåret 1914—1915 beräknas kunna utkomma under våren 1916 och folkskoleberättelsen för år 1914, till vilken primäruppgifterna enligt gällande bestämmelser skolat inkomma före den 1 augusti 1915, under hösten 1916.

I fråga om det arbete i övrigt, som under den närmaste tiden kommer att påvila departementets statistiska avdelning, har Göransson meddelat följande:

Utom ovannämnda berättelser över de allmänna läroverken, folkskoleseminarierna och folkskolorna föreligga under senare hälften av år 1916 till bearbetning uppgifter från kommunala och enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- och samskolor, stateus högre lärarinneseminarium och de privata lärarinneseminiarierna.

Vad folkskolestatistiken angår hava uppgifter rörande förhållandena den 30 juni 1915 och skolrådsordförandenas uppgifter för redovisningsåret $\frac{1}{7}$ 1914— $\frac{30}{6}$ 1915 enligt de nya formulären numera till största delen inkommit. De torde icke böra göras till föremål för en särskild berättelse, utan en översikt över dem kan lämpligen inflyta i den berättelse, som utarbetas på grundval av uppgifter för redovisningsåret $\frac{1}{7}$ 1915— $\frac{30}{6}$ 1916, vilka skola inkomma till departementet före den 15 september 1916. Uppgifterna för redovisningsåret 1915—1916 äro i likhet med dem, som i det följande skola ingivas vart femte år, utförligare än de övriga. Visserligen har en avsevärd minskning i arbetet med folkskolestatistiken vunnits därigenom, att uppgifterna över skoldistriktens ekonomiska förhållanden utgått ur de nya formulären, men då den första berättelsen efter de nya formulären enligt det förut anförda skulle omfatta mer än ett år, nämligen tiden $\frac{1}{1}$ 1915— $\frac{30}{6}$ 1916, och därtill en del specialundersökningar, såsom beträffande skolgången, barnens åldersfördelning vid inskrivning i småskolan, flyttning till folkskolan, avgång m. m., torde de för folkskolestatistiken hittills använda arbetskrifterna icke vara fullt tillräckliga. I likhet med vad fallet varit under år 1915, kommer också distribueringen av uppgiftsblanketterna rörande folkskolestatistiken, vilka enligt nädiga brevet den 14 maj 1915 skola tillhandahållas av departementets statistiska avdelning, att kräva åtskilligt arbete.

För år 1917 torde för bearbetning av de i det föregående omnämnda delarna av undervisningsstatistiken behövas ytterligare tre kvinnliga arbetskrifter. Redan under senare hälften av år 1916 erfordras emellertid en ökning av arbetskrifterna, en sak som är förutsedd i framställningen till 1915 års riksdag, där det heter, att för den händelse det för år 1916 anslagna beloppet skulle visa sig otillräckligt, möjlighet torde förefinnas att vare sig förskottsvis eller annorledes täcka det ökade behovet.

Under år 1916 komma förslag till planer att uppgöras för berättelser över abnormundervisningen, över tekniska elementarskolor och lägre tekniska skolor samt statistik över universitet och högskolor att planläggas. Det är omöjligt att förutsäga, huru mycket av detta kan under året medhinnas, då ledaren av undervisningsstatistikens omorganisation också är upptagen med planläggandet av de inkomna uppgifternas bearbetning. Så mycket torde dock vara säkert, att under år 1917 ytterligare nya delar av statistiken kunna bearbetas, vadan det i framställningarna till 1914 och 1915 årens riksdagar under rubriken »Till ytterligare personalförstärkning, vikariatsersättning m. m.» upptagna beloppet å 2,500 kronor behöver höjas, förslagsvis till 3,500 kronor.

För att ekonomisera med arbetskrifterna inom statistiska avdelningen hava under år 1915 två skrivmaskiner auskaffats och vissa förenklingar införts vid svarsskrivelsers uppsättande. Det är också grundad anledning att hoppas, att de nu fastställda och under arbete varande uppgiftsformulären skola vålla mindre missförstånd än de äldre och att således annärkningskrivelserna skola nedgå i antal och omfattning. Därtill skall ock bidra, att avdelningen i framtiden kommer att tillhandahålla folkskoleseminarierna uppgiftsformulär, för att eleverna må få undervisning i desammas ifyllande.

En lindring i avdelningens arbete beträffande folkskolestatistiken är i det föregående berörd. Genom nädigt brev till statistiska centralbyrån den 27 augusti 1915 anbefalldes centralbyrån och folkskolöverstyrelsen att efter samråd med ledaren av undervisningsstatistikens omorganisation till Kungl. Maj:t inkomma med gemensamt underdånigt utlåtaende och förslag om avvägbringande, för tiden från och med år 1915, av de för folkskolestatistiken erforderliga uppgifterna rörande skoldistriktens finanser.

[1.]

Överläggningarna hava resulterat i förslag om att hädanefter det, som rör skoldistriktens finanser, skall bearbetas av statistiska centralbyrån och även publiceras av centralbyrån, möjligen också i folkskoleberättelsen.

Departementetschefen.

I skrivelse den 26 maj 1915 anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida och på vad sätt en minskning av utgifterna för Sveriges officiella statistik kunde komma till stånd i samband med förändringar av statistikens utarbetande, offentliggörande och distribution.

Den synpunkt, som här fått ett uttryck, nämligen att utgifterna för den officiella statistiken böra i möjligaste mån begränsas, har ock beaktats vid de åtgärder, som under det gångna året vidtagits i fråga om undervisningsstatistikens omorganisation. Såsom Göransson erinrat, har en betydande arbetsbesparing kunnat vinnas därigenom, att primäruppgifter rörande skoldistriktens ekonomiska förhållanden icke vidare infordras till ecklesiastikdepartementets statistiska avdelning utan ingå endast till statistiska centralbyrån, där uppgifterna sedermera bearbetas. Det dubbelarbete, som hittills förekommit på detta område, har således numera upphört. I övrigt hava vid fastställande av de nya tabellformulären för folkskolestatistiken betydande förenklingar gjorts, bland annat genom föreskrift därom, att uppgifter rörande vissa av Göransson omnämnda förhållanden — såsom beträffande skolgången, barnens åldersfördelning m. m. — skola avgivas allenast vart femte år i stället för årligen, såsom i de avgivna förslagen varit ifrågasatt.

Det har emellertid varit motsett — såsom jag framhöll redan i mitt anförande till statsrådsprotokollet den 14 maj 1914 — att den avsedda omläggningen av undervisningsstatistiken näppeligen skulle kunna genomföras utan ytterligare förstärkning av den biträdande personalen. En sådan förstärkning nödvändiggöres såväl av folkskolestatistikens i alla händelser betydande utvidgning som ock därav, att nya områden efter hand komma att göras till föremål för statistisk bearbetning. Jag finner mig fördenskull böra till väsentlig del understödja den av Göransson gjorda framställningen om anslagshöjning för år 1917.

Göransson har hemställt, att för sistnämnda år måtte beredas medel till avlönande av ytterligare tre kvinnliga biträden samt till höjning med 1,000 kronor av det belopp, som hittills varit avsett till ytterligare personalförstärkning, vikariatsersättning m. m. Jag har härvid intet annat att erinra, än att antalet nya kvinnliga biträden, särskilt med hänsyn till vikteten av att iakttaga all möjlig sparsamhet, synes böra begränsas till två.

I enlighet med den plan, jag framlade i mitt anförande till statsrådsprotokollet den 14 maj 1914, hava av de å statistiska avdelningen nu anställda fem kvinnliga biträdena två tillerkänts arvode enligt de grunder, som inom åtskilliga andra ämbetsverk gälla beträffande dylika biträden i andra lönegraden,

[1.]

samt övriga tre biträden erhållit arvode enligt de för biträden i första lönegraden gällande grunder. Enär det arbetstillskott, som nu kommer att tillföras statistiska avdelningen, kan antagas på det hela taget vara i kvalitativt hänseende likartat med det arbete, som hittills ålegat avdelningen, synes det önskvärt, att även de nya biträden, till vilka anslag nu begäres, fördelas mellan de båda lönegraderna, så att ett biträde hänföres till andra och ett till första lönegraden. Sammanlagt skulle sålunda tre biträden erhålla arvode enligt reglerna för andra lönegraden och fyra biträden uppbära arvode enligt reglerna för första lönegraden. På sätt redan tillämpats beträffande de nu anställda biträdena, bör från det sålunda beräknade arvodet avdragas, i stället för belöpande pensionsavgifter, ett belopp av i runt tal 50 kronor. De nu anställda biträdena hava ock, i överensstämmelse med den framställning, som lämnades i nyssberörda statsrådsprotokoll, ansetts böra få för åtnjutande av ålderstillägg tillgodoräkna sig sin föregående tjänstgöring inom departementet. Enligt de beräkningsgrunder, jag nu angivit, skulle det sammanlagda arvodesbeloppet för de sju biträdena komma att år 1917 uppgå till omkring 10,400 kronor.

För nämnda år skulle således krävas anslag för tillgodoseende av följande behov:

Arvode till en ledare av undervisningsstatistikens organisation	kronor	7,800:—
Arvode till en biträdande tjänsteman (e. o. aktuarie) ...	>	3,900:—
Arvode till sju kvinnliga biträden	>	10,400:—
Till ytterligare personalförstärkning, vikariatsersättning m. m.	>	3,500:—
	<u>Summa kronor</u>	<u>25,600:—</u>

Med frånräknande av det på ordinarie stat tillgängliga anslaget å 2,000 kronor »för anställande av ett biträde vid utförande av de inom departementet förekommande statistiska arbetena» torde alltså för ifrågasvarande ändamål böra på extra stat för år 1917 äskas ett anslag av 23,600 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för omläggning av undervisningsstatistiken samt till biträden vid de statistiska arbetena inom ecklesiastikdepartementet bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 23,600 kronor. Ökat anslag.

[2.]

Provisorisk
lönereglering.

4. **Provisorisk lönereglering.** Till provisorisk lönereglering för befattningshavare i ecklesiastikdepartementet har riksdagen på extra stat för de senare åren anvisat förslagsanslag till följande belopp: för vardera av åren 1911 och 1912 12,145 kronor, för år 1913 12,095 kronor, för år 1914 12,140 kronor samt för vardera av åren 1915 och 1916 12,090 kronor; av dessa belopp finge högst 275 kronor användas till höjning av vikariatsersättning under semester.

Under återopande av vad chefen för justitiedepartementet denna dag yttrat angående anslag till provisorisk lönereglering för statsdepartementen får jag meddela, att beträffande de till ecklesiastikdepartementet hörande tjänster, om vilka här är fråga, under tiden till och med år 1917 icke är att motse någon annan förändring, än att två kanslissekreterare synas vara berättigade att från och med år 1917 åtnjuta, den ene ett och den andre två ålderstillägg å sin lön. På grund därav bör det belopp, som motsvarar pensionsavgiften för den förres tjänst, höjas med 50 kronor och följaktligen anslaget minskas med samma belopp. Tillkomsten av ett nytt ålderstillägg för den andre av nyssnämnda befattningshavare föranleder däremot icke någon jämkning i anslagsberäkningen.

Registratorns årliga sportelinkomst har hittills beräknats till omkring 1,000 kronor, betingande ett avdrag från det provisoriska avlöningstillägget å 500 kronor. I det beräknade inkomstbeloppet torde möjligen, såsom en följd av ifrågasatta författningsändringar, en rätt väsentlig minskning vara att motse för år 1917. Någon ändring i det av sportelinkomsten betingade avdraget från avlöningstillägget anser jag mig dock ej böra nu föreslå.

För år 1917 erfordras följaktligen å ecklesiastikdepartementets stat ett anslag av 12,040 kronor, därav högst 275 kronor må användas till höjning av vikariatsersättning under semester.

För åtnjutande av det provisoriska avlöningstillägget torde böra stadgas de villkor och förbehåll, chefen för justitiedepartementet i sitt förutnämnda anförande förordat. Jag ansluter mig jämväl till hans förslag beträffande de föreskrifter, som böra meddelas i fråga om utbetalningen av avlöningstilläggen.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till provisorisk lönereglering för befattningshavare i ecklesiastikdepartementet, i enlighet med vad nu av mig angivits, bevilja på *extra stat* för år 1917 ett förslagsanslag av 12,040 kronor, varav högst 275 kronor må användas till höjning av vikariatsersättning under semester,

Minskad an-
slag.

dels ock godkänna av mig förordade villkor och föreskrifter för åtnjutande av de provisoriska avlönings-tilläggen samt till iakttagande vid utbetalningen av dessa.

5. **Extra byråchef.** Sedan åtskilliga år tillbaka har på extra stat utgått ett anslag av 7,800 kronor för beredande av arvode åt en extra byråchef inom ecklesiastikdepartementet.

[3.]
Extra
byråchef.

Samma anslag är behöfligt även under år 1917.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att för beredande åt en extra byråchef inom ecklesiastikdepartementet av arvode å 7,800 kronor, varav 2,500 kronor må anses motsvara tjänstgöringspenningar, anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 7,800 kronor.

6. **Extra föredragande m. m.** För beredande av arvoden åt extra föredragande i ecklesiastikdepartementet m. m. hava under åtskilliga år av riksdagen beviljats anslag på extra stat, för vart och ett av åren 1914—1916 till belopp av 10,050 kronor. Härav hava 5,050 kronor utgått till en extra kanslisekreterare, 500 kronor såsom avlöningsförhöjning till en var av två kanslisekreterare, vilka tjänstgöra såsom särskilda föredragande, 2,000 kronor till en amanuens, som delvis uppehåller den ene särskilde föredragandens kanslisekreterartjänst, samt 2,000 kronor till en amanuens, som är anställd såsom biträde åt den andre särskilde föredraganden.

[4.]
Extra före-
dragande
m. m.

Såsom jag omnämnde i mitt anförande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1915, har det under senare tiden visat sig nödvändigt att bereda dessa två amanuenser någon ökad ersättning utöver ovanberörda arvoden. Denna ökade ersättning har emellertid hittills kunnat utgå från andra tillgängliga medel.

Den nyssnämnda anordningen, enligt vilken två kanslisekreterare tjänstgöra såsom särskilda föredragande, har medfört, att dessa befattningshavares ordinarie tjänster måst sedan lång tid tillbaka huvudsakligen uppehållas genom extra ordinarie tjänstemän. Då givetvis icke samma anspråk med avseende å arbetets omfattning kunnat ställas på dessa lågt avlönade vikarier som på ordinarie innehavare av motsvarande befattningar, hava därav vållats betydande svårigheter med avseende å arbetets gång inom departementet. Jag erinrar vidare, att såsom framgår av den under nästföregående punkt gjorda framställningen, en byråchefstjänst i departementet under åtskilliga år uppehållits på förordnande. Dessa och andra provisoriska anordningar inom departementet komma säkerligen, när någon mer eller mindre ingri-

[4.] pande reform av förhållandena inom statsdepartementen kan komma till utförande, att avlösas av en fastare organisation.

Jag ämnar emellertid för närvarande ej ifrågasätta någon ändring i de anordningar, jag nu berört, eller hemställa om någon anslagshöjning för beredande av ökad ersättning åt de tjänstemän, mellan vilka ovanberörda anslagssumma å 10,050 kronor hittills fördelats. Den ökade ersättning, som i vissa fall redan visat sig erforderlig och fortfarande kan ifrågakomma, torde även för år 1917 kunna beredas från tillgängliga medel. Däremot nödgas jag av annan anledning påkalla höjning av berörda anslag.

Chefen för finansdepartementet har förut i dag omnämnt en från kammarkollegium inkommen underdånig framställning, däri kollegiet hemställt om en betydande förstärkning av ämbetsverkets arbetskrafter. Den begärda förstärkningen har huvudsakligen motiverats med den ökning i kollegiets arbetsmängd, vartill handläggningen av ärenden rörande prästerskapets lönereglering gäve anledning. Det är av samma skäl, jag nu vill hemställa om åtgärder i syfte att vinna någon förstärkning även av arbetskrafterna inom ecklesiastikdepartementet.

Enligt lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 skola nya löneregleringar för prästerskapet i de särskilda pastoraten av Kungl. Maj:t fastställas för en tid av tjugu ecklesiastikår, räknat från det, då förut fastställd lönereglering upphör att gälla. Av dessa äldre löneregleringar hava 12 upphört att äga tillämpning den 30 april 1914 och 34 hava upphört samma dag år 1915. Antalet löneregleringar, som utlöpa under de närmaste åren, är följande: 110 år 1916, 179 år 1917, 202 år 1918, 204 år 1919, 222 år 1920, 156 år 1921, 113 år 1922 och 59 år 1923. År 1924 och de näst därefter följande åren är antalet utlöpande löneregleringar jämförelsevis ringa.

De löneregleringsärenden, om vilka här är fråga, måste i stort sett anses vara av ganska invecklad och arbetskrävande beskaffenhet. Därom vittnar ock den redogörelse, som av kammarkollegium lämnats i dess ovanberörda framställning. Vad angår dessa ärendens handläggning inom ecklesiastikdepartementet giver erfarenheten vid handen, att en föredragande i allmänhet icke kan medhinna mera än i medeltal fem dylika ärenden i veckan.

Under den gångna tiden har inom ecklesiastikdepartementet arbetet med de ifrågavarande löneregleringarna varit provisoriskt ordnat med anlåtande av tillgängliga arbetskrafter och avlöningsmedel. Detta har, om än med betydande svårighet, dock låtit sig göra, så länge ännu antalet löneregleringar varit förhållandevis ringa, men i den mån antalet löneregleringar växer, kan det icke undvikas, att särskilda åtgärder påkallas till mö-

tande av den ökade arbetsmängden. Detta är så mycket mera angeläget, som, efter vad chefen för justitiedepartementet förut i dag omförmålt, frågan om en definitiv löneroglering för departementens befattningshavare icke lærer kunna, såsom man förut haft anledning hoppas, föreläggas innevarande års riksdag och till följd därav den ökning i ecklesiastikdepartementets arbetskrafter, som i sammanhang med en dylik löneroglering kan förväntas, kommer att tills vidare undanskjutas.

Jag torde här böra nämna, att det ansetts lämpligt utreda, huruvida beträffande de prästerliga lönerogleringarna en sådan anordning kunde med fördel vidtagas, att de personer, vilka under ett tidigare skede av dessa ärendens handläggning föredroge desamma i kammarkollegium, komme att beträffande samma ärenden vara föredragande i ecklesiastikdepartementet. I ett den 19 november 1915 till ecklesiastikdepartementet avgivet utlåtande har emellertid kammarkollegium uttalat den meningen, att tillräckliga skäl icke föreläge för en dylik anordning, som jämväl skulle kräva, att kollegiets arbetskrafter än ytterligare ökades. Då utredningen synes giva vid handen, att anställandet inom departementet av särskild föredragande för dessa ärenden icke skulle medföra större kostnadsökning, än som betingas av nyssberörda anordning med föredragande, gemensamma för departementet och kollegiet, men att därigenom skulle vinnas större trygghet för att ärendena komme att avgöras efter likartade grunder, har jag ansett frågan om gemensamma föredragande böra få förfalla.

Den hemställan om anslag till ökade arbetskrafter inom ecklesiastikdepartementet, som jag i det följande kommer att framställa, avser år 1917. Visserligen vore en motsvarande ökning även för år 1916 i hög grad önskelig, men då dylika anslagsäskanden för det löpande året så vitt möjligt böra undvikas, vill jag icke göra någon framställning i detta syfte. För år 1916 torde därför arbetsförhållandena inom departementet få, så gott sig göra låter, ordnas med anlitande av de medel, som kunna stå till buds för att under en kortare tid tillgodose behovet.

Det är av vikt, att Kungl. Maj:ts beslut angående de nya lönerogleringarna meddelas i god tid före deras ikraftträdande. Enligt 64 § 1 mom. i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 skall nämligen, när ny löneroglering första gången blivit fastställd för prästerskapet inom visst pastorat, husesyn å varje inom pastoratet beläget boställe hållas året före den nya lönerogleringens inträdande, och dessa syner böra förrättas så tidigt på året, att tillfälle lämnas vederbörande att verkställa de byggnadsarbeten, som vid synerna kunna föreskrivas.

Till handläggning inom ecklesiastikdepartementet komma att föreligga under år 1917 den del av de år 1918 utlöpande lönerogleringarna,

[4.] som icke medhunnits under år 1916, samt en del av de löneregleringar, som utlöpa år 1919; under år 1918 den del av 1919 års löneregleringar, som icke förut medhunnits, samt en del av 1920 års löneregleringar o. s. v. Man kan således för de närmaste åren framåt räkna med att inom departementet skola handläggas i medeltal något mer än 200 löneregleringar för år. Under antagande att en föredragande kan, i likhet med vad hittills varit fallet, i medeltal handlägga fem löneregleringar i veckan, skulle således denne föredragande komma att vara upptagen av ifrågavarande arbete under något mera än 40 veckor om året. Härtill komma emellertid vissa särskilda ärenden angående prästerskapets avlöning, angående ecklesiastika boställen m. m., vilka omedelbart sammanhånga med löneregleringarna och fördenskill lämpligen böra handläggas av den föredragande, åt vilken löneregleringsärendena äro överlämnade. På detta sätt skulle denne föredragande utan tvivel bliva fullt upptagen hela den del av året, som icke bör avses för semesterledighet.

Såsom ersättning åt den särskilda föredraganden torde böra äskas enahanda belopp, som tillkommer vissa extra föredragande inom några av de övriga departementen, eller 7,000 kronor för år. Skulle det befinnas nödigt att, med hänsyn till de ifrågavarande ärendenas krävande natur, såsom särskild föredragande anställa någon tjänsteman, som ej kan för arbetet förvärfvas utan att någon ytterligare gottgörelse beredes honom, torde det erforderliga tillskottet få tills vidare utgå av tillgängliga medel.

Den särskilda föredraganden bör hava tillgång till erforderligt arbetsbiträde. Möjligen skulle det ligga närmast till hands att vid hans sida ställa en extra kanslisekreterare, vars avlöning då borde bestämmas till samma belopp, som redan tillerkänts en dylik befattningshavare inom ecklesiastikdepartementet, eller 5,050 kronor för år. Det torde dock vara möjligt att ordna arbetet på annat sätt, och jag vill därför inskränka mig till att hemställa, att för ändamålet måtte beräknas en anslagsökning av 4,000 kronor.

Enligt vad erfarenheten ådagalagt, har kostnaden för renskrift inom departementet avsevärt stigit genom det nu tillkomna löneregleringsarbetet, och detta ej minst till följd därav, att löneregleringsresolutionerna måste i avskrifter expedieras till ett flertal olika myndigheter. Denna ökade renskrivningskostnad torde kunna uppskattas till 600 kronor för år.

För det inom ecklesiastikdepartementet förekommande arbetet med de prästerliga löneregleringarna skulle alltså, i enlighet med vad jag nu anfört, för år 1917 erfordras anslag till en särskild föredragande 7,000 kronor, till biträde åt honom 4,000 kronor och till täckande av ökade kostnader för renskrivning 600 kronor, tillhoppa 11,600 kronor. Lägges

härtill det å 1916 års stat uppförda beloppet, 10,050 kronor, kommer det anslag, som för nu ifrågavarande ändamål bör äskas å 1917 års stat, att uppgå till 21,650 kronor.

Jag hemställer därför om förslag till riksdagen

att till arvoden åt extra föredragande i ecklesiastik-
departementet m. m. bevilja på *extra stat* för år 1917
ett anslag av 21,650 kronor. Ökat anslag.

7. **Arvoden till amanuenser m. m.** Riksdagen har till förhöjning av de inom ecklesiastikdepartementet anställda amanuensernas arvoden m. m. anvisat på *extra stat* för vart och ett av åren 1910—1912 10,950 kronor, för vardera av åren 1913 och 1914 13,950 kronor samt för vardera av åren 1915 och 1916 9,950 kronor.

Jämväl för år 1917 erfordras för berörda ändamål ett anslag till enahanda belopp som för år 1916.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till förhöjning av de inom ecklesiastikdepartementet anställda amanuensernas arvoden m. m. bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 9,950 kronor.

[5.]

Arvoden till
amanuenser
m. m.

B. Arkiv, bibliotek och museer.

Arkiv.

1. Riks- och landsarkiven, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 103,380:—

[6.]

Ytterligare
ålderstillägg
för vakt-
mästaren vid
arkivdepån
i Visby.

2. **Ytterligare ålderstillägg för vaktmästaren vid arkivdepån i Visby.** Enligt beslut av 1908 års riksdag uppfördes i den för arkivdepån i Visby gällande avlöningsstaten dels för en vaktmästare, jämte fri bostad, 600 kronor, därav 400 kronor lön och 200 kronor tjänstgöringspenningar, med rätt för vaktmästaren att efter fem år erhålla förhöjning å lönen med 100 kronor, dels ock för skötsel av värmeledning ett belopp av 150 kronor.

Vid fastställande år 1909 av ny stat för arkivdepån i Visby skedde ingen förändring i vaktmästarens avlöningsförhållanden. Nyssnämnda stat är införd i kungl. kungörelsen den 11 juni 1909 angående ny stat för landsarkiven m. m. De för ifrågakvarande vaktmästare gällande avlöningsvillkoren, vilka återfinnas i det vid statsverkspropositionen till 1908 års riksdag fogade statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 13 januari 1908, punkten 2, hava fastställts genom nådigt brev den 13 juni 1908.

På framställning av Kungl. Maj:t medgav därefter 1911 års riksdag, att vaktmästaren vid arkivdepån i Visby C. J. Hallgren finge för erhållande av ålderstillägg i sin innehavande befattning tillgodoräkna sig jämväl den tid, han före år 1909 uppehållit vaktmästar- och eldargöromålen vid sagda depå.

Vidare har 1913 års riksdag beslutat sådan ändring i den för nämnda arkivdepå gällande staten, att vaktmästaren skulle äga åtnjuta, utan avdrag å lönen, förutom bostad jämväl bränsle och lyse, med skyldighet dock för honom att själv bekosta elektrisk armatur och lampor.

Nu har föreståndaren för arkivdepån i en av riksarkivariern med underdånigt utlåtande den 27 september 1915 överlämnad skrivelse hemställt, att vaktmästaren vid arkivdepån Hallgren måtte erhålla ett andra ålderstillägg.

Föreståndaren har därvid, genom hänvisning till statsverkspropositionen vid 1911 års riksdag, erinrat, hurusom vid nämnda riksdag vaktmästarna vid landsarkiven i Vadstena, Uppsala, Lund och Göteborg, efter därom gjord framställning, tillerkändes ett andra ålderstillägg å 100 kronor, under det att beträffande vaktmästaren vid arkivdepån i Visby ävensom vaktbetjänte och likställda befattningshavare vid vissa andra

institutioner vederbörande departementschef, i saknad av utredning i ämnet, icke velat föreslå någon ändring uti ifrågavarande hänseende utan ansett därmed böra anstå, till dess sådan utredning verkställes.

I övrigt har föreståndaren framhållit, hurusom arkivdepån i Visby intoge en sär egen ställning bland likartade institutioner i Sverige. Både föreståndaren och vaktmästaren stode utom de på andra orter tillämpade förhållanden. Arbetet i arkivdepån tarvade dock sina män, och det vore på grund därav vederbörligt, att vaktmästaren, sedan han numera blivit ordinarie, likställdes med vaktmästare i landsarkiven. I sin tjänst hade vaktmästaren Hallgren ådagalagt nit, flit och intresse. För staten skulle det vara en ren förlust, om arkivdepån skulle nödgas mottaga en ny vaktmästare, för vars lärande i stilläsning och insättande i göromålen lang tid komme att förstöras.

Riksarkivarien har funnit den av föreståndaren gjorda framställningen vara synnerligen behjärtansvärd och för sin del förordat densamma. Till stöd därför har riksarkivarien anfört bland annat följande:

En jämförelse mellan avlöningen för vaktmästaren vid arkivdepån i Visby, å ena sidan, och en vid landsarkiv anställd vaktmästare, å andra sidan, ställde sig sålunda:

	I Visby. Kronor.	Vid landsarkiv. Kronor.
Lön och tjänstgöringspenningar, jämte fri bostad.....	600	950
Skötsel av värmeledning	150	300
Summa	750	1,250

Vaktmästaren vid arkivdepån i Visby hade således endast 60 procent av en landsarkivvaktmästares avlöning, skillnaden givetvis beroende därpå, att tjänstgöringen måste anses vara lindrigare vid arkivdepån än vid ett landsarkiv. Men därtill komme vidare, att landsarkivens vaktmästare numera hade två ålderstillägg, under det att vaktmästaren i Visby endast hade ett.

Fråga kunde vara, om skillnaden i detta hänseende vore tillräckligt motiverad, när skillnaden i övriga löneförmåner vore så stor som 500 kronor.

Vaktmästaren i arkivdepån vore i själva verket oundgänglig, alldenstund föreståndaren vore ensam tjänsteman vid depån. Det vore nödvändigt att till vaktmästare hava en person, som icke blott vore fullt pålitlig utan som även kunde i viss mån ersätta de extra biträden, som funnes vid landsarkiven; han borde kunna deltaga i ordnings- och förteckningsarbeten, läsa gamla stilar o. s. v.

Alla rimliga fordringar i sådant hänseende uppfylldes av den nuvarande vaktmästaren Hallgren. Riksarkivarien kunde vitsorda föreståndarens uppgift, att Hallgren visat nit, flit och intresse och att han såtillvida i hög grad gjort sig förtjänt av någon förbättring i sina lönevillkor. Han hade varit tillstådes ej blott de tolv timmarna i veckan, som föreståndaren minst vore skyldig att tjänstgöra, utan även på tid därutöver dels för vissa arkivarbeten, som han utfört, dels för att övervaka forskare, som fått tillstånd att arbeta någon längre tid än den i iustruktionen såsom den normala angivna. Billigheten syntes fordra, att han med avseende på ålders-

[6.]

tilllägg likställdes med vaktmästare i landsarkiven. Det kunde ifrågasättas, om icke skillnaden i deras löneförmåner ändå vore väl stor. För skötseln av värmeledningen uppbyr den förre sålunda endast hälften av den ersättning, som vid landsarkiven vore för ändamålet anvisad, och arbetet därmed i arkivdepån kunde nog anses motsvara mer än hälften av motsvarande arbete i ett landsarkiv.

Det ville synas riksarkivarien, som om frågan om ett andra ålderstillägg för vaktmästaren vid arkivdepån i Visby kunde lösas oberoende av en allmän löneroglering för vaktmästare vid riks- och landsarkiven samt övriga ämbetsverk. Må vara att avlöningen åt vaktmästaren vid arkivdepån i Visby ej hade någon motsvarighet i statskontorets stat. Staten för det offentliga arkivväsendet borde emellertid enligt riksarkivariens mening betraktas som ett helt för sig och en viss proportion i fråga om gällande löneförmåner råda emellan riksarkivet, landsarkiven och en arkivdepå av mindre slag. Arkivdepåföreståndarens avlöning hade icke heller någon motsvarighet i statskontorets stat, och han hade icke dess mindre fått tre ålderstillägg.

Riksarkivarien hemställde, huruvida icke proposition kunde framställas till 1916 års riksdag om ett andra ålderstillägg för vaktmästaren vid arkivdepån i Visby; och tillade riksarkivarien därvid, att vaktmästaren Hallgren enligt vanliga villkor skulle vara berättad att från och med år 1916 komma i åtnjutande av ett sådant.

På grund av nådig remiss har lönerogleringskommittén den 12 november 1915 avgivit underdånigt utlåtande i detta ärende och därvid anfört bland annat följande:

Den avlöning för ifrågavarande vaktmästare, som riksarkivarien föreslog i skrivelse den 9 november 1903 och som sedermera bestämdes vid 1908 års riksdag, hade beräknats under hänsynstagande till de dåvarande avlöningsförmånerna för vaktmästarna vid landsarkiven.

Dessa avlöningsförmåner utgjorde då 800 kronor, varav 500 kronor lön och 300 kronor tjänstgöringspenningar, med 100 kronors ålderstillägg, men förbättrades vid 1909 års riksdag till 1,050 kronor, varav 700 kronor lön och 350 kronor tjänstgöringspenningar, med ett ålderstillägg av 100 kronor efter fem år. Sedermera hade 1911 års riksdag tillerkänt dessa befattninghavare efter ytterligare fem år ännu ett ålderstillägg av 100 kronor.

Vaktmästarens vid arkivdepån i Visby avlöningsförmåner hade däremot allttjämt förblivit vid vad därutinnan, på grundvalen av ett redan år 1903 upprättat förslag, år 1908 blivit bestämt.

Vid sådant förhållande och då det nu ej vore fråga om ändring av ingångsavlöningen för vaktmästaren vid arkivdepån utan allenast om ytterligare ett ålderstillägg åt honom, varigenom i sistnämnda hänseende skulle beredas denne vaktmästare en förmån, som redan vid 1911 års riksdag medgivits vaktmästarna vid landsarkiven, ansågo kommittén sig ej böra göra någon erinran mot bifall till den föreliggande framställningen.

Det torde i detta sammanhang ej heller alldeles böra förbises, att föreståndaren för arkivdepån i Visby, vars avlöning tidigare utgick i form av ett arvode utan ålders-tillägg, vid 1909 års riksdag tillerkändes ej mindre än tre ålderstillägg.

Slutligen torde ock till ytterligare upplysning kunna anföras, att då vid 1913 års riksdag ålderstilläggen för betjäningen vid akademien för de fria konsterna och musikaliska akademien bringades till överensstämmelse med vad redan förut gällde i

fråga om vaktmästare vid nyreglerade centrala verk, ett andra ålderstillägg av 100 kronor tillerkändes ej blott åt de egentliga vaktmästarna (eldaren vid musikaliska akademien likställd med förste vaktmästare) utan även åt portvakterna, vilka åtnjoto lägre ingångsavlöning än vaktmästarna.

Med avseende å vad sålunda blivit i ovanberörda hänseende anført, ansåge sig kommittén alltså böra tillstyrka, att framställning till riksdagen gjordes om beredande av ännu ett ålderstillägg å 100 kronor åt vaktmästaren vid arkivdepån i Visby.

Med hänsyn till de avgjorda betänkligheter, som av riksdagen vid upprepade tillfällen uttalats mot att beslut angående avlöningsförmåner skulle givas retroaktiv verkan, kunde kommittén emellertid icke tillstyrka, att omförmälda förmån komme den nuvarande vaktmästaren Hallgren till godo förr än från och med den 1 januari 1917.

I anslutning till vad löneregleringskommittén anført finner jag mig böra tillstyrka, att vaktmästaren vid arkivdepån i Visby tillerkännes rätt till ett andra ålderstillägg å 100 kronor att utgå efter 10 år. För åtnjutande av detta andra ålderstillägg torde böra bestämmas samma villkor, som gälla i fråga om tillträde till det första ålderstillägget; dock torde det nu ifrågasatta ålderstillägget icke böra utgå tidigare än från och med den 1 januari 1917.

Departementschefen.

Jag hemställer sålunda, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels medgiva, att staten för arkivdepån i Visby från och med år 1917 ändras sålunda, att lönen för vaktmästaren må kunna höjas ej blott efter fem år med 100 kronor utan jämväl efter tio år med ytterligare 100 kronor,

dels ock bestämma, att för tillträde till det sålunda medgivna andra ålderstillägget skola gälla enahanda villkor, som stadgats för tillträde till det första ålderstillägget.

3. **Utgivande av historiska handlingar.** Från och med år 1912 har riksdagen årligen å extra stat anvisat ett anslag å 4,500 kronor till utgivande genom riksarkivet av sådana handlingar, som äro av vikt för fäderneslandets historia. Därjämte har riksdagen medgivit, att för varje år finge för ändamålet disponeras vad som ej blivit använt av anslaget under tidigare år.

[7.]

Utgivande av historiska handlingar.

Riksarkivarien har nu i underdånig skrivelse den 28 september 1915 meddelat:

Av konung Gustaf I:s registratur väntades del 29 (1559 och 1560), som börjat tryckas år 1914, bliva färdig före 1915 års slut. Detsamma gällde om del 14 (1650) av svenska riksrådets protokoll; texten vore tryckt och registret snart fullbordat. Av

svenska riksdagsakter, andra serien, del 3 (riksdagen 1731 och början av riksdagen 1734), vore hittills tryckta 17 ark, och torde under återstoden av år 1915 ytterligare omkring 5 ark komma att tryckas. Den nya publikationen »Frihetstidens grundlagar och konstitutionella stadgar» beräknades bliva färdigtryckt till slutet av år 1915 (omkring 30 ark). Manuskript till publikationen »Protokoll och handlingar rörande försöken att vid riksdagen 1769—70 förbättra frihetstidens statskick» vore utskrivet och torde år 1916 kunna läggas under pressen. Behållningen å anslaget från år 1914, utgörande 3.098 kronor 38 öre, komme antagligen att under år 1915 förbrukas jämte sistnämnda års anslag å 4,500 kronor.

Riksarkivariern har därjämte anhållit om utverkande även för år 1917 av anslag för ifrågavarande ändamål till förut beviljat belopp, 4,500 kronor, samt av enahanda medgivande, varom förut nämnts.

Jag tillstyrker förslag till riksdagen att

dels till fortsatt utgivande genom riksarkivet av sådana handlingar, som äro av vikt för fäderneslandets historia, på *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av 4,500 kronor,

dels ock medgiva, att för enahanda ändamål må disponeras vad som icke blivit använt av de för ändamålet av 1915 års riksdag anslagna medlen.

[8.]
E. o. tjänstemän vid landsarkiven.

4. **E. o. tjänstemän vid landsarkiven.** På *extra stat* har riksdagen under ett flertal år anvisat 1,800 kronor till en amanuens vid ett vart av landsarkiven i Uppsala, Vadstena, Lund och Göteborg ävensom medgivit Kungl. Maj:st rätt att, om särskilda förhållanden skulle därtill föranleda, bestämma om medlens användande till ersättning åt flera *extra* biträden. Vidare har riksdagen på *extra stat* för vart och ett av åren 1913—1916 anvisat till ersättning åt *extra* biträden vid landsarkivet i Uppsala 800 kronor och vid landsarkivet i Lund 1,000 kronor.

I skrivelse den 28 september 1915 har riksarkivariern anhållit, att nämnda anslag, som fortfarande vore erforderliga för landsarkivens verksamhet, måtte äskas jämväl för år 1917 samt att därvid anslaget till ersättning åt *extra* biträden vid landsarkivet i Uppsala måtte höjas till 1,000 kronor.

Till stöd för sin hemställan i sistnämnda hänseende har riksarkivariern anfört följande:

Landsarkivariern i Uppsala hade i skrivelse till riksarkivariern framhållit, att det vore mycket önskvärt, om det skulle vara någon möjlighet att få anslaget höjt till 1,000 kronor i likhet med förhållandet vid landsarkivet i Lund. Riksarkivariern anså sig också böra förorda en sådan förhöjning. När frågan första gången var före vid

1912 års riksdag, hade Kungl. Maj:t föreslagit 1,000 kronor, men beloppet nedsattes av riksdagen till 800 kronor, sedan statsutskottet funnit det vara för högt i förhållande till det betydligt större landsarkivet i Lund. Den skillnad mellan de båda landsarkiven, som onekligen förefunnits under de första åren av deras tillvaro och som varit anledningen till att landsarkivet i Lund åtskilliga år i förväg erhållit extra anslag, hade emellertid redan vid nämnda tidpunkt börjat utjännas, och under de senaste åren hade landsarkivet i Uppsala i flera hänseenden utvecklats starkare än landsarkivet i Lund, vilket framginge av en skrivelsen bilagd tabell. En likställighet med avseende på det extra anslaget belopp syntes därför numera vara med billigheten överensstämmande, i synnerhet som i Uppsala vore anställda fyra amanuenser, av vilka två delade det fasta arvodet å 1,800 kronor, under det att landsarkivarierna i Lund med nu tillgängliga medel icke avlönade mer än ett extra biträde utom en amanuens, som uppbure det fasta arvodet.

Den i riksarkivariens skrivelse åberopade tabellen hade följande utseende:

Uppgifter rörande landsarkiven i Uppsala och Lund.

År.	Accessioner, antal volymer.		Forsknings- besök.		Framtagna volymer.		Utlånade volymer.		Inlånade volymer.	
	Uppsala.	Lund.	Uppsala.	Lund.	Uppsala.	Lund.	Uppsala.	Lund.	Uppsala.	Lund.
1911	5,194	3,518	1,785	1,530	3,376	4,765	104	80	187	79
1912	3,425	1,828	2,336	1,203	3,538	3,630	169	113	232	110
1913	3,837	2,642	2,013	1,309	3,700	4,292	246	129	423	297
1914	882	1,371	2,077	1,394	3,948	4,435	338	153	208	112
Summa	13,338	9,359	8,211	5,436	14,562	17,122	857	475	1,050	598

Anm. 1. Uppgifter rörande antalet in- och utgående skrivelser äro icke upptagna i tabellen, emedan de ej äro fullt jämförbara i anseende till olika praxis i diarieföringen vid de båda landsarkiven.

Anm. 2. Uti Uppsala landsarkivs accessioner ingår en deposition från arméförvaltningen å 1,358 volymer, men även om denna frånräknas, blir slutsumman större än för landsarkivet i Lund.

På grund av vad riksarkivarierna anförut hemställer jag om förslag till riksdagen

att på *extra stat* för år 1917 anvisa
dels till arvode åt en amanuens vid vart och ett
av landsarkiven i Uppsala, Vadstena, Lund och Göteborg 1,800 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t, vad angår vart och ett av dessa belopp, att, om särskilda för-

hållanden skulle därtill föranleda, bestämma om medlens användande till ersättning åt flera extra biträden vid landsarkivet i fråga,

Ökat anslag

dels ock till ersättning åt extra biträden vid vardera av landsarkiven i Uppsala och Lund 1,000 kronor,

eller tillhopa 9,200 kronor.

Bibliotek.

Kungl. biblioteket.

[9.]

Nattlig
bevakning
vid kungl.
bibliotekets
byggnad.

5. **Nattlig bevakning vid kungl. bibliotekets byggnad.** I skrivelse den 30 september 1915 har riksbibliotekarien gjort framställning om utverkande av medel till bestridande av kostnaderna för nattlig bevakning vid kungl. bibliotekets byggnad i Humlegården.

Riksbibliotekarien har till stöd härför anfört följande:

Att kungl. bibliotekets byggnad genom sitt isolerade läge i Humlegården, fönstrens obetydliga höjd över marken m. m. innebure ytterst ringa säkerhet mot inbrott, hade länge varit föremål för betänklighet hos dem, vilka närmast hade ansvaret för där förvarade dyrbara samlingar. En framställning, som gjorts redan av framlidne överbibliotekarien Klemming om anordnande av militärbevakning vid byggnaden, hade icke kunnat bifallas, och åtgärder, som i senare tid flera gånger föreslagits vid överintendentensämbetet årliga besiktningar, såsom att förse fönstren i nedre våningen med järnluckor eller att där anbringa elektriska larmkontakter, hade dels befunnits vara alltför kostsamma, dels avstyrkts såsom föga effektiva. En under sommaren 1914 inträffad stöld av värdefulla föremål från naturhistoriska riksmuseets mineralogiska avdelning hade ånyo bragt å bane frågan om beredande av skydd, särskilt för de i visningssalen till allmänhetens beskådande framlagda oersättliga böcker och handskrifter. Några av dessa representerade betydande penningvärden, och erfarenheten från utlandet hade visat, att bokrariteter icke mindre än konstverk varit utsatta för olovligt tillgrepp. Att sådana kunde vara svåra att konstatera och medföra oersättliga förluster framginge bland annat därav, att ur handskrifter utskurna miniatyrer förekomme i konsthandeln och stundom betingade avsevärda pris. Vid en besiktning, som kort efter den ovan omnämnda stölden på begäran verkstälts av Stockholms polismyndighet, hade konstaterats det otillfredsställande i det nuvarande förvaringssättet.

Med anledning härav ansåge riksbibliotekarien en åtgärd omedelbart böra vidtagas, och efter övervägande av olika förslag hade med aktiebolaget Svensk nattvakt träffats en provisorisk överenskommelse om byggnadens yttre bevakning. Sedan dess hade en person i detta bolags tjänst varje natt, från klockan 9 på aftonen till klockan 7 på morgonen, åtföljd av en hund patrullerat kring byggnaden. Hans vaksamhet kontrollerades dels genom å byggnaden anbragta kontrollur, dels genom besök flera gånger varje natt av bolagets inspektörer; en elektrisk larmapparat, varigenom vakten

kunde varsko de i byggnaden boende vaktmästarna, vore under uppsättning genom överintendentsämbetets försorg. [9.]

Innan den träffade anordningen definitivt antoges, hade emellertid en försökstid ansetts nödvändig; den därunder vunna erfarenheten hade nu synts bekräfta, att den asyftade säkerheten icke på lämpligare eller effektivare sätt kunde åstadkommas. Den erforderliga kostnaden, vilken uppginge till 150 kronor i månaden, således 1,800 kronor för år, hade hittills blivit bestridd med de medel, som kungl. biblioteket vore berättigat att rekquirera från åttonde huvudtitelns anslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m., men då en bestående utgift icke utan vederbörligt tillstånd torde kunna av detta anslag utgå, anhölle riksbibliotekarien om gillande av den vidtagna åtgärden samt om anvisande på lämpligt sätt av medel för fortsatt bestridande av kostnader för ifrågasvarande bevakning.

På grund av remisser hava utlåtanden i ärendet avgivits den 12 oktober 1915 av överintendentsämbetet och den 5 november 1915 av statskontoret.

Överintendentsämbetet har uttalat den mening, att därest den ifrågasvarande nattbevakningen komme att skötas på ett tillfredsställande sätt med fullt pålitligt folk, en dylik anordning givetvis innebure den tillförlitligaste säkerhet för avlägsnande av de faror, som ansetts att därigenom förebyggas, vadan ämbetet, som icke hade något att invända mot det begärda årliga kostnadsbidragets storlek och som icke hade medel till sin disposition för gäldande av samma bidrag, vilket uteslutande avsåge skydd genom yttre vidtaganden för bibliotekssamlingarna, ansåge sig för sin del böra tillstyrka bifall till riksbibliotekariens föreliggande framställning.

I *statskontorets* utlåtande har anförts, bland annat, att det av riksbibliotekarien begärda beloppet med hänsyn såväl till sin storlek som till den permanenta arten av ifrågasvarande behov icke torde kunna anvisas från åttonde huvudtitelns anslag till extra utgifter och att, då denna kostnad icke heller torde vara av beskaffenhet att, såsom under försökstiden ägt rum, böra drabba huvudtitelns förslagsanslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m., annan utväg icke torde återstå än att hos riksdagen äska anslag för ändamålet. Då beloppet lämpligen syntes böra upptagas å kungl. bibliotekets ordinarie stat, torde alltså anslaget till detta bibliotek böra från och med år 1917 ökas med 1,800 kronor.

Enligt nådigt beslut den 17 december 1915 har Kungl. Maj:t *dels* låtit bero vid riksbibliotekariens hittills vidtagna åtgärd för anordnande av nattlig bevakning vid kungl. bibliotekets byggnad, i den mån därav ej föranletts utgift, beträffande vilken anmärkning redan blivit hos kammarrätten framställd, *dels ock* anbefallt statskontoret att till bestridande av kostnaden för biblioteksbyggnadens yttre bevakning tills vidare, intill dess annorlunda varder av Kungl. Maj:t bestämt, förskottsvis av tillgängliga medel till riksbibliotekarien på rekvisition utbetala 150 kronor i månaden.

Jag delar riksbibliotekariens uppfattning om nödvändigheten av att en effektiv bevakning nattetid av kungl. bibliotekets byggnad även för

framtiden avvägras, och en sådan bevakning synes icke kunna anordnas för lägre kostnad än det av riksbibliotekarien angivna beloppet.

Beträffande det sätt, varpå kostnaden framdeles bör bestridas, ansluter jag mig till statskontorets uppfattning och hemställer för denskull, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Ökat anslag.

att å kungl. bibliotekets stat efter där nu upptagna belopp uppföra ett anslag av 1,800 kronor till bestridande av kostnaderna för nattlig bevakning vid kungl. bibliotekets byggnad samt för ändamålet höja det *ordinarie anslaget* till kungl. biblioteket, nu 131,800 kronor, med 1,800 kronor till 133,600 kronor.

[10.]

Gemensam
accessions-
katalog
för Sveriges
offentliga
bibliotek.

6. **Gemensam accessionskatalog för Sveriges offentliga bibliotek.**

Till redigering av den för Sveriges offentliga bibliotek gemensamma accessionskatalogen har riksdagen för vart och ett av åren 1907—1916 på extra stat anvisat 1,500 kronor.

I underdånig skrivelse den 29 september 1915 har riksbibliotekarien anmält, att denna katalogs 29:e årgång, omfattande året 1914 och utgörande en volym om 682 sidor, utkommit redan före den tid, som för dess fullbordande varit beräknad, eller i augusti 1915. Riksbibliotekarien har tillika anhållit om beredande på extra stat för år 1917 av ett anslag å 1,500 kronor till redigering av katalogens 31:a årgång, omfattande år 1916.

Jag hemställer om avlåtande av förslag till riksdagen

att till redigering av den för Sveriges offentliga bibliotek gemensamma accessionskatalogens 31:a årgång, omfattande år 1916, på *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av 1,500 kronor.

[11.]

Tioårsregi-
ster till acces-
sionskata-
loggen.

7. **Tioårsregister till accessionskatalogen.**

Till redigering av ett tioårsregister, omfattande årgångarna 1896—1905 av denna katalog, anvisade riksdagen på extra stat för år 1907 ett belopp av 3,000 kronor, och för redigering av ett tioårsregister till katalogens 21:a—30:e årgångar, omfattande åren 1906—1915, beviljade 1914 års riksdag ett belopp av 6,000 kronor, varav på extra stat för vardera av åren 1915 och 1916 anvisats 1,500 kronor.

I sin omförmälda skrivelse den 29 september 1915 har nu riksbiblio-

tekarier anhängligt, att på extra stat för år 1917 måtte för ifrågavarande ändamål anvisas ett anslag av likaledes 1,500 kronor.

Jag tillstyrker, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till redigering av ett tioårsregister till den för Sveriges offentliga bibliotek gemensamma accessionskatalogens 21:a—30:e årgångar, omfattande åren 1906—1915, av redan beviljade medel på *extra stat* för år 1917 anvisa 1,500 kronor.

8. **Bindning och katalogisering av äldre böcker.** För vartdera av åren 1909—1916 har riksdagen till inbindning av böcker i kungl. bibliotekets äldre samlingar anvisat på extra stat ett anslag av 10,000 kronor. Till utarbetande av katalog över ofullständigt förtecknade delar av dessa samlingar har riksdagen likaledes på extra stat anvisat 10,000 kronor för vart och ett av åren 1909—1911, 11,000 kronor för vartdera av åren 1912—1913 och 11,800 kronor för vart och ett av åren 1914—1916. Anslagsökningen från och med år 1914 avsåg att åt de fyra i katalogiseringsarbetet deltagande kvinnliga biträdena bereda en arvodesförhöjning, motsvarande ett ålderstillägg å 200 kronor.

[12.]
Bindning
och katalogi-
sering av
äldre böcker.

I berörda skrivelse den 29 september 1915 har riksbibliotekarien anfört:

Bibliotekets utgifter för bokbindning, som år 1914 uppgått till 21,611 kronor 31 öre, hade för år 1915 intill skrivelsens dag belöpt sig till 18,034 kronor 31 öre. De i följd av inskränkning i den utländska litterära produktionen minskade bokköpen hade visserligen medgivit användande av större belopp till bokbindning än förut kunnat ske, men detta oaktat förefunnes fortfarande behov av extra anslag för ändamålet.

Beträffande anslaget till katalogiseringen hänvisade riksbibliotekarien till en förevarande skrivelse bilagd redogörelse av den utav Kungl. Maj:t förordnade föreståndaren för arbetet, omfattande 1915 års verksamhet intill den 15 september. Även detta anslag vore fortfarande för därmed avsedda ändamål oavvisligt.

Riksbibliotekarien anhölle fördenskull, att anslag till samma belopp som för år 1916 måtte äskas för ifrågavarande ändamål även för år 1917.

Jag tillstyrker, att förslag måtte avlätas till riksdagen att på *extra stat* för år 1917 anvisa dels till inbindning av böcker i kungl. bibliotekets äldre samlingar 10,000 kronor, dels ock till utarbetande av katalog över ofullständigt förtecknade delar av dessa samlingar 11,800 kronor.

[13.]

Förstärkande
av anslaget
till vikariats-
ersättning
m. m.9. **Förstärkande av anslaget till vikariatsersättning m. m.**

Den för kungl. biblioteket år 1909 fastställda staten upptog ett anslag å 20,000 kronor »till vikariatsersättning, arvoden, flitpenningar åt extra biträden, renskrivning, eftermiddagstjänst m. m.» I sammanhang därmed att från och med år 1913 å bibliotekets stat uppfördes ett kvinnligt biträde med en avlöning av 1,200 kronor bestämdes, att nyssnämnda anslag skulle under förändrad benämning »till vikariatsersättning, arvoden, flitpenningar åt extra biträden, tillfällig renskrivning, eftermiddagstjänst m. m.» upptagas med ett till 19,100 kronor nedsatt belopp.

I skrivelse den 29 september 1915 har riksbibliotekarien hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen göra framställning om beviljande å extra stat för år 1917 av ett anslag av 1,900 kronor, att användas som fyllnad till berörda anslag å 19,100 kronor.

Till stöd för denna hemställan har riksbibliotekarien anfört:

Att för en institution, hvars verksamhet på så gott som alla områden vore stadd i livlig utveckling, behovet av ökade penningmedel skulle göra sig gällande, behövde ej närmare framhållas. Ehuru kungl. biblioteket så nyligen som år 1909 fått sin stat reglerad, hade med nya krav önskvärdheten av tillgångar för deras mötande på flera håll framträtt. Särskilt gällde detta arbetskrafternas förstärkning för att kunna bestrida de göromål, som föranleddes av det ständigt ökade anlitandet från allmänhetens sida.

Att få det å bibliotekets stat uppförda anslaget till vikariatsersättning, arvoden, flitpenningar m. m. att räcka för sitt ändamål hade visat sig alltmera svart: medan från början avsetts, att därmed skulle bekostas sex extra ordinarie tjänstemän, hade tillgång ej kunnat beredas till avlöande av mer än fem, och den därigenom uppkomna bristen i arbetskraft hade blivit fylld genom anställande av biträden, företrädesvis kvinnliga, vilka kunnat erhållas för lindrigare kostnad. Flera av dessa biträden hade emellertid förvärvat en betydande skicklighet, och deras arbete vore numera för biblioteket alldeles oundgängligt. Att löna detta arbete med så låga belopp som hittills hade dock länge befunnits olämpligt, ej minst i bibliotekets eget intresse, då därigenom medel saknades att kvarhålla personer, vilkas arbetskraft inom biblioteket blivit skolad och för göromålens behöriga fullgörande måste påräknas. Det hade därför redan år 1914 inom biblioteket föreslagits, att hos Kungl. Maj:t borde göras framställning om uppförande på bibliotekets stat av två kvinnliga ordinarie biträden, det ena med 1,600 kronor, det andra med 1,200 kronor i utgångslön. I händelse det kunnat utverkas, att ovan nämnda anslag till vikariatsersättning m. m. icke samtidigt lidit någon minskning, skulle tillgång även hava vunnits att honorera biträden, som nu vore helt och hållet oavlönade. Emellertid syntes under rådande förhållanden en framställning i ovan sagda syfte ej heller nu böra avgivas. Däremot syntes det riksbibliotekarien, att han med något hopp om framgång skulle kunna hos Kungl. Maj:t anhålla om en förhöjning av det ifrågasvarande anslaget från 19,100 kronor till 21,000 kronor, varigenom det mest trängande behovet tills vidare skulle kunna fyllas. Förslagsvis skulle anslaget i sådant fall få följande användning, varmed till jämförelse de faktiska utgifterna för år 1914 blivit sammanställda:

	År 1914. Kronor.	Förslag för år 1917. Kronor.
Vikariatsersättningar	1,805: 13	2,000: —
Arvoden åt e. o. tjänstemän	8,199: 99	8,500: —
» » extra vaktmästare	1,500: —	1,500: —
Flitpenningar åt extra biträden	3,665: —	5,100: —
Tillfällig renskrivning	499: 88	400: —
Eftermiddagstjänst	2,830: —	2,900: —
Uppassning i tamburen	600: —	600: —
Summa	19,100: —	21,000: —

Såsom härav syntes, skulle den ifrågasatta tillökningen huvudsakligen komma de extra biträdena till godo, och dem skulle även de besparingar tillfalla, som möjligen komme att uppstå på en del av de andra utgiftsposterna. Det skulle härigenom bland annat bliva möjligt att, om ock ej med större belopp än 500 à 600 kronor om året, honorera två nu oavlönade kvinnliga biträden, vilka bland annat turvis tjänstgjorde i låneexpeditionen, där den ökade frekvensen nu dagligen krävde tre arbetskrafter, då man förut kunnat nöja sig med två.

Enär den föreslagna anslagsförhöjningen avsåge tillfälligt tillgodoseende av ett behov, vars definitiva fyllande syntes böra uppskjutas, hade riksbibliotekarien trots sig endast böra ifrågasätta, att densamma måtte uppföras å extra stat.

På förekommen anledning har riksbibliotekarien, till närmare motive-ring av vad sålunda anförts, i skrivelse den 4 oktober 1915 framlagt en förslagsberäkning angående användningen av posten »flitpenningar», dels sådan densamma för år 1915 blivit bestämd jämlikt § 6 av gällande in-struktion för biblioteket, dels sådan den skulle utfalla, i händelse ifråga-varande framställning bleve bifallen. Denna förslagsberäkning har följande utseende:

	Beräkning för år 1915. Kronor.	För år 1917. Kronor.
Ett manligt biträde	1,000: —	1,200: —
» » »	600: —	600: —
Ett kvinnligt biträde	1,000: —	1,500: —
» » »	600: —	800: —
» » »	—	500: —
» » »	—	500: —
Summa	3,200: —	5,100: —

Riksbibliotekariens föreliggande framställning synes mig vittna därom, att de avlöningsmedel, som kunna avses till extra biträden vid biblioteket, icke äro tillräckliga för att bereda dessa biträden en någorlunda tillfreds-ställande gottgörelse för det ökade arbete, som på grund av bibliotekets alltjämt fortgående utveckling måst av dem krävas. Den ersättning, som till dem utgått — s. k. flitpenningar — måste redan vid en jämförelse med

Departement-
schefen.

vad som i allmänhet inom ämbetsverken kan bjudas biträden, vilkas huvudsakliga göromål utgöras av vanlig renskrift, anses vara ganska ringa, och än knappare ter sig denna ersättning, om hänsyn toges till arbetets art. Såväl på grund härav som ock med hänsyn till angelägenheten av att lämplig arbetskraft av ifrågavarande slag må kunna förvärvas åt biblioteket och där bibehållas synes det mig önskvärt, att, på sätt av riksbibliotekarien ifrågasatts, ett ytterligare belopp av 1,900 kronor ställes till förfogande för berörda ändamål.

I likhet med riksbibliotekarien anser jag, att det begärda beloppet bör uppföras på extra stat.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen att till förstärkande av det på kungl. bibliotekets stat uppförda anslaget till vikariatsersättning, arvoden, flitpenningar åt extra biträden, tillfällig renskrivning, eftermiddagstjänst m. m. bevilja på *extra stat* för år 1917 ett belopp av 1,900 kronor.

Nytt anslag.

Stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping.

[14.] 10. **Stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping.** För beredande av arvodesökning åt bibliotekarien vid stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping har riksdagen för vart och ett av åren 1910—1916 anvisat på extra stat ett anslag av 1,500 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva. Sådana bestämmelser meddelades den 30 september 1910.

Stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping.

Domkapitlet i Linköping har i underdånig skrivelse den 22 september 1915 anmält, att ett dylikt anslagsbelopp fortfarande är behöfligt.

Under hänvisning till den utredning i ämnet, som finnes framlagd i det vid statsverkspropositionen år 1909 fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 12 januari 1909, punkten 156, hemställer jag om förslag till riksdagen

att till arvodesökning åt bibliotekarien vid stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping på *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av 1,500 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Pedagogiska biblioteket i Stockholm.

[15.] 11. **Pedagogiska biblioteket i Stockholm.** Till detta bibliotek har av riksdagen på extra stat beviljats årligt understöd med följande belopp: för åren 1900—1902 2,500 kronor, för år 1903 6,000 kronor,

Pedagogiska biblioteket i Stockholm.

åren 1904—1906 4,000 kronor, för åren 1907—1911 4,500 kronor, för åren 1912—1913 5,500 kronor och för år 1914 8,300 kronor. Av 1903 års understöd voro 2,000 kronor avsedda till bestridande av tillfälliga utgifter, belöpande på år 1902, och 4,000 kronor beräknades utgöra det egentliga årsanslaget. På liknande sätt voro av 1914 års understöd 1,800 kronor avsedda för täckande av tillfälliga utgifter under närmast föregående år (hyresförhöjning för bibliotekets dittillsvarande lokal och kostnad för dess flyttning till ny sådan), vadan det egentliga årsanslaget för år 1914 utgjorde 6,500 kronor. Höjningen av detta senare med 1,000 kronor var föranledd av ökad kostnad för hyra, uppvärmning och belysning av den nya lokalen samt ökat arvode åt bibliotekarien. För vartdera av åren 1915 och 1916 har samma belopp anvisats som det egentliga årsanslaget för år 1914, eller 6,500 kronor.

I anledning av ett utav 1911 års riksdag gjort uttalande fäste Kungl. Maj:t genom beslut den 8 december 1911 vid anslagets utgående vissa villkor, vilka alltjämt pläгат upprepas vid anslagets utanordnande. Så föreskrevs, då anslaget för år 1916 ställdes till vederbörandes förfogande, att anslaget skulle användas till bibliotekets skötsel och utveckling, att biblioteksstyrelsen skulle till ecklesiastikdepartementet ingiva dels före den 1 mars 1917 summarisk översikt över bibliotekets ekonomiska ställning under år 1916, utvisande, bland annat, om och i vilken mån Stockholms lärarsällskap under året bidragit till bibliotekets upprätthållande, dels ock före den 1 april 1917 berättelse över verkställd granskning av bibliotekets förvaltning och räkenskaper för år 1916, samt att, därest Stockholms lärarsällskap upplöstes eller förklarade sig icke längre vilja taga befattning med biblioteket, det skulle överlämnas till Kungl. Maj:t att bestämma, huru med bibliotekets egendom skulle förfaras.

Enligt vad till mig meddelats, har Stockholms lärarsällskap för vart och ett av åren 1912—1915 till biblioteket lämnat ett bidrag av 100 kronor.

Biblioteksstyrelsen har nu anhållit om utverkande av anslag å 6,500 kronor för år 1917. På grund av remiss hava läroverks- och folkskolöverstyrelserna den 4 oktober 1915 avgivit gemensamt utlåtande över ansökningen och därvid förordat densamma.

Jag tillstyrker avlåtande av förslag till riksdagen

att såsom bidrag till pedagogiska biblioteket i Stockholm under de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 6,500 kronor.

S:te Genevièvebiblioteket i Paris.

[16.]

Skandina-
viska biblio-
tekarien vid
S:te Gene-
vièvebiblio-
teket i Paris.

12. **Skandinaviska bibliotekarien vid S:te Genevièvebiblioteket i Paris.** Såsom bidrag till avlöning åt den skandinaviska bibliotekarien vid nordiska avdelningen av S:te Genevièvebiblioteket i Paris har riksdagen på extra stat från och med år 1913 anvisat ett årligt anslag av 800 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

Enligt kungl. brev den 13 september 1912 anbefalldes statskontoret att till chefen för utrikesdepartementets personal- och räkenskapsavdelning utbetala det för år 1913 anvisade anslaget att för därmed avsett ändamål tillhandahållas svenske ministern i Paris, och föreskrevs tillika, att genom ministrernas försorg erforderlig del av avlöningsbidraget skulle tillställas vederbörande i slutet av varje kvartal, efter det S:te Genevièvebibliotekets administratör intygat, att den skandinaviska bibliotekarien vid den nordiska avdelningen av nämnda bibliotek under kvartalet på tillfredsställande sätt fullgjort sina åligganden, och, vad sista kvartalet av år 1913 vidkomme, sedan dessutom genom bevis från kungl. biblioteket blivit styrkt, att före den 1 oktober 1913 dit inkommit en av den skandinaviska bibliotekarien i Paris för år 1912 avgiven redogörelse med statistiska uppgifter angående nyförvärv, besök och utlåning m. m. vid den nordiska biblioteksavdelningen, vilken redogörelse borde vara avfattad så, att av densamma skulle kunna bedömas gagnet av ifrågavarande institution för Sverige och svenskarna i Paris. Motsvarande bestämmelser hava av Kungl. Maj:t meddelats beträffande de för åren 1914—1916 beviljade anslagen.

I en den 7 september 1915 dagtecknad skrivelse har den skandinaviska bibliotekarien vid nämnda biblioteksavdelning F. Palmér avgivit följande redogörelse för avdelningens verksamhet under år 1914:

Medan årets förra del förflutit under normala förhållanden, hade det under senare hälften av året rådande krigstillståndet i ej ringa mån påverkat avdelningens verksamhet. Fonds scandinavens franske bibliotekarie, M. Eug. Capet hade i egenskap av reservofficer omedelbart utkallats till tjänstgöring i armén. Avdelningens vaktmästare hade likaledes utkallats, och då på grund av rådande personalbrist ingendera kunnat ersättas, hade bibliotekets verksamhet därefter uppehållits av Palmér ensam.

Å andra sidan hade givetvis krigsutbrottet utövat starkt inflytande på antalet av dem, som använde sig av bokavdelningen. Största delen av de icke bofasta pariser-skandinaverna hade lämnat staden, och fransmännen i åren 18—45 befunne sig även i regel på annat håll.

På grund av de av krigstillståndet framkallade kommunikationsrubbingarna hade Palmér förhindrats att från sommarferier i Sverige återvända till Paris förrän i medio av oktober, varför avdelningen måst hållas stängd från den 15 september till nämnda tidpunkt.

Utlåningsverksamheten under år 1914 framginge av nedanstående tablå:

[16.]

Månad.	Antal utlåningar.	Antal utlånta volymer.	Antal besökare.
Januari	66	199	150
Februari	65	200	168
Mars	59	158	140
April	33	113	115
Maj	52	150	162
Juni	42	135	100
Juli	6	16	42
Oktober	1	4	25
November	15	39	82
December	13	22	105
Summa	352	1,036	1,089

Katalogiseringsarbetet hade under året fortgått, dock naturligtvis i reducerat omfång. Nyförvärvens antal uppginge till 463 volymer och häften, tidningar och tidsskrifter oberäknade. Under året hade 38 nya läntagare inskrivits, varav 13 svenskar.

På grund av remiss har riksbibliotekarien den 17 september 1915 i ärendet avgivit yttrande och därvid anført bland annat följande:

Att gagnet av ifrågavarande institution för Sverige och svenskarna i Paris, vilket efter den avgivna redogörelsen bort bedömas, icke kunnat bliva så stort som under vanliga förhållanden vore uppenbart. Då emellertid, så vitt för riksbibliotekarien vore bekant, intet inträffat, som borde föranleda en indragning av det redan i flera år utgående statsbidraget, tillstyrkte riksbibliotekarien, att även under år 1917 ett anslag av 800 kronor måtte få för ifrågavarande ändamål utgå under enahanda villkor, som förut stadgats.

Det synes mig önskvärt, att anslag till den ifrågavarande biblioteksavdelningens verksamhet må kunna fortfarande beredas, och hemställer jag därför, det Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

att såsom bidrag till avlöning åt den skandinaviska bibliotekarien vid nordiska avdelningen av S:te Genevièvebiblioteket i Paris anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 800 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

Museer.

Nationalmuseet.

13. Nationalmuseet: Oförändrat ordinarie be- stämt anslag	kronor 75,300: —
Oförändrat ordinarie reservationsanslag:	
Till konstsamlingarnas ökande	kronor 15,000: —
Till konstslöjdsamlingens ökande	» 4,000: —
Till samlingarnas vård och underhåll	» 4,000: —
Till boksamlingen	» 1,000: —
Till inlösen av levande svenska konstnärers arbeten	» 15,000: — kronor 39,000: —

[17.]
Utställnings-
sal i national-
museibyg-
naden.

14. **Utställningssal i nationalmuseibyggnaden.** På framställning av överintendenten och chefen för nationalmuseum anvisade Kungl. Maj:t genom beslut den 1 oktober 1915 av tillgängliga medel ett belopp av högst 1,000 kronor till anställande av prov för inredning av en utställningssal i museibyggnadens mellanvåning.

Sedan dylika prov blivit anställda, har överintendenten i skrivelse den 30 oktober 1915 hemställt, att ett anslag av 6,740 kronor måtte hos riksdagen utverkas för inredning av en utställningssal enligt en i berörda skrivelse angiven plan.

För varje modernt museum vore det — anför överintendenten — ett oavvisligt behov att kunna förfoga över en särskild avdelning för tillfälliga utställningar. Även för nationalmuseum vore det av stor vikt att redan på det nuvarande stadiet av dess omorganisation och utvidgning kunna för detta ändamål förfoga över en tillräckligt rymlig och ändamålsenligt inredd sal. Denna skulle vara avsedd för utställningar av museets nyförvärv och tillfälliga depositioner samt för minnesutställningar av avlidna konstnärers arbeten och för andra konsthistoriska utställningar, anordnade vare sig genom lån eller genom urval ur statens samlingar. Det vore av vikt, att allmänheten hade tillfälle att på särskild plats taga kännedom om nyförvärvade föremål, innan dessa inordnades på sina blivande platser i samlingarna. Endast på detta sätt kunde den intresserade allmänheten i detalj följa gången av museets utveckling och tillväxt och successivt tillägna sig de nya konstnärliga värden, som tillfördes museet. Genom mottagande och utställande av deponerade föremål av värdefull beskaffenhet kunde museet intaga en ledande ställning inom utställningsverksamheten, till höjande av konstbildningen och konstintresset.

Härtill skulle även medverka minnesutställningar och andra konsthistoriska utställningar, varigenom allmänhetens kännedom såväl om vissa konstnärer som om de

särskilda konstperioderna skulle kompletteras och befästas. En på detta sätt anordnad rörlig avdelning inom museet skulle åstadkomma, att detta komme att mera regelbundet än hittills besökas av den konstälskande allmänheten, och därmed skulle även följa en avsevärd ökning av inträdesavgifterna.

Under den närmaste tiden förestode en flyttning av samlingen av de svenska skulpturverken från den så kallade Sergelsalen i mellanväningen till övre hallen, så snart som där pågående målningsarbeten blivit fullbordade, och när den särdeles vackra Sergelsalen sålunda blivit utrymd, skulle den med fördel kunna inredas till en värdig utställningssal, därest medel kunde beredas till anskaffande av nödig utställningsmateriell.

Med användande av de genom nådigt brev den 1 oktober 1915 anvisade medel hade överintendenten utexperimenterat modeller till den för ifrågakvarande sal lämpligaste inredningen, som skulle bestå av följande föremål till nedan angivna pris:

3 skåp med dubbla rörliga flyglar, att uppsättas vid 3 pelare mot gårdssidan, med beklädnad och målning	kronor 2,150: —
(Vart och ett av dessa skåp erbjöde 10 utställningsytor i storlek 230 × 245 cm.)	
5 stora skärmar, av vilka 3 skulle uppställas mellan 3 pelarpar åt gårdssidan och 2 mellan 2 pelarpar i salens mittskepp, storlek 215 × 362 cm., med beklädnad och målning	» 1,000: —
5 mindre skärmar, av vilka 3 skulle uppställas å ömse sidor om de ovannämnda stora skärmarna åt gårdssidan och 2 vid 2 pelare åt fasadsidan mot museiparken, storlek 230 × 245 mm., med beklädnad och målning	» 750: —
8 stora lösa skärmar på rullar, storlek 215 × 362 cm., med beklädnad och målning	» 1,760: —
5 mindre, lösa skärmar på rullar, storlek 230 × 245 cm., med beklädnad och målning	» 880: —
Härtill komme arkitektarvode för ritningar till skärmar och skåp, uppgående till	» 200: —

Summa kronor 6,740: —

Efter härå erhållen remiss har överintendentensämbetet den 16 november 1915 avgivit utlåtande i ärendet och därvid anfört följande.

Mot de föreslagna anordningarna hade ämbetet icke funnit något att för sin del erinra.

Vad åter den angivna kostnaden anginge anmärkte ämbetet, dels att den i de föreliggande beräkningarna ingående posten för »arkitektarvode för ritningar till skärmar och skåp» vore satt till allenast 200 kronor, ehuru ytterligare kompletterande ritningar tvivelsutan komme att bliva erforderliga, dels ock att i samma, i allt fall skäligen låga beräkningar icke förekomme något belopp för »oförutsedda utgifter», fastän det torde få anses önskvärt, att vid inredningsarbetets utförande på samma gång något starkare som även lättare och prydligare konstruktioner än de enligt det framlagda förslaget tilltänkta i vissa avseenden finge användning. På grund härav hölle ämbetet för sin del före, att den begärda anslagssumman borde höjas med sammanlagt 760 kronor eller till 7,500 kronor.

På grund av vad överintendenten och chefen för nationalmuseum i ämnet anfört synes det mig önskvärt, att i samband med nu pågående

Departementschefen.

omändringsarbeten i nationalmuseum anordnas en utställningssal enligt den plan, överintendenten framlagt. Med hänsyn till de av överintendents-ämbetet gjorda erinringarna torde dock kostnadsberäkningen för ifrågavarande arbeten böra höjas till 7,500 kronor; och tillstyrker jag, att för ändamålet ett extra anslag till nyssnämnda belopp utverkas hos riksdagen.

Jag hemställer sålunda, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Nytt anslag.

att till inredning av en utställningssal i nationalmuseibygnaden på *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av 7,500 kronor.

Livrustkammaren.

[18.]
Livrustkammarens samlingar.

15. **Livrustkammarens samlingar.** För tillsyn, underhåll och vård av livrustkammarens samlingar har riksdagen sedan åtskilliga år på extra stat beviljat ett årligt anslag av 6,200 kronor. Vidare har riksdagen för åren 1912—1916 till iståndsättande av vissa föremål i nämnda samlingar anvisat ett årligt extra anslag av 300 kronor.

Med skrivelse den 17 september 1915 har nordiska museets nämnd överlämnat och därvid tillstyrkt en av intendenten och föreståndaren för livrustkammaren gjord framställning om beredande av enahanda anslag jämväl för år 1917.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att på *extra stat* för år 1917 anvisa
dels för tillsyn, underhåll och vård av livrustkammarens samlingar 6,200 kronor,
dels ock för iståndsättande av vissa föremål i nämnda samlingar 300 kronor.

Naturhistoriska riksmuseet.

16. Museet: *Oförändrat ordinarie bestämt anslag* kronor 170,310: —
Oförändrat ordinarie reservationsanslag » 44,800: —

[19.]
Bostadsförmån för en vaktmästare vid naturhistoriska riksmuseet.

17. **Bostadsförmån för en vaktmästare vid naturhistoriska riksmuseet.** Det har visat sig, att den ganska omfattande parkanläggning, som omgiver de för naturhistoriska riksmuseet uppförda nya byggnaderna vid Frescati, för sin skötsel och vård kräver avsevärt mera arbete, än man

från början antagit. Fråga har därför uppkommit, att en av museets vaktmästare, vilken är trädgårdskunnig och närmast har i uppdrag att sköta parkanläggningen, skulle under tiden maj—september få sin dagliga tjänstgöring utsträckt från 8 till 10 timmar och såsom ersättning för den sålunda ökade arbetsskyldigheten erhålla förmånen av fri bostad jämte bränsle utan avdrag å lönen. Innan jag närmare ingår på detta förslag, torde jag få i korthet redogöra för vaktmästarnas vid museet nuvarande avlöningsförmåner och gällande föreskrifter rörande deras tjänstgöringsskyldighet.

I den stat för naturhistoriska riksmuseet, som, efter framställning i statsverkspropositionen, godkändes av 1914 års senare riksdag, upptogs en förste vaktmästare och sex vaktmästare med de för dylika befattningshavare vid nyreglerade centrala ämbetsverk bestämda kontanta avlöningar, nämligen för förste vaktmästaren lön 900 kronor, tjänstgöringspenningar 450 kronor och ortstillägg 150 kronor, tillhoppa 1,500 kronor, jämte ett ålderstillägg å 100 kronor efter 5 år, samt för en var av vaktmästarna lön 700 kronor, tjänstgöringspenningar 350 kronor och ortstillägg 150 kronor, tillhoppa 1,200 kronor, med rätt till två ålderstillägg å 100 kronor vardera efter respektive 5 och 10 år. Fri bostad jämte bränsle skulle, utöver den kontanta avlöningen, tillkomma dels förste vaktmästaren för tillsyn över museets byggnader vid Frescati, dels ock den vaktmästare, åt vilken uppdroges att bestrida portvaktsgöromål. Vidare bestämdes, att därest annan vaktmästare än förste vaktmästaren och den vaktmästare, som tillika vore portvakt, i sin egenskap av vaktmästare åtnjöte fri bostad jämte bränsle, skulle, så länge denna förmån kvarstode, ortstillägg ej utgå till honom ävensom å lönen avdragas 100 kronor årligen.

I fråga om vaktmästarbefattningarna vid museet framhöll riksdagen i sin skrivelse den 26 augusti 1914, nr 8, angelägenheten därav att, även om i blivande ny instruktion för museet eller eljest vaktmästarnas åligganden mer eller mindre detaljerat angäves, det föreskrevs skyldighet för vaktmästarna att utföra även andra uppdrag och arbeten, exempelvis vården av de yttre anläggningarna vid museet, som skäligen kunde åläggas dem för museets räkning.

Sedan vetenskapsakademien med underdånig skrivelse den 9 december 1914 överlämnat ett av akademien godkänt, tryckt förslag till instruktion för naturhistoriska riksmuseet, har Kungl. Maj:t genom beslut den 15 december 1914 förklarat, *dels* att Kungl. Maj:t för det dåvarande ej velat ingå i prövning av vissa i §§ 19, 25, 30 och 32 av instruktionsförslaget behandlade frågor, *dels* att vissa befattningar vid museet skulle tillsättas efter befattningarnas ledigförklarande genom kungörelse i allmänna tidningarna, *dels ock* att vaktmästarna vid museet skulle vara skyldiga att

[19.] utföra, jämte dem eljest tillhörande göromål, även andra uppdrag och arbeten, exempelvis vården av de yttre anläggningarna vid museet, som skäligen kunde åläggas dem för museets räkning.

Tillika föreskrevs, att det av vetenskapsakademien förordade förslaget till instruktion för museet skulle med de ändringar, som föranleddes av nyssnämnda förklarande, tjäna till efterrättelse, vad anginge tillsättning av tjänster, omedelbart och i övrigt från början av år 1915, allt tills vidare och intill dess instruktion för museet kunde efter vederbörandes hörande varda slutligt fastställd.

I det nämnda instruktionsförslaget behandlas i § 25 åligganden för förste vaktmästaren vid naturhistoriska riksmuseet.

§ 26 är av följande lydelse:

Övriga vaktmästare, av vilka minst en skall vara kunnig i trädgårdsskötsel och en skall tjänstgöra såsom portvakt, skola minst åtta timmar varje söckendag stå till vederbörande intendenters förfogande. Under denna tid skola de under högst sex timmar utföra de arbeten, som åläggas dem av förste intendenten, samt under den återstående arbetstiden ombestyras vaktmästargöromål för den avdelning, till vilken de höra. Dessutom skola de, i den ordning förste intendenten bestämmer, deltaga i bevakningen, då skådesamlingarna under sön- eller helgdagar äro öppna för allmänheten.

På grund av den tjänstgöring, som åligger vaktmästarna på söndagarna, må de på annan veckodag erhålla en motsvarande lindring i tjänstgöringstiden.

Av § 27 lyda första och andra punkterna sålunda:

Samtliga vaktmästare skola deltaga i skådesamlingarnas bevakning samt före och efter varje förevisning företaga nödvändig mindre städning i förevisningssalarna och varje måndag deltaga i den grundligare rengöring, som skall utföras såväl inom skådesamlingarna som inom huvudsamlingarna, samt även utföra övriga arbeten inom samlingslokalerna, som av förste intendenten prövas behövlige.

Den *trädgårdskunnige* vaktmästaren skall ansvara för att tomtens planteringar, gräsmattor och vägar hållas i gott stånd och skall därvid under den varma årstiden erhålla biträde av eldarna samt, då så prövas nödigt, även av andra vaktmästare.

I en av vetenskapsakademien med eget utlåtande den 27 oktober 1915 överlämnad skrivelse har förste intendenten vid naturhistoriska riksmuseet, professor Einar Lönnberg föreslagit vissa åtgärder till åstadkommande därav, att på bästa möjliga sätt, i den mån tillgångarna det medgäve, museets omgivningar hölles i snyggt och vårdat skick.

Enligt detta förslag skulle den trädgårdskunnige vaktmästaren, som närmast hade i uppdrag att sköta museets parkanläggning (med vederbörligt biträde av andra vaktmästare och eldarna), åläggas en daglig tjänstgöringstid av 10 timmar under tiden 1 maj—1 oktober. Därigenom skulle utan någon ändring i den tid av två timmar dagligen, som den ifrågavarande vaktmästaren ägde att tjänstgöra vid den av museets avdelningar (den botaniska), vid vilken han särskilt vore anställd, han kunna ägna 8 timmar åt parkanläggningens skötsel, vilket syntes Lönnberg vara väl behöfligt. Så-

som skäligen ersättning för den sålunda förökade arbetskyldigheten skulle den trädgårdskunnige vaktmästaren erhålla förmånen av fri bostad utan avdrag på lönen.

Dessutom föreslog Lönnberg, att den trädgårdskunnige vaktmästaren, bland vars åligganden det inginge att anlägga drivbänkar och plantskolor till parkens behov och att leda trädgårdsarbetena, tillades titeln riksmuseets trädgårdsmästare.

På samma gång som Lönnberg anhölle, att vetenskapsakademien måtte besörja förverkligandet av anförda förslag, tillkännagav han även, att nuvarande innehavaren av tjänsten Pehr Boierth, som vore en nitisk och i trädgårdsmästaryrket väl förfaren man, förklarar sig villig att mot omnämnda gottgörelse åtaga sig den föreslagna ökade arbetskyldigheten.

Vetenskapsakademien har under åberopande av Lönnbergs framställning anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga nödiga åtgärder för att naturhistoriska riksmuseets trädgårdskunnige vaktmästare måtte *dels* under tiden den 1 maj—1 oktober kunna åläggas en arbetstid av 10 timmar varje söckendag (jänte den för alla vaktmästare gemensamma tjänstgöringen om söndagarna), men i vederlag erhålla bostad utan avdrag på lönen, *dels ock* i sammanhang därmed erhålla titel av naturhistoriska riksmuseets trädgårdsmästare.

På grund av nådig remiss har löneregleringskommittén den 3 december 1915 yttrat sig i ärendet och därvid anfört följande.

Då vetenskapsakademien i skrivelse den 5 juni 1912 framlade förslag till ny stat för naturhistoriska riksmuseet, hade akademien avsett, att en av de föreslagna vaktmästarna skulle vara trädgårdskunnig och hava till uppgift att vårda de yttre anläggningarna vid museets byggnader vid Frescati. Under det att akademien hemställt, att förste vaktmästaren och en av de övriga vaktmästarna skulle för bestridande av vissa angivna göromål erhålla förmånen av fri bostad jämte bränsle utan avdrag å den kontanta avlöningen, hade akademien upptagit den trädgårdskunnige vaktmästaren bland dem, som, därest fri bostad jämte bränsle kunde beredas dem, skulle vidkännas stadgat avdrag å de kontanta avlöningsförmånerna. I anslutning härtill vore ock bestämmelse meddelad i anmärkning till den av 1914 års senare riksdag godkända staten för museet.

Enligt nu föreliggande framställning skulle emellertid arbetskyldigheten för den ifrågavarande befattningshavaren bliva ej oväsentligt större än man från början syntes hava tänkt. Därest detta vore av verkligt och stadigvarande behov påkallat för behörig skötsel och vård av park- och trädgårdsanläggningarna, varom vetenskapsakademien väl finge antagas hava förvissat sig, syntes det ej vara obilligt, att den ifrågavarande befattningshavaren erhöle förmånen av fri bostad jämte bränsle utan avdrag på den kontanta avlöningen.

I framställningen hemställdes, att i sammanhang därmed befattningshavaren skulle erhålla titel av naturhistoriska riksmuseets trädgårdsmästare; och då vetenskapsakademien anhölle, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga nödiga åtgärder ej blott i fråga om den fria bostaden utan i sammanhang därmed även i titelfrågan, avsåges antagligen, att befattningshavaren skulle i staten upptagas såsom naturhistoriska riksmuseets trädgårdsmästare. Kommittén ansåge sig ej kunna tillstyrka framställningen i denna

del; vid bifall därtill skulle det kanske ej dröja länge, innan anspråk på högre avlöningsförmåner för den ifrågavarande befattningshavaren framkomme.

I den år 1914 godkända staten för naturhistoriska riksmuseet vore såsom anmärkningar 2 och 3 upptagna följande bestämmelser:

2. Den vaktmästare, åt vilken uppdrages att bestrida portvaktsgöromål, äger, utöver den kontanta avlöningen, åtnjuta fri bostad jämte bränsle.

3. Därest preparator eller annan vaktmästare än förste vaktmästaren och den vaktmästare, som tillika är portvakt, i sin egenskap av preparator eller vaktmästare åtnjuter fri bostad jämte bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej utgå till honom ävensom å lönen avdragas 100 kronor årligen.

Vid bifall till förevarande framställning, i vad den avsåge förmånen av fri bostad jämte bränsle utan avdrag å kontanta avlöningsförmåner, borde dessa anmärkningar erhålla ändrad lydelse.

Departementschefen.

Man synes kunna godtaga det framställda förslaget att för tiden maj—september av naturhistoriska riksmuseets trädgårdskunnige vaktmästare fordra en daglig tjänstgöringstid av 10 timmar, mot det att han såsom ersättning för det ökade arbete, som sålunda skulle åläggas honom, erhåller förmånen av fri bostad jämte bränsle utan avdrag å lönen. För detta ändamål torde framställning böra göras till riksdagen.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att besluta, att de till staten för naturhistoriska riksmuseet hörande anmärkningarna 2 och 3 skola erhålla följande ändrade lydelse:

2. Den vaktmästare, åt vilken uppdrages att bestrida portvaktsgöromål, ävensom den av vaktmästarna, åt vilken trädgårdsmästargöromålen särskilt anförtros, äga, utöver den kontanta avlöningen, åtnjuta fri bostad jämte bränsle.

3. Därest preparator eller annan vaktmästare än förste vaktmästaren och de båda i anmärkning 2 omnämnda vaktmästarna i sin egenskap av preparator eller vaktmästare åtnjuter fri bostad jämte bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej utgå till honom ävensom å lönen avdragas 100 kronor årligen.

Nordiska museet.

[20.]
Nordiska
museet.

18. **Nordiska museet.** Till nordiska museet har riksdagen på extra stat anvisat, för vart och ett av åren 1901—1911 50,000 kronor, för vardera av åren 1912 och 1913 70,000 kronor samt för vart och ett av åren 1914—1916 80,000 kronor. Alltifrån år 1904 har riksdagen före-

skrivit, att anslaget skulle ställas till nordiska museets nämnds förfogande för att enligt dess bestämmande användas för museet tillhörande ändamål, under villkor att utav ledamöterna i nämnden en vore av Kungl. Maj:t förordnad ävensom på de övriga villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskriva.

Nordiska museets nämnd har nu i underdånig skrivelse den 17 september 1915 anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes till riksdagen avlåta proposition om beviljande jämväl för år 1917 av ett anslag å 80,000 kronor till museet.

Då anslag till det begärda beloppet fortfarande synes vara erforderligt för museets verksamhet, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att på *extra stat* för år 1917 anvisa till nordiska museet ett anslag av 80,000 kronor att, under villkor att en ledamot i museets nämnd är av Kungl. Maj:t förordnad ävensom på de övriga villkor, Kungl. Maj:t föreskriver, utgå till nämnden för att enligt dess bestämmande användas till museets ändamål.

Kulturhistoriska museet i Lund.

19. **Kulturhistoriska museet i Lund.** Till detta museum, som står under ledning av kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, har riksdagen beviljat på *extra stat* för vart och ett av åren 1903—1908 ett belopp av 5,000 kronor, för vart och ett av åren 1909—1911 ett belopp av 10,000 kronor och för vart och ett av åren 1912—1916 ett belopp av 15,000 kronor. För år 1916 anvisade riksdagen tillika på *extra stat* ett belopp av 5,000 kronor till täckande av brist i föreningens stat för arbetsåret 1914—1915.

Under de senare åren har riksdagen beträffande det årliga anslaget föreskrivit, att detsamma skulle under de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt föreskriva, ställas till förfogande av föreningens styrelse för att användas för museets förvaltningskostnader och i främsta rummet till avlöning åt två vetenskapligt och fackmässigt utbildade biträden vid museet.

Kungl. Maj:t har den 26 juni 1915 ställt de båda för år 1916 anvisade anslagen å tillhoppa 20,000 kronor till styrelsens förfogande. I sammanhang därmed föreskrevs beträffande anslaget å 15,000 kronor, att såsom villkor för dess utgående skulle gälla, dels att utav ledamöterna i styrelsen en vore förordnad av Kungl. Maj:t, dels att föreningen icke

[21.]

Kulturhistoriska museet
i Lund.

[21.] tinge utan Kungl. Maj:ts tillstånd föryttra något museets samlingar tillhörande föremål med undantag av dupletter, dels ock att en förteckning på under år 1916 gjorda nyförvärv före den 1 mars 1917 överlämnades till ecklesiastikdepartementet.

I underdånig skrivelse har nu föreningens styrelse, med bifogande av tryckt redogörelse för föreningens verksamhet under arbetsåret 1914—1915, gjort framställning om utverkande hos 1916 års riksdag av ett anslag på förut bestämda villkor till ett belopp av 20,000 kronor, därav 5,000 kronor — om Kungl. Maj:t funne sådant lämpligt — såsom nödhjälp för år 1916.

Till stöd för sin framställning har styrelsen anfört följande:

När kulturhistoriska föreningens styrelse hösten 1914 hemställde om avlåtande av proposition till 1915 års riksdag rörande det sedvanliga årsanslaget å 15,000 kronor till föreningen, hade styrelsen därjämte anhållit om beviljande av en nödhjälp av 10,000 kronor på grund av föreningens bekymmersamma ekonomiska förhållanden under krigsåret 1914.

Kungl. Maj:t hade med anledning av styrelsens framställning och med stöd av de i densamma anförda skälen hos 1915 års riksdag begärt en nödhjälp åt föreningen av 5,000 kronor, vilken också av riksdagen beviljats. Såsom syntes av föreningens vid skrivelsen bilagda årsberättelse för 1914—1915, hade denna nödhjälp ingått redan i de räkenskaper, som avslutats den 1 mars 1915.

Trots detta understöd och det extra anslag av 1,000 kronor, som för samma ändamål beviljats av Malmöhus läns landsting, hade det dock icke varit möjligt att uppbringa föreningens inkomster under räkenskapsåret 1914—1915 till mera än 44,080 kronor 97 öre mot 55,982 kronor 83 öre året förut.

Då under det gångna året föreningens ränteutgifter stigit till nära 15,000 kronor och de nödvändiga reparations- och konserveringskostnaderna till 8,500 kronor, återstode för alla övriga utgifter icke mer än 20,500 kronor, vilket förhållande tvingat styrelsen att ikläda sig ansvaret för en ytterligare ökning av föreningens skuldbörda med 12,000 kronor, varigenom föreningens hela skuld sprungit upp till i runt tal 300,000 kronor.

För det löpande året komme härtill, att det konstindustrilotteri, föreningen dreve, under år 1914 i stället för en beräknad vinst av 5,000 kronor medfört en förlust av 3,000 kronor, vilket alltså för löpande år gjorde en omkastning från kredit till debet av 8,000 kronor.

Då det skulle vara oförsvarligt att ytterligare öka museets skuldbörda, skulle styrelsen på grund av anförda förhållanden hava sett sig nödsakad att, på sätt i årsberättelsen närmare utvecklades, redan hösten 1915 ingå till Kungl. Maj:t med ansökan om tillstånd till försäljning av museets utländska konstslöjdmaterial, om icke dels förhoppningen om en statsnödhjälp av minst 5,000 kronor även för år 1916, dels det glädjande förhållandet, att den höstmärknad, som i oktober 1915 hållits på museet, medfört en behållning av 9,000 kronor, gjorde det för styrelsen möjligt att i avvaktan på Kungl. Maj:ts beslut i museets livsfråga, penninglotteriet, söka hålla ut ännu ett år, innan styrelsen måste tillgripa den eljest enda återstående utvägen till bringande av balans i föreningens finanser — en försäljning ur samlingarna motsvarande skuldbördan.

Efter remiss hava öfver denna framställning tillstyrkande utlåtanden avgivits den 2 november 1915 av vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien samt den 18 november 1915 av överintendenten och chefen för nationalmuseum.

[21.]

Såsom jag vid framläggande av museets anslagsbehov för år 1916 erinrade, anhöll styrelsen i en den 1 oktober 1914 dagtecknad skrivelse om tillstånd att anställa ett penninglotteri, vars till omkring 500,000 kronor beräknade behållning skulle användas dels till betalande av kulturhistoriska museets byggnadsskuld, 280,000 kronor, dels till successivt genomförande av en i skrivelsen omförmäld byggnadsplan. Denna framställning remitterades till yttrande av den utav Kungl. Maj:t den 21 november 1913 tillsatta fornminnesvärdskommittén, som erhållit till uppgift, bland annat, att undersöka möjligheten av och, i den mån omständigheterna därtill kunde föranleda, avgiva förslag till ekonomiskt understödjande av fornminnesmuseerna i landsorten. Kommittén har ännu icke avgivit utlåtande i ämnet.

Enligt vad i det föregående erinrats, begärde Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1915 års riksdag för kulturhistoriska museet i Lund, utom det sedvanliga årsanslaget till belopp av 15,000 kronor, ett särskilt anslag av 5,000 kronor till täckande av brist i föreningens stat för arbetsåret 1914—1915. Detta förslag var grundat därpå, att föreningen då befann sig i ett särdeles brydsamt läge och att det till följd därav framstod som en tvingande nödvändighet, att staten trädde hjälpende emellan. Vid anslagets beviljande framhöll riksdagen, att ett bifall till förslaget ej finge anses prejudicierande, för den händelse ytterligare krav på statens bistånd för liknande ändamål skulle komma att framställas.

Departementschefen.

Emellertid måste det sägas, att föreningens ekonomiska läge även nu gör ett dylikt bidrag såsom nödhjälps synnerligen önskvärt. Av den redogörelse för sin ekonomi, som föreningen senast lämnat, framgår, att ogynnsamma påverkningar motsvarande dem, som föranledde framställningen till föregående riksdag, även sedermera av den alltjämt fortgående krisen utövats på föreningens ekonomiska ställning. Frågan om anordnande av ett lotteri till förmån för museet är ännu oavgjord, och det omfattande spørsmålet om landsortsmuseernas ställning inom landets museiväsende och deras understödjande av statsmedel väntar likaledes på sin lösning. Under sådana förhållanden finner jag mig böra tillstyrka, att utöver det sedvanliga årsbidraget till museet, vilket bidrag torde böra upptagas till oförändrat belopp, 15,000 kronor, ett särskilt anslag av 5,000 kronor begäres för stödjande av föreningens ekonomi under arbetsåret

1915—1916, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1916 låta av tillgängliga medel förskottsvis utanordna sistnämnda belopp.

Jag hemställer sålunda, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att på *extra stat* för år 1917 anvisa till kulturhistoriska museet i Lund

dels ett anslag av 15,000 kronor att under de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäl föreskriva, utgå till styrelsen för kulturhistoriska föreningen för södra Sverige för att användas för museets förvaltningskostnader och i främsta rummet till avlöning åt två vetenskapligt och fackmässigt utbildade biträden vid museet,

dels ock ett belopp av 5,000 kronor till stödjande av föreningens ekonomi under arbetsåret 1915—1916, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1916 låta av tillgängliga medel förskottsvis utanordnasistnämnda belopp.

Musikhistoriska museet.

[22.]
Musik-
historiska
museet.

20. **Musikhistoriska museet.** Till understöd åt musikhistoriska museet, vilket inrättats i syfte att sammanföra sådana föremål, som anslöte sig till musikens historia, däribland musikinstrument, vilka såvitt möjligt borde försättas i brukbart skick, beviljades av 1907 års riksdag ett anslag av 9,000 kronor att utgå under tre år på de villkor och under de förbehåll, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt föreskriva. Av anslaget anvisades på *extra stat* för vart och ett av åren 1908—1910 ett belopp av 3,000 kronor.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställningar beviljade riksdagen sedermera till understöd åt museet enahanda belopp på *extra stat* för vart och ett av åren 1911—1916.

Nu har styrelsen för museet den 29 oktober 1915 anhållit, att samma anslag som för år 1916 måtte beviljas jämväl för år 1917, och har musikaliska akademien, efter sin läroverksstyrelsens hörande, i utlåtande den 25 november 1915 tillstyrkt bifall härtill.

Jag hemställer, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att till musikhistoriska museet anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 3,000 kronor att på de villkor och under de förbehåll, Kungl. Maj:t kan finna skäl föreskriva, utgå till museets styrelse för museets ändamål.

Svenska skolmuseet.

21. **Svenska skolmuseet.** Till understödjande av svenska skolmuseet har riksdagen anvisat på extra stat för vart och ett av åren 1912—1914 ett anslag av 3,000 kronor samt för vart och ett av åren 1915 och 1916 ett anslag av 4,500 kronor att på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott bestämma, utgå till centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening för museets ändamål.

Vid ärendets anmälan den 26 juni 1915 fann Kungl. Maj:t gott ställa det för år 1916 beviljade anslaget till centralstyrelsens förfogande under villkor, att anslaget användes till museets skötsel och utveckling, att centralstyrelsen till ecklesiastikdepartementet ingåve dels före den 1 mars 1917 summarisk översikt över museets ekonomiska ställning under år 1916, utvisande bland annat om och i vilken mån Sveriges allmänna folkskolläraryörening under året bidragit till museets upprätthållande, dels ock före den 1 april 1917 berättelse över verkställd granskning av museets förvaltning och räkenskaper för år 1916, samt att, därest föreningen upplöstes eller förklarade sig icke längre vilja taga befattning med museet, det skulle överlämnas till Kungl. Maj:t att bestämma, huru med museets egendom skulle förfaras.

Beträffande museets verksamhet under år 1914 har museistyrelsen den 12 februari 1915 avgivit berättelse, ur vilken jag torde få återgiva följande:

Museet, som hade sin lokal i Whitlockska skolans hus, Eriksbergsgatan 8 A, hade under år 1914 hållits öppet alla helgfria måndagar, onsdagar och fredagar kl. 6—8 e. m. under tiden 2 januari—22 juni och 17 augusti—31 december, sammanlagt 143 dagar. För särskilt intresserade, som därom uttryckt önskan, hade museet hållits tillgängligt även å andra tider än de fastställda. Under sommarferierna hade samlingarna förevisats för deltagarna i de då i huvudstaden pågående fortbildningskurserna för lärare. Sammanlagda antalet besök i museet under året hade utgjort 1,360, alltså 9 per dag.

På anmodan av vederbörande bestyrelser hade museet under sommaren anordnat utställningar av nyare undervisningsmaterieell vid 11:e allmänna flickskolemötet i Linköping, Karlstads stifts 12:e folkskolläraryörmöte i Arvika och Skara stifts 49:e folkskolläraryörmöte i Borås.

Det uppdrag, skolmuseets styrelse år 1912 erhållit av Kungl. Maj:t att vid baltiska utställningen i Malmö anordna en exposition av föremål, belysande uppfostran och undervisning, hade under år 1914 fullgjorts i enlighet med den plan, som den av styrelsen för ändamålet tillsatta kommittén utarbetat och som av styrelsen godkänts.

Genom förmedling av skolmuseet hade under år 1914 expedierats 37 rekvisitioner å undervisningsmaterieell till ett sammanlagt värde av 2,584 kronor 32 öre. Av dessa hade 23 kommit från 15 folk- och småskolor, 9 från 6 högre flickskolor, 1 från privat seminarium och 4 från enskilda personer.

Upplysningar och råd i fråga om anskaffande av undervisningsmaterieell och skolinventarier hade på grund av ingångna förfrågningar lämnats ett stort antal skolor i skilda delar av landet.

[23.]

Svenska
skolmuseet.

[23.]

Museets samlingar hade under året betydligt ökats. Antalet nummer i accessionskatalogen hade vid årets början utgjort 2,409, vid dess slut 2,810. Samlingarnas värde uppginge till 15,184 kronor 92 öre. Dessutom ägde museet inventarier och möbler till ett värde av 3,155 kronor 70 öre.

De sammanlagda utgifterna för museets verksamhet under år 1914 hade uppgått till 6,544 kronor 73 öre, däraf för lokalhyra 3,000 kronor, för uppvärmning och belysning 488 kronor 20 öre, för tjänstgöring vid museet och särskilda utställningar 779 kronor 20 öre, till inköp av ny undervisningsmaterieell 1,651 kronor 5 öre och till inventarier 285 kronor 20 öre. Till bestridande av dessa utgifter hade styrelsen mottagit i anslag av staten 3,000 kronor, av Sveriges allmänna folkskolläraryörening 3,300 kronor (däraf 300 kronor beviljade för år 1913 men då ej använda), samt av flick- och samskoleföreningen 200 kronor, vartill komme en behållning från år 1913 av 94 kronor 95 öre.

I en till Kungl. Maj:t ingiven skrift har nu centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes hos riksdagen äska ett anslag av 4,500 kronor för understödjande av svenska skolmuseet under år 1917, och har centralstyrelsen tillika upp-lyst, att ett belopp av 3,000 kronor skall, enligt centralstyrelsens beslut, av föreningens medel utgå till museet under vart och ett av åren 1915—1917. Därjämte har centralstyrelsen bifogat följande beräkning av inkomster och utgifter för museet under år 1917:

Inkomster:

Statsbidrag	kronor 4,500: —	
Flick- och samskoleföreningen	» 200: —	
Sveriges allmänna folkskolläraryörening	» 3,000: —	kronor 7,700: —

Utgifter:

Hyra för museilokalen	kronor 3,000: —	
Uppvärmning och belysning	» 500: —	
Tillsyn och vakttjänstgöring	» 600: —	
Specialutställningar och demonstrationer	» 400: —	
Utställningar i landsorten	» 400: —	
Inköp av materieell	» 1,800: —	
Inventarier	» 300: —	
Katalogisering	» 200: —	
Telefonavgift	» 45: —	
Brandförsäkring	» 10: —	
Tryckningskostnader	» 100: —	
Skrivmaterialier och porton	» 30: —	
Städning och renhållning	» 160: —	
Transporter	» 50: —	
Diverse utgifter	» 105: —	kronor 7,700: —

[23.]

Uti infortrat utlåtande den 7 oktober 1915 har folkskolöverstyrelsen, under erinran att det sökta anslaget uppginge till samma belopp som anslagen för åren 1915 och 1916, tillstyrkt bifall till ansökningsen. Överstyrelsen har därvid anfört, att anslag till ifrågavarande belopp vore, enligt vad den lämnade redogörelsen gäve vid handen, behövt även för år 1917 samt att museets verksamhet i allt högre grad visat sig vara av värde för skolväsendet.

Enligt vad jag inhämtat, har det bidrag å 3,000 kronor, som av Sveriges allmänna folkskolläraryörening anvisats åt museet för år 1915, under nämnda år kommit museistyrelsen tillhanda.

Departementschefen.

Med åberopande av de skäl, som folkskolöverstyrelsen anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till svenska skolmuseet anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 4,500 kronor att på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott bestämma, utgå till centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening för museets ändamål.

C. Kyrkliga ändamål.

Kleresistaten.

1. Kleresistaten, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 90,000: —
2. Lappmarks eklestiastikverk, kyrkliga ändamål, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* » 4,000: —

[24.]
Ersättning för
prästerskapets
tionde.

3. **Ersättning för prästerskapets tionde.** Enligt lagen om indragning till statsverket och avskrivning av prästerskapets tionde samt om ersättning därför den 9 december 1910 skola prästerskapet enligt förut givna författningar tillkommande tionde, vare sig tertial-, smör-, fisk- eller kvicktionde, ävensom alla andra avgifter av fast egendom indragas till statsverket mot gottgörelse i penningar under titel: ersättning för prästerskapets tionde (1 §). — Indragningen skall för varje pastorat äga rum från och med eklestiastikåret näst efter det, med vars utgång den på grund av förordningen den 11 juli 1862 eller förordningen den 1 november 1872 fastställda löneregleringen för prästerskapet i pastoratet upphör att gälla (2 §). — För varje församling skall uträknas, dels huru mycket för eklestiastikåret näst före det, efter vars utgång indragningen skall äga rum, bort i persedlar och penningar enligt gällande lönereglering utgöras av varje fastighet i församlingen, dels ock vilka belopp i penningar persedlarna motsvara efter medeltalen av medelmarkegångsprisen under de femtio åren 1864—1913. Kammarkollegium har att, efter sålunda gjord uträkning, fastställa den summa i penningar, till vilken samtliga omförmälda avgifter skola för varje församling vid indragningen beräknas (3 §). — Ersättning för de till statsverket indragna avgifterna skall för varje församling från och med det eklestiastikår, indragning där äger rum, för all framtid utgå med den av kammarkollegium jämlikt 3 § fastställda summan, och skall denna summa för varje eklestiastikår vid dess början inlevereras från statsverket till kyrkofonden (4 §). — De till statsverket indragna avgifter skola under loppet av tjugu eklestiastikår, räknade för varje pastorat från och med det år, då indragningen där vidtager, av-

skrivs i sådan ordning, att av den summa, kammarkollegium enligt 3 § fastställt, inom vederbörande församling till statsverket årligen erläggas under de första tio åren sextio procent, under därpå följande fem år fyrtio procent och under de sista fem åren tjugu procent, varefter från och med det tjuguförsta året återstoden eftergives. Vad av den för en församling fastställda avgiftssumma enligt sålunda stadgade grunder icke den 30 april 1944 förfallit till betalning skall omedelbart avskrivas (5 §). — De ytterligare föreskrifter, som för tillämpning av bestämmelserna i nämnda lag kunna finnas erforderliga, meddelas av Konungen (7 §).

Jag erinrar vidare därom, att, på grund av nyssberörda stadgande i 7 §, särskilda föreskrifter rörande lagens tillämpning meddelats av Kungl. Maj:t genom nådig kungörelse den 11 december 1914.

I lagen om kyrkofond den 9 december 1910 stadgas ytterligare, att till kyrkofonden skall ingå vad enligt lagen om indragning till statsverket och avskrivning av prästerskapets tionde samt om ersättning därför årligen skall av statsverket gäldas såsom ersättning för tionde och andra avgifter av fast egendom, vilka på grund av förut givna författningar tillkommit prästerskapet, samt att inleverering till kyrkofonden av denna ersättning vidtager med avseende å varje pastorat från och med ecklesiastikåret näst efter det, med vars utgång den på grund av förordningen den 11 juli 1862 eller förordningen den 1 november 1872 fastställda löne-regleringen för prästerskapet i pastoratet upphör att gälla.

Vid anmälan av anslagsäskandena under riksstatens åttonde huvudtitel för år 1915 anförde min företrädare i statsrådsämbetet till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914, att tillämpningen av dessa bestämmelser komme att äga rum första gången under år 1914 men att, då markegångstaxorna för år 1913 icke varit till ledning för ovan nämnda uträkning tillgängliga förr än i november 1913, det ännu icke kunde exakt uppgivas, vilka belopp som erfordrades till gäldande av ifrågasvarande ersättning vare sig för ecklesiastikåret 1914—1915 eller för ecklesiastikåret 1915—1916, för vilka bägge ecklesiastikår anslag till gäldande av ifrågasvarande ersättning borde begäras hos 1914 års riksdag. Enligt vad departementschefen erinrade, hade emellertid, på grundvalen av prästlöne-regleringskommitténs beräkningar för ecklesiastikåret 1896—1897, i samband med proposition till 1909 års riksdag nr 39 med förslag till lag om reglering av prästerskapets avlöning m. m. uppgjorts och för riksdagen framlagts en tablå utvisande »statsverkets i anslutning till förhållandena ecklesiastikåret 1896—1897 beräknade årliga kostnad för fullgörande av dess ersättningskyldighet till kyrkofonden med anledning av kyrkotiondens

[24.]

och övriga fastighetsavgifters indragning, samtidigt med det att omförmälda avgifter varda avskrivna». Enligt ifrågavarande tablå, som jämväl åberopades i den till 1910 års riksdag avlåtna propositionen i ämnet nr 85 och vilken i sin helhet är intagen i ovanberörda statsrådsprotokoll den 14 januari 1914, punkten 35, skulle till fullgörande av statsverkets ersättningsskyldighet i förevarande hänseende, efter frånräknande av vad församlingarna komme att utgöra till statsverket, för ecklesiastikåren 1914—1915 och 1915—1916 erfordras sammanlagt 59,196 kronor.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ärendet beslöt riksdagen år 1914, att, för fullgörande av den statsverket åliggande skyldigheten att till kyrkofonden betala ersättning för avskrivning av prästerskapets tionde, uppföra på ordinarie stat å åttonde huvudtiteln ett förslagsanslag å 60,000 kronor med titel: ersättning för prästerskapets tionde.

Vid anmälan av detta riksdagens beslut fann Kungl. Maj:t gott be- myndiga statskontoret att redan under år 1914 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna så stort belopp, som enligt av kammarkollegium i för- fattningsenlig ordning verkställd uträkning, vars resultat kollegium hade att så snart ske kunde delgiva statskontoret, erfordrades för fullgörande av den statsverket åliggande skyldigheten att till kyrkofonden betala er- sättning för avskrivning av prästerskapets tionde under ecklesiastikåret 1914—1915, med rätt för statskontoret att för vad sålunda förskötes efter ingången av år 1915 gottgöra sig ur ifrågavarande, för år 1915 beviljade förslagsanslag. Därjämte anbefalldes kammarkollegium att snarast möjligt till Kungl. Maj:t inkomma med uppgift om de belopp, som erfordrades till gäldande av ifrågavarande ersättning ej mindre för ecklesiastikåret 1914—1915 än även för vart och ett av ecklesiastikåren 1915—1916 och 1916—1917. Till åttlydnad härav anförde kammarkollegium i underdånigt utlåtande den 22 december 1914 bland annat följande:

Jämlikt stadgandet i 3 § 2 mom. i lagen om indragning till statsverket och av- skrivning av prästerskapets tionde samt om ersättning därför den 9 december 1910 hade kollegium beträffande samtliga de församlingar, för vilkas prästerskap de på grund av förordningen den 11 juli 1862 fastställda löneregleringar upphört att gälla den 30 april 1914, med undantag för Norrköpings stads församlingar, genom särskilda beslut, om vilka statskontoret erhållit meddelande, fastställt de summor i penningar, till vilka samtliga i 1 § i lagen omförmälda avgifter skulle vid indragningen beräknas och varmed enligt 4 § ersättning skulle från och med ecklesiastikåret 1914—1915 utgå från statsverket till kyrkofonden. De sålunda fastställda beloppen utgjorde samman- lagt 24,536 kronor 9 öre. För Norrköpings stads församlingar hade beloppet förslags- vis beräknats till 6 604 kronor 54 öre. Det belopp, som erfordrades till gäldaende av ifrågavarande ersättningar för ecklesiastikåret 1914—1915, beräknade kollegium alltså förslagsvis till i runt tal 31,200 kronor.

Kollegium hade icke medhunnit att fastställa beloppen av de avgifter, som jämlikt nyssnämnda 1 § skulle från och med ecklesiastikåret 1915—1916 indragas till statsverket och för vilka alltså ersättning skulle från och med samma ecklesiastikår inbetalas från statsverket till kyrkofonden. Efter de förhållanden, som varit rådande ecklesiastikåret 1896—1897, kunde berörda avgifter beräknas till omkring 89,500 kronor, vilket belopp emellertid, då medeltalen av medelmarkegångsprisen under de femtio åren 1864—1913, efter vilka medeltal indragnings- och ersättningsbeloppen skulle beräknas, med i genomsnitt omkring 12 procent överstege medelmarkegångsprisen för år 1896, vilka legat till grund för utdebiteringen av avgifterna för nyssnämnda ecklesiastikåret 1896—1897, torde för den föreliggande beräkningen böra höjas med sagda procenttal och alltså upptagas till i runt tal 100,300 kronor.

Då beräkningen av beloppen av de avgifter, som jämlikt oftanämnda 1 § skulle från och med ecklesiastikåret 1916—1917 indragas till statsverket och för vilka alltså ersättning skulle från och med sist omnämnda ecklesiastikår inbetalas från statsverket till kyrkofonden, vore beroende på utdebiteringen under ecklesiastikåret 1914—1915, hade collegium dittills icke kunnat vidtaga några åtgärder för dessa belopps fastställande, men med ovannämnda beräkningsgrund skulle desamma kunna uppskattas till i avrundat tal 345,000 kronor. I följd härav borde hela ersättningsbeloppet för ecklesiastikåret 1916—1917 förslagsvis beräknas till 476,500 kronor.

Det av riksdagen år 1914 beviljade ordinarie anslaget, 60,000 kronor, från vilket skulle utgå ersättning för de båda ecklesiastikåren 1914—1915 och 1915—1916, hade beräknats på det sätt, att från den ersättning, som statsverket hade att betala till kyrkofonden, avdragits ett belopp, motsvarande vad församlingarna skulle utgöra till statsverket. När jag den 14 januari 1915 hade att anmäla de ärenden, som tillhörde regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel för år 1916, uttalade jag, att det måhända kunde befinnas riktigast att, sedan förhållandena i förevarande hänseende hunnit något stadga sig, på inkomstsidan i riksstaten uppföra det beräknade bidraget från församlingarna och såsom utgift under åttonde huvudtiteln upptaga bruttobeloppet av den ersättning, som skulle av statsverket betalas till kyrkofonden. Jag ansåg dock, att för det dåvarande anledning icke föreläge att avvika från det förfarande, som följdes i framställningen till 1914 års riksdag och då icke mötte någon erinran från riksdagens sida, nämligen att allenast upptaga på utgiftssidan det nettobelopp, som angåve statsverkets ersättningskyldighet efter avdrag av de på församlingarna vilande avgifterna.

Med frånräknande av ifrågavarande avgifter, vilka under de närmaste åren skola utgå med 60 procent av den utav kammarkollegium för varje särskild församling fastställda ersättningssumman, beräknades sålunda statsverkets nettotillskott till kyrkofonden för indragen tionde m. m. för ecklesiastikåret 1916—1917 till i runt tal 190,000 kronor. Och på Kungl. Maj:ts framställning höjde 1915 års riksdag det å ordinarie stat uppförda

[24.] förslagsanslaget till ersättning för prästerskapets tionde från dess dåvarande belopp, 60,000 kronor, med 130,000 kronor till 190,000 kronor.

Sedan Kungl. Maj:t den 26 juni 1915 anbefallt kammarkollegium att inkomma med yttrande i fråga om den ökning av berörda anslag, som borde påkallas för år 1917 till bestridande av det för ecklesiastikåret 1917—1918 erforderliga ersättningsbeloppet, har kammarkollegium i utlåtande den 26 oktober 1915 anfört:

Vad beträffade de från och med ecklesiastikåret 1914—1915 indragna avgifterna av ifrågavarande slag hade kollegium numera fastställt beloppet för Norrköpings stads församlingar till 8,048 kronor 72 öre, vadan sammanlagda ersättningsbeloppet för detta ecklesiastikår uppginge till 32,584 kronor 81 öre. Jämväl för de avgifter, som enligt lagen om indragning till statsverket och avskrivning av prästerskapets tionde samt om ersättning därför indragits från och med ecklesiastikåret 1915—1916, hade ersättningsbeloppen numera blivit av kollegium bestämda med undantag för vissa från Bergsjö till Hassela församling överflyttade fastigheter. Fråga hade nämligen uppstått, om de från dessa fastigheter utgående avgifter borde redan nu indragas till statsverket, en fråga som vore beroende av ett Kungl. Maj:ts prövning underställt ärende angående ändring i viss del av den för prästerskapet i Bergsjö pastorat senast fastställda lönerglering. Då berörda fråga torde få antagas komma att lösas på det sätt, att avgifterna från oförmälda fastigheter funnes icke böra nu indragas, torde det för dem till 41 kronor 60 öre uppskattade ersättningsbeloppet böra lämnas utom räkningen. Under denna förutsättning uppginge sammanslagna ersättningsbeloppet för de avgifter, som indragits till statsverket från och med ecklesiastikåret 1915—1916, till 99,746 kronor 59 öre. Detta belopp kunde tilläventyrs komma att undergå någon förändring, alldenstund besvär blivit hos Kungl. Maj:t reservationsvis anförda angående beräkningen av vissa utav här ifrågavarande prästlöneavgifter.

Beträffande de avgifter, som skulle från och med ecklesiastikåret 1916—1917 indragas till statsverket och för vilka alltså statsverket skulle lämna ersättning från och med samma ecklesiastikår, hade kollegium icke medhunnit att fastställa beloppen av dessa avgifter, men funne kollegium, i likhet med vad kollegium i sitt förberörda utlåtande den 22 december 1914 uttalat, dessa avgifter kunna beräknas till sammanlagt 345,000 kronor.

Vad slutligen anginge beloppen av de avgifter av förevarande beskaffenhet, som skulle från och med ecklesiastikåret 1917—1918 indragas till statsverket och för vilka ersättning alltså skulle från och med oförmälda ecklesiastikår inbetalas från statsverket till kyrkofonden, vore beräkningen av samma avgifter beroende på utdebiteringen under ecklesiastikåret 1915—1916, varför kollegium hittills icke kunnat vidtaga några åtgärder för beloppens fastställande. Efter de förhållanden, som varit rådande ecklesiastikåret 1896—1897, kunde berörda avgifter beräknas till omkring 510,000 kronor. Förhöjdes på i nyssnämnda utlåtande angivet skäl detta belopp med 12 procent eller till 571,200 kronor, skulle man alltså erhålla beräkneliga beloppet av de avgifter, för vilka ersättning av statsmedel skulle från och med ecklesiastikåret 1917—1918 utgå till kyrkofonden.

Den summa, som erfordrades till gäldande av samtliga ifrågavarande ersättningar för sistnämnda ecklesiastikår, kunde alltså beräknas till i avjämnat tal 1,048,500 kronor.

[24.]

I riksstaten för år 1916 hade, i likhet med vad förfarits i närmast föregående års, förslagsanslaget till ersättning för prästerskapets tionde uppförts på så sätt, att allenast på utgiftssidan upptagits det nettobelopp, som angåve statsverkets ersättnings-skyldighet efter avdrag av de på församlingarna fortfarande vilande avgifterna. Då sistnämnda avgifter under de närmaste åren skulle utgå med 60 procent av de ersättningsbelopp, som statsverket hade att erlægga till kyrkofonden, kunde dessa avgifter för år 1917 beräknas till 629,100 kronor. Statsverkets nettotillskott till kyrkofonden skulle således utgöra 419,400 kronor. Under förutsättning att någon ändring i sättet för anslagens upptagande icke ansåges böra äga rum, torde fördenskull det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till ersättning för prästerskapets tionde böra för år 1917 höjas från 190,000 kronor med 229,400 kronor till 419,400 kronor.

I fråga om prästlöneavgifter för berörda, från Bergsjö församling till Hassela församling överflyttade fastigheter har Kungl. Maj:t den 23 oktober 1915 meddelat beslut i den av kammarkollegium förväntade riktning.

Efter remiss har statskontoret den 16 december 1915 avgivit yttrande beträffande sättet för upptagande i kronans räkenskaper och eventuellt i riksstaten av de avgifter från församlingarna, som indragits till statsverket på grund av förutnämnda lag den 9 december 1910 om indragning till statsverket och avskrivning av prästerskapets tionde samt om ersättning därför. Statskontoret anför:

Av kammarkollegii utlåtande den 26 oktober 1915 syntes framgå, att frågan icke sedan år 1914 kommit i något förändrat läge. Enligt statskontorets åsikt förefunnes, intill dess förhållandena i förevarande hänseende hunnit något stadga sig, ingen anledning att avvika från det förfarande, som följdes i framställningen till 1914 och 1915 årens riksdagar, nämligen att allenast upptaga på utgiftssidan det nettobelopp, som angåve statsverkets ersättningskyldighet efter avdrag av de på församlingarna vilande avgifterna.

Som den ifrågavarande ersättningens nettobelopp enligt den i ärendet verkställda utredningen torde kunna för år 1917 antagas utgöra i runt tal 419,400 kronor, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen

att höja det å *ordinarie stat* uppförda förslagsanslaget till ersättning för prästerskapets tionde från dess nuvarande belopp, 190,000 kronor, med 229,400 kronor till 419,400 kronor.

Ökat anslag.

4. Ersättning för vissa prästerskapet tilldelade statsanslag, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 304,074: —

[25.]

Stipendier
för
utbildande
av präster,
förtrogna
med finska
språket.

5. **Stipendier för utbildande av präster, förtrogna med finska språket.** Riksdagen har år 1914 till tre stipendier för utbildande vid universitet av präster, förtrogna med finska språket, beviljat 6,750 kronor, därav på extra stat för vart och ett av åren 1915 och 1916 anvisats 2,250 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att meddela de närmare bestämmelser, som kunde erfordras rörande anslagens användande.

Vid anmälan den 26 juni 1915 av riksdagens beslut i fråga om det för år 1916 anvisade anslaget förordnade Kungl. Maj:t, att i avseende å dess användande skulle gälla de bestämmelser, som av Kungl. Maj:t den 13 juni 1908 meddelats angående användningen av ett motsvarande anslag för åren 1909—1911. Dessa bestämmelser finnas återgivna i det vid 1914 års första statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914, punkten 29.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att till tre stipendier för utbildande vid universitet av präster, förtrogna med finska språket, av förut beviljade medel på *extra stat* för år 1917 anvisa återstoden eller 2,250 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att meddela de närmare bestämmelser, som må erfordras rörande de sålunda anvisade medlens användande.

[26.]

Religiös och
social verk-
samhet bland
svenskar i
utländska
hamnstäder.

6. **Religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder.** Till beredande av religionsvård åt svenska sjömän m. fl. i utländska hamnar samt åt andra därstädes sig uppehållande landsmän har riksdagen på extra stat anvisat medel alltsedan år 1875, då därtill beviljades 8,000 kronor för år 1876. Anslagets årliga belopp har sedermera utgjort: till och med år 1878 8,000 kronor, åren 1879—1900 10,000 kronor, åren 1901—1907 15,000 kronor samt åren 1908—1912 25,000 kronor. För år 1913 utgick anslaget med ett till 34,000 kronor förhöjt belopp, och enahanda belopp har, ehuru under den med hänsyn till arten av ifrågavarande verksamhet förändrade rubriken: för religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder, anvisats jämväl för vart och ett av åren 1914—1916.

Den 26 juni 1915 ställdes anslaget för år 1916 till svenska kyrkans missionsstyrelses förfogande att användas till avlönande under år 1916 av:

1) en svensk sjömanspräst i Kiel	kronor	4,000: —
2) en d:o i West-Hartlepool	»	4,500: —
	Transport kronor	8,500: —

	Transport kronor	8,500: —	[26.]
3)	en svensk sjömanspräst i Calais-Dunkerque, som tillika innehar pastorsbefattningen i svenska Sofiaförsamlingen i Paris.....	» 2,000: —	
4)	en d:o i Stettin.....	» 4,000: —	
5)	den av missionsstyrelsen förordnade prästman, som har att bereda behövlig religiös och sedlig omvårdnad åt samt utöva social verksamhet bland i Köpenhamn vistande svenska sjömän samt andra dit utflyttade eller därstädes sig tillfälligtvis uppehållande svenskar	» 4,000: —	
6)	en svensk sjömanspräst i London	» 3,500: —	
7)	en d:o i Antwerpen	» 3,000: —	
8)	en d:o i Rotterdam	» 4,500: —	
9)	en d:o i Kristiania.....	» 4,500: —	
	<u>Summa kronor</u>	<u>34,000: --</u>	

Fråga har nu blivit väckt om beredande av ökade löneförmåner för den i Köpenhamn anställda, under 5) omnämnde prästmannen.

Genom nådigt brev den 5 oktober 1900 föreskrev Kungl. Maj:t, att i Köpenhamn skulle av missionsstyrelsen från och med den 1 januari 1901 tills vidare förordnas en svensk prästman med uppgift att bereda i Köpenhamn vistande svenska sjömän samt andra dit utflyttade eller därstädes sig tillfälligtvis uppehållande svenskar behövlig religiös och sedlig omvårdnad, ävensom att nämnde prästman av förberörda, utav riksdagen för år 1901 beviljade extra anslag skulle under samma år uppbära en avlöning av 4,000 kronor att till honom av styrelsen kvartalsvis utbetalas. Vid fördelningen av det utav riksdagen för vart och ett av de följande åren till här ifrågavarande ändamål beviljade anslaget har enahanda belopp ställts till missionsstyrelsens förfogande för avlönande av bemälda prästman.

Nu har Kungl. Maj:ts minister i Köpenhamn i skrivelse till ministern för utrikes ärendena anfört bland annat följande:

Nuvarande pastorn vid svenska Gustafs församlingen i Köpenhamn Arvid Boman hade för ministern framhållit otillräckligheten av sina löneförmåner, särskilt under nuvarande dyrtid. Han hade också hos missionsstyrelsen gjort framställning om tillökning, vilken så tillvida beviljats, att Boman tillerkänts ett tillfälligt dyrtidstillägg för år 1915 av 500 kronor. Men även med detta tillägg vore lönen otillräcklig, och Boman hade sett sig nödsakad att göra skulder.

Bomans företrädare å platsen, numera kyrkoherden i Saltsjöbadens pastorat N. Widner hade av missionsstyrelsen uppburit lönetillägg å 2,000 kronor, och dessutom hade medgivits honom rätt att i Lund utöva viss verksamhet, som enligt uppgift inbringat mellan 3,000 och 4,000 kronor årligen. Att Bomans lön, 4,000 kronor, vore

[26.] otillräcklig för honom såsom gift och med en son på 3 år ville ministern, med sin kännedom om förhållandena i Köpenhamn, med bestämdhet påstå. Det vore icke alldeles obetydliga extra utgiftskrav, som ställdes på pastorn och vilka han på grund av sin ställning icke gärna kunde underlåta att fylla. Salunda borde han vara medlem i en del föreningar, som funnes i Köpenhamn, och där betala medlemsavgift, medförande sådant medlemskap även åtskilliga andra obligatoriska utgifter. Likaledes kunde han icke undandraga sig att utöva en viss välgörenhet mot fattiga, som hänvände sig till honom. Även med det beviljade tillfälliga dyrtidstillägget av 500 kronor vore lönen för liten. Ministern ansåge, att 6 000 kronor eller samma lön som Widner haft vore skälig avlöning, och hemställde därför, huruvida icke, intill dess en definitiv löne reglering kunde komma till stånd, Boman genom tillfällig anordning skulle kunna erhålla sådan avlöning, att han icke behövde skuldsätta sig. En tillökning redan nu vore alldeles särskilt påkallad av rådande dyra levnadskostnader.

Om sin föregående prästerliga verksamhet hade Boman uppgivit, att han vid 1915 års utgång tjänstgjort 10 år som präst och av dessa 5 år utomlands. Han hade tillbragt $3\frac{1}{2}$ år i tropikerna i svenska missionskolonier, där grundläggningsarbetet varit både krävande och förenat med personliga ekonomiska uppostringar.

Sedan ministerns skrivelse genom utrikesdepartementet överlämnats till ecklesiastikdepartementet, har svenska kyrkans missionsstyrelse, på grund av remiss, den 31 augusti 1915 avgivit yttrande i detta ärende och därvid anført:

Ett avlöningsbelopp av 4,000 kronor för år hade visat sig för den förutvarande innehavaren av pastorsbefattningen i Köpenhamn, Widner, vara otillräckligt, så mycket mera som han därav även hade att betala hyra för bostad. Styrelsen hade därför tilldelat honom av gåvomedel, influtna för ifrågavarande gren av styrelsens verksamhet, personliga lönetillägg från och med år 1904 av 1,200 kronor, från och med år 1907 av 1,500 kronor samt från och med år 1908 av 2,000 kronor, så att hans sammanlagda löneförmåner från och med sistnämnda år uppgått till 6,000 kronor, varjämte han, efter det svensk kyrka i Köpenhamn blivit uppförd, erhållit förmånen av fri bostad inom dennas byggnadskomplex. Den 3 november 1911 hade kyrkoordning för svenska Gustafs församlingen i Köpenhamn blivit fastställd. Med tillämpande därav skulle diasporaverksamheten i nämnda stad icke längre komma att stå under missionsstyrelsens ledning utan pastor i sin ämbetsutövning lyda under ärkebiskopen och domkapitlet i Uppsala. När fråga uppstått om befattningens återbesättande efter Widners befordran till kyrkoherde i hemlandet, hade missionsstyrelsen dock genom nådigt brev den 24 januari 1914 erhållit Kungl. Maj:ts bemyndigande att tills vidare, och intill dess annorlunda kunde varda av Kungl. Maj:ts bestämt, förordna prästman till befattningens uppehållande. Styrelsen ansåge emellertid det icke längre ankomma på styrelsen att i annan måtto understödja verksamheten i Köpenhamn än att, jämte utbetalandet till vederbörande prästman därstädes av det utav Kungl. Maj:ts bestämda avlöningsbeloppet, 4,000 kronor, fortfarande avlöna en förnämligast för sjömansvärden anställd assistent samt i övrigt lämna ett för nämnda verksamhet avsett årligt anslag.

Villigt medgäves, att det nyssnämnda, till pastorn vid Gustafs församlingen i Köpenhamn Arvid Boman utgående avlöningsbeloppet av 4,000 kronor även under vanliga förhållanden vore ganska knappt, särskilt i betraktande av de ekonomiska förpliktelser, han i sin ställning svårligen kunde undandraga sig, samt att beloppet under nu

rådande dyrtid måste betraktas såsom otillräckligt. Styrelsen hade också behjärtat detta förhållande och i den mån sökt träda hjälpare emellan, att styrelsen för år 1915 beviljat Boman förut omförmälda dyrtidstillägg av 500 kronor. På grund av begränsningen av de medel, som för sjömansvården och diasporarbetet inflöte genom kollekter och andra frivilliga gåvor, samt med avseende å de särskilda utgifter, varmed sjömansvårdsarbetet under den närvarande kristiden vore förenat, allra helst efter den utvidgning av arbetsområdet, som ägt rum därigenom, att styrelsen måst övertaga sjömansvård i Hull jämte verksamhet bland fastboende svenskar och emigranter därstädes, såge sig styrelsen emellertid icke i stånd att av de genom kollekter och andra frivilliga gåvor inflytande medel ytterligare anslå tilläggsbelopp till Bomans avlöning. Visserligen skulle genom en annan fördelning av det här ifrågakvarande, av riksdagen anvisade anslaget ett högre belopp kunna anslås till avlöning åt den svenske prästmannen i Köpenhamn, men detta skulle åter inverka menligt på verksamheten i det hela, i det att därigenom avlöningsbeloppen till andra i styrelsens tjänst anställda sjömans- och diasporapräster måste med motsvarande belopp minskas.

Avlöningen till pastor vid svenska Gustafs församlingen i Köpenhamn borde, enligt vad Kungl. Maj:ts minister i Köpenhamn föreslagit, höjas till 6,000 kronor, och jämväl missionsstyrelsen ansåge detta belopp skäligt. Ehuru styrelsen under nu rådande förhållanden helst velat undvika att göra framställning om ökat anslag för den religiösa och sociala verksamheten bland svenskar i utländska hamnstäder, föranlättes styrelsen dock på grund av den till styrelsen remitterade skrivelsen från ministern i Köpenhamn att hemställa, huruvida ej Kungl. Maj:t kunde finna skäl hos riksdagen göra framställning om förhöjt anslag för år 1917 för religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder, i syfte att pastorn vid svenska Gustafs församlingen i Köpenhamn skulle kunna få sin avlöning förhöjd från 4,000 kronor till 6,000 kronor.

Missionsstyrelsen hade sig nogsamt bekant, att i en senare tid riksdagen i regel ej varit benägen att medgiva avlöningsförhöjning från tidigare tidpunkt än början av året näst efter det, varunder förhöjningen av riksdagen beviljats. Det vore emellertid mycket önskvärt, om i nu förevarande fall avlöningsförhöjningen kunde få komma till stånd redan för år 1916. I sådan händelse skulle anslaget för religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder för år 1917 behöva bestämmas till 38,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav redan under år 1916 disponera 2,000 kronor.

Missionsstyrelsen ansåge sig till sist ej böra underlåta att erinra, hurusom på framställningar av Kungl. Maj:t riksdagen under en följd av år till avlöning åt pastorn vid svenska Victoria församlingen i Berlin anvisat på extra stat ett belopp av 6,000 kronor.

Slutligen har statskontoret den 26 oktober 1915 avgivit infordrat utlåtande i ärendet och därvid yttrat:

Statskontoret hade för sin del ej något att invända mot den av vederbörande myndigheter uttalade uppfattningen, att en årlig lön av 4,000 kronor numera kunde anses otillräcklig för ifrågakvarande pastor; och det ville synas, som om någon annan utväg att bereda honom den ifrågasatta löneförhöjningen å 2,000 kronor knappast stode till buds än att hos riksdagen äska motsvarande ökning av extra anslaget till religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder.

[26.]
Departement-
schefen.

I § 34 av den för svenska Gustafs församlingen i Köpenhamn genom nådig resolution den 3 november 1911 fastställda kyrkoordningen har beträffande tillsättningen av pastorsbefattningen i nämnda församling föreskrivits bland annat, att »Kungl. Maj:t vill, sedan ärkebiskopen och församlingen blivit över inkomna ansökningar hörda, till pastor utnämna en bland de sökande, för vilken nådig fullmakt utfärdas». Då emellertid den ifrågavarande prästmans avlöning utgår från anslag å extra stat, har befattningen hittills icke kunnat på det i kyrkoordningen angivna sätt till sättas medelst fullmakt. Genom nådigt brev den 24 januari 1914 har Kungl. Maj:t i berörda avseende *dels* förklarat, att de i § 34 av kyrkoordningen meddelade stadgandena angående pastorsbefattningens tillsättande icke må tillämpas förrän, sedan erforderlig avlöning blivit pastor tillförsäkrad, Kungl. Maj:t därtill lämnat tillstånd, *dels ock* föreskrivit, att svenska kyrkans missionsstyrelse må tills vidare, och intill dess annorlunda kan varda av Kungl. Maj:t bestämt, äga att förordna prästman till pastors-tjänstens uppehållande.

Jag har velat erinra om dessa förhållanden utan att för närvarande ifrågasätta någon ändring i desamma. Det torde emellertid, när ledighet å pastorsbefattningen kan nästa gång vara att motse, böra komma under övervägande, huruvida icke förordnande å densamma lämpligen bör meddelas av Kungl. Maj:t i stället för, såsom genom nådiga brevet den 24 januari 1914 föreskrivits, av missionsstyrelsen.

De skäl, som anförts för en ökning av de löneförmåner, vilka nu tillkomma pastor vid svenska Gustafs församlingen i Köpenhamn, synas mig värda allt behjärtande, särskilt om hänsyn tages till de anspråk av ekonomisk art, som, enligt vad erfarenheten visat, ställas på denne prästman och vilka knappast låta sig avvisas. För jämförelses skull vill jag nämna, att avlöningen till pastor vid svenska församlingen i Paris, inberäknat honom tillkommande ersättning såsom sjömanspräst i Calais-Dunkerque, beräknats till 7,489 kronor samt att pastor vid svenska församlingen i London äger uppbära en avlöning av 460 pund sterling, d. v. s. vid normal växelkurs något mer än 8,000 kronor. Dessa båda prästmän äga därjämte, liksom pastor i Köpenhamn, åtnjuta bostadsförmån. Till pastor vid svenska församlingen i Berlin har från och med år 1908 av statsmedel utgått en årlig lön av 6,000 kronor.

Då utvägen att bereda pastor vid svenska församlingen i Köpenhamn en löneförhöjning genom förändrad fördelning av det till religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder nu utgående anslagsbeloppet, enligt vad missionsstyrelsen framhållit, skulle menligt inverka på verksamheten i det hela och därför icke synes böra anlitas, torde

löneförbättringen lämpligen böra åstadkommas genom motsvarande ökning av nyssberörda extra anslag. Vad beträffar beloppet av denna löneförbättring torde man emellertid kunna stanna vid 1,000 kronor. Det torde vidare, synes mig, icke vara oundgängligen nödvändigt att låta löneförhöjningen inträda redan under nu löpande kalenderår.

För genomförande med 1917 års ingång av berörda förhöjning erfordras, att anslaget i fråga, nu 34,000 kronor, för år 1917 utgår med ett till 35,000 kronor förhöjt belopp.

I övrigt har någon ändring med avseende å de i berörda extra anslag ingående särskilda posterna icke blivit ifrågasatt, och hemställer jag därför, att Eders Kungl. Maj:ts täcktes föreslå riksdagen

att för religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 35,000 kronor. Ökat anslag.

7. **Pastor vid svenska Victoriaförsamlingen i Berlin.** Till avlöning åt pastorn vid svenska Victoriaförsamlingen i Berlin har riksdagen på framställning av Kungl. Maj:t anvisat på extra stat för vart och ett av åren 1908—1916 ett belopp av 6,000 kronor.

[27.]
Pastor vid svenska Victoriaförsamlingen i Berlin.

I en med skrivelse från utrikesdepartementet den 6 september 1915 överlämnad ansökning har Victoriaförsamlingens kyrkoråd anhållit, att anslag å enahanda belopp måtte utverkas även för år 1917 samt att därvid måtte tagas i övervägande, huruvida ej anslaget kunde överföras på ordinarie stat.

I ärendet hava domkapitlet i Uppsala och statskontoret avgivit infortrade, respektive den 22 september och den 26 oktober 1915 dagtecknade yttranden.

Anslag till ifrågavarande ändamål är tydligen erforderligt även för år 1917. Däremot anser jag sådana förhållanden icke föreligga, att anslaget bör uppföras på ordinarie stat, och jag hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:ts täcktes föreslå riksdagen

att till avlöning åt pastorn vid svenska Victoriaförsamlingen i Berlin anvisa på *extra stat* för år 1917 ett belopp av 6,000 kronor.

8. **Resestipendier åt prästmän.** Riksdagen har år 1914 till resestipendier åt prästmän under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, anvisat på extra stat för år 1915 ett belopp av 8,000 kronor.

[28.]
Resestipendier åt prästmän.

Med åberopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 anvisade belopp av 8,000 kronor till resestipendier åt prästmän må under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för enahanda ändamål användas under år 1917.

[29].

Utredning
rörande eck-
lesiastika bo-
ställen.

9. **Utredning rörande ecklesiastika boställen.** Till bestridande av kostnaderna för utredning rörande ecklesiastika boställen har riksdagen för vart och ett av åren 1903—1916 på *extra stat* beviljat ett förslagsanslag av 10,000 kronor, vilket anslag emellertid under åtskilliga år endast till en mindre del och under år 1913 icke alls togs i anspråk.

Intill år 1914 omhänderhades omförmälda arbete av särskilda av Kungl. Maj:t förordnade personer, senast notarien i kammarkollegium Gustaf Hedin.

Sedan emellertid 1913 års riksdag med anledning av den ringa tid, som under de senare åren kunnat av den till utredning förordnade personen användas för uppdraget, framhållit nödvändigheten av att för ifrågasvarande arbete anställdes en person, som kunde åt detsamma ägna den huvudsakliga delen av sin tid, har Kungl. Maj:t för vart och ett av åren 1914—1916 uppdragit åt kammarkollegium att genom tjänsteman, som därtill av kollegium förordnades, tills vidare fullfölja ifrågasvarande utredning, i samband varmed de för samma år av riksdagen för ändamålet beviljade anslag ställts till kollegiets förfogande. I avseende å användningen av det för år 1916 beviljade anslaget har Kungl. Maj:t genom beslut den 26 juni 1915 föreskrivit:

att för den tid, varunder ifrågasvarande arbete påginge, den därtill förordnade, vilken finge benämnas extra arkivarie, skulle vara berättigad att av berörda anslag åtnjuta ett arvode av 5,600 kronor för år, därav 3,800 kronor skulle betraktas såsom lön och 1,800 kronor såsom tjänstgöringspenningar, med skyldighet för honom, därest han vore ordinarie tjänsteman, att avstå samtliga med den ordinarie tjänsten förenade löneförmåner, sedan därav guldits honom åliggande avgifter för egen pensionering; och skulle vid beräknande av ovanberörda arvode avdrag icke göras för under året åtnjuten ledighet under höst en och en halv månad;

att ifrågasvarande tjänsteman skulle för de av uppdraget föranledda resor äga från samma anslag åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt tredje klassen i gällande resereglemente;

att såsom ersättning till biträden vid ifrågasvarande arbete, inberäknat kostnad för renskrivning, finge från samma anslag utgå ett belopp av högst 3,500 kronor; samt

att från anslaget likaledes finge utgå erforderligt belopp till täckande av tryckningskostnader.

Kammarkollegium har nu i underdånig skrivelse den 30 september 1915 hemställt, att hos riksdagen måtte även för år 1917 utverkas ett förslagsanslag å 10,000 kronor för ifrågavarande ändamål. Kollegium har därvid yttrat:

I enlighet med av kollegium meddelade förordnanden hade omförmälda utredningsarbete från 1914 års ingång ombänderhafts av Hedin och, sedan Hedin den 18 juni 1914 avlidit, av nuvarande notarien i kollegium Harald Skoglund. Arbetet hade under år 1915 oavbrutet fortgått med undantag för 15 dagar, under vilka Skoglund varit i åtnjutande av semester. Av det för år 1915 anvisade anslaget hade, förutom det till Skoglund utgående arvodet, intill den 30 september 1915 utbetalts ett belopp av 1,658 kronor 15 öre till renskrivning och arvode åt en amanuens.

Rörande fortgången av arbetet har Skoglund i en till kollegium den 30 september 1915 avlämnad redogörelse anfört följande:

Efter det Skoglund den 22 oktober 1914 lämnat redogörelse för ifrågavarande arbete, hade utredningen rörande de ecklesiastika boställena i Västerbottens och Norrbottens län, med vilka han uteslutande varit sysselsatt, så fortskridit, att redogörelser för samtliga pastorat nu föreläge i utarbetat skick och vore under tryckning. Arbetet torde kunna utkomma av trycket under loppet av november 1915.

Den av Skoglund omförmälda utredningen rörande de ecklesiastika boställena i Västerbottens och Norrbottens län har numera utkommit av trycket.

För arbetets fortsatta bedrivande lärer även för år 1917 erfordras anslag till enahanda belopp, som hittills utgått, och hemställer jag därför, att Eders Kungl. Maj:ts täcktes föreslå riksdagen

att till bestridande av kostnaderna för utredning rörande ecklesiastika boställen bevilja på *extra stat* för år 1917 ett förslagsanslag å 10,000 kronor.

Domkapitlens expeditioner.

10. Domkapitlens expeditioner, *oförändrat*
ordinarie anslag kronor 91,350: —

11. **Förstärkande av det ordinarie anslaget till domkapitlens expeditioner.** Sedan riksdagen år 1903 bifallit Kungl. Maj:ts proposition angående förändring av rikets indelning i stift samt allmänna kyrkomötet

[30.]

Förstärkande
av det
ordinarie
anslaget till
domkapitlens
expeditioner.

[30.] nämnda är jämväl för sin del godkänt den ifrågasatta förändringen, förordnades genom nådig kungörelse den 27 oktober 1903, att från och med den 1 januari 1904 Västerbottens och Norrbottens län skulle fränkiljas Härnösands stift för att bilda ett särskilt stift med benämningen Luleå stift och med biskopsäte i Luleå samt att, när någon av de dåvarande innehavarna av biskopsämbetena i Växjö och Kalmar stift avginge från sin befattning, det stiftsområde, den avgångne innehaft, skulle tilläggas det andra stiftet, som därefter skulle bära benämningen Växjö stift och hava biskopsäte i Växjö.

Förutsättningen för stiftssammanslagningen inträdde i och med det att biskopen i Kalmar stift H. W. Tottie den 11 juni 1913 avled. Med anledning därav föreskrev Kungl. Maj:t den 20 juni 1913, att domkapitlet i Kalmar skulle fortfarande tills vidare, och intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnade, under äldste ledamotens ordförandeskap utöva förvaltningen av Kalmar stift. Sedermera förordnade Kungl. Maj:t den 24 oktober 1913, att biskopen i Växjö stift N. J. O. H. Lindström skulle från och med den 1 januari 1914 övertaga de episkopala och eforala funktionerna jämväl i Kalmar stift, varjämte åt Lindström uppdrogs att tillsammans med vissa andra personer avgiva yttrande och förslag dels angående tidpunkten, då sammanslagningen av stiften skulle äga rum, dels ock beträffande de övergångsbestämmelser och övriga föreskrifter, som i anledning av sammanslagningen kunde erfordras.

De sålunda utsedda personerna avgåvo den 20 december 1913 det äskade yttrandet. Efter det vederbörande blivit hörda häröver samt åtskilliga framställningar i ämnet inkommit, förordnade Kungl. Maj:t genom nådig kungörelse den 30 juni 1915, att sammanslagningen av Växjö och Kalmar stift skulle äga rum den 1 augusti 1915 samt att i följd härav domkapitlet i Växjö skulle från och med sistnämnda dag övertaga de funktioner, som dittills tillkommit domkapitlet i Kalmar. Intill utgången av år 1915 skulle emellertid vissa ärenden rörande det gamla Kalmar stift fortfarande tills vidare handläggas av domkapitlet i Kalmar.

Samtidigt meddelades vissa föreskrifter rörande bland annat avlöningsförmånerna för biskopen i det nya Växjö stift och för tjänstemännen vid därvarande domkapitel. Innan jag närmare redogör härför, anhåller jag att få göra några erinringar beträffande de anslag, som hittills utgått till domkapitlens expeditioner.

I samband med beslut om förändrad stiftsindelning medgav 1903 års riksdag, att av biskopslöneregleringsfonden finge användas för biskopen i det nya Växjö stift, utöver biskopslönen i det dåvarande Växjö stift, såsom lönetillägg 2,000 kronor årligen samt att för domkapitlet i det nya

Växjö stift förhöjning finge äga rum av notariens avlöning till 4,500 kronor, därav 3,000 kronor lön och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar, samt av amanuensens arvode till 1,800 kronor. Dessa belopp överstego med respektive 700 kronor och 200 kronor vad som år 1903 utgick och därefter under tiden intill sammanslagningen utgått till notarien och amanuensen vid domkapitlet i Växjö.

Genom beslut vid 1903 års riksdag höjdes vidare det ordinarie anslaget till domkapitlens expeditioner från dess dåvarande belopp, 79,580 kronor, till 85,930 kronor. Till förstärkande av det ordinarie anslaget beviljades därjämte på extra stat för år 1904 ett anslag av 2,970 kronor, motsvarande det årliga belopp, som utöver det ordinarie anslaget ansågs erforderligt till täckande av vissa utgifter för domkapitlet i Kalmar under den tid, Kalmar stift komme att kvarstå såsom särskilt sådant.

Det ordinarie anslaget till domkapitlens expeditioner är från och med år 1913 i riksstaten uppfört med 91,350 kronor. Till det ordinarie anslaget har för varje år överförts det för samma år till anslagets förstärkande beviljade extra anslaget. Ursprungligen 2,970 kronor, har det extra anslaget från och med år 1912 utgått med höjt belopp och uppgår för år 1916 till 8,240 kronor.

Då stiftssammanslagningen väntats kunna till fullo genomföras under år 1914, hava i det extra anslaget från och med år 1915 icke inräknats några kostnader för domkapitlet i Kalmar. För det fall att detta domkapitel skulle komma att under någon del av år 1915 fortfarande vara i verksamhet, anbefalldes Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 21 augusti 1914 statskontoret att förskottsvis av tillgängliga medel utbetala, i den mån det ordinarie anslaget till domkapitlens expeditioner ej därtill lämnade tillgång, och sedermera hos Kungl. Maj:t till ersättande anmäla vad som för ifrågavarande tid erfordrades till bestridande av avlöningar och vissa andra kostnader vid domkapitlet.

Såsom ersättning för fullgörandet under år 1914 av förutberörda, biskopen Lindström lämnade uppdrag att från och med den 1 januari 1914 övertaga de episkopala och eforala funktionerna jämväl i Kalmar stift har genom nådigt beslut den 19 december 1914 tilldelats Lindström ett belopp av 2,000 kronor att av statskontoret till honom av tillgängliga medel utbetalas och därefter hos Kungl. Maj:t anmälas till ersättande. Enligt nådigt beslut den 31 december 1915 skall förskottet gäldas av biskops-löneregleringsfondens medel.

I samband med ovanberörda, den 30 juni 1915 meddelade beslut angående stiftssammanslagningen har Kungl. Maj:t samma dag — jämte före-

[30.] skrift att den med lönen för biskopen i Kalmar stift dittills förenade ersättning för kronotiondespannmål skulle indragas till biskopslöneregleringsfonden — *dels* anbefallt statskontoret att, såsom ersättning för fullgörande under tiden från och med den 1 januari till och med den 31 juli 1915 av de episkopala och eforala funktionerna i Kalmar stift, till biskopen Lindström utbetala ett belopp, beräknat efter 2,000 kronor för år, att framdeles hos Kungl. Maj:t till ersättande anmälas, *dels* förklarar biskopen i Växjö stift berättigad att från och med den 1 augusti 1915 ur biskopslöneregleringsfonden uppbära, utöver honom på grund av gällande löne-reglering tillkommande belopp, ett lönetillägg av 2,000 kronor årligen, att kvartalsvis utbetalas, *dels* förklarar notarien och amanuensen vid domkapitlet i Växjö berättigade att från och med den 1 augusti 1915 i årlig avlöning uppbära, notarien 4,500 kronor, därav 3,000 kronor lön och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar, samt amanuensen arvode till belopp av 1,800 kronor, *dels ock* förklarar, att de genom nådiga brevet till statskontoret den 21 augusti 1914 meddelade föreskrifter rörande bestridande av de kostnader, som kunde föranledas därav, att domkapitlet i Kalmar komme att under någon del av år 1915 fortfarande vara i verksamhet, skulle äga tillämpning jämväl för tiden från och med den 1 augusti 1915 tills vidare intill årets utgång, dock att under denna tid notariens avlöning skulle utgå med visst minskat belopp. Även nyssberörda, av statskontoret förskotterade ersättning till biskopen Lindström för tiden den 1 januari—den 31 juli 1915 skall, enligt Kungl. Maj:ts beslut den 31 december 1915, gäldas ur biskopslöneregleringsfonden.

Jag har redan nämnt, att det ordinarie anslaget till domkapitlens expeditioner från och med år 1913 utgår med ett till 91,350 kronor förhöjt belopp. Om härtill lägges det anslag å 8,240 kronor, som på extra stat för år 1916 beviljats till förstärkande av det ordinarie anslaget, kommer summan, 99,590 kronor, att angiva det belopp, som för ifrågavarande ändamål är tillgängligt för år 1916.

De behov, för vilkas täckande sagda belopp är avsett, hava blivit i detalj av riksdagen prövade i sammanhang med anslagens beviljande.

Beloppet i fråga, 99,590 kronor, fördelar sig sålunda:

	Kronor.
6 notarier vid domkapitlet i Uppsala, Växjö, Lund, Göteborg, Härnösand och Luleå, à 4,500 kronor	27,000: —
6 amanuenser vid samma domkapitel, à 1,800 kronor	10,800: —
5 notarier vid domkapitlet i Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås och Karlstad, à 3,800 kronor	19,000: —
Transport	56,800: —

Kronor.

[30.]

	Transport	56 800:—	
5 amanuenser vid samma domkapitel, à 1,600 kronor		8 000:—	
1 notarie vid domkapitlet i Visby		3,000:—	
Vikariatsersättning, extra biträde, renskrivning m. m. vid sistnämnda domkapitel		500:—	
1 notarie vid Stockholms stads konsistorium		2,000:—	
Vikariatsersättning, extra biträde, renskrivning m. m. vid samma konsistorium		500:—	70,800:—
Ersättning för semestervikariat			1,441:66
Extra biträden: vid domkapitlet i Uppsala		1,550:—	
» » » Linköping		700:—	
» » » Skara		300:—	
» » » Strängnäs		300:—	
» » » Västerås		400:—	
» » » Växjö		400:—	
» » » Lund		2,720:—	
» » » Göteborg		1,400:—	
» » » Karlstad		600:—	
» » » Härnösand		1 600:—	
» » » Luleå		1,600:—	
» » » Visby		500:—	
» Stockholms stads konsistorium		600:—	12,670:—
Amanuensen vid domkapitlet i Lund, ökat arvode			1,200:—
Vaktbetjäning: vid domkapitlet i Uppsala		440:—	
» » » Linköping		615:—	
» » » Skara		1,000:—	
» » » Strängnäs		665:—	
» » » Västerås		900:—	
» » » Växjö		400:—	
» » » Lund		1,200:—	
» » » Göteborg		1,100:—	
» » » Karlstad		1,000:—	
» » » Härnösand		950:—	
» » » Luleå		800:—	
» » » Visby		700:—	
» Stockholms stads konsistorium		800:—	10,570:—
Hyra m. m.: domkapitlet i Luleå		1,500:—	
» » » Visby		1,400:—	2,900:—
Odisponerat			8:34
			Summa 99,590:—

Rörande tillhandahållande åt vederbörande konsistorier av dem tillkommande, för år 1916 tillgängliga medel hava bestämmelser meddelats

[30.] genom nådigt brev den 26 juni 1915. I sammanhang därmed har föreskrivits, att arvode till hos domkapitel anställt extra biträde icke finge överstiga 1,400 kronor för år.

Jag går nu att redogöra för de framställningar, som av konsistorierna gjorts rörande beviljande av anslag till här ifrågakvarande ändamål för år 1917. Dessa framställningar avse i åtskilliga fall ökning av de för år 1916 anvisade beloppen.

Domkapitlet i *Uppsala* anför i skrivelse den 22 september 1915:

Domkapitlets verksamhet hade högst betydligt utvidgats genom nya lagar och förordningar, såsom de den 9 december 1910 tillkomna lagarna dels om reglering av prästerskapets avlöning, dels om emeritlöner för präster och dels om kyrkofond samt ecklesiastik boställsordning av samma dag ävensom förordningen angående utarrendering av prästerskapets löneboställen den 15 september 1911, förordningen angående reglering av det extra ordinarie prästerskapets avlöning m. m. den 18 april 1914 och nådiga kungörelsen av samma dag angående framställningar om ålderstillägg i vissa fall åt ordinarie präster. Särskilt ecklesiastik boställsordning och förordningarna om utarrendering av prästerskapets löneboställen och angående reglering av det extra ordinarie prästerskapets avlöning m. m. hade lagt en mängd nya och delvis mycket krävande uppgifter på domkapitlet, och dessa uppgifter vore av sådan beskaffenhet, att de måste till väsentlig del vila på konsistorienotarien och hans medhjälpare i expeditionen. Domkapitlet ville ock starkt betona, att göromålen för domkapitlets tjänstemän under de senare åren i mycket betydande mån ökats och att all anledning vore att antaga, att en stegring härutinnan ytterligare komme att inträda, synnerligast genom de nu pågående lönergleringarna för prästerskapet med allt vad därtill hörde. För expeditionsarbetet måste extra biträde nu anlitas i högre grad än tillföre, varför ock högre anslag för ändamålet erfordrades; och borde detta anslag enligt domkapitlets mening ej understiga 2 500 kronor. Då domkapitlet i Lund till avlöande av extra biträden erhållit 2,720 kronor, förutom 1,200 kronor till ökat arvode åt amanuensen, och då expedition-göromålen vid Uppsala domkapitel ej torde vara mindre än vid Lunds domkapitel, funne domkapitlet sin begäran om ett till 2,500 kronor förhöjt anslag vara synnerligen blygsam. Av detta belopp borde minst 1,800 kronor utgå till domkapitlets mångåriga extra biträde, fröken Ester Edquist, som under sin mer än 20-åriga tjänstetid darstädes förvärvat framstående skicklighet och förfarenhet i expeditionsarbetet och städe med berömlig trohet och flit fullgjort de dryga och mångskiftande arbetsuppgifter, vilka blivt henne anförtrodda under en daglig tjänstgöringstid å tjänsterummet, uppgående till 6 å 7 timmar på förmiddagen.

Det anslag av 1,050 kronor, som vore ställt till domkapitlets disposition för bestridande av utgifter för vaktbetjäning, utginge med 440 kronor av statsmedel och med 610 kronor från domkyrkans kassa. Detta arvode kunde under nuvarande förhållanden icke anses tilläckligt. Den hos domkapitlet anställde vaktmästaren, som svarligen kunde skaffa sig extra arbetsförtjänst, då hans huvudsakliga tid upptoges av vaktmästarsysslan, och hade familj att försörja, kunde omöjligen existera på en lön av 1,050 kronor. Som inga naturaförmåner inginge i avlöningen, ansåge domkapitlet

rimligt och skäligt, att statsanslaget höjdes med 150 kronor eller från 440 kronor till 590 kronor.

[30.]

Statskontoret, som på grund av nådig remiss den 25 november 1915 avgivit utlåtanden över domkapitlens förevarande framställningar, yttrar beträffande nyssnämnda anslagsbehov:

Med hänsyn till fröken Edquists långa, väl vitsordade tjänstgöring hos domkapitlet samt hennes ganska dryga arbetstid å tjänsterummet syntes det kunna ifrågasättas, om ej för henne borde medgivas ett undantag från den i nådiga brevet den 26 juni 1915 meddelade föreskriften, att arvode till hos domkapitlet anställt extra biträde icke finge överstiga 1,400 kronor för år, och ett personligt avlöningstillägg å 400 kronor beredas henne. Vad domkapitlet i ärendet anfört torde vidare ådagalägga behovet av att, utöver arvodet till fröken Edquist, något belopp ställdes till domkapitlets förfogande för anlåtande av annat extra biträde; och syntes detta belopp ej böra sättas lägre än till 500 kronor.

Beträffande vaktmästaren, som enligt vad domkapitlet upplyste svårligen vore i tillfälle att skaffa sig extra arbetsförtjänst, ville statskontoret ej motsätta sig den för honom begärda avlöningsförhöjningen.

Enligt statskontorets förslag skulle således anslaget till extra biträden höjas med 750 kronor, därav 400 kronor till fröken Edquist och 350 kronor till annat extra biträde, samt anslaget till vaktbetjäning höjas med 150 kronor.

Domkapitlet i *Strängnäs* har, med anledning av en till domkapitlet ställd skrift från dess vaktmästare C. A. Finnberg, i skrivelse den 22 september 1915 hemställt, att anslaget till domkapitlets vaktmästare måtte från och med år 1917 höjas från dess nuvarande belopp, 665 kronor, till 765 kronor, varjämte domkapitlet i en annan skrivelse av samma dag anhållit om tillfällig löneförbättring åt Finnberg med 100 kronor för vart och ett av åren 1915 och 1916.

Finnberg har i sin ovanberörda skrift anställt en jämförelse mellan de avlöningar, som utgå till vaktmästarna vid vissa av rikets domkapitel, samt i övrigt anfört:

Då framställning skulle göras om anslag till domkapitlets i *Strängnäs* expedition för år 1917, anhölle Finnberg, att domkapitlet ville föreslå någon höjning av vaktmästarens avlöning, som för närvarande utgjorde 900 kronor, därav statsmedel 665 kronor och anslag av *Strängnäs* domkyrka 235 kronor, jämte in natura två famnar ved. Utom tjänsten kunde Finnberg förskaffa sig endast obetydlig tillfällig arbetsförtjänst. På grund härav och med hänsyn till de för närvarande högt uppdrivna priserna på livsmedel vore en förhöjning av vaktmästarlönen av behovet påkallad. Billighetsskäl syntes även tala för att vaktmästaren vid domkapitlet i *Strängnäs* i avlöningshänseende jämfälldes med åtminstone vaktmästaren vid domkapitlet i *Skara*, vilkens avlöning

[30.]

utgjorde 1,000 kronor. Finnberg vågade därför anhålla, att domkapitlet ville föreslå en förhöjning av 100 kronor i hans från staten utgående lön.

Men då denna löneförhöjning, om den beviljades, skulle inträda först år 1917, hemställde Finnberg tillika, att domkapitlet ville anhålla om ett extra anslag å 100 kronor för vart och ett av åren 1915 och 1916 såsom tillfällig löneförbättring.

I fråga härom yttrar statskontoret:

Den av domkapitlet i Strängnäs gjorda framställningen om ökning av anslaget till vaktbetjäning med 100 kronor ansåge sig statskontoret böra tillstyrka, varjämte statskontoret i anledning av domkapitlets begäran, att anslagsförhöjningen måtte få av vaktmästaren tillgodonjutas redan från och med år 1915, hemställde om bifall därtill i så måtto, att löneförhöjningen måtte medgivas från och med år 1916.

Domkapitlet i *Växjö* har i skrivelse den 29 september 1915 anfört, att till extra biträden vid domkapitlets expedition bidrag av allmänna medel vore för år 1917 erforderligt till belopp av 500 kronor. Höjningen, 100 kronor, vore beroende på den nu verkställda sammanslagningen av *Växjö* och *Kalmar* stift ävensom i någon mån på det ökade arbete, som vållades av genomförandet av de nya löneregleringarna för prästerskapet i det sammanslagna stora stiftet.

Denna framställning har av statskontoret tillstyrkts.

Domkapitlet i *Lund* anför i skrivelse den 23 september 1915:

Extra biträdet vid domkapitlets expedition F. Malmström hade hos domkapitlet anhållit, att med hänsyn till hans mångåriga tjänstgöring vid expeditionen och de alljämt stegrade levnadskostnaderna, vilka numera gjorde det omöjligt för honom att begär det för närvarande till honom utgående arvodelt av 1,600 kronor för år bereda sig jämte hustru och tre barn anständig bärning, domkapitlet ville göra framställning om höjning från och med år 1916 av hans arvode till belopp ej understigande 2,500 kronor för år räknat.

På grund av de utav Malmström sålunda åberopade bevekande omständigheter funne domkapitlet skäligen hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderlig åtgärd för att hans arvode måtte från och med år 1916 varda höjt intill ett belopp av 2,500 kronor årligen; och ville domkapitlet i detta ärende andraga följande.

Med föranledande av den av konsistorienotarier och amanuenser vid flertalet ecklesiastiska konsistorier i riket gjorda ansökning om en väsentligt förbättrad avlöningsstat för befattningshavare vid de ecklesiastiska konsistorierna hade domkapitlet i skrivelse till löneregleringskommittén den 30 september 1914 lämnat av kommittén begärda uppgifter och upplysningar beträffande verksamheten vid Lunds stifts konsistorium samt därvid även redogjort för de vid domkapitlet anställda ordinarie befattningshavare och extra biträden ävensom dessas löneförhöjningar. Det till domkapitlets förfogande från och med år 1914 ställda årliga anslaget av 2,720 kronor till extra biträden disponerades fortfarande sålunda, att 1,600 kronor utbetalades såsom arvode till ovannämnda ständiga extra biträde Malmström, 720 kronor till en vid expeditionen anställd maskinskriverska och återstående 400 kronor till ett mera tillfälligt biträde, som konsistorienotarien anlätade till hjälp vid räkenskaper och bokföring.

Angående Malmström meddelade domkapitlet löneregleringskommittén, att han, som vore född den 23 mars 1872, varit anställd vid domkapitlets expedition alltsedan år 1893 samt att han före denna anställning åtnjutit undervisning vid högre allmänt läroverk, genomgått bokhållerikurs och handelsskola samt därefter under några år innehaft elevplats å affärskontor, vilken föregående utbildning gjort honom särdeles lämplig för bestridandet av de med hans nu innehavande syssla förenade göromål, såväl rena skrivgöromål som en mängd andra vid expeditionen förekommande, vilka i regel krävde både noggrannhet och insikter. Den avlöning, han åtnjöt, eller 1,600 kronor, vore enligt beslut av 1912 års riksdag beviljad genom nådigt brev den 10 juni samma år. Beloppet blev då höjt från 1,200 kronor till 1,600 kronor. Domkapitlet, som hade begärt en förhöjning till 1,800 kronor, ansåge fortfarande en höjning av hans arvode vara både skäligen i förhållande till hans arbete och av de alltjämt stegrade levnadsomkostnaderna och andra nutida förhållanden påkallad.

Under återopande av vad domkapitlet sålunda redan om Malmström meddelat och då hans dagliga arbetstid av i regel 7—8 timmar å expeditionen ej medgäve honom att innehåva någon stadigvarande bisyssla samt då rådande dyrtid torde ytterligare motivera en mera avsevärd arvodestillökning för hans egen och familjens bärgning, hyste domkapitlet den tillförsikten, att dess nu gjorda framställning måtte finnas vara förtjänt av nådigt avseende.

Enär vidare Kungl. Maj:t i nådigt brev till statskontoret angående förstärkande av ordinarie anslaget till domkapitlens expeditioner m. m. den 26 juni 1915 till iakttagande meddelat bestämmelse om, att för år 1916 arvode till hos domkapitlet anställt extra biträde icke finge överstiga 1,400 kronor för år, men extra biträdet Malmström, såsom ovan blivit nämnt, på grund av 1912 års riksdags beslut och nådiga brevet den 10 juni samma år fått sig tillerkänt ett årligt arvode av 1,600 kronor, hemställde domkapitlet tillika, att Kungl. Maj:t måtte förklara sagda bestämmelse ej äga tillämpning å merbemälda extra biträde.

I häröver den 25 november 1915 avgivet särskilt utlåtande yttrar statskontoret:

Enligt nådiga brevet den 26 juni 1915 angående, bland annat, anslag för år 1916 till extra biträden hos domkapitlet icke överstiga 1,400 kronor för år. Denna begränsning, som härledde sig från en jämförelse med de i stat fastställda avlöningsförmånerna för de hos vissa myndigheter anställda ordinarie kvinnliga skrivbiträden, torde dock ej gälla det hos domkapitlet i Lund anställda manliga skrivbiträdet F. Malmström, helst som, på sätt i domkapitlets framställning erinrades, 1912 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t anvisade medel till höjning av Malmströms arvode till dess nu utgående belopp av 1,600 kronor.

Med hänsyn därtill att, såsom domkapitlet nu upplyst, Malmströms dagliga arbetstid å expeditionen i regel uppginge till 7 å 8 timmar och att han därför vore för sin egen och familjens bärgning så gott som uteslutande hänvisad till den avlöning, han uppbure från domkapitlet, hade statskontoret för sin del ej något att erinra mot att hans arvode bleve ytterligare höjt med förslagsvis 400 kronor, vilken arvodeshöjning givetvis i likhet med den vid 1912 års riksdag beviljade borde betraktas såsom en personlig avlöningsförmån.

I händelse av bifall härtill syntes avlöningsförhöjningen skäligen böra få inträda redan från och med år 1916.

[30.] Domkapitlet i *Härnösand* har i skrivelse den 22 september 1915 anfört:

Det hade visat sig vara av oundgängligt behov påkallat att under varje årets arbetsdag hava ett extra biträde anställt vid domkapitelsexpeditionen. Men vid vissa tillfällen hade det varit nödvändigt att såsom extra biträden anlita flera personer. Beträffande det permanenta extra biträdet ville domkapitlet framhålla, att på nämnda biträde måste ställas stora anspråk på duglighet och palitlighet, i vilket avseende särskilt förtjänade bemärkas, att ifrågavarande biträde måste kunna sköta en stor del av amanuensens åligganden, då denne hade att uppehålla konsistorienotarietjänsten under notariens semester eller vid de tillfällen i övrigt, då notarien kunde vara förhindrad att själv sköta sin befattning. Den nuvarande kvinnliga innehavaren av befattningen som permanent biträde hade varit anställd i nämnda egenskap sedan den 1 april 1904 och därunder ådagalagt utmärkt både nit och skicklighet. Av det nu utgående anslaget å 1,600 kronor till anställande av extra biträden vid domkapitelsexpeditionen uppbyrre nyssnämnda permanenta biträde 1,400 kronor och kunde därmed ingalunda anses överbetald. Återstoden, 200 kronor, åtginge för avlönande av extra biträden av mera tillfällig art. Men här framträdde ett nytt penningbehov med oavvislig styrka. Domkapitlet måste nämligen hava en särskild räkenskapsförare anställd. Domkapitlet kunde ej av konsistorienotarien med avseende å domkapitlets kassor och fonder, vilka vid den sista inventeringen uppgingo till det betydande beloppet av 760,735 kronor 26 öre, begära mer än att han förvaltade samma kassor och fonder. Räkenskapsföringen vore däremot anförtrodd åt en av de i domkapitlet sittande lektorerna. Denne hade på grund av nådiga brevet den 8 mars 1901 såsom ersättning uppburit vissa provisioner å tre under domkapitlets förvaltning stående fonder, nämligen Bergs pastorats skogsfond, Ytterhogdals kyrkoherdeboställes fond och Aräsfonden, vilka provisioner tillhoppa uppgått till omkring 600 kronor om året. Men jämlikt vad genom kammarrättens, av regeringsrätten fastställda utslag förklarats finge dessa provisioner icke mer utgå till räkenskapsföraren. Då domkapitlet ej kunde av räkenskapsföraren fordra, att han skulle utföra sitt dryga och maktpåliggande arbete utan någon ersättning, och det ej heller rimligtvis kunde ifrågasättas, att notarien-kassaförvaltaren av sina mycket begränsade löneförmåner skulle avstå någon del till räkenskapsförarens avlönande, såge domkapitlet ingen annan utväg än att hos Kungl. Maj:t anhålla, att anslaget till extra biträden måtte redan från och med år 1916 höjas till 2,100 kronor, på det att räkenskapsföraren, som domkapitlet ej kunde undvara, måtte från nämnda anslag kunna erhålla någon ersättning. Då anslaget till extra biträden vid Lunds domkapitel utginge med 2,720 kronor, ansåge sig domkapitlet häri hava en särskild anledning till förhoppning, att anslaget för samma ändamål till dess egen arbets-tyngda expedition måtte kunna ökas till 2,100 kronor.

En annan omständighet, nämligen att till ökat arvode åt amanuensen vid domkapitlet i Lund utginge 1,200 kronor, hade givit domkapitlet mod att hemställa, att i ökat arvode åt amanuensen vid Härnösands domkapitel måtte anvisas ett årligt belopp av 500 kronor att utgå från och med år 1916, intill dess lönereglering för domkapitelstjänstemännen komme till stånd. Den vid domkapitlet anställde amanuensen hade ingen ringa arbetsbörda. Det fordrades av honom, att han skulle vara närvarande å expeditionen minst tre timmar varje söckendag, sysselsatt med arbete för domkapitlets räkning. Den nuvarande avlöningen av 1,800 kronor måste i betraktande härav och med hänsyn till att levnadskostnaderna i Härnösand vore synnerligen höga

anses vara en alltför knapp avlöning. Då avseende vidare fästes vid en konsistorie-amanuensens ringa befordringsmöjligheter, bleve hans ställning ännu dystrare. En löneförhöjning av 500 kronor redan från och med år 1916 syntes därför vara av högsta behov pakallad.

Domkapitlets vaktmästare åtnjöte för det närvarande av statsmedel en avlöning av 950 kronor, och samma belopp vore jämväl anvisat för ändamålet för år 1916. Vid upprepade tillfällen hade domkapitlet funnit sig nödsakat att inför Kungl. Maj:t såsom sin uppfattning uttala, att vaktmästarens kontanta avlöning särskilt med hänsyn till de höga levnadskostnaderna och de dryga kommunalutskylderna i Härnösand borde utgå med ett belopp, ej understigande 1,000 kronor. Och denna uppfattning kvarstode orubbad.

Statskontoret har beträffande denna framställning yttrat:

Domkapitlet i Härnösand hade dels, i syfte att kunna avlöna en särskild räkenskapsförare, hemställt om en ökning med 500 kronor i det till extra biträden hos domkapitlet utgående belopp av 1,600 kronor, dels ock, med åberopande därav, att konsistorieamanuensen i Lund sedan år 1913 uppburit ett tilläggsarvode av 1,200 kronor, anhållit, att amanuensen hos domkapitlet i Härnösand, vilkens arvode enligt stat utgjorde, i likhet med konsistorieamanuensens i Lund, 1,800 kronor, måtte från och med år 1916 beredas ett arvodestillägg av 500 kronor. I fråga om domkapitlets förstnämnda hemställan ville statskontoret framhålla, att bestyret med förandet av domkapitlets räkenskaper tillhörde konsistorienotariens ordinarie åligganden. Men då en jämförelse mellan de tillgångar, som redovisades i de olika domkapitlens räkenskaper, torde giva vid handen, att domkapitlets i Härnösand fondförvaltning vore avsevärt större än något annat domkapitel, ville statskontoret för sin del ej motsätta sig, att domkapitlets anslag till extra biträden från och med år 1916 höjdes med 500 kronor för beredande av tillgång till ersättning at det extra biträde, konsistorienotarien kunde behöva anlita vid ifrågavarande räkenskapsföring. Beträffande amanuensens arvode kunde anmärkas, att när konsistorieamanuensen i Lund erhöll sitt ovanberörda arvodestillägg, upplysning förelåg därom, att dennes dagliga tjänstgöringstid utgjorde omkring 6 timmar. Då, enligt vad domkapitlet i Härnösand meddelat, för dess amanuens vore föreskriven en tjänstgöringstid av blott minst 3 timmar, syntes här ej föreligga lika stor anledning till arvodesförhöjning som i fråga om amanuensen vid Lunds domkapitel.

Vidare hade domkapitlet i Härnösand ånyo upprepat sin förut avslagna begäran om höjning med 50 kronor i vaktmästarens av statsmedel utgående avlöning å 950 kronor. Denne vaktmästare åtnjöte visserligen, enligt vad i annat sammanhang i remissakten uppgäves, dessutom omkring 275 kronor från andra medel ävensom fri bostad. Med avseende å den begärda ökningens ringa belopp ville dock statskontoret för sin del ej vidare motsätta sig densamma.

Domkapitlet i *Visby* har i skrivelse den 22 september 1915 anfört:

Domkapitlet funne sig icke kunna underlåta att dels begära anslaget till arvode åt domkapitlets vaktmästare för år 1917 förhöjt från 700 kronor till 1,200 kronor, dels äska ett tilläggsanslag för år 1916 å 500 kronor för samma ändamål. Såsom skäl härför åberopades vad domkapitlets vaktmästare Oscar Molin i en bifogad, till domkapitlet ingiven skrift i saken anfört ävensom att bibehållande av den för när-

[30.]

varande utgående jämförelsevis låga avlöningen säkerligen skulle medföra täta ombyten av vaktmästare med ty åtföljande olägenheter samt jämväl vålla svårighet att få fullt lämpliga sökande till platsen. Omreglering av domkapitelsvaktmästarnas avlöningsförhållanden vore visserligen begärd och beroende på Kungl. Maj:ts prövning, men behovet av en höjning utav vaktmästarens vid Visby domkapitel avlöning vore verkligen så trängande, att därmed icke kunde anstå, tills antydda fråga vunnit sin lösning.

I berörda skrift yttrar Molin:

Molin anhölle, att domkapitlet ville hos Kungl. Maj:ts utverka, att han från och med den 1 januari 1916 finge sin avlöning förhöjd med 500 kronor årligen. Såsom skäl för denna anhållan framhölle Molin, att han sedan början av år 1908 såsom bisyssla innehaft anställning såsom extra stadsgevaldiger i Visby mot ett arvode av 500 kronor för år jämte inkassoprovision, men på grund av alltjämt ökade göromål vore det honom omöjligt att längre bibehålla nämnda biförtjänst, och hade Molin ej heller någon utsikt att få den därigenom uppkomna förlusten ersatt. Att föra en något så när dräglig tillvaro för 700 kronor om året vore under nuvarande förhållanden alldeles omöjligt, alldenstund Molin med dessa penningar måste bidra till ved och lyse, enär det ej lyckats honom att få någon lägenhet på två rum och kök i närheten av domkapitlets expedition för mindre än 300 kronor och det övriga av de till bostad, ved och lyse anslagna medlen, 400 kronor, ej räckte till ved och lyse.

Även finge Molin framhålla, att vaktmästarna i allmänhet vid statens verk och inrättningar tilldelades en löneförhöjning efter respektive 5 och 10 års tjänst samt att Molin nu varit i domkapitlet anställd i över 11 år och under denna tid endast fått 200 kronor i löneförhöjning år 1907.

Statskontoret har härom yttrat:

Domkapitlet i Visby hade för domkapitlets vaktmästare begärt en löneförhöjning från och med år 1916 å 500 kronor, varigenom hans avlöning skulle komma att uppgå till 1,600 kronor och sålunda avsevärt överstiga andra domkapitelsvaktmästares. Då levnadskostnaderna i Visby vid jämförelse med orter inom landet snarare torde vara låga än höga, funne statskontoret ej anledning tillstyrka denna framställning.

Slutligen har *Stockholms stads konsistorium* — som dels av det ordinarie anslaget till domkapitlens expeditioner åtnjuter ett belopp av 500 kronor till vikariatsersättning, extra biträde, renskrivning m. m., dels ock därutöver uppbär ett enligt beslut av 1914 års senare riksdag från 500 kronor till 600 kronor förhöjt belopp till enahanda ändamål — i skrivelse den 21 september 1915 gjort framställning i syfte att sistberörda belopp, som till och med år 1915 varit i riksstaten uppfört såsom ett särskilt anslag på extra stat, måtte höjas till 750 kronor för år, att utgå från och med år 1916. Till stöd härför har konsistoriet anfört:

I den framställning av konsistoriet, som låg till grund för riksdagens beslut att från och med år 1915 höja det extra anslaget till vikariatsersättning, extra biträde, renskrivning m. m. vid konsistoriet från 500 kronor till 600 kronor, yttrade konsisto-

riet bland annat följande: Det hos konsistoriet anställda skrivbiträdet ålåde att tjänstgöra under expeditionstiden, vilken bestämts till en timme tre dagar i veckan men i regel utsträcktes till tre timmar varje gång, samt att utföra all utskrift, som numera vore av så stor omfattning, att den till största delen måste utföras i hemmet. Den ersättning, som härför utginge till skrivbiträdet, hade sedan år 1910 utgjorts av 500 kronor, 250 kronor av det ordinarie anslaget och 250 kronor av det extra anslaget. Konsistoriet ansåge, att denna ersättning i betraktande av det väsentligt ökade arbete, som ålåde skrivbiträdet, vore synnerligen otillräcklig, varför en ökning i skrivbitrådets arvode med ytterligare 250 kronor eller till 750 kronor måste anses mer än väl befogad.

[30.]

De skrivbiträdet åliggande göromålen hade ingalunda minskats under år 1915 utan syntes fastmera kräva ökad tid, i regel ej blott tre timmar varje expeditionsdag utan genom arbete, utfört i hemmet, i det närmaste lika lång tid under var och en av de övriga söckendagarna, och det syntes konsistoriet hart när omöjligt att bibehålla eller anskaffa något så när väl kvalificerad arbetskraft utan höjning av ifrågavarande arvode.

Statskontoret har tillstyrkt, att ifrågavarande till Stockholms stads konsistorium utgående anslagsbelopp måtte för år 1917 höjas med 150 kronor.

Vad i detta ärende nu förekommit synes mig vara ägnat att ytterligare understryka det sedan länge kända behovet av att vid de ecklesiastiska konsistorierna mera ordnade förhållanden åvägbringas beträffande personalens anställning och avlöning. Jag vill i detta avseende erinra, att frågan om löneroglering för denna personal för närvarande är under behandling av lönerogleringskommittén samt att Kungl. Maj:t den 13 november 1914 uppdragit åt en särskild kommitté att avgiva utlåtande och förslag angående omorganisation av de kyrkliga konsistorierna. På grund därav böra för närvarande några mera ingripande förändringar icke vidtagas beträffande anslagen till dessa konsistorier.

Departementschefen

För de krav på ökade anslag, som framförts från konsistorierna, synas mig emellertid i en del fall så pass starka skäl tala, att ett tillmötesgående, helt eller delvis, av de framställda kraven bör kunna från statsmakternas sida förväntas. Vad i sådant avseende av statskontoret föreslagits är jag beredd att, med vissa avvikelser, som jag genast skall angiva, för min del förorda.

Beträffande den ifrågasatta arvodesökningen för extra biträdet vid Uppsala domkapitel Ester Edquist, skulle ett bifall till domkapitlets härutinnan gjorda framställning innebära, att Ester Edquists arvode komme att med 400 kronor överstiga det för extra biträden hos domkapitel i allmänhet gällande maximibeloppet av 1,400 kronor. Därest detta tillägg får betraktas

[30.] såsom rent personligt, synes emellertid en dylik förhöjning icke kunna åberopas som grund för liknande anspråk från andra håll. Då det vidare icke torde vara något tvivel om att domkapitelsexpeditionen i Uppsala är ganska svagt utrustad med arbetskrafter och då synnerligen goda vitsord lämnats om Ester Edquists arbetsduglighet, vill jag icke motsätta mig, att ett personligt avlöningstillägg å 400 kronor beredes henne.

Något hinder torde ej heller böra möta för att extra biträdet vid Lunds domkapitel F. Malmström kommer i åtnjutande av högre arvode än det i ärendet omförmälda beloppet av 1,400 kronor.

Vad därefter angår de tre vaktmästare, för vilka avlöningsförhöjning nu begäres, nämligen de vid domkapitlen i Uppsala, Strängnäs och Härnösand, torde böra erinras, att för de vid länsstyrelserna anställda vaktmästarna, med vilka domkapitlens vaktmästare närmast torde kunna jämföras, avlöningen utgör, där ortstillägg ej förekommer, 1,050 kronor jämte två ålderstillägg, vardera å 100 kronor, efter respektive 5 och 10 år. Med avseende härå torde det icke möta något hinder att bereda den vid domkapitlet i Strängnäs anställde vaktmästaren den begärda avlöningsförhöjningen av 100 kronor. — Den nuvarande vaktmästaren vid domkapitlet i Uppsala har enligt inhämtade upplysningar tillträtt sin befattning år 1911. Han skulle således, därest de för länsstyrelsernas vaktmästare gällande avlöningsregler för honom ägde tillämpning, med ingången av år 1917 kunna komma i åtnjutande av första ålderstillägget och därigenom erhålla en sammanlagd avlöning av 1,150 kronor. Jag anser därför, att hans nuvarande avlöning, 1,050 kronor, bör från 1917 års ingång höjas med 100 kronor. — Vaktmästaren vid domkapitlet i Härnösand åtnjuter för närvarande, inberäknat ett särskilt tillskott på omkring 275 kronor från stiftets prästerskap, bättre avlöningsförmåner, än som kunna högst tillkomma länsstyrelsernas vaktmästare. På grund därav synes någon avlöningsförhöjning nu icke böra för honom ifrågakomma.

Bland domkapitlens äskanden ingå vissa anslagsbelopp, som äro avsedda att användas under år 1916. Med avseende därå vill jag erinra, att, i anledning av vad riksdagen i skrivelse den 30 maj 1913 angående regleringen av utgifterna under riksstatsens åttonde huvudtitel, punkten 43, uttalat i fråga om äskande hos riksdagen av anslag till domkapitlen för löpande år, Kungl. Maj:t därefter årligen meddelat föreskrift av innebörd, att domkapitlen och Stockholms stads konsistorium skola varje år före den 1 oktober inkomma med anmälan om de bidrag av allmänna medel, som kunna varda erforderliga för det år, vars statsreglering skall behandlas av nästföljande riksdag. Under sådana förhållanden finner jag mig hindrad att biträda de nu föreliggande framställningar, som avse anslag att tagas i

anspråk under år 1916. Jag vill emellertid i detta sammanhang framhålla, att åtminstone vissa av de hos konsistorierna anställda personer, för vilka avlöningsförhöjning begärts redan från och med år 1916, säkerligen skulle komma att för nämnda år bliva delaktiga av den för åtskilliga grupper av befattningshavare avsedda krigstidshjälp, om vilken chefen för finansdepartementet förut i dag yttrat sig.

I enlighet med vad jag nu anfört skulle för år 1917 kostnaderna för domkapitlens expeditioner beräknas till samma belopp som för år 1916, 99,590 kronor, med tillägg av följande särskilda poster: till extra biträden vid domkapitlet i Uppsala 750 kronor, vid domkapitlet i Växjö 100 kronor, vid domkapitlet i Lund 400 kronor, vid domkapitlet i Härnösand 500 kronor samt vid Stockholms stads konsistorium 150 kronor, eller tillhoppa 1,900 kronor, samt för vaktbetjäning vid domkapitlet i Uppsala 100 kronor och vid domkapitlet i Strängnäs likaledes 100 kronor, eller tillsammans 200 kronor. Det sammanlagda kostnadsbeloppet för år 1917 skulle sålunda uppgå till 101,690 kronor. Då det ordinarie anslaget utgör 91,350 kronor, skulle alltså på extra stat för år 1917 erfordras 10,340 kronor.

Med återopande av vad jag nu anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen

att till förstärkande av det ordinarie anslaget till Ökat anslag.
domkapitlens expeditioner bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 10,340 kronor.

Kyrkors underhåll m. m.

12. Kyrkors underhåll:		
<i>oförändrat ordinarie bestämt anslag</i>	kronor	1,028: —
<i>oförändrat ordinarie förslagsanslag,</i>		
Ersättningar	»	169,400: —
13. Svenska kyrkan i Paris, <i>oförändrat</i>		
<i>ordinarie anslag</i>	»	4,119: —

D. Akademier m. m.

1. Svenska akademien, *oförändrat ordinarie*
anslag kronor 8,250: —

Vetenskapsakademien.

2. Till diverse akademiens behov, räntegottgörelse m. m., *oförändrat ordinarie*
anslag kronor 14,460: —

[31.]

Internationell
 katalog över
 naturvetenskaplig
 litteratur.

3. **Internationell katalog över naturvetenskaplig litteratur.**
 För inlösen av fullständiga exemplar och enstaka delar av en internationell fortlöpande katalog över naturvetenskaplig litteratur, som utgives på föranstaltande av Royal Society i London, har riksdagen anvisat på extra stat för vart och ett av åren 1902—1916 2,000 kronor. Därjämte har riksdagen för upprätthållande under åren 1901—1916 av en för ifrågasvarande katalogarbete avsedd s. k. regionalbyrå för Sverige anvisat på extra stat för år 1902 2,000 kronor och för vart och ett av åren 1903—1916 1,600 kronor.

Vetenskapsakademien, som den 7 juni 1901 erhållit Kungl. Maj:ts befallning att draga försorg om regionalbyråns ordnande, har nu i skrivelse den 8 september 1915 anfört, att enär den internationella katalogen över naturvetenskaplig litteratur åtminstone tills vidare upphört att utkomma och då redan för åren 1915 och 1916 anvisade medel utan tvivel bleve tillräckliga för inköp av de delar, som, därest arbetet åter upptoges, kunde utkomma under år 1917, akademien ansåge obehövt att för inköp av fullständiga exemplar och enstaka delar av denna katalog begära något anslag för år 1917. Då det emellertid vore av vikt, att arbetet på denna katalog inom Sverige ej komme att något år ligga nere, samt detta arbete vore av stor betydelse för svenska forskare även i det fall, att katalogen ej vidare utkomme, anhölle akademien, att Kungl. Maj:t tacktes föreslå 1916 års riksdag att till bestridande av kostnaderna för regionalbyrån under år 1917 anvisa enahanda belopp, som beviljats för år 1916.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på *extra stat* för år 1917 bevilja 1,600 kronor för upprätthållande under samma år av den för utgivande av en internationell, fortlöpande katalog över naturvetenskaplig litteratur anordnade regionalbyrån för Sverige.

4. **Internationell förening för tidssignalering.** På därom av Kungl. Maj:t framställt förslag beslöt 1914 års senare riksdag att till bestridande av den för åren 1914—1920 på Sverige belöpande andelen i kostnaderna för den internationella föreningen för tidssignalering m. m. bevilja ett anslag av 4,060 kronor samt därav på *extra stat* för år 1915 anvisa ett för åren 1914 och 1915 beräknat belopp av 1,160 kronor.

[32.]

Internationell
förening
för tids-
signalering.

Sedermera har 1915 års riksdag på *extra stat* för år 1916 anvisat till samma ändamål ett belopp av 580 kronor.

Såsom jag anförde till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 maj 1914, bifogat statsverkspropositionen till 1914 års senare riksdag, grundar sig Sveriges anslutning till ifrågavarande förening på en för tiden intill utgången av år 1920 gällande internationell överenskommelse, vilken för Sveriges del den 31 januari 1914 jämlikt nådigt bemyndigande under-tecknats av Kungl. Maj:ts minister i Paris.

Då anslag för ändamålet till belopp av 580 kronor erfordras jämväl för år 1917, hemställer jag om förslag till riksdagen

att av det till bestridande av den för åren 1914—1920 på Sverige belöpande andelen i kostnaderna för den internationella föreningen för tidssignalering m. m. beviljade anslaget av 4,060 kronor på *extra stat* för år 1917 anvisa ett belopp av 580 kronor.

Meteorologiska centralanstalten.

5. Meteorologiska centralanstalten, *oförändrat ordinarie anslag*..... kronor 27,200: —

6. **Meteorologiska centralanstalten m. m.** Med anledning av särskilda framställningar av Kungl. Maj:t uppförde 1913 års riksdag för år 1914 dels på ordinarie stat för uppehållande av meteorologiska centralanstaltens verksamhet ett belopp av 27,200 kronor, dels ock på *extra stat*

[33.]

Meteorolo-
giska central-
anstalten
m. m.

[33.] särskilda anslag för åtskilliga närmare angivna ändamål inom den verksamhetsgren, som centralanstalten företräder.

I skrivelse den 30 maj 1913, däri riksdagen anmälde sitt beslut i ärendet, anförde riksdagen följande:

Av löneregleringskommittén hade framställts tanken att till en gemensam institution sammanföra en del vetenskapliga mindre anstalter, såsom hydrografiska byrån, nautisk-meteorologiska byrån och meteorologiska centralanstalten. Departementschefen hade emellertid icke kunnat biträda denna uppfattning. Riksdagen hade likväl icke av vad departementschefen anfört mot en dylik anordning blivit övertygad om att icke densamma skulle kunna visa sig både ur organisatorisk och ekonomisk synpunkt fördelaktig. Något bestämt uttalande i denna fråga ansåge sig riksdagen dock icke kunna i ärendets dåvarande skick göra. En av Kungl. Maj:t föranstaltad utredning i ämnet syntes emellertid önskvärd.

Den sålunda ifrågasatta utredningen blev av Kungl. Maj:t anbefalld och uppdrogs åt löneregleringskommittén.

Jag har inhämtat, att löneregleringskommittén, med hänsyn till den omfattande arbetsuppgift, som i övrigt åligger kommittén, icke är i tillfälle att i ovanberörda fråga avgiva utlåtande i så god tid, att förslag i ämnet kan hinna föreläggas innevarande års riksdag. Vid sådant förhållande har jag icke att föreslå någon ändring beträffande det ordinarie anslaget till meteorologiska centralanstalten, 27,200 kronor, vilket också här ovan under 5 upptagits såsom »oförändrat ordinarie anslag». På sätt under åtskilliga föregående år ägt rum, torde emellertid vissa anslag för meteorologiska ändamål böra äskas på extra stat för år 1917, och anhåller jag nu att få redogöra för de framställningar, som i sådant syfte inkommit.

I den ordinarie staten för meteorologiska centralanstalten ingick till och med år 1913 ett reservationsanslag å 16,000 kronor till *arvoden åt observatörerna vid rikets meteorologiska stationer* samt för räknebiträden, anskaffande och underhåll av instrument, underhåll av meteorologiska centralanstaltens telegraf och materiell m. m. Enligt beslut vid 1913 års riksdag uppfördes detta anslag med ett till 14,800 kronor nedsatt belopp för år 1914 på extra stat, och har riksdagen jämväl för vart och ett av åren 1915 och 1916 på extra stat anvisat ett anslag för ändamålet å sistnämnda belopp.

Vetenskapsakademien har nu i skrivelse den 8 september 1915, under åberopande av en utav centralanstaltens föreståndare till akademien avlåten framställning i ämnet, anhållit, att för ifrågavarande ändamål ett anslag å 14,800 kronor måtte beredas även för år 1917.

Då anslaget är att anse såsom fortfarande behövt, torde framställning i ärendet få avlåtas till riksdagen. [33.]

Till upprätthållande av fullständigt ordnad väderlekstjänst vid meteorologiska centralanstalten utgick under åren 1907—1913 på extra stat ett årligt belopp av 10,250 kronor. Därefter anvisades till *utvidgad väderlekstjänst* vid anstalten på extra stat för år 1914 21,000 kronor, för år 1915 27,360 kronor och för år 1916 25,000 kronor. Av sistnämnda tre anslag beräknades vissa belopp till bestridande av kostnaderna för sådan väderlekstjänst, som påkallades för anordnande av stormvarningar vid rikets kuster.

Efter framställning av föreståndaren för centralanstalten har vetenskapsakademien i sin oförmälda skrivelse den 8 september 1915 anhållit, att till utvidgad väderlekstjänst vid anstalten måtte på extra stat för år 1917 äskas enahanda belopp, 25,000 kronor, som beviljats för år 1916.

Föreståndaren för centralanstalten har i sin framställning till vetenskapsakademien erinrat, hurusom Kungl. Maj:t på grund av de hinder, som det pågående världskriget vållade den telegrafiska väderlekstjänsten, genom beslut den 5 oktober 1914 förordnat, att tills vidare, och intill dess de för väderlekstjänstens behöriga skötande behövlige väderlekstelegrammen åter kunde erhållas, några stormvarningstelegram icke skulle utsändas vare sig till rikets väst- och sydkust eller till de nya stormvarningsstationer, vilka jämlikt nådigt brev den 30 januari 1914 dels redan blivit inrättade, dels ännu skulle inrättas under den återstående delen av år 1914. Till följd därav komme nu ifrågasättande anslag måhända icke att behöva i sin helhet tagas i anspråk under år 1917. Men i betraktande av sannolikheten därav, att världskriget upphörde före 1916 års slut och nämnda hinder för väderlekstjänsten och stormvarningarna därigenom bortföle, syntes man böra antaga, att nyssnämnda anslag, 25,000 kronor, behövdes under år 1917 för angivna ändamål.

Centralanstaltens föreståndare har på given anledning närmare yttrat sig angående de besparingar, som kunde väntas uppkomma å det extra anslaget till utvidgad väderlekstjänst vid anstalten, och därvid meddelat följande:

Annan besparing å detta anslag än den, som kunde uppstå genom minskning av portot för väderlekstelegram, vore icke att påräkna. Den dagliga väderlekstjänsten fortginge nämligen enligt fastställd plan, ehuru stormvarningstelegram ej utsändes. Likaså fortginge de vetenskapliga undersökningar med komplettering och klassificering av väderlekskartor, som avsåge att framdeles giva en allt större tillförlitlighet åt väderleksutsikter och stormvarningar, så snart de hinder upphörde, som världskriget lade i vägen för befordringen av vissa utländska väderlekstelegram.

I kostnaden för väderlekstelegram hade emellertid någon besparing gjorts, enär vissa utländska väderlekstelegram icke vidare ankomme till anstalten och således portot för dem bortfallit. Dessa bortfallna porton utgjorde år 1914 296 kronor 21 öre och år 1915 1,257 kronor 36 öre samt kunde för år 1916, om kriget då fortfarande, beräknas

[33.]

till 1,329 kronor 68 öre. Besparingen vore emellertid endast skenbar, ty under år 1914 betalade centralanstalten till svenska telegrafverket räkningar å tillsammans 3,452 kronor 50 öre för befordran av väderlekstelegram under år 1913; detta betydde alltså, att 1914 års anslag tagits i anspråk för att täcka en utgiftspost å 3,452 kronor 50 öre, som rätteligen bort utbetalas av 1913 års anslag. Likaledes hade 1915 års anslag måst till någon del tagas i anspråk för gäldande av kostnader för befordran av väderleks-telegram under år 1914.

Med avseende å vad centralanstaltens föreståndare sålunda anfört synes mig intet vara att erinra mot att till utvidgad väderlektjänst vid meteorologiska centralanstalten äskas för år 1917 ett extra anslag till samma belopp, 25,000 kronor, som för ändamålet är uppfört å 1916 års stat.

För vart och ett av åren 1907—1914 har riksdagen till *upprätthållande av två meteorologiska stationer*, den ena i Gällivare och den andra i norra Värmland eller norra Dalarna, på extra stat anvisat ett belopp av 600 kronor, och för vartdera av åren 1915 och 1916 har riksdagen likaledes på extra stat beviljat ett anslag av samma belopp till upprätthållande av två meteorologiska stationer, den ena i Gällivare och den andra i Särna.

I sin förut omnämnda skrivelse den 8 september 1915 har vetenskapsakademien, med åberopande av en skrivelsen bilagd framställning från meteorologiska centralanstaltens föreståndare, anhållit om beredande för år 1917 av enahanda anslag; och torde förslag därom få avlätas till riksdagen.

Med anledning av särskilda, av Kungl. Maj:t gjorda framställningar beslöt 1907 års riksdag, att, i huvudsaklig överensstämmelse med vissa av chefen för jordbruksdepartementet till statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 21 december 1907 angivna grunder, en *hydrografisk undersökning av Sveriges färskvatten* skulle företagas under ledning av en särskild, för ändamålet bildad hydrografisk byrå. Därjämte anvisades på extra stat för år 1908 dels för ifrågavarande ändamål ett anslag under riksstatens nionde huvudtitel, dels ock till utförande under meteorologiska centralanstaltens ledning och kontroll av vissa meteorologiska observationer för nämnda undersökning under åttonde huvudtiteln ett belopp av 10,800 kronor. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beviljade sedermera riksdagen för sistnämnda ändamål på extra stat under åttonde huvudtiteln för år 1909 ett belopp av 12,300 kronor, för vart och ett av åren 1910—1913 ett belopp av 13,700 kronor samt för vart och ett av åren 1914—1916 ett belopp av 12,100 kronor.

I skrivelse den 11 november 1915 har nu vetenskapsakademien hemställt, att hos riksdagen måtte äskas ett anslag för år 1917 av 12,100 kronor till utförande under meteorologiska centralanstaltens ledning och

kontroll av de meteorologiska observationer, som för hydrografiska byråns arbeten äro behöfliga. Vid skrivelsen har fogats en av anstaltens föreståndare framlagd beräkning av kostnaderna för berörda undersökningar, vilken beräkning såsom slutsumma upptager nämnda belopp, 12,100 kronor.

Enär anslag till enahanda belopp fortfarande lärer vara för ändamålet behöfligt, torde framställning böra avlätas till riksdagen i enlighet med vetenskapsakademiens hemställan.

Såsom bidrag från Sverige till bekostande av den internationella kommissionens för vetenskaplig luftsegling *publikation av undersökningar rörande de högre luftlauren* har 1913 års riksdag för åren 1914—1916 beviljat ett anslag av 2,160 kronor, därav på extra stat för vart och ett av sistnämnda tre år anvisats ett belopp av 720 kronor.

I skrivelse den 8 september 1915 har vetenskapsakademien, under återopande av en skrivelsen bifogad framställning från meteorologiska centralanstaltens föreståndare, anhållit, att för berörda ändamål måtte jämväl för år 1917 anvisas samma belopp, 720 kronor.

Då anslag för ändamålet synes böra fortfarande utgå, torde framställning få avlätas till riksdagen i enlighet med vetenskapsakademiens hemställan.

För meteorologiska centralanstaltens förseende med dagliga *meteorologiska telegram* under tjugu års tid från *Färöarna och Island* beviljade 1900 års riksdag ett extra anslag av 144,000 kronor. Av detta anslag anvisades på extra stat för vart och ett av åren 1901, 1902 och 1903 ett belopp av 7,200 kronor. Såsom framgår av den utredning i ämnet, som under punkten 158 i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 13 januari 1911 lämnades av dåvarande departementschefen, användes dessa belopp, tillhoppa 21,600 kronor, för träffande av avtal med Det store nordiske Telegrafsekskab i Köpenhamn om femårigt abonnemang från den 14 februari 1907, mot en avgift av 6,000 francs för år räknat, å meteorologiska telegram från Färöarna och Island. För att detta abonnemang, då detsamma den 14 februari 1912 utginge, skulle kunna förnyas, gjorde Kungl. Maj:t hos 1911 års riksdag framställning om anvisande på extra stat för år 1912 av 4,320 kronor av ovanberörda anslag, och blev denna framställning bifallen av riksdagen. Till enahanda ändamål anvisades av riksdagen på extra stat för år 1913 4,320 kronor, för år 1914 4,442 kronor, för år 1915 2,256 kronor och för år 1916 3,000 kronor. För år 1915 fanns, jämte det anvisade anslaget, att tillgå en å vissa föregående års anslag uppkommen besparing å 2,082 kronor, och för år 1916 bestämdes anslaget

[33.] till det angivna beloppet, 3,000 kronor, med hänsyn till de besparingar å 1914 och 1915 års anslag, som skulle uppkomma till följd därav, att några meteorologiska telegram från Färöarna och Island icke ingått till meteorologiska centralanstalten sedan början av augusti 1914.

Vetenskapsakademien har i sin omförmälda skrivelse den 8 september 1915, med åberopande av en framställning i ärendet från meteorologiska centralanstaltens föreståndare, anhållit, att för år 1917 måtte för nu ifrågasvarande ändamål utverkas ett anslag å 4,338 kronor.

I sistberörda framställning har centralanstaltens föreståndare anfört, att av 1915 års anslag dittills endast en ringa del behöft tagas i anspråk, emedan, till följd av brittiska regeringens den 5 augusti 1914 ikraftträdde förbud mot ifrågasvarande telegrams befordran å brittiska telegraflinjer, Det store nordiske Telegraf-selskab mot en överenskommen avgift av 500 francs om året befordrat de meteorologiska uppgifterna med vanlig post till meteorologiska centralanstalten. Ett liknande förhållande komme antagligen att gälla i fråga om 1916 års anslag, därest världskriget då fortfore. Men i betraktande av världskrigets sannolika upphörande före 1916 års slut, varmed torde följa ett upphävande av brittiska regeringens nämnda förbud mot dessa telegrams befordran å brittiska telegraflinjer, syntes för år 1917 erfordras det förut med Det store nordiske Telegraf-selskab avtalade beloppet, 6,000 francs eller, enligt en kurs av 72 kronor 30 öre för 100 francs, 4,338 kronor för nämnda telegrams befordran till meteorologiska centralanstalten under år 1917.

Då, såsom förut framhållits, besparingar redan uppstått å de för omförmälda ändamål anvisade anslagen för åren 1914 och 1915 och ytterligare kunna väntas uppkomma å 1916 års anslag samt dessa besparingar, vilka kunna ett följande år för ändamålet tagas i anspråk, torde vara fullt tillräckliga för bestridande av kostnaderna för meteorologiska centralanstaltens förseende med ifrågasvarande telegram under år 1917, därest det i början av nämnda år utlöpande avtalet skulle komma att förnyas, synes något nytt anslag för ändamålet icke behöva äskas på 1917 års stat.

Till utgivande genom meteorologiska centralanstaltens försorg av »*Meteorologiska iakttagelser i Sverige*» jämte bihang anvisade riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1915 och 1916 ett reservationsanslag av 5,500 kronor.

I sin ovanberörda skrivelse den 8 september 1915 har vetenskapsakademien, med bifogande av en utav centralanstaltens föreståndare gjord framställning i ämnet, anhållit om beredande för ifrågasvarande ändamål av enahanda anslag för år 1917.

Jag biträder detta anslagsäskande och hänvisar därvid till mitt yttrande till statsrådsprotokollet den 14 maj 1914, punkten 40.

I överensstämmelse med vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på *extra stat* för år 1917 anvisa

a) till arvoden åt observatörerna vid rikets meteorologiska stationer samt för räknebiträden, anskaffande och underhåll av instrument, underhåll av meteorologiska centralanstaltens telegraf och materiell ävensom för andra behov vid anstalten ett reservationsanslag av 14,800 kronor,

b) till utvidgad väderlekstjänst vid meteorologiska centralanstalten 25,000 kronor,

c) till upprätthållande av två meteorologiska stationer, den ena i Gällivare och den andra i Särna, 600 kronor,

d) till utförande under meteorologiska centralanstaltens ledning och kontroll av meteorologiska observationer för den hydrografiska undersökningen av Sveriges färskvatten 12,100 kronor,

e) såsom bidrag från Sverige för år 1917 till bekostande av den internationella kommissionens för vetenskaplig luftsegling publikation av undersökningar rörande de högre luftlagren 720 kronor, samt

f) till utgivande genom meteorologiska centralanstaltens försorg av »Meteorologiska iakttagelser i Sverige» jämte bihang ett reservationsanslag av 5,500 kronor;

eller tillhopa 58,720 kronor, därav 20,300 kronor reservationsanslag.

7. Meteorologiska observationer å Pårtetjäkko. Till fullföljande under två år av professorn i geografi vid universitetet i Uppsala Axel Hambergs vetenskapliga undersökningar av en del av Lule lappmarks fjällområde i huvudsaklig överensstämmelse med av Hamberg angiven plan med av hydrografiska byråns styrelse därtill föreslaget tillägg beviljade 1913 års riksdag ett anslag av 17,000 kronor att utgå under de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma, varjämte riksdagen av anslaget anvisade på extra stat för år 1914 ett belopp av 11,000 kronor. Därefter anvisade 1914 års senare riksdag på extra stat för år 1915 av ifrågakvarande anslag återstående beloppet 6,000 kronor.

Genom särskilda beslut den 4 juli 1913 och den 14 september 1914

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.

[34.]

Meteorologiska observationer å Pårtetjäkko.

[34.] ställde Kungl. Maj:t nämnda belopp mot redovisningsskyldighet till förfogande av en kommission, bestående av professor Hamberg, professor Filip Åkerblom, Uppsala, och professor Nils Ekholm, Stockholm, jämte den eller de personer, kommissionen kunde vilja med sig adjungera, att användas till upprättande och underhållande under åren 1914 och 1915 av ett meteorologiskt höjdoobservatorium å platån Pärtetjäcko inom Sareks nationalpark, varjämte Kungl. Maj:t föreskrev, att kommissionen hade att, sedan arbetena slutförts, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till fördelning mellan vederbörande vetenskapliga institutioner av de vetenskapliga instrument, som för statsanslaget inköpts.

Berörda kommission har nu anhållit, att Kungl. Maj:t måtte till riksdagen avlåta proposition om beviljande av ett anslag å 12,000 kronor för fortsättande av dessa observationer under ännu två års tid, räknat från den 1 juli 1916.

Till en början överlämnade kommissionen till Kungl. Maj:t en till kommissionen avlåten skrift av professor Hamberg, dagtecknad den 26 februari 1915 och av i huvudsak följande innehåll:

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 4 juli 1913 ställt det av 1913 års riksdag beviljade anslaget till kommissionens förfogande, hade kommissionen vidtagit förberedande åtgärder för observatoriets upprättande. I mitten av februari 1914 hade till observator antagits filosofie licentiaten Axel Jönsson samt till assistent filosofie magistern Hilding Köhler, varjämte såsom hantlangare anställdes arbetaren Teodor Nordlund. I början av år 1914 hade för observatoriet behöfliga instrument beställts, och hade därvid den i propositionen till 1913 års riksdag omförmälda planen i huvudsak följts.

Sedan Jönsson och Köhler i början av juni 1914 anlänt till Uppsala och övningsbestämningar med några apparater företagits, anträdde i mitten av samma månad färden till Lappland. Över Kvikkjokk forslades instrument och tillbehör till den omkring 700 meter över havet liggande Pärekyddan samt därifrån till observatoriebyggnaden å Pärtetjäcko. Under det fraktningen till Pärtetjäcko verkställdes, påbörjade Hamberg och hans medhjälpare byggandet av en förrådshydd för Pärekyddan och hade hyddan i fråga, vilken även vore avsedd att användas av hantlangaren vid dennes färder mellan Kvikkjokk och observatoriet, blivit färdigbyggd i slutet av augusti 1914.

Förberedelser till inrättande av ifrågavarande observatorium hade under de närmast föregående åren vidtagits. Invid det å Pärtetjäcko redan förut befintliga boningshuset hade år 1912 uppsatts en nederbördsmätare samt på högsta toppen av Pärtetjäcko (2,000 meter över havet) en termometerbur. En förut befintlig meteorograf ombyggdes år 1913, varjämte boningshusets vind ombonades för att tjäna till sovplats åt hantlangaren. I juli 1914 hade de slutliga åtgärderna för observatoriets inrättande vidtagits. Ett av byggnadens rum ordnades såsom laboratorierum, och här anbragtes de flesta apparaterna. På omkring 20 meters avstånd från observatoriebyggnaden upprestes en 5½ meter hög järnställning, uppbärande vindfana och elektriskt registrerande anemometer, vilken medelst en väl skyddad blykabel stod i förbindelse med en s. k. chronographe totalisateur i laboratorierummet. I närheten av vind-

tornet uppställdes på särskilda platser tre för uppmätning av rimfrostbildningen avsedda rimfrostkuler av olika storlek, en snöförhållningsställning samt en fotografisk solsensregistrator.

Sedan de viktigaste förberedelserna till observatoriets iordningställande avslutats, vidtogs den 1 juli 1914 observationerna, avsedda att omfatta i huvudsak följande iakttagelser. Luftens temperatur och fuktighet, lufttryck, vindens riktning och hastighet, molnighet, molnslag och molnens rörelseriktning samt nederbördens art skulle observeras varje timme. Luftens ionmängd skulle bestämmas sex gånger under dygnet, nederbörden skulle uppmätas varje morgon klockan 8; i händelse av rimfrostväder skulle den på rimfrostkulorna avsatta rimfrosten bestämmas klockan 8 varje morgon och afton. Varje lördags morgon skulle jordtemperaturen undersökas i en halv och en meters djup. Den på högsta toppen av Pärtetjäkko uppsatta termometerburen med däri befintliga termograf och hydrograf med vardera en veckas gång skulle tillses varje måndag. Härförutom skulle självregistrerande apparater av olika slag vara i verksamhet för registrerande av solsken, av lufttryckets växlingar, av luftens temperatur och fuktighet samt av vindens hastighet. Vid förekomst av rimfrostväder, vilket komme att förorsaka rubbningar i de självregistrerande apparaternas arbete, skulle desamma kompletteras av observatörernas iakttagelser.

Den sålunda uppgjorda planen för observationerna, som de första veckorna uppehållits medelst provisoriska anordningar, hade sedermera följts till den 7 påföljande augusti, då såväl Jönsson som Köhler blivit inkallade till krigstjänstgöring. Sedan de på ansökan därifrån befriats, hade de omkring den 24 i samma månad återvänt till observatoriet, varefter observationerna återupptagits och sedan dess oavbrutet fortsatts enligt förenämnda plan.

Hamberg, som under augusti 1914 uppehållit sig å olika platser inom Sarektrakten, återkom i slutet av månaden till observatoriet, och sedan han på vägen mellan observatoriet och Kvikkjokk uppsatt nio snöförhållningsställningar samt anvisat platser för ytterligare åtta sådana, vilka vore avsedda att senare uppsättas, hade han i början av september lämnat Kvikkjokk.

Observatörerna hade regelbundet i början av varje månad till Hamberg översänt observationerna för närmast föregående månad. Endast de luftelektriska observationerna hade lämnat åtskilligt övrigt att önska, enär kollektorn till den därför avsedda apparaten blott vid gynnsam väderlek kunnat användas. En ny kollektormodell hade sedermera framställts men ännu icke tagits i bruk. Flera av observatoriets instrument hade under den gångna tiden måst repareras, och en del nyanskaffningar hade måst ske. Något avbrott i observationerna hade emellertid icke därigenom förorsakats.

Temperaturförhållandena å Pärtetjäkko hade visat sig ganska jämna. Juli månad hade visserligen varit ovanligt varm med en medeltemperatur av $+6,2^{\circ}$, vilket finge ställas i samband med den i övriga delar av riket då rådande höga temperaturen. I september, oktober och november utgjorde medeltemperaturen respektive $-3,4^{\circ}$, $-5,1^{\circ}$ och $-10,1^{\circ}$. Under december och januari hade temperaturen växlat mellan -6° och $-19,8^{\circ}$ respektive $-8,1^{\circ}$ och $-22,3^{\circ}$. Öväntat starka stormar hade förekommit, och vid fyra tillfällen hade en vindhastighet av omkring 30 meter per sekund iakttagits.

Det av staten för år 1914 beviljade anslaget utgjorde 11,000 kronor. Häri inginge även tjänstemännens avlöning för ett år. Då observatoriet icke kunnat börja sin verksamhet med 1914 års ingång, emedan trakten i fråga vid årsskiftet på grund av de korta dagarna vore mycket svårtillgänglig, utan först den 1 juli 1914,

[34.]

skulle det för nämnda år beviljade anslaget räcka till den 1 juli 1915. Emellertid hade av detta anslag omkring 10,500 kronor utgivits, vadan till den 1 juli 1915 en brist, troligen uppgående till omkring 2,500 kronor, skulle uppkomma. Det för år 1915 beviljade anslaget torde ej böra anlitas förr än den 1 juli 1915 och skulle användas till bestridande av kostnaderna för observationerna intill den 1 juli 1916. Även detta anslag torde dock komma att visa sig vara för litet, då posterna för bränsle och lyse samt oförutsedda utgifter vore för lågt upptagna. Kostnaderna för bränsle (fotogen) hade nämligen visat sig med mer än det dubbla överstiga vad som beräknats. Hamberg ville emellertid icke begära, att dessa brister skulle täckas genom anslag av statsmedel, utan ville han söka genom egna medel utjämna desamma.

Då Hamberg år 1912 hos Kungl. Maj:t sökt statsanslag för observatoriets inrättande och tjänstemännens avlöning, hade han framhållit, att för erhållande av någorlunda antagliga medeltal oavbrutna observationer under minst två år skulle krävas. Att redan då begära anslag för längre tid hade han ansett olämpligt på den grund, att man ej kunnat med vissnet förutse, huru ett sådant, med ganska stora svårigheter förknippat företag kunde lyckas. Arbetena uppe vid observatoriet hade nu pågått över ett halvt år, och de för tjänstemännen antagligen obehagligaste delarna av året, hösten och midvintern, hade förflutit utan större olägenhet. Det vore troligt, att naturförhållandena och de vidtagna anordningarna skulle medgiva arbetenas ostörda fortsättande även under ganska många år, om unga män fortfarande skulle kunna intresseras för att uppehålla sig på den ifrågavarande platsen och medel för deras underhåll kunde anskaffas. Ehuru synnerligen värdefulla resultat genom de två årens arbeten torde erhållas, skulle dock hela företaget mycket vinna i värde, om det kunde fortsättas ett större antal år. Att permanent vidmakthålla ett observatorium på platsen ansåge Hamberg emellertid icke vara lämpligt på grund av de därstädes rådande svåra förhållandena och de relativt stora kostnaderna. Däremot syntes det rimligt, att observationerna tillsvidare fortsattes, så att observationsserier för åtminstone fem eller högst tio år erhöles.

I de å observatoriet vidtagna anordningarna vore avsevärda kostnader och ett svårutfört arbete nedlagda, som vida bättre skulle tillgodogöras, om observationerna finge fortsättas över flera år. Ytterligare skäl för observationernas fortsättande låge i den omständigheten, att genom de hittills bestämde två årens arbeten likväl ej fullständiga observationer för två år komme att erhållas. Under augusti 1914 ägde nämligen såsom nämnts ett avbrott på närmare tre veckor rum. Vidare hade vissa slag av observationer, bland annat regelbundna observationer över snötäckets täthet, vilka skulle göras av hantlangaren, samt vissa lufterlektriska arbeten ännu icke kommit fullt i gång.

I andra delar av Sarek-trakten påginge antingen hela året eller vissa årstider meteorologiska observationer. Dessa arbeten utvidgades för närvarande och kunde ej inom så kort tid som två år vara avslutade. Till jämförelse med dessa meteorologiska detaljundersökningar i terrängen vore observationerna på det fritt och högt liggande observatoriet på Pärtetjåkko av oskattbart värde.

Många viktiga skäl talade sålunda för att observatoriets arbete kunde fortsättas, men detta nödvändiggjorde beviljande av ytterligare årliga statsanslag, vilka borde bibehållas vid samma belopp, som för år 1915 anvisats, eller 6,000 kronor. Detta belopp vore visserligen ej fullt tillräckligt, men bristen syntes ej behöva bliva större, än att den torde kunna täckas av Hamberg genom privata medel.

På grund av nådig remiss lät vetenskapsakademien i ärendet höra sina sakkunniga ledamöter f. d. professorn H. E. Hamberg och professorn V. Carlheim-Gyllensköld, vilka på det livligaste tillstyrkte akademien att lämna sitt förord till av kommissionen gjord anhållan om ytterligare statsanslag, varefter akademiens dåvarande preses, f. d. generaldirektören Klas Linroth, och dess sekreterare, professorn Chr. Aurivillius, i skrivelse den 24 mars 1915 å akademiens vägnar hemställde om bifall till ifrågakvarande anhållan.

Styrelsen för hydrografiska byrån avgav den 30 mars 1915 infordrat utlåtande i ärendet och anförde därvid bland annat:

I utlåtande den 16 november 1912 angående statsanslag för ifrågakvarande undersökningar hade styrelsen framhållit den stora betydelse, som de av Hamberg organiserade och föreslagna observationerna skulle få jämväl för de praktiskt hydrografiska undersökningarna i de stora norrländska älvarna, speciellt Luleälven; och hade styrelsen även påpekat, hurusom det redan vid hydrografiska byråns inrättande av styrelsen ansetts synnerligen påkallat, att Hambergs observationer, därest de av någon anledning ej kunde av honom fortsättas, bleve genom statens försorg vidmakthållna. Hydrografiska byråns senare erfarenhet hade alltjämt bekräftat den stora betydelse, som en närmare kännedom om de klimatiska förhållandena i våra fjälltrakter hade för de hydrografiska undersökningarna. Fortsättandet utav de av Hamberg på ett förträffligt sätt organiserade undersökningarna under den av honom ifrågasatta tidrymden av 5 till 10 år, därest det visade sig möjligt att fortfarande få observatörer och hantlangare för den prövande tjänsten, syntes därför styrelsen icke blott i hög grad värdefullt utan med hänsyn till de nedlagda organisationskostnaderna och det ökade värde, som därigenom observationsserierna skulle erhålla, nära nog oavvisligt. Med hänsyn här till förordade styrelsen bifall till ifrågakvarande framställning.

Sedermera överlämnade kommissionen med skrivelse den 15 december 1915 en ny av Hamberg avgiven, den 11 i samma månad dagtecknad rapport rörande verksamheten vid ifrågakvarande meteorologiska observatorium. Denna rapport innefattade under särskilda rubriker redogörelse för personalen vid observatoriet, tjänstgöringens fördelning under dygnet, den instrumentella utrustningen, ett besök av Hamberg i Sarektrakten sommaren 1915, montering av registreringsapparat för vindens riktning, mätningar över snötäcket tjocklek och specifika vikt, observationernas omfattning, resultat och publicering samt observatoriets ekonomiska förhållanden.

I nämnda rapport har Hamberg anført bland annat följande:

Den 1 juli 1915 hade observatorn A. Jönsson nedlagt sin befattning och efterträtts av dåvarande assistenten H. Köhler. Såsom assistent hade inträtt filosofie magistern A. Johansson från Uppsala.

Då på grund av de oroliga politiska förhållandena tjänstemännens plötsliga inkallelse till extra krigstjänst kunde befaras, hade kommissionen sökt trygga sig mot avbrott i arbetet av sådan anledning genom att hos Kungl. Maj:t anhålla om befri-

[34.]

else från krigstjänst för tjänstemännen under deras tjänstgöringsperiod. Kommissi-
nens ansökningar angående sådan befrielse hade av Kungl. Maj:t bifallits.

Sedan, på sätt Hamberg i sin föregående rapport omnämnt, ett mycket ledsamt
avbrott i observationsarbetet inträffat den 7 augusti 1914 genom tjänstemännens mobi-
liserings, hade observationerna först den 24 i samma månad åter kunnat taga sin bör-
jan. Genom flera självregistrerande instrument hade likväl för några meteorologiska
element, såsom lufttemperatur, luftfuktighet, vindhastighet och vindriktning, kontinui-
tet helt eller delvis kunnat upprätthållas. Oavsett avbrottet i augusti 1914 föreläge
följande observationsserier:

lufttrycket vid början av varje timme,
lufttemperaturen vid början av varje timme,
den absoluta och relativa luftfuktigheten vid början av varje timme,
vindriktningen vid början av varje timme,
vindhastigheten huvudsakligen i medeltal för varje timme (vid rimfrostväder un-
der ett kortare moment i början av timmen),
solskenets varaktighet under varje timme sann soltid,
molnighet vid början av varje timme,
molnslag och molnens hastighet vid början av varje timme, då sådana observa-
tioner låtit sig göra,
hydrometeorernas art (såsom dimma, regn, snöblandat regn o. s. v.) vid början
av varje timme,
nederbördens mängd kl. 8 f. m. varje dag sedan samma tid föregående dag,
den under tolv timmar sedan kl. 8 e. m. och 8 f. m. på två (eller tre) koppar-
kolor av diametern 10 cm. resp. 20 cm. anhopade rimfrostmängden,
jordtemperaturen varje lördag kl. 8 f. m. vid $\frac{1}{2}$ meters och (med avbrott 14
november 1914—juli 1915) vid 1 meters djup,
observationer över snötäckets djup och täthet, från den 25 januari till den 30
juni 1915 varannan dag samt från den 1 oktober 1915 varje dag avläsning av snöytans
höjd över marken och omkring var tredje dag bestämning av tätheten,
avläsning av snötäckets tjocklek vid snöställningarna utmed farleden Kvikk-
jokk—Pårek—Pärtetjåkko vid 16 olika tillfällen mellan den 12 januari och den 17
juni 1915.

Härtill komme observationer över de luftelektriska förhållandena. Långa observa-
tionsserier föreläge över luftens elektricitetsmängd vid 6 olika tider på dygnet. Dessa
serier vore dock ingalunda fullständiga, utan rätt stora luckor funnes särskilt under
ovädersperioder. Sådana luckor vore dock vanliga även å andra gynnsammare belägna
stationer. Över potentialfallet hade i början endast under mycket gynnsamma väder-
leksperioder erhållits observationer. Sedan den nya kollektorn i maj 1915 uppsatts,
hade fullständigare serier erhållits: likväl vore det fortfarande omöjligt att erhålla
några resultat under starkare nederbörd, enär då städse jordledning uppstode.

Iakttagelser över norrsken vore även gjorda, likväl föreläge ännu inga detalje-
rade rapporter därom.

1913 års riksdag hade beviljat penningmedel dels till observatoriets upprättande
i den av Hamberg två år förut uppförda hyddan, dels till avlöningar för tjänstemän
under två år, nämligen från den 1 juli 1914 till den 30 juni 1916. Dessvärre hade
de beräknade utgifterna på grund av oanade svårigheter och av andra skäl måst gans-
ka väsentligt överskridas. Statsanslaget för instrumentinköp och avlöningar under
första observationsåret uppgick till 11,000 kronor, men utgifterna för dessa poster

hade uppgått till omkring 14,400 kronor. Det felande beloppet hade Hamberg själv måst tillägga.

[34.]

För observationsåret 1 juli 1915—30 juni 1916 funnes ett statsanslag av 6,000 kronor att tillgå, å vilket en brist av omkring 1,500 å 2,000 kronor syntes komma att uppstå.

Med huvudsakligt bibehållande av nuvarande avlöningar ansåge Hamberg, att årsutgifterna för observatoriets vidmakthållande och observationernas fortsättande borde beräknas till minst följande belopp:

avlöning till observatorn	kronor 2,400
» » assistenten	» 1,680
» » hantlangaren	» 1,643
fotogen	» 300
torrelement till elektriskt registrerande instrument och ficklampor	» 100
frakter	» 400
reparationer, nyanskaffningar och oförutsedda utgifter	» 1,077
	<hr/>
	Summa kronor 7,600

Dessutom borde ett anslag av 400 kronor beräknas till ersättning för tjänstemännens resor.

Kommissionen har i sin ovanberörda skrivelse den 15 december 1915 för egen del anfört:

I Hambergs rapport den 26 februari 1915 hade framhållits önskvärdheten från vetenskaplig synpunkt därav, att observationerna vid meteorologiska observatoriet å Pärtetjärko fortsattes ännu några år. Visserligen vore det sant, att genom de två årens observationer ett synnerligen värdefullt material skulle erhållas, men detta skulle dock vinna betydligt i värde, om observationerna kunde fortsättas.

Härför talade flera skäl, såsom också framginge av Hambergs rapport den 11 december 1915. Augusti 1914 blev nämligen genom mobiliseringen icke fullständig. Några observationsserier hade av olika i nämnda rapport anförda grunder ej kunnat igångsättas redan från början. Trots de två årens arbete kunde det sålunda ej bliva alldeles fullständiga serier för denna tid. Till följd av den rörlighet, som alla meteorologiska element ådagalade, låge det i sakens natur, att genom en tvåårig serie erhållna medelvärden ej kunde bliva verkliga normalvärden. Flera troligen abnorma väderleksförhållanden syntes under den gångna tiden hava förekommit, såsom den höga medeltemperaturen under juli 1914 och den höga nederbörden under juli 1915, den höga temperaturen under februari 1915, som varit 3° högre än under mars och 1,2° högre än under januari samma år.

Ett annat skäl för observationernas fortsättande på Pärtetjärko vore följande. Inom Sarektrakten påginge utom arbetena på Pärtetjärko talrika andra naturvetenskapliga undersökningar, däribland meteorologiska på en mängd lägre liggande punkter, där observationer jämförelsevis lätt kunde erhållas genom självregistrerande apparater. I samband med dessa arbeten vore observationerna på Pärtetjärko av stor betydelse, då därigenom en jämförelse med förhållandena på en hög topp erhöles. Såsom i tidigare skrivelser framhållits, kunde på Pärtetjärko genom den starka rimfrostbildningen tillförlitliga observationer genom självregistrerande apparater icke åstadkom-

[34.]

mas; de som nu gjordes där uppe genom observatörer vore däremot vida noggrannare och utförligare än de, som i dalgångar och på fjällsidor kunde erhållas genom självregistrerande apparater, och bleve därigenom av oskattbart värde såsom för de högre luftlagren gällande noggranna värden, med vilka observationerna på de olika belägna terrängpunkterna utan alltför stora felkällor kunde jämföras.

Visserligen vore det sant, att nuvarande oroliga tider manade till yttersta sparsamhet med statens medel samt att det hade varit olämpligt att under nuvarande förhållanden ifrågasätta statsunderstöd för upprättande av ett nytt observatorium, men då så stora kostnader och så mycket arbete nedlagts på observatoriets inrättande, ansåge kommissionen det vara synnerligen önskvärt, att verksamheten därstädes finge pågå, tills bästa möjliga valuta erhöles, eller åtminstone för en tid av ytterligare två år.

De övriga arbeten, som utfördes i Sarektrakten och som bestått i byggandet av hyddor, uppförandet av apparater samt utförandet av forskningsfärder av olika slag, hade redan anlitat Hambergs privata tillgångar så starkt, att han omöjligt utan statsunderstöd syntes kunna under ytterligare två år upprätthålla det meteorologiska observationsarbetet på Pärtetjäkko. Av flera skäl syntes det kommissionen otillfredsställande att an hålla om anslag för endast ett år, särskilt av hänsyn till att tjänstemännen borde anställas i god tid. Då det, tills Kungl. Maj:t och riksdagen fattat sitt beslut, måste förbli oavgjort, huruvida observationerna skulle kunna fortsättas efter den 30 juni 1916, kunde ej ett definitivt anställande av tjänstemän ske, vilket särskilt på grund av de synnerligen svåra transportförhållandena vore beklagligt, då proviant och utrustning helst borde uppfaktas vintertiden. Genom ett beslut om anslag för två år skulle sådan ovisshet beträffande det sista observationsåret ej förekomma.

Vad beloppets storlek beträffade hade Hambergs sistnämnda rapport visat, att strängt taget ett högre belopp per år räknat än det, som beviljades för år 1915 och vilket utgjorde 6,000 kronor, vore behövt. På grund av den sparsamhet med statens medel, som anbefallts, ansåge kommissionen dock, att ett högre belopp icke borde ifrågasättas.

Kommissionen hemställde därför, att Kungl. Maj:t måtte avlåta proposition till riksdagen om beviljande av ett anslag av 12,000 kronor för fortsättande av de meteorologiska observationerna vid observatoriet på Pärtetjäkko under tiden den 1 juli 1916 — den 30 juni 1918 och att av detta anslag finge utanordnas 3,000 kronor under år 1916, 6,000 kronor under år 1917 och 3,000 kronor under år 1918.

På grund av remiss har vetenskapsakademien, efter hörande av sina sakkunniga ledamöter, förbemälda H. E. Hamberg och V. Carlheim-Gyllensköld, den 21 december 1915 yttrat sig i ärendet. Dessa sakkunniga ledamöter hava funnit den i A. Hambergs rapport den 11 december 1915 lämnade redogörelsen för verksamheten vid observatoriet vittna om sällspont vetenskapligt intresse, sakkunskap, offervillighet och förslagenhet i brydsamma förhållanden samt på de av A. Hamberg och kommissionen åberopade skälen förordat det begärda anslaget å 12,000 kronor för observationernas fortsättande. För egen del har akademien tillstyrkt kommissionens sistberörda framställning.

Styrelsen för hydrografiska byrån har i infortrat, den 23 december 1915 dagtecknat utlåtande anfört bland annat, att styrelsen alltjämt hade

den uppfattningen, att ett fortsättande av ifrågavarande, på ett förträffligt sätt organiserade undersökningar icke blott vore i hög grad värdefullt utan med hänsyn till de nedlagda organisationskostnaderna och det ökade värde, som observationsserierna därigenom skulle erhålla, nära nog oavvisligt.

[34.]

På givnen anledning har Hamberg lämnat en närmare redogörelse för den betydelse ur vetenskaplig synpunkt, som borde tillnötas de ifrågavarande meteorologiska höjdobservationerna på Pärtetjäcko, och därvid anført följande:

Den stora vikten av meteorologiska höjdstationer har ofta från sakkunnigaste håll framhävts. Redan de tidigaste internationella meteorologiska kongresserna, såsom den i Wien år 1873 och den i Rom år 1879, hava betonat detta. Den sistnämnda enade sig om följande uttalande: »Kongressen anser det mycket gagneligt, att observatorier upprättas på bergstopparna och att fullständiga rapporter över där gjorda iakttagelser offentliggöras, så att de kunna stå till förfogande för alla meteorologer och användas till belysande av framdeles uppkommande vetenskapliga spörsmål».

Inom Centraleuropas kulturländer och även inom kaukasiska Ryssland hava därför en hel mängd så kallade bergstationer blivit upprättade, bland vilka följande torde vara de viktigaste (åtminstone intill världskrigets utbrott funktionerande):

	Namn.	Höjd över havet.	Trakt.
Frankrike	Pic du Midi	2,859 m.	Franska Pyreneerna.
	Puy de Dôme	1,467 »	Auvergne.
	Mont Aigoual	1,554 »	Cevennerna.
	Mont Ventoux	1,900 »	Provence.
Italien	Colle di Valdobbia	2,548 »	Piemont.
	Sestola	1,092 »	Apenninerna i Emilien.
	Monte Cimone	2,171 »	» »
	Monte Vergine	1,270 »	» » Campanien.
Schweiz	Etna	2,945 »	Sicilien.
	Säntis	2,500 »	Schweiz.
Tyska riket	Rigi Kulm	1,787 »	»
	Zugspitze	2,964 »	Sydbayern.
	Belchen	1,394 »	Vogeserna, Elsass.
	Brocken	1,143 »	Harz, prov. Sachsen.
	Schneekoppe	1,603 »	Riesengebirge mellan Sachsen o. Schlesien.
Österrike	Obir	2,044 »	Kärnthen.
	Schmittenhöhe	1,966 »	Salzburg.
	Sonnblick	3,106 »	mellan Salzburg och Tyrolen.
Ungern	Roxalpe	1,803 »	Nieder-Österreich.
	Donnersberg	835 »	Böhmen.
	Dobogókö	700 »	Ungern.
Ryssland	Kobi	1,987 »	Kaukasus.
	Gudaur	2,204 »	»
	Choucha	1,403 »	Armenien.

[34.]

Även på andra platser i Europa hava höjdoobservatorier varit i verksamhet under längre eller kortare tid, såsom på Bjelasnica i Bosnien (2,067 meter), på Mont Blanc vid olika höjder, Monte Rosa, o. s. v. På Ben Nevis (1,343 meter), högsta punkten i Storbritannien, var ett huvudsakligen genom enskilda medel bekostat meteorologiskt höjdoobservatorium i verksamhet under åren 1883—1903. Sistnämnda är nedlades det dels av ekonomiska skäl (kostnaderna = 1,000 pund för år), dels emedan vissa vetenskapsmän ansågo de erhållna 20-åriga serierna tillräckliga.

Utom Europa finnas även en hel del höjdoobservatorier anlagda, bland vilka kunna nämnas: Pikes peak (4,308 meter) i Colorado samt Mt Washington (1,916 meter) i Maine, Nordamerika; Mt Kosciusko (2,234 meter, nedlagt efter 5 år) i Australien; Tosari (1,777 meter) på Java; Bagno (1,512 meter) på Filippinerna.

Det stora flertalet höjdoobservatorier tillhöra Medeleuropas berg. Den yttersta utposten mot Skandinavien är Brocken på Harz på 52° nordlig bredd, sedan observatoriet på Ben Nevis vid 56° 48' blivit nedlagt.

På högre bröddgrader har mig veterligen någon meteorologisk bergsstation icke blivit anlagd. I Norge finnas visserligen några tämligen högt belägna tredje klassens stationer. Den högsta är Hjerkin i Gudbrandsdalen på 952.5 meter över havet. Alla dessa norska stationer synas dock hava karaktären av dalstationer.

Det meteorologiska observatoriet på Pärtetjåkko är det första på en avsevärt hög breddgrad. Dess geografiska latitud är 67° 9'. Det befinner sig ungefär 165 mil norr om det närmast nordligaste, nämligen Brocken, vars höjd (1,143 meter) dock även är avsevärt mindre än Pärtetjåkkos (1,850 meter). Genom sitt enastående läge borgar det sistnämnda för att resultat av stort vetenskapligt värde skola påräknas.

Man kan nämligen ingalunda genom de talrika på låglandet liggande svenska meteorologiska stationerna draga slutsatser angående de meteorologiska förhållandena på de höga topparna i den nordsvenska fjällkedjan, emedan klimatet ändrar sig alldeles ofantligt med höjden över havet. Exempelvis kan nämnas, att av de redan gjorda observationerna på Pärtetjåkko (vid 1,850 meter) framgår, att sommartemperaturen där avviker lika mycket från det närbelägna Kvikkjokks (vid 305 meter) som Stockholms sommartemperatur från Nordafrikas; nederbörden på Pärtetjåkko är minst dubbelt så stor som i Kvikkjokk och vindhastigheten ungefär lika stor som på norska kustens stormigaste delar. På Pärtetjåkko utgöres en väsentlig del av nederbörden icke av regn eller snö utan av en egendomlig rimfrost, som i tjocka kakor avsätter sig på alla fasta föremål. Någon motsvarighet till detta slag av rimfrostbildning träffas ej på det svenska låglandet. Dessa undersökningar över nederbörden hava för övrigt även ett stort praktiskt intresse, emedan de komplettera kännedomen om vattentillförseln till våra norrländska älvar genom nya data från de högst liggande fjälltrakterna, från vilka för övrigt inga observationer erhållas.

Det är emellertid ej endast nya klimatiska data, som skulle erhållas, utan även uppgifter om luftströmmarnas riktning i de högre lagren kunna påräknas; såsom beaktat äro dessa ingalunda överensstämmande med dem på lägre höjd utan kunna högst väsentligt avvika. Särskilt intresse torde observationerna på Pärtetjåkko kunna erhallå därigenom, att en stråkväg för lufttrycksminima kommande från Atlanten framgår över denna del av Lappland.

De meteorologiska observationer å Pärtetjåkko, om vilka nu är fråga, ingå såsom ett, om ock synnerligen viktigt led i en av professorn Axel Hamberg och medhjälpare sedan ett tjugutal år tillbaka bedriven natur-

Departementschefen.

vetenskaplig undersökning av Sarektrakten eller högfjällstrakten mellan Kvikkjokk, Stora Sjöfallet och slätterna öster om Virihaure. [34.]

Detta omfattande arbete började år 1896 såsom en slags omplantering av svenskt polarforskarintresse på eu storslagen, men nästan okänd högfjällstrakt inom våra egna landamären. Det avsåg att börja med endast av Hamberg själv utförda undersökningar av traktens glaciärer, topografi och geologi, men övergick snart till att bliva en allmän och detaljerad naturvetenskaplig utforskning av det ifrågavarande området, vars areal ungefär uppgår till Gottlands. I undersökningen hava, utom Hamberg själv, över tjugo huvudsakligen yngre vetenskapsmän deltagit.

På detta arbete, sett i dess helhet, hava nedlagts betydande kostnader, vilka till en del täckts av statsbidrag. Sålunda har riksdagen på extra stat för åren 1903 samt 1906—1908 till ifrågavarande vetenskapliga undersökningar samt för bearbetning och utgivning av deras viktigaste resultat anvisat anslag å tillhopa 25,500 kronor, vartill kommer det förut omnämnda, av 1913 års riksdag beviljade anslaget å 17,000 kronor till de meteorologiska observationerna. Därjämte har Hamberg för ändamålet kunnat förfoga över några smärre understödsbelopp, som tilldelats honom från vissa vetenskapliga institutioner, men den övervägande delen av kostnaden har täckts genom bidrag av Hamberg själv och hans familj. Det belopp, som på detta sätt tillskjutits av Hamberg och hans familj, uppgår sammanlagt till i runt tal 100,000 kronor.

Den stora vetenskapliga betydelsen av de ifrågavarande undersökningarna har tidigare vitsordats från sakkunnigt håll och, vad angår de meteorologiska observationerna å Pärtetjåkko, ytterligare framhållits i de utlåtanden, som avgivits över de nu föreliggande framställningarna. Att emellertid dessa observationer även ur praktisk synpunkt äro av stort värde har särskilt betonats av hydrografiska byrån. Det ligger ock i öppen dag, att den ökade kännedom, som på detta sätt vinnes om vattentillförseln till de norrländska älvarna, måste för de hydrografiska undersökningarna vara av största betydelse.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har under den tid, de meteorologiska observationerna hittills bedrivits, ett opåräknat avbrott i desamma förekommit, i det att såväl den vid observatoriet tjänstgörande observatorn som hans assistent i augusti 1914 inkallades till tjänstgöring för rikets försvar. Jämväl en del andra, i kommissionens skrivelse den 15 december 1915 berörda omständigheter föreligga, som göra det önskvärt, att observationerna icke komma att upphöra sommaren 1916 utan kunna fortsättas ännu en tid.

Om sålunda av rent sakliga skäl ett fullföljande under ytterligare två år av ifrågavarande observationer måste anses påkallat, så förtjänar det

även framhållas, att det hängivna arbete, professor Hamberg nedlagt på detta verksamhetsområde, och den sällsynta offervillighet han därvid ådaga-lagt äro förtjänta av allt erkännande, och ett sådant erkännande skulle nu beredas honom därigenom, att ett fortsatt understöd av staten komme honom till del.

Jag vill i detta sammanhang erinra, att under nu rådande förhållanden åtskilliga indragningar och besparingar förekommit på andra närliggande områden. Efter vad chefen för finansdepartementet förut i dag meddelat, kräves för år 1917 icke något nytt anslag till anordnande av stormvarningar vid rikets kuster, för vilket ändamål finnes i riksstaten för år 1916 under sjunde huvudtiteln upptaget ett extra anslag av 15,090 kronor. Bland anslagsäskandena under åttonde huvudtiteln saknas två sedan någon tid årligen återkommande extra anslag, det ena å 2,000 kronor till inlösen av en internationell fortlöpande katalog över naturvetenskaplig litteratur och det andra å 1,424 kronor till bestridande av Sveriges andel i kostnaderna för den internationella jordmätningen. Jag har vidare under punkten 33 omförmäلت, att en del besparingar kunnat göras å vissa, under rubriken meteorologiska centralanstalten uppförda anslag.

Under dessa förhållanden anser jag mig, även med tillbörligt beaktande av sparsamhetens krav, kunna biträda det av förutnämnda kommission framställda anslagsäskandet. Jag anser sålunda, att anslag bör utverkas för de ifrågavarande observationernas fortsatta bedrivande under den av kommissionen angivna tiden av ytterligare två år från och med juli 1916 eller sålunda till utgången av juni 1918.

Emot kommissionens beräkning av anslagets storlek har jag icke funnit något att erinra, och torde det begärda beloppet, 12,000 kronor, böra lika fördelas på riksstaterna för åren 1917 och 1918, med rätt för Kungl. Maj:t att under år 1916 av tillgängliga medel förskottera hälften av det belopp, 6,000 kronor, som skulle uppföras på 1917 års stat, och att under år 1917 förskottera hälften av anvisningen för år 1918.

Nytt anslag. På grund av det anförda får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för fortsattande under två år från och med juli 1916 av de meteorologiska observationerna å Pår-tetjälko bevilja ett anslag av 12,000 kronor att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma, och därav på *extra stat* för år 1917 anvisa ett belopp av 6,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att för ändamålet låta av tillgängliga medel redan under år 1916 förskottsvis utanordna 3,000 kronor.

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien.

8. Akademien:

oförändrat ordinarie bestämt anslag.... kronor 90,900:—

oförändrat ordinarie reservationsanslag > 1,000:—

9. **Undersökning av en påbyggnad vid Alvastra.** På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning beviljade 1911 års riksdag för undersökning av en vid Alvastra anträffad påbyggnad från stenåldern för år 1912 ett extra anslag av 6,000 kronor. För samma ändamål anvisade riksdagen för vartdera av åren 1913—1916 ett extra anslag av 2,000 kronor.

[35.]
Undersökning av en påbyggnad vid Alvastra.

Såsom framgår av den utredning i ämnet, som under punkten 151 av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 13 januari 1911 lämnats av dåvarande departementschefen, hade ifrågavarande arbete påbörjats redan år 1909. Kostnaderna därför under åren 1909 och 1910 hade täckts av det årsanslag å 6,000 kronor, som för undersökningar av forn lämningar står till vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens förfogande. Då sagda anslag emellertid måst anlitas jämväl för en stor del andra undersökningar, hade å detsamma uppstått en brist, som vid 1910 års slut beräknades uppgå till omkring 2,000 kronor. Det av riksdagen för år 1912 anvisade beloppet, 6,000 kronor, avsåg dels att täcka berörda brist, dels att bereda tillgång till fortsättande jämväl under åren 1911 och 1912 av ifrågavarande undersökningsarbete, för vilket kostnaden beräknats uppgå till 2,000 kronor för vartdera året.

Redan i den av akademien den 4 oktober 1910 avlätna skrivelse, som föranledde Kungl. Maj:ts förenämnda framställning i ämnet, framhöll akademien, att ifrågavarande undersökning, vilken gällde en av de märkligaste arkeologiska upptäckter, som på många år gjorts i nordens naturligtvis måste utföras med största möjliga noggrannhet. På grund därav krävde densamma mycken tid och mycket arbete samt komme enligt akademiens uppfattning att taga ytterligare några år i anspråk.

I underdånig skrivelse den 7 september 1915 har nu akademien anfört:

Under sommaren 1915 hade undersökningen pågått enligt uppgjord plan, om ock i avsevärd mån hindrad av olämplig väderlek. Då emellertid — såsom akademien i sin skrivelse den 8 september 1914 framhållit — arbetet torde komma att kräva ytterligare några år, anhölle akademien, det Kungl. Maj:t täcktes av riksdagen på extra stat äska ett belopp av 2,000 kronor till täckande av 1917 års utgifter för ifrågavarande undersökning.

[35.] Under hänvisning till de övertygande skäl, som föranlett Kungl. Maj:ts föregående framställningar till riksdagen i ämnet, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för fortsatt undersökning av en påbyggnad vid Alvastra anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 2,000 kronor.

Akademien för de fria konsterna.

10. Akademien:
oförändrat ordinarie bestämt anslag kronor 68,850: —
oförändrat ordinarie reservationsanslag » 33,100: —

Musikaliska akademien.

11. Akademien:
oförändrat ordinarie bestämt anslag » 78,635: —
oförändrat ordinarie reservationsanslag » 15,000: —

E. Universitetet, den medicinska undervisningen m. m.

1. Universitetskanslersexpeditionen:

<i>oförändrat ordinarie bestämt anslag</i> ..	kronor	8,200: —
<i>oförändrat ordinarie förslagsanslag,</i> högst	»	1,350: —

Uppsala universitet.

2. **Universitetsstaten.** Vid bifall till vad jag under punkterna 59, 60 och 64 här nedan föreslår kommer det ordinarie anslaget till Uppsala universitet, universitetsstaten, nu 846,542 kronor, att ökas med 8,000 kronor till 854,542 kronor. [36.]
Universitets-
staten.

3. Akademiska sjukhuset, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 10,000: —

4. **Lärare i symbolik.** För vart och ett av åren 1913—1916 har riksdagen beviljat ett extra anslag av 1,500 kronor till arvode åt en lärare i symbolik vid universitetet i Uppsala med den undervisnings- och examinationsskyldighet, som i vederbörlig ordning bestämmes. Den 10 juni 1912 äro bestämmelser om anslaget meddelade av Kungl. Maj:t. [37.]
Lärare i
symbolik.

Nu påkallas anslag till samma ändamål för år 1917.

Jag tillstyrker, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till arvode åt en lärare i symbolik vid universitetet i Uppsala med den undervisnings- och examinationsskyldighet, som i vederbörlig ordning bestämmes, anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 1,500 kronor.

5. **Det praktisk-teologiska övningsinstitutet.** Till materiell m. m. för det praktisk-teologiska övningsinstitutet i Uppsala har riksdagen för vart och ett av åren 1915 och 1916 anvisat ett extra anslag av 300 kronor. [38.]
Det praktisk-
teologiska
övnings-
institutet.

Anslaget är erforderligt även för år 1917, och får jag därför hemställa om förslag till riksdagen

att till materiell m. m. för det praktisk-teologiska övningsinstitutet vid universitetet i Uppsala på *extra stat* för år 1917 bevilja ett anslag av 300 kronor.

[39.]
Ny- och om-
byggnad vid
akademiska
sjukhuset.

6. **Ny- och ombyggnad vid akademiska sjukhuset.** Av ett utav riksdagen år 1914 beviljat anslag å 993,000 kronor, avsett att jämte vissa av Uppsala läns landsting och från Uppsala universitets sida till förfogande ställda medel användas till ny- och ombyggnad vid akademiska sjukhuset i Uppsala, anvisades på extra stat för år 1915 ett belopp av 150,000 kronor. Härav ställdes genom nådigt beslut den 19 november 1914 75,000 kronor till det större akademiska konsistoriets i Uppsala förfogande för avsett ändamål, under det att återstående 75,000 kronor besparades för att kunna tagas i anspråk under år 1916. Denna återstod, 75,000 kronor, ävensom ett belopp av 125,000 kronor, som på extra stat för år 1916 anvisats att utgå ur ovannämnda anslag å 993,000 kronor, hava numera blivit ställda till det större akademiska konsistoriets förfogande under år 1916.

Nu hava vederbörande vid universitetet och kanslern för rikets universitet anhållit, att för ifrågavarande byggnadsföretag ett belopp av 400,000 kronor måtte anvisas för år 1917. Jag anser, att beloppet med hänsyn till rådande förhållanden lämpligen bör nedsättas till 200,000 kronor eller samma belopp, som, enligt vad av det ovan sagda framgår, av statsmedel sammanlagt utgår under år 1916 till byggnadsföretaget.

Jag hemställer därför om förslag till riksdagen

Ökat anslag.

att av det för ny- och ombyggnad vid akademiska sjukhuset i Uppsala beviljade anslaget, 993,000 kronor, på *extra stat* för år 1917 anvisa ett belopp av 200,000 kronor.

[40.]
Undervis-
ningskurs i
allmän kemi.

7. **Undervisningskurs i allmän kemi.** För anordnande vid institutionen för medicinsk och fysiologisk kemi vid universitetet i Uppsala av den i stadgan för medicinska examina föreskrivna undervisningskursen i allmän kemi har riksdagen beviljat på extra stat för vart och ett av åren 1911—1916 anslag å tillhoppa 3,500 kronor, därav 2,500 kronor åt en lärare och 1,000 kronor till förhöjning av institutionens ordinarie anslag till materiell m. m.

Behovet av detta anslag kvarstår även för år 1917.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att för anordnande vid institutionen för medicinsk och fysiologisk kemi vid universitetet i Uppsala av den i stadgan för medicinska examina föreskrivna undervisningskursen i allmän kemi bevilja på *extra stat* för år 1917

dels till arvode åt en lärare vid kursen 2,500 kronor,

dels ock till höjning av institutionens anslag till materiell m m. 1,000 kronor,

eller tillhopa 3,500 kronor.

8. **Materiell m. m. för hygieniska institutionen.** År 1912 beviljade riksdagen på framställning av Kungl. Maj:ts medel för inrättande av en professur i hygien och bakteriologi vid universitetet i Uppsala.

Kungl. Maj:ts berörda framställning grundade sig på medicinska fakultetens uttalande till dess protokoll den 8 maj 1911. Där i anfördes rörande behovet av en institution med erforderlig utrustning m. m. för den nya professuren:

En oundviklig konsekvens av inrättandet av den föreslagna professuren vore beredandet av nödiga yttre förutsättningar för den nya professorns verksamhet inom sina läroämnen. Ingen av de medicinska institutionsbyggnaderna ägde tillräckligt utrymme, för att ett nytt laboratorium skulle kunna där inrättas. Ej heller funnes någon annan universitetets byggnad för ändamålet disponibel. Skulle på grund av omständigheter, som då ej med någon visshet läte sig beräkna, så bliva fallet under de närmaste åren, vore det ju möjligt, att den hygieniska institutionen skulle kunna beredas plats där. Fakulteten ansåge sig emellertid ej redan då kunna utgå från en sådan möjlighet utan måste förutsätta, att en nybyggnad vore erforderlig. En fullständig utredning av de med en sådan ny institutionsbyggnad förbundna kostnaderna vore fakulteten icke i stånd att för det dåvarande avgiva. Detta måste överlämnas till den blivande innehavaren av platsen, vars sakkunskap vore av nöden för att i detalj kunna utarbeta ett sådant förslag.

Kostnaderna för inredning av lokalerna och en första utrustning av instrument, termostater, steriliseringsapparater, glasvaror m. m. beräknades av fakulteten till omkring 20,000 kronor. Det årliga materiellanslaget ansågs icke kunna sättas lägre än 2,500 kronor, varjämte anslag erfordrades till avlöning åt amanuens och vaktmästare.

Sedan framställning gjorts till 1913 års riksdag om beviljande av anslag till materiell m. m. för en hygienisk institution vid ifrågavarande universitet, anvisade riksdagen för sagda ändamål på *extra stat* för år 1914 ett belopp av 8,000 kronor. Då detta anslag ej i sin helhet förbrukats under år 1914, förklarade Kungl. Maj:ts, på därom gjord framställning,

[41.]

Materiell
m. m. för
hygieniska
institutionen.

[41.] genom beslut den 12 mars 1915 hinder icke möta för användande under åren 1915 och 1916 av det överskott, som vid 1914 års utgång förefunnits å anslaget.

Nu har medicinska fakulteten gjort framställning om utverkande på extra stat för år 1917 av ett anslag å 10,000 kronor till den hygieniska institutionen, med rätt för institutionens prefekt att använda anslaget även till täckande av utgifterna för institutionen för år 1916. Till stöd härför har fakulteten anfört, bland annat, följande:

Behovet av en byggnad för den hygienisk-bakteriologiska institutionen kvarstode fortfarande. Det av det pågående kriget förorsakade ekonomiska läget i vårt land vore emellertid sådant, att fakulteten av hänsyn till det allmänna icke ansåge sig för närvarande bära framlägga något förslag till nybyggnad, utan funne sig nu endast bära erinra om behovets förefintlighet. Genom tillmötesgående från den patologiska institutionens prefekt hade å denna institution beretts nödortftiga lokaler för undervisningen i hygien och bakteriologi, nämligen arbetsrum för professor och lokal för kurser och föreläsningar. Dessa lokaler hade icke utan olägenhet kunnat avstås av den patologiska institutionens redan förut knappa utrymme. Den nuvarande anordningen vore ogynnsam för arbetet såväl inom den patologiska som den hygieniska institutionen och kunde därför endast tillstyrkas som ett kortvarigare provisorium; så fort förhållandena det medgäve, komme förslag att avgivas om det definitiva ordnandet av institutionsfrågan.

Av det år 1913 anvisade anslaget å 8,000 kronor hade under år 1914 åtgått omkring 4,000 kronor; återstoden beräknades åtgå under år 1915.

Då universitetets anslagskrav för år 1916 anmäldes, kom på grund av vederbörande professors frånvaro från universitetsstaden något belopp för den hygienisk-bakteriologiska institutionen ej att upptagas bland dessa. För år 1916 hade således denna institution inga medel till sitt förfogande.

Under förutsättning att den hygieniska institutionen finge provisoriskt inrymmas i den patologiska institutionen, ansåge fakulteten, att för upprätthållande av undervisningen samt det vetenskapliga arbetet å den hygienisk-bakteriologiska institutionen krävdes ett belopp av 5,000 kronor för vart och ett av åren 1916 och 1917, tillhoppa 10,000 kronor.

De beräknade utgifterna utgjordes av följande poster:

Amanuensarvode	kronor	1,200: —
Vaktmästare	»	500: —
Vattenavgift	»	100: —
Kokgas	»	200: —
Värme	»	200: —
Gas för viss uppvärmning, elektrisk kraft för motordrift och elektrisk uppvärmning av termostater samt elektriskt ljus	»	250: —
Inköp och underhåll av försöksdjur	»	400: —
Glasvaror	»	500: —
Näringssubstrat, reagens m. m.	»	300: —
Inköp av apparater och annan undervisningsmateriell	»	1,350: —

Summa kronor 5,000: —

Fakulteten ville påpeka, att de utgifter, som med dessa medel komme att göras för inköp av apparater m. m., naturligtvis komme att i motsvarande grad minska kommande krav för institutionens utrustning.

Anslagskravet har tillstyrkts av det större akademiska konsistoriet ävensom av kanslern för rikets universitet i den skrivelse av den 5 oktober 1915, varmed han till Kungl. Maj:t överlämnade universitetets s. k. riksdagspetita.

Det anslag, som för anskaffande av materiell m. m. för den hygieniska institutionen i Uppsala anvisades av 1913 års riksdag, är förbrukat; redan för nu ingångna kalenderår saknar institutionen alltså medel för ändamålet. Det har fördenskull blivit nödvändigt att på en gång begära anslag ej endast för nästa statsregleringsperiod utan även för år 1916.

En tydlig försummelse föreligger härvidlag från det håll, som närmast står i ansvar för att institutionens drift uppehålls. Man kan emellertid ej låta undervisningen under år 1916 lida i följd av nyssnämnda försummelse, utan sådana anordningar måste träffas, att institutionens verksamhet även det året upprätthålles. För ändamålet är det nödigt att å 1917 års stat uppföra medel för två års behov.

Vad angår beloppet av det erforderliga anslaget är, så vitt jag kan finna, intet att invända i fråga om de särskilda poster, som upptagits i den vid universitetet gjorda beräkningen, slutande å 5,000 kronor för vardera av de båda åren.

Kungl. Maj:t lärer böra tillförsäkras rätt att redan under år 1916 av tillgängliga medel utanordna för det året behövt belopp, motsvarande hälften av det extra anslag, 10,000 kronor, som för ändamålet bör uppföras å 1917 års stat.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till materiell m. m. för hygieniska institutionen vid universitetet i Uppsala anvisa på *extra stat* för år 1917 ett belopp av 10,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1916 förskottsvis av tillgängliga medel för ändamålet utanordna ett belopp av 5,000 kronor.

Departementschefen.

Nytt anslag.

9. **Extra ordinarie amanuens vid anatomiska institutionen.** Medicinska fakulteten vid universitetet i Uppsala har bland de anslagskrav, som fakulteten önskade få framlagda för 1916 års riksdag, upptagit ett, som avser ökat arbetsbiträde vid anatomiska institutionen. För denna institution äro i universitetets stat uppförda arvoden å 1,200 kronor till en

[42.]

Extra ordinarie amanuens vid anatomiska institutionen.

[42.]

var av två amanuenser. Den ene av dem tjänstgör å anatomisalen, den andre vid institutionens histologiska avdelning, vilken förestås av den ene professorn i anatomi. För denna avdelning har fakulteten ansett behöfligt att under läsåret 1916—1917 hava att tillgå statsanslag till arvode av 800 kronor åt en extra ordinarie amanuens.

Till stöd för det i avseende härå framställda yrkandet har till fakultetens protokoll den 26 april 1915 anförts:

Under de senare årtiondena har mikroskopet för läkaren blivit ett allt mångsidigare utnyttjat och allt outhärligare hjälpmedel. Det mikroskopiska arbetssättet är emellertid av den art, att det förutsätter en ingående skolning av den blivande läkaren, därest han skall kunna å ena sidan rätt tillgodogöra sig mikroskopets resurser, å andra sidan undvika de talrika källor till misstag och feltolkningar, som detta arbete innebär och vilkas förbiseende vid läkarkallets utövning lätt kan hava de allvarligaste följder. Den huvudsakliga skolningen i mikroskopets bruk äger vid det medicinska studiet sedan gammalt rum vid kursen i histologi för medicine kandidat-examen.

Sedan mer än trettio år tillbaka har med hänsyn härtill vid fakulteten undervisningen i histologi väsentligen ägt rum i form av föreläsningar vid mikroskopet, vilka såsom handledning vid observerandet anknyta sig till bestämda föreliggande mikroskopiska preparat under ständig kontroll från lärarens sida, att preparatets bilder av lärjungen riktigt uppfattats. Detta undervisningssätt har visat sig för det ifrågavarande ändamålet äga väsentliga fördelar men ställer förhållandevis höga krav på tillgången av lärarkrafter. Med hänsyn härtill har ock å ena sidan professorn i ämnet varje år frivilligt ägnat denna undervisning mer än dubbelt så många undervisningstimmar, som det statutenligt ålegat honom, å andra sidan amanuensens biträde vid den personliga handledningen vid mikroskopet i stor utsträckning tagits i anspråk på sådant sätt, att grupper av studerande alternerande vid olika föreläsningar handledts än av professorn, än av amanuensen.

Klart är, att en undervisning av dylik art, där sålunda personlig handledning och kontroll under föreläsningens fortgång ägnas varje särskild deltagare, ej i samma grad som vanliga föreläsningar är oberoende av antalet i densamma deltagande studerande, utan att, därest arbetet skall inom skälig tid kunna fullgöras, tillgängliga lärarkrafter måste stå i en viss relation till antalet lärjungar. Antalet deltagare i den histologiska årskursen var under tjugouårsperioden 1888—1908 i medeltal mellan 19 och 20, högsta antalet (läsåret 1888—1889) 29. Då vid den tiden kursen omfattade läsårets alla månader, var det under denna period möjligt, om än vissa år icke utan arbetstidens förlängning, att med biträde av *en* amanuens bestrida undervisningen.

Efter den nya stadgans för de medicinska examina ikraftträdande den 1 januari 1908 har emellertid antalet deltagare i samma undervisning väsentligen ökats, så att motsvarande genomsnittssiffra för läsåren 1908—1914 uppgick till nära 37, högsta antalet (läsåret 1913—1914) till 45. Under läsåret 1914—1915 utgjorde motsvarande siffra 44. Då studietiden lett till en i sådant hänseende ändamålsenlig koncentrerung av ifrågavarande undervisning till $4\frac{1}{2}$ månader, såsom i gällande studieplan skett, har det i regel icke visat sig möjligt att utan amanuenskrafternas förstärkande tillgodose undervisningen i ämnet.

För vart och ett av läsåren 1908—1909, 1909—1910, 1910—1911, 1911—1912, 1913—1914 och 1914—1915 har sålunda från universitetets reservfond på hemställan från fakulteten anvisats ett belopp av 500 kronor såsom arvode åt en extra ordinarie amanuens i ämnet, och även för läsåret 1915—1916 synas förhållandena nödvändigögra en liknande framställning. Allena-t läsåret 1912—1913 var antalet kursdeltagare icke högre (27), än att den ordinarie amanuensen (som därtill det året, i motsats till vad eljest plägar vara fallet, hade sin personliga erfarenhet såsom amanuens under ett föregående år att bygga på) ensam kunde tillgodose amanuensgöromålen. Då dessa göromål utöver den ovan antydda muntliga undervisningen även omfatta dels handledandet vid de preparationer, som kursdeltagarna själva utföra, dels preparatförärdigande för kursens räkning, hava desamma, även de år amanuensplatsen dubblerats under de månader kursen fortgått, ställt synnerligen höga krav på amanuensernas arbetsförmåga och från morgon till kväll bundit dem vid göromålen.

Man har i det längsta föreställt sig, att den ökade tillströmning till den medicinska studiebanan, som under senare år yppat sig, skulle visa sig vara av övergående natur. Då emellertid vid nyligen skedd preliminär aumäluing till deltagande i den histologiska kursen läsåret 1915—1916 48 studerande antecknats, och då vidare under läsåret 1914—1915 48 studerande börjat medicinska studier vid fakulteten, av vilka ett flertal först läsåret 1916—1917 kan förväntas bliva färdigt deltaga i den histologiska undervisningen, synas knappast längre sådana förhållanden av tillfällig natur här föreligga, till vilkas täckande universitetets reservfond är avsedd, utan en framställning till riksdagen om behovets tillgodoseende genom anslag på extra stat böra göras. Hemställan i sådant syfte gjordes ock av fakulteten redan våren 1914, men i anseende till sedan inträdda politiska förhållanden fullföljdes detta såväl som flertalet av universitetets s. k. riksdagspetita icke av det större konsistoriet.

Med hänsyn till att den här ifrågavarande amanuensens huvudsakliga tjänsteuppgifter torde kunna begränsas till tiden under och närmast efter den histologiska kursen eller cirka 6 månader, vill det synas fakulteten, som om arvode med det mindre belopp av 800 kronor, vilket utgår till vissa andra amanuenser vid fakulteten, borde vara för ändamålet tillfyllest. Då å andra sidan amanuensen i fråga under dessa månader får hela sin arbetsdag strängt upptagen och härunder ej äger möjlighet fullfölja egna examensstudier, synes detta belopp icke för högt tillmätt. Då vidare det för amanuensens i fråga arbete är i hög grad tjänligt, att han är å institutionen boende, får fakulteten föreslå, att boställsrum, vartill institutionen lämnar tillgång, åt honom upplåtes.

Amanuensbefattning, motsvarande den här ifrågasatta, finnes, såvitt fakulteten har sig bekant, icke vid fakulteten i Lund eller vid karolinska institutet.

Såväl det större akademiska konsistoriet i Uppsala som kanslern för rikets universitet hava understött medicinska fakultetens ifrågavarande anslagsbegäran. Kanslern yttrar i avseende därå i sin skrivelse den 5 oktober 1915:

Behovet av en extra ordinarie amanuens vid anatomiska institutionen i Uppsala syntes av vad medicinska fakulteten anförut i ämnet vara till fullo ådagalagt. Då behovet likaledes vore av permanent natur och följaktligen reservfondens medel ej borde användas för amanuensens avlöning, syntes anslag böra utverkas hos riksdagen.

[42.]
Departement-
schefen.

Att ledaren av den histologiska undervisningen i Uppsala under de förhållanden, som ovan angivits, starkt känt behovet av ökad arbetshjälp är lätt förklarligt. För läkarutbildningen är denna undervisning, såsom den enligt fakultetens framställning är anordnad, av den stora vikt, att den ej bör få lida avbräck på grund av för liten ledarpersonal.

Behovet av denna personals ökning sammanhänger med den starka ökningen av de studerandes antal. Det är omöjligt att förutse, huruvida antalet kommer att framgent hålla sig uppe — kunde man fastslå, att antalet ej skulle nedgå, borde ju nödigt anslag till lärarkrafternas förstärkning beviljas på ordinarie stat och ej, såsom nu begärts, blott för ett läsår i sänder. Å andra sidan måste man giva fakulteten och kanslern rätt däruti, att behovet av ytterligare lärarbiträde utöver de fasta lärarkrafterna under de senare åren visat sig så pass stadigt, att reservfondens medel ej längre böra anlitas till behovets avhjälpande. Kan alltså ifrågavarande behov anses tillsvidare komma att kvarstå, och härpå peka de av fakulteten angivna siffrorna för de studerandes antal, bör staten träda emellan och tillse, att nödiga medel stå fakulteten till buds.

Fakulteten har begärt statsanslag för läsåret 1916—1917. Jag anser emellertid lämpligt, att statsanslaget beviljas för år 1917, och förutsätter då, att reservfonden anlitas för bestridande av nödigt extra amanuensarvode under höstterminen 1916. Statsanslaget för år 1917 torde böra ställas till vederbörandes förfogande först vid en tidpunkt, då det kan visas vara antagligt, att de studerandes antal under nämnda år gör anställandet av en extra ordinarie amanuens nödigt. Därvid bör jämväl beaktas, att förhållandena härutinnan kunna vara olika under vårterminen och under höstterminen 1917.

Den extra ordinarie amanuensens arbetstid har angivits till omkring sex månader. Jag föreställer mig, att Kungl. Maj:t, på vilken det bör ankomma att meddela närmare bestämmelser om anslaget användning, bör föreskriva, att arvodet till amanuensen skall utgå med en sjättedel av arvodesbeloppet för varje månad intill sex.

Arvodet till den extra ordinarie amanuensen har från universitetets reservfond utgått med 500 kronor för år. Nu begäres ett anslag av 800 kronor eller samma belopp, som enligt universitetets stat utgår för en var av de tre amanuenser, vilka äro anställda vid följande till medicinska fakulteten hörande institutioner, nämligen fysiologiska institutionen, institutionen för medicinsk och fysiologisk kemi samt farmakologiska institutionen. Jag anser, att arvodet kan sättas till 600 kronor, varigenom månadsarvodet skulle komma att utgöra 100 kronor.

Fakulteten avser, att den extra ordinarie amanuensen härjämte bör av institutionen erhålla boställsrum. I avseende härå vill jag erinra, att sedan frågan om lönereglering för de å ordinarie stat uppförda assistenterna och amanuenserna m. fl. vid universiteten samt karolinska institutet varit förelagd 1912 års riksdag, Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 16 maj 1913 meddelat bestämmelser angående bostadsförmån åt nämnda befattningshavare, en angelägenhet, som berörts i det för riksdagen framlagda löneregleringsärendet. Det heter i nämnda nådiga brev:

Därest det ur vederbörande institutions eller kliniks synpunkt finnes önskvärt, att assistent eller amanuens har sin bostad förlagd i sammanhang med institutionen eller kliniken, må sådan bostad, i den mån omständigheterna det medgiva, åt honom kostnadsfritt upplåtas.

I överensstämmelse härmed lärer hinder ej böra möta för anatomiska institutionen i Uppsala att förse den extra ordinarie amanuensen med tillgänglig bostad vid institutionen.

I den av medicinska fakulteten gjorda framställningen i nu förevarande ämne anmärkes, att amanuensbefattning motsvarande den ifrågasatta icke, såvitt fakulteten hade sig bekant, funnes vid medicinska fakulteten i Lund eller vid karolinska institutet. Jag har gjort mig underrettad om huru det därstädes förhåller sig med behovet av extra lärarkrafter i anatomi och i vilken mån detta behov kunnat tillgodoses.

Från anatomiska institutionen i Lund har då meddelats mig, att samma undervisningsmetod i histologi, som användes i Uppsala, även tillämpas i Lund. Frekvenssiffrorna vid de histologiska kurserna därstädes angivas för åren 1908—1915 sålunda: 37, 28, 25, 27, 32, 24, 33 och 38. När kursdeltagarnas antal stigit till en så hög siffra, torde, heter det, undervisningsresultatet ej med å stat uppförda lärare — en professor och en amanuens — kunna bliva så gott som önskvärt vore. Emellertid hade en lönlös, men med bostad å institutionen försedd extra ordinarie amanuens sedan lång tid tillbaka kunnat förvärfvas till biträde vid undervisningen. Under förutsättning att den extra ordinarie amanuensen under sitt »träningsår» skött sig väl, hade han därefter ryckt upp till ordinarie amanuens för ett år.

Från karolinska institutets histologiska institution har meddelats, att undervisningen i histologi påginge under läsarets alla månader, med mindre antal lästimmar i veckan än vid universiteten. Olikheten i anordningen vore emellertid ej ägnad att på någotdera hållet minska det kvantitativa undervisningsarbetet. Med samma tillgång på ordinarie arbetskrafter som vid vartdera universitetet, hade man även vid karolinska institutet haft för regel att årligen anställa en eller oftast flera extra ordinarie amanuenser vid den histologiska institutionen. För den ofta rätt verk samma hjälp, dessa lämnade vid undervisningsarbetet, kunde de ej påräkna någon som helst ersättning. Den ordinarie amanuensen hade till uppgift att verkställa den ojämförligt större delen av de intill 300 mikroskopiska preparat, som varje kursdeltagare — dessa utgjorde 50—60 i var kurs — under kursens gång erhöle för självstudier till examinatorier och tentamen. Redan detta innebure ett drygt arbete för amanuensen. Han

deltoge därjämte vid handledandet av kursdeltagarnas egna preparationsövningar samt i de varje föreläsningsdag återkommande demonstrationerna och examinatorierna. Det vore den ordinarie amanuensens dryga preparationsarbete och handledningen av kursdeltagarna, som ofta krävde hjälp av tillgängliga extra ordinarie amanuenser. Kunde en *avlönad* extra ordinarie amanuens anställas vid institutionen och således bestämda anspråk ställas på denne amanuens, skulle undervisningsarbetet härpå vinna högst betydligt.

Det kan väl knappast anses såsom annat än en nödfallsutväg, vilken icke bör uppställas såsom en allmän förebild, att, på sätt vid Lunds universitet och karolinska institutet skett, för vinnande av den förstärkning av lärarkrafterna uti ifrågavarande ämne, som där visat sig nödvändig, såsom oavlönade amanuenser anställa unga, oftast helt säkert omedlade medicine studerande, vilkas studietid till följd av denna anställning givetvis måste komma att avsevärt förlängas.

Under åberopande jämväl av vad jag i övrigt under denna punkt anfört tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Nytt anslag.

att till arvode åt en extra ordinarie amanuens vid Uppsala universitets anatomiska institution, att utgå enligt de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelas, anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 600 kronor.

[43.]
Materiell för
anatomiska
institutionen.

10. **Materiell för anatomiska institutionen.** Till höjning av materiellanslaget för anatomiska institutionen vid universitetet i Uppsala, vilket anslag år 1892 bestämts till 6,000 kronor, har riksdagen anvisat för vart och ett av åren 1914—1916 ett extra anslag av 2,000 kronor.

Dylik höjning av materiellanslaget är erforderlig jämväl för år 1917. Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till höjning av materiellanslaget för anatomiska institutionen vid universitetet i Uppsala anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 2,000 kronor.

[44.]
Biträdande
lärare i
medicin.

11. **Biträdande lärare i medicin.** För vart och ett av åren 1908—1916 har riksdagen till arvode åt biträdande lärare i medicin vid universitetet i Uppsala anvisat ett extra anslag av 3,000 kronor. Vid det för år 1916 beviljade anslaget var det villkoret bundet, att därest vederbörande lärare är innehavare av fast docentstipendium, arvudet skall minskas, så att detsamma jämte stipendiet ej överstiger 5,000 kronor.

Då anslaget är erforderligt även för år 1917, hemställer jag om förslag till riksdagen

att till arvode åt biträdande lärare i medicin vid universitetet i Uppsala anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 3,000 kronor, med villkor att, därest vederbörande lärare är innehavare av fast docentstipen-

dium, arvodet skall minskas, så att detsamma jämte stipendiet ej överstiger 5,000 kronor.

12. **Lärarkrafterna i kirurgi.** Till förstärkande av lärarkrafterna i kirurgi vid universitetet i Uppsala erfordras enligt av universitetsmyndigheterna gjord framställning anslag för år 1917 till samma belopp, som under vart och ett av åren 1908—1916 för ändamålet utgått på extra stat, eller 2,000 kronor.

[45.]

Lärarkrafterna i kirurgi.

Jag får fördenskull hemställa om förslag till riksdagen

att till förstärkande av lärarkrafterna i kirurgi vid universitetet i Uppsala anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 2,000 kronor.

13. **Assistent vid akademiska sjukhusets i Uppsala röntgenavdelning.** Sedan några år utgår ett för universitetet i Uppsala uppfört extra anslag såsom bidrag till arvode åt en assistent å akademiska sjukhusets i nämnda stad röntgenavdelning. Anslaget, som för vart och ett av åren 1908—1910 utgjorde 500 kronor, har för åren 1911—1916 utgått med 1,500 kronor för år. Vid det höjda anslaget har fästs det villkoret, att för ifrågavarande assistents avlöning ett lika stort belopp utginge från akademiska sjukhusets stat. Beträffande assistentens tjänstgöring äro bestämmelser utfärdade den 2 december 1910.

[46.]

Assistent vid akademiska sjukhusets i Uppsala röntgenavdelning.

Då fortsatt anslag för ändamålet av vederbörande vitsordats vara erforderligt för år 1917, tillstyrker jag förslag till riksdagen

att på *extra stat* för år 1917 såsom bidrag till arvode åt en assistent å akademiska sjukhusets i Uppsala röntgenavdelning med den tjänstgöring, som av Kungl. Maj:t bestämmes, anvisa ett anslag av 1,500 kronor, under villkor att för ifrågavarande assistents avlöning ett lika stort belopp för samma år utgår från akademiska sjukhusets stat.

14. **Universitetslektorer.** Till lektorer i tyska, franska och engelska språken vid universitetet i Uppsala beviljade riksdagen för vart och ett av åren 1889—1903 ett belopp av 6,000 kronor att utgå med 2,000 kronor till en var av sagda lektorer. Från och med år 1904 har nämnda anslag utgått med förhöjt belopp eller 9,000 kronor årligen, fördelat med 3,000 kronor till en var av ifrågavarande lektorer. Anslaget har av riksdagen plägat beviljas för perioder av sex år, och hava därav årligen anvisats vederbörliga belopp. I enlighet med av riksdagen uppställt villkor

[47.]

Universitetslektorer.

för anslaget utgående fastställde Kungl. Maj:t den 4 december 1903 reglemente för universitetslektorerna.

För ifrågavarande ändamål har riksdagen år 1913 för ytterligare sex år beviljat ett anslag av 54,000 kronor, därav på extra stat för vart och ett av åren 1914—1916 anvisats ett belopp av 9,000 kronor.

Dylikt anslag erfordras jämväl för år 1917.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att av det år 1913 beviljade anslaget för anställande vid universitetet i Uppsala av lektorer i tyska, franska och engelska språken anvisa på *extra stat* för år 1917 ett belopp av 9,000 kronor.

[48.]

Lärobiträde
i ryska.

15. **Lärobiträde i ryska.** Till arvode åt infött lärobiträde vid praktiska språkövningar i ryska inom seminariet för slaviska språk vid universitetet i Uppsala har riksdagen på Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljat på extra stat för vartdera av åren 1915 och 1916 ett anslag av 500 kronor.

Behovet av dylikt anslag kvarstår jämväl för år 1917.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till arvode åt infött lärobiträde vid praktiska språkövningar i ryska inom seminariet för slaviska språk vid universitetet i Uppsala anvisa på *extra stat* för år 1917 ett belopp av 500 kronor.

[49.]

Lärare i
estetik samt
litteratur- och
konsthistoria.

16. **Lärare i estetik samt litteratur- och konsthistoria.** För vartdera av åren 1908 och 1909 beviljade riksdagen ett anslag av 2,500 kronor till arvode åt en lärare vid universitetet i Uppsala med åliggande att biträda professorn i estetik samt litteratur- och konsthistoria vid uppehållande av undervisnings- och examinationsskyldigheten i hans ämnen, vilka ämnen i 1907 års examensstadga upptagas såsom litteraturhistoria med poetik samt konsthistoria med konstteori. För enahanda ändamål har för vart och ett av åren 1910—1916 beviljats ett belopp av 3,500 kronor.

Bestämmelser rörande anslaget äro den 1 november 1907 meddelade av Kungl. Maj:t. I fråga om det högre anslagsbeloppet har stadgats såsom villkor, att därest vederbörande lärare innehade docentstipendium, arvodet för undervisningen skulle minskas, så att detsamma jämte stipendiet ej överstege 5,000 kronor.

Dylikt anslag erfordras jämväl för år 1917.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till arvode åt en lärare vid universitetet i Uppsala med åliggande att biträda professorn i estetik samt litteratur- och konsthistoria vid uppehållande av undervisnings- och examinationsskyldigheten i hans ämnen enligt de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelas, på *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av 3,500 kronor, med villkor att, därest vederbörande lärare är innehavare av docentstipendium, arvodet skall minskas, så att detsamma jämte stipendiet ej överstiger 5,000 kronor.

17. **Psykologiska laboratoriet.** På framställning av Kungl. Maj:t anvisade riksdagen till upprätthållande av verksamheten å psykologiska laboratoriet vid universitetet i Uppsala för vartdera av åren 1915 och 1916 ett extra anslag av 1,000 kronor. [50.]
Psykologiska
laboratoriet.

Enahanda anslag erfordras även för år 1917.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till upprätthållande av verksamheten å psykologiska laboratoriet vid universitetet i Uppsala anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 1,000 kronor.

18. **Pedagogiska seminariet och övningsskolan.** Sedan riksdagen för vartdera av åren 1912 och 1913 beviljat extra anslag till belopp av 5,000 kronor, avsedda att utgöra bidrag till uppehållande av verksamheten vid det pedagogiska seminariet vid universitetet i Uppsala och den med seminariet förbundna övningsskolan, har anslag för enahanda ändamål av riksdagen uppförts på *extra stat* för vart och ett av åren 1914—1916 med ett till 7,000 kronor höjt belopp. [51.]
Pedagogiska
seminariet
och övningsskolan.

Nu hava vederbörande gjort framställning om att anslag med det höjda beloppet måtte för samma ändamål anvisas jämväl för år 1917.

Då behov därav föreligger, hemställer jag om förslag till riksdagen att såsom bidrag till uppehållande av verksamheten å pedagogiska seminariet vid universitetet i Uppsala och den därmed förbundna övningsskolan anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 7,000 kronor.

19. **Statistiska seminariet.** Till statistiska seminariet vid universitetet i Uppsala har riksdagen på *extra stat* anvisat för år 1915 1,000 [52.]
Statistiska
seminariet.

kronor, därav 500 kronor till anskaffande av undervisningsmateriell, samt för år 1916 750 kronor, därav 250 kronor till anskaffande av undervisningsmateriell.

Med anledning av gjord framställning, att anslag för ifrågavarande ändamål måtte fortfarande beredas universitetet, hemställer jag om förslag till riksdagen

att till statistiska seminariet vid universitetet i Uppsala anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 750 kronor, därav 250 kronor till anskaffande av undervisningsmateriell.

[53.]
Övningarna
vid kemiska
institutionen.

20. **Övningarna vid kemiska institutionen.** För åren 1908—1916 hava medel på extra stat av riksdagen anvisats till uppehållande av övningarna å institutionen för allmän och analytisk kemi vid universitetet i Uppsala. Anslaget har utgjort 1,500 kronor för år.

Fortsatt anslag till samma belopp kräves för år 1917.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till uppehållande av övningarna å institutionen för allmän och analytisk kemi vid universitetet i Uppsala anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 1,500 kronor.

[54.]
Seismologi-
ska under-
sökningar vid
meteorologi-
ska observa-
toriet.

21. **Seismologiska undersökningar vid meteorologiska observatoriet.** Från och med år 1904 har årligen utgått ett av riksdagen beviljat extra anslag å 2,000 kronor till avlöning åt en assistent vid det meteorologiska observatoriet i Uppsala samt till bestridande av löpande utgifter för de vid observatoriet anordnade seismologiska undersökningarna.

Framställning har blivit gjord om beviljande av enahanda anslag jämväl för år 1917.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till avlöning åt en assistent vid meteorologiska observatoriet i Uppsala samt till bestridande av löpande utgifter för de vid observatoriet anordnade seismologiska undersökningarna bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 2,000 kronor.

22. **Assistent vid fysiska institutionen.** Riksdagen beviljade år 1908 ett anslag av 7,500 kronor till arvode åt en för biträde vid arbetet med den internationella solarforskningen anställd assistent vid den fysiska institutionen vid universitetet i Uppsala. Av detta anslag har riksdagen för vart och ett av åren 1909—1913 anvisat en femtedel eller 1,500 kronor.

Sedermera beviljade 1913 års riksdag för enahanda ändamål ett anslag av likaledes 7,500 kronor. Detta anslag var, liksom det förstnämnda, avsett att räcka för en femårsperiod, och riksdagen har därav på extra stat för vart och ett av åren 1914—1916 anvisat ett belopp av 1,500 kronor.

Då nu vederbörande anmält, att motsvarande belopp är behöfligt även för år 1917, hemställer jag om förslag till riksdagen

att av det anslag å 7,500 kronor, som år 1913 beviljats till arvode åt en för biträde vid arbetet med den internationella solarforskningen anställd assistent vid den fysiska institutionen vid universitetet i Uppsala, anvisa på *extra stat* för år 1917 ett belopp av 1,500 kronor.

23. **Driftkostnader för Klubbans biologiska station.** Den stora betydelse, som en på levande material grundad undervisning har för de biologiska studierna, är sedan gammalt erkänd. Inom den moderna biologien är ett sådant studiematerial oundgängligt ej minst vid studiet av de talrika och viktiga djurgrupper, som antingen uteslutande eller till övervägande del uppehålla sig i havet, liksom även vid undersökningar rörande de i havet befintliga lägre växterna. Och att kunskapen om havets biologi i våra dagar måste tillmätas en stor betydelse icke endast som ett led i den biologiska allmänbildningen, utan också i praktiskt avseende, framgår till fullo av den framskjutna plats, de biologiska undersökningarna intaga inom den internationella havsforskningen, som företrädesvis har till syfte att utreda de ekonomiskt viktiga havsdjurens levnadsförhållanden.

I nämnda forskning har vårt land tagit del ej mindre genom sin anslutning till de internationella havsbiologiska undersökningar, som bedrivs i de nordiska haven, än även genom upprättande på 1880-talet av en zoologisk station, Kristineberg, i närheten av Fiskebäckskil i Göteborgs och Bohus län. Till underhåll av denna station är för vetenskapsakademien uppfört ett ordinarie anslag av 4,000 kronor.

Denna stations huvuduppgift är att bereda plats åt forskare, som arbeta med speciella, vetenskapliga uppgifter. Genom välvilligt tillmötesgående hava emellertid biologie och särskilt zoologie studerande vid våra universitet m. fl. i viss utsträckning erhållit handledning vid Kristineberg,

[55.]

Assistent vid
fysiska in-
stitutionen.

[56.]

Driftkost-
nader för
Klubbans
biologiska
station.

[56.] där plats beretts dem för inhämtande av de första kunskaperna om havets fauna och flora. Någon *skylldighet* för stationen att anordna grundläggande havsbiologiska kurser har emellertid icke förefunnits, och man kunde äventyra att förrycka stationens verksamhet, om man krävde, att densamma mera direkt inriktades på ett undervisningssyfte.

Målsmän för zoologiens studium synas länge hava önskat att erhålla en vid havet belägen institution, där de studerande under sakkunnig ledning kunde erhålla en grundläggande, på studiet av den levande naturen baserad undervisning inom havsbiologiens område. En av zoologiens representanter vid universitetet i Uppsala, professorn i jämförande anatomi A. Appellöf, har i en till matematisk-naturvetenskapliga sektionen vid nämnda universitet ingiven och i sektionens protokoll den 8 september 1915 intagen skrift erinrat om förefintligheten sedan lång tid av nämnda önskemål vid universitetet i Uppsala.

Den undervisning, yttrar Appellöf, som meddelas vid universitetet, vare sig genom övningskurser eller i föreläsningar, måste — i varje fall beträffande havsdjuren — huvudsakligen baseras på konserverat material, och tillfälle att demonstrera levande sådant är endast undantagsvis och blott för ett jämförelsevis ringa fåtal former möjligt. Ännu mindre låter det sig naturligtvis göra att vid universitetets laboratorier anordna experiment eller företaga exkursioner i syfte att studera havets djur- och växtvärld.

Fortsättningen av denna skrift ligger till grund för anslagsäskandet under nu förevarande punkt. Innan jag vidare redogör för skriftens innehåll, ber jag emellertid att få omnämna vad som utgjort utgångspunkten för berörda anslagsäskande: tillkomsten av en donation till fromma just för den havsbiologiska, på studiet av den levande naturen grundade undervisningen.

Nämnda donation har tillgodokommit universitetet i Uppsala genom följande av konsuln Robert Bünsow å Saltsjöbaden utfärdade

Gåvobrev.

Till Uppsala kungl. universitet överlämnar jag härmed såsom gåva den mig tillhöriga, från $\frac{1}{20}$ mantal Evenås nr 1 i Skaftö socken avsöndrade lägenheten »Klubans biologiska station nr 1» om 1,0160 hektar med därå uppförda byggnader samt befintliga inventarier att användas i främsta rummet för zoologiska studier och, i den mån sådant kan ske utan inskränkning på de sistnämnda, även för botaniska studier i det omfang föreståndaren kan finna skäligt och lämpligt.

Vid denna gåva fästes det villkor, att professor A. Appellöf utses till föreståndare för denna institution under sin tjänstetid, liksom att institutionens föreståndare allt framgent skall vara en zoolog. Saltsjöbaden den 6 maj 1915.

Rob. Bünsow.

Bevittnas: *E. Andersson*, Saltsjöbaden; *J. A. Skogh*, Saltsjöbaden.

Innan det större akademiska konsistoriet till kanslern för rikets universitet hänsköt frågan om donationens mottagande, hade vissa därmed sammanhängande frågor varit i betraktande inom den matematisk-naturvetenskapliga sektionen. Vid dess sammanträde den 28 april 1915 förklarade sig professorn Appellöf villig åtaga sig att vara föreståndare för Klubbans station samt att därstädes årligen under sommaren giva en kurs i marin zoologi mot ett sammanlagt arvode av 500 kronor årligen, huvudsakligen beräknat som ersättning för hyra av bostad och för resor, och utan att göra anspråk på minskning i undervisningen under läsåret. Vidare tog man i övervägande, huruvida inrättandet av en särskild biologisk station för Uppsala universitet kunde medföra mindre lyckliga följder därigenom, att densamma skulle söka att uppträda såsom konkurrent till Kristineberg och därifrån till sig draga även sådana Uppsalazoologer, som sysselsatte sig med självständiga vetenskapliga uppgifter. De skulle i så fall vara hänvisade till en mindre, i alla avseenden ofullkomligare utrustad station än den, som stode deras kamrater från Lund och Stockholms högskola till buds. De skulle också gå miste om den för deras vetenskapliga utveckling betydelsefulla beröring med zoologer från våra övriga högskolor och från utlandet, som erbjödes dem vid Kristineberg. Dessutom kunde det knappast väntas, att staten skulle finnas villig att understödja två med varandra tävlande stationer i samma trakt.

Professorn i zoologi vid universitetet A. Wirén har uttalat sig i nu berörda spörsmål och ansett, att det borde uttryckligen framhållas, att den nya institutionen icke borde vara och ej heller vore avsedd att vara någon konkurrent till Kristineberg. Wirén hade emellertid ansett sig böra från ledaren av Kristinebergs station, professorn H. Théel, erhålla förklaring, att upprättandet av en särskild station för Uppsala universitet icke skulle oförmånligt inverka på Uppala-zoologers rätt att erhålla arbetsplats vid Kristineberg. Wirén hade från Théel erhållit ett svar, som gäve uttryck åt den största välvilja mot den universitetet erbjudna stationen och som syntes utvisa, att förhållandet mellan de båda stationerna med god vilja borde kunna ordnas så, att de samverkade och ej motverkade varandra.

Théels svar är av Wirén ingivet till matematisk-naturvetenskapliga sektionens protokoll den 10 maj 1915 och där intaget.

Théel säger sig däri, i likhet med förutvarande professorn i zoologi vid Uppsala universitet T. Tullberg, vara fullt övertygad, att Klubban, i enlighet med hela sin anläggning, ej tillkommit i syfte att konkurrera med Kristineberg. Théel och Tullberg hade också lämnat Appellöf all den hjälp de kunnat för realiserandet av hans planer. Théel förklarar vidare, att han fortfarande som hittills, allt efter som utrymmet det medgäve, komme att vid Kristineberg mottaga studerande från Uppsala och Lunds universitet samt Stockholms högskola, ävensom lärare och lärarinnor när det vore möjligt; att han funne det vara en lättnad för Kristineberg, om en del studerande finge under sin egen lärares ledning avsluta sin zootomiska kurs vid egen station; att en

[56.] dylik anordning för de studerande själva vore nyttigast; samt att Kristineberg i främsta rummet bleve en hård för rent vetenskaplig självständig forskning, om också plats i möjligaste mån bereddes yngre, ej blivande zoologer.

På förslag av Wirén och Appellöf förklarade sektionen, efter antecknandet av Théels meddelanden, att universitetet borde med tacksamhet mottaga konsul Bünsows donation. Därjämte uttalade sig sektionen om de blivande driftkostnaderna för Klubban, vilka enligt Appellöfs uppgift kunde förväntas komma att uppgå till ett belopp, ej överstigande 2,000 kronor för år.

I anledning av föreskriften i gåvobrevet, att Klubban under viss förutsättning även finge användas för botaniska studier, togs till protokollet en av professorn i växtbiologi R. Sernander utarbetad promemoria angående växtbiologiens ställning vid stationen. Till denna promemoria återkommer jag i det följande.

Även drätselnämnden yttrade sig i frågan och tillstyrkte donationens mottagande. Under förutsättning att så komme att ske förordade drätsel­nämnden bifall till en av Appellöf gjord hemställan om ett anslag ur reservfonden å 1,600 kronor för institutionens drift under år 1915.

Såsom redan antytts, begärde det större konsistoriet av universitets­kanslern bemyndigande att till förvaltning mottaga konsul Bünsows ifråga­varande donation. Konsistoriet tillstyrkte även Appellöfs nyssnämnda begäran.

Den 29 maj 1915 meddelade kanslern det begärda bemyndigandet och medgav, att omförmälda anslag av 1,600 kronor till institutionens drift under år 1915 finge utgå ur reservfonden.

Jag återgår nu till redogörelsen för Appellöfs förutnämnda skrift, i vilken som sagt grunden för det i denna punkt föreliggande anslags­yrkandet är att finna.

Universitetet hade, yttrar Appellöf, med stor tacksamhet mottagit konsul Bünsows gäva av en fullt utrustad, speciellt för undervisning i havsbiologi inrättad institution. Denna utgjordes av en tvåvåningsbyggnad med tillhörande större tomtareal. Första våningen innehölle ett större laboratorium med 12 arbetsplatser och ett stort antal arbetsakvarier, samt 3 mindre rum, varav ett vore beräknat för föreståndaren och de två andra (med en arbetsplats i varje) vore avsedda för studerande, som möjligen *under föreståndarens ledning* önskade arbeta med något biologiskt specialämne. Andra våningen innehölle 6 boningsrum för de studerande med 2 sängplatser i varje. Angående inredningen kunde ytterligare tillfogas, att den rymliga källarvåningen bland annat innehölle ett särskilt akvarium med 7 mindre och 3 större akvarier, dit också allmänheten hade tillträde.

Institutionen hade sommaren 1915 för första gången varit i verksamhet, i det att Appellöf därstädes givit eu zoologisk kurs, förbunden med ett antal exkursioner. Samtliga 12 arbetsplatser hade därvid varit upptagna av studerande från Uppsala universitet.

Institutionens huvuduppgift skulle vara undervisning i form av biologiska kurser. De *zoologiska* kurser, som det vore avsikten att hålla därstädes varje sommar, komme att omfatta dels exkursioner med deltagarna, varvid dessa finge tillfälle att själva genom direkt iakttagelse bilda sig en uppfattning av de naturförhållanden, under vilka de olika djurformerna förekomme, dels föreläsningar och demonstrationer av insamlat material. Det viktigaste vore dock, att de studerande genom goda akvarieinrättningar, som institutionen erbjöde, bleve i tillfälle att studera djurens liv i så stor utsträckning, som det under sådana omständigheter överhuvud vore möjligt. Framhållas borde också, att de studerande under kursens fortgång säkerligen ofta bleve uppmärksamma på ett eller annat problem, värt ett närmare studium, och att kurserna på detta sätt ej endast främjade undervisningen utan också gäve impulser till vidare gående studier.

Angående planerna för den *botaniska* undervisningen vid institutionen ville Appellöf hänvisa till en promemoria från professor Sernander.

Vid Kristineberg hade genom välvilligt tillmötesgående handledning i viss utsträckning givits universitetets biologie och särskilt zoologie studerande. Det vore emellertid klart, att en sådan ordning i flera avseenden från universitetets synpunkt icke kunde vara tillfredsställande. Alldeles bortsett från att denna handledning när som helst kunde tänkas upphöra, kunde universitetet aldrig antagas få något inflytande på arten och omfånget av den undervisning, som där meddelades. Och härtill komme ännu en annan, ingalunda oviktig omständighet, nämligen platsfrågan. Då Kristinebergs station hade måst upplåta plats icke endast åt studerande från Uppsala utan också åt sådana från Lund och Stockholm samt dessutom åt lärare och lärarinnor från skolorna, hade följden blivit, att stationen ej alltid kunnat mottaga alla, som ansökt om plats.

Vid Appellöfs skrift var fogat ett kostnadsförslag för stationens årliga drift. Förslaget, som uppgjorts på grundval av erfarenheterna från institutionens verksamhet somnaren 1915, innehåller följande poster:

1) En man dagligen under ungefär $3\frac{1}{2}$ månads tid för draggningar, skötsel av motor och pump för sjövattnsledningen, redskap etc. samt för tillsyn med byggnad och inventarier under vintern.....	kronor 500:—
2) En extra man för draggningar i 50 dagar à 4 kronor för dag	» 200:—
3) Hyra av motorbåt för 20 exkursioner à 13 kronor för dag	» 260:—
4) Petroleum och olja för pumphotorn och motorbåten	» 230:—
5) Hjälp i laboratoriet (springpojke) och renhallning i lokalerna	» 45:—
6) Underhåll av båtar och inventarier, reparationer, anskaffande av konserveringsvätskor och reagenser samt diverse utgifter	» 465:—
7) Arvode åt institutionens föreståndare	» 500:—

Summa kronor 2 200:—

I ovanstående summa ingå, enligt vad Appellöf uppgivit, också utgifterna för de *botaniska* kurser, som eventuellt komma att hållas vid Klubbans biologiska station.

Till ovanstående kostnadsförslag har Appellöf fogat följande upplysningar.

Post 1. Någon särskild vaktmästare finnes ej å stationen och är heller icke nödvändig, då stationen är öppen för studerandena endast under sommarmanaderna (juni,

[56.]

juli, augusti). Men under, liksom några dagar före och efter den tid den är öppen fordras en man, dels för draggningar, dels för att hålla redskap, båtar och övriga inventarier i ordning, sörja för pumpning av sjövattnen två gånger i dygnet samt för övrigt stå till tjänst vid förefallande behov. Han måste dessutom åtaga sig att taga vara på båtarna under vintern samt tillse, att byggnad och inventarier under samma tid ej lida skada.

Post 2. Draggningar utföras oftast på större djup och kräva åtminstone 2 man i arbete. En extra man utom den i 1) nämnde är därför behövlig.

Post 3. Stationen äger ej själv motorbåt utan måste hyra en större sådan. En större motorbåt är absolut nödvändig, så snart exkursioner skola företagas med deltagarna i kursen, dels av platsbyrå, dels på grund av nödvändigheten att oftast företaga långväga exkursioner. Dessutom är den nödvändig också vid många andra draggnings-exkursioner, när det gäller att hämta levande material långväga ifrån eller från större djup.

Post 4. Av ekonomiska hänsyn bör institutionen själv bekosta petroleum till motorbåten. Dessutom användes en petroleumsmotor för pumpning av sjövattnen till akvarierna.

Post 7. På grund av donators i gåvobrevet uppställda villkor är undertecknad utsedd till institutionens föreståndare. Jag har likaledes förbundit mig till att därstädes leda de zoologiska kurserna mot en ersättning av 500 kronor. Då ingen bostadslägenhet för föreståndaren finnes i byggnaden, måste en sådan hyras för sommaren. Då hyrorna äro jämförelsevis höga och kostnaderna för resan fram och tillbaka från Uppsala tillkomma, åtgår det nämnda beloppet i det allra närmaste för att täcka dessa utgifter. Något särskilt arvode för mitt arbete vid kursen är ej beräknat.

A. Appellöf.

Den av Appellöf omförmälda promemorian av professor Sernander är i väsentliga delar av följande lydelse:

För den växtbiologiska forskningen och undervisningen vid Uppsala universitet skulle det ur flera synpunkter vara synnerligen välkommet och har för mig länge varit ett önskemål att vid någon punkt av Bobusläns kust, där landets marina växtvärld som bekant är rikast utvecklad, få använda en institution med tillgång till båtar, arbetsplatser, akvarier, bouingsrum etc. Det faller sålunda av sig självt, att jag med stort intresse tagit del av konsul Bünsows frikostiga anbud, som i sig innebär, att växtbiologien skulle i den redan färdiga, rymliga och praktiska stationen vid *Klubban* invid Fiskebäckskil få dessa möjligheter väl tillgodosedda.

Det är då tydligen på sin plats att i korthet redogöra för hur Uppsala-växtbiologien hittills arbetat vid våra kuster, vilka vidare planer härutinnan föreligga och de önskemål, växtbiologien för sin del ställer på en marin station.

Kristinbergs zoologiska station, till vilken Klubban äsyftas bliva ett mera speciellt biologiskt komplement, har, om man fränser några av Kjellmans och Kylius undersökningar, ej varit utgångspunkt för några växtbiologiska studier i egentlig mening. Då plats funnits, har en eller annan algolog här idkat studier över algernas systematik, anatomi och fysiologi. Under de sista åren har också föreståndaren skaffat de algologiska forskarne friskt undervisningsmaterial. För någon växtbiologisk eller överhuvud taget botanisk undervisning har här ej funnits tillfälle.

För min del har jag hittills kommit att lägga min undervisning över den marina vegetationens biologi till andra delar av Skandinavien. Så har det växtbiologiska se-

minariet för detta kapitel av nordens växtsamhälle, som utgör ämnet för dess nuvarande verksamhet, haft excursioner -- naturligtvis också med andra uppgifter -- till Utö, Gottland och Bergens skärgård.

Den enligt min asikt mest rationella och praktiska utvecklingen av de påbörjade studierna och undervisningskurserna över vår marina växtvärlds för den närmaste framtiden biologi är följande. Ett visst ej alltför litet område vid vår västkusts yttre skärgård underkastas en växtfysiognomisk analys; alla härvarande växtsamhällen särskiljas och analyseras. En växtfysiognomisk karta med höjd- och djupkurvor upprättas över den marina och angränsande delar av den supramarina regionen. Denna karta blir underlaget för framtida forskningar över och demonstrationer av de marina växtsamhällenas och deras konstituenters ekologi och speciella biologi. Att man i samband härmed skulle söka få i gång en allsidig undersökning av havets *fytoplankton*, i vars utforskning vi svenskar tyvärr nu stå så långt efter våra grannar normmännen och danskarne, faller av sig självt.

Havet och sträuderna kring Gullmarsfjordens mynning med Klubban som medelpunkt ägna sig i själva verket idealiskt för utskiljandet av ett dylikt område. Vi ha den yttre skärgårdens salta och friska vatten, en yppig och omväxlande algvegetation samt dessutom stora arealer av *Zostera*-botten. Den supralitorala regionen är praktfullt utbildad och kan nä ända till ett 10-tal meter i vertikal höjd. Klippstrandstypen är naturligtvis dominerande, men även flera andra ståndortsformer äro representativt företrädda. Då å andra sidan Klubban med sin stationsbyggnad, dess goda inredning för marina biologiska studier, sina motor- och segelbåtslägenheter, sina möjligheter för billigt vivre o. s. v. i rikligt mått erbjuder det, vilket nyss framhölls som önskemål för en marinstation för växtbiologisk undervisning och forskning, är det klart att undertecknad å sin professurs vägnar är livligt intresserad av att universitetet och statsmakterna med nödiga ekonomiska bidrag stödja detta företag.

Jag tillåter mig också framhålla betydelsen av det samarbete mellan zoologisk och botanisk marin biologi, som här kunde åstadkommas. Särskilt skulle jag vilja betona vikten för zoologien av att på nyss antytt sätt få växtsamhällena inom området utredda och kartlagda. Man behöver ej mycket känna den moderna zoo-ekologien för att få en fast övertygelse om växtsamhällenas genomgripande betydelse för det i desamma levande djurlivets sammansättning och hela livshistoria.

Vad kostnadsfrågan beträffar utgår jag från att botanisterna varken så talrikt eller så många veckor av året komma att frekventera stationen som zoologerna. Vidare att de få plats på zoologernas motorbåtsfärder samt erhålla roddbåt eller en mindre segelbåt till sin egen disposition vid förefallande behov. De ökade kostnader för arbetshjälp vid enbart botaniska draggningar och planktonhävningar, som kanske skulle gå över vad professor Appellöf beräknat på hithörande poster, stanna säkerligen med tanke på opåräknade utgifter omkring 100 kronor. Jag upptager denna summa som det tillägg, med vilket professor Appellöfs budget bör ökas för att effektivt tillgodose de växtbiologiska behoven de år de botaniska undervisningskurserna pågå.

Vidare utgår jag från att den växtbiologiska institutionen vid Uppsala universitet och de studerande själva skola anskaffa de speciella instrument, som icke Klubban anser sig böra hålla, samt vidare, att jag för min personliga del för eventuell undervisning och ledning vid stationen varken fordrar minskad akademisk tjänstgöring under terminerna, ej heller någon slags ersättning för arbete, resor, vivre eller annat.

Uppsala den 30 april 1915.

Rutger Sernander.

[56.]

Under åberopande av det anförda hemställde Appellöf, att matematisk-naturvetenskapliga sektionen måtte vidtaga åtgärder för utverkande av ett årligt anslag å 2,200 kronor till drift av Klubbans biologiska station, och sedan professor Wirén tillstyrkt Appellöfs hemställan, beslöt sektionen att bland sina riksdagspetita upptaga begäran om ett anslag å nämnda belopp, att för ändamålet utgå på extra stat för år 1917.

Detta anslagsäskande har understötts av det större akademiska konsistoriet i Uppsala, som, i likhet med drätsel-nämnden, ansett anslaget böra uppföras å ordinarie stat.

I sin underdåniga skrivelse den 5 oktober 1915 yttrar universitetskanslern, att det äskade anslaget syntes honom nödvändigt för uppehållande av verksamheten vid institutionen, och då kanslern funne talande skäl härför anförda och intet hade att erinra mot det föreslagna beloppet, tillstyrkte han detta anslags uppförande å ordinarie stat.

Departement-
schefen.

Den frikostiga gåva, Uppsala universitet fått mottaga från konsul Bünsow, vilken förut genom upprepade donationer till universitetet främjat de zoologiska studierna och den zoologiska forskningen, har synbarligen tillfallit universitetet i läglig tid. Den har tillfredsställt ett länge känt önskemål, och universitetet har i professor Appellöf en utmärkt ledare för den nya institutionen. Det är naturligt, att universitetet skyndat att hos universitetskanslern utverka bemyndigande att till förvaltning mottaga den vackra donationen, vars betydelse för den biologiska undervisningen och forskningen vid universitetet så övertygande framhållits av Appellöf och Sernander. Lika naturligt finner jag, att staten bör bispringa universitetet med det anslag, som erfordras för stationens drift.

Såsom av det föregående framgår har man övervägt, huruvida den nya stationens tillkomst skulle kunna på något sätt medföra menliga följder med hänsyn till en möjlig konkurrens med Kristinebergs havsbiologiska station. Den utredning, man härutinnan företagit, är upplysande och ägnad att undanröja alla farhågor i berörda hänseende. Och det synes ej heller vara anledning befara, att Kristineberg skulle efter tillkomsten av Klubbans station undandraga sig att i möjligt omfång i enlighet med sin särskilda uppgift fortfarande lämna den zoologiska undervisningen och forskningen vid universitetet i Uppsala sitt stöd.

Beloppet av det årsanslag, som enligt Appellöfs senaste, på sommarens erfarenhet grundade beräkning skulle krävas, utgör 2,200 kronor. Jag fäster uppmärksamheten därå, att i detta belopp enligt Appellöfs uppgift ingår kostnaden för de botaniska kurser, som eventuellt komma att hållas

vid Klubban. Sernanders anmälan av ett tilläggsbelopp av 100 kronor såsom erforderligt för att tillgodose de växtbiologiska behoven hänför sig till den av Appellöf under våren 1915 gjorda överslagsberäkningen av 2,000 kronor såsom ett antagligt anslagsmaximum. Den nu föreslagna anslagssumman, 2,200 kronor, mot vilken jag ej har någon erinran att göra, synes lämna tillgång även till täckande av kostnaden för algologiska kurser. Enligt vad till matematisk-naturvetenskapliga sektionens protokoll den 10 maj 1915, på föranledande av professorn i botanik N. E. Svedelius, antecknats, skulle dessa kurser de år, då de eventuellt komme att hållas vid Klubban, draga en kostnad av omkring 300 kronor.

Det är givet, att betydelsen av den nya stationen i väsentlig grad kommer att bero av möjligheten att för densamma äga en lämplig föreståndare. Härmed är väl beställt, så länge universitetet kan påräkna Appellöf såsom föreståndare. Därmed kan ock, såsom av det anförda framgår, spörsmålet om ökad kostnad för ersättning åt föreståndaren eller om inskränkning för honom i hans undervisning under terminerna nu lämnas åsido. Frågan om huru härmed framdeles kommer att ställa sig må tills vidare bero. Jag vill blott anmärka, att det i och för sig icke synes orimligt, att man bestämmer undervisningsskyldigheten för en universitetsprofessor, vars undervisningsverksamhet i en viss riktning lämpligast kan bedrivas under sommarferierna, med hänsyn till detta förhållande, sedan de yttre förutsättningarna för en sådan verksamhet tillskapats.

I fråga om anslaget natur ansluter jag mig till den mening, att det bör uppföras å extra stat.

Enligt vad jag inhämtat, har universitetet numera erhållit lagfart å ifrågavarande fastighet.

Jag tillstyrker, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till bestridande av driftkostnader vid den universitetet i Uppsala tillhöriga Klubbans biologiska station på *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av 2,200 kronor.

Nytt anslag.

24. Överskottsmedel å anslaget till zoologiska institutionens nybyggnad. År 1912 beviljade riksdagen till uppförande av en ny byggnad för zoologiska institutionen vid universitetet i Uppsala ett anslag av 532,463 kronor och anvisade därav på extra stat för år 1913 ett belopp av 90,000 kronor. Återstoden av anslaget har genom särskilda beslut av 1913 och 1914 års riksdagar anvisats på extra stat för åren 1914 och 1915.

[57.]

Överskottsmedel å anslaget till zoologiska institutionens nybyggnad.

[57.]

Under år 1915 ingav professorn i zoologi vid sagda universitet A. Wirén en skrivelse till det större akademiska konsistoriet, i vilken skrivelse han anförde:

Då Wirén i maj 1911 framlade förslag angående en nybyggnad för den zoologiska institutionen, hemställde han också, att konsistoriet ville »utverka, att möjligen uppkommande besparingar å byggnadsanslaget måtte få användas till komplettering av den zoologiska institutionens materiell och instrumentala utrustning».

Detta yrkande tillstyrktes av matematisk-naturvetenskapliga sektionen och av universitetets drätsel-nämnd. Enligt Wiréns uppfattning tillstyrktes det också av det större konsistoriet vid dess sammanträde den 30 september 1911, men genom ett missförstånd kom detta ej till synes i protokollet, där endast angavs, att konsistoriet tillstyrkte byggnadsanslaget samt upplåtelse av tomten, varemot intet yttrades om Wiréns yrkande i avseende å användande av eventuella besparingar. Den påpekade ofullständigheten i protokollet syntes vara orsaken till att under ärendets senare behandling frågan om besparingarnas användning alldeles bortfallit. Varken universitetskanslern eller chefen för ecklesiastikdepartementet hade yttrat sig därom, ej heller hade riksdagen därom fattat något beslut.

Sedan nu byggnadsarbetet fortskridit så långt, att det kunde så gott som med visshet förutses, att ett överskott komme att uppstå, sannolikt uppgående till inemot 15,000 kronor, ville Wirén ännu en gång framställa sitt yrkande om dessa medels användande.

En av de viktigaste orsakerna till att en ny byggnad för den zoologiska institutionen behöfve uppföras hade varit, att flera och bättre arbetsplatser än de, som funnes på den gamla institutionen, behöfve beredas för med vetenskapliga undersökningar arbetande personer. Sedan detta behov nu blivit avhjälpt, vore det, för att den nya byggnaden helt skulle kunna fylla sitt ändamål, i hög grad önskvärt, att också den hittills befintliga bristen på mikroskop, mikrotomer och termostater med flera till bruk vid de vetenskapliga arbetena erforderliga instrument i samband med inflyttningen i den nya lokalen kunde avhjälpas. Vidare borde, då en lämplig föreläsningssal, som hittills saknats, nu erhållits, en projektionsapparat anskaffas för att föreläsningarna skulle kunna illustreras med ljusbilder. Slutligen behöfve också, såsom Wirén ävenledes år 1911 framhållit, undervisningsmateriellen i vissa avseenden kompletteras, särskilt genom inköp av några större och dyrbarare skelett.

Om överskottet å byggnadsanslaget verkligen komme att uppgå till det belopp, som för närvarande kunde beräknas, syntes det bliva tillräckligt att i huvudsak fylla de nu angivna behoven.

Wirén slutade sin framställning till konsistoriet med anhållan om utverkande av rätt att till komplettering av den zoologiska institutionens materiell och instrumentala utrustning använda möjligen uppkommande besparingar å byggnadsanslaget.

Sedan konsistoriet till kanslern för rikets universitet överlämnat Wiréns framställning, har kanslern i skrivelse den 28 oktober 1915, i enlighet med konsistoriets begäran, hemställt om avlåtande av proposition till riksdagen i det av Wirén avsedda syftet.

På förekommen anledning har Wirén till ecklesiastikdepartementet ingivit en skrivelse till ytterligare utredning i detta ärende. |57.1

I denna skrivelse lämnar Wirén till en början en beräkning rörande storleken av det överskott å ifrågavarande anslag, som han väntar skola komma att uppstå. Det framgår av skrivelsen, att byggnaden jämte tillhörande gas-, vatten-, avlopps- och värmeledning är slutbesiktigad och godkänd. Efter avdrag av redan utbetalade eller genom leveransavtal m. m. bundna belopp återstod den 1 november 1915 av byggnadsanslaget disponerat ett belopp av 22,822 kronor 41 öre. Efter en anställd undersökning och med avräkning av vissa belopp för arbeten, om vilka leveransavtal ännu ej träffats, finner Wirén det kunna anses så gott som säkert, att ett överskott av omkring 15,000 kronor skall uppstå.

Beträffande användningen av dessa överskottsmedel, därest de ställas till institutionens förfogande, yttrar Wirén i skrivelsen:

Såsom jag redan i min framställning i maj 1911 frambållit, behöver den zoologiska institutionens undervisningsmateriell kompletteras särskilt med en del dyrbarare skelett, vilka för undervisningen äro särskilt viktiga men som institutionen likväl hittills icke haft råd att anskaffa.

De åsyftade skeletten äro:	Riksmark.	Kronor.
gorilla, hane och hona, samt <i>Orycteropus</i>		2,004: 34
noshörning, råskelett enligt offert 1914	500: —	
flodhäst	500: —	
elefant	1.000: —	
Ceratodus m. fl. lungfiskar enligt en äldre offert	500: —	
	2,500: —	2,250: —

Av instrument, på vilka den hastigt sig utvecklande undersökningstekniken ställer allt större fordringar, förefinnes ett synnerligen trängande behov såväl för den elementära undervisningen som i synnerhet för de vetenskapliga arbetena på institutionen.

De närvarande behoven kunna på ett tillfredsställande sätt fyllas genom anskaffande av följande instrument, som här nedan angivas, ehuru, om medel beviljas, jag måste förbehålla mig rätt att i en blivande rekvisition göra de ändringar, som de disponibla medlens storlek, underhandlingar med fabrikanterna eller andra omständigheter kunna föranleda.

1. Diverse optiska och andra instrument för övningslaboratoriet		1,550: 20
2. Komplettering av de befintliga mikroskopen, av vilka de flesta sakna tillräckligt starka förstoringar:		
22 st. objektiv av 12 olika slag	948: —	
1 st. 1,5 mm. apochromat	350: —	
11 st. okular av 7 olika slag	123: —	
	1,421: —	1,278: 90
3. Två större Zeiss' mikroskop, i hög grad behövliga för vetenskapliga undersökningar:		
stativ I C med bidelar	450: —	
» III D » »	340: —	

[57.]

	Riksmark.	Kronor.
slädoobjektiv-växlare	8:—	
6 st. slädar med låda	63:—	
linsuppsättning till båda mikroskoperna	617:—	
	1,478:—	1,330: 20
4. Loupstativ och preparationsmikroskop samt louper med tillbehör från Zeiss, Jena: förutom vad som användes vid den elementära undervisningen äger institutionen nu endast två goda louper och ett preparermikroskop, vilket är ytterligt otillräckligt, då ofta 12—14 personer samtidigt behöva dylika instrument av olika slag:		
1 st. loupstativ nr I à rmk 40:—, 6 st. nr II à rmk 15:—	130:—	
5 » stativ, Mayers modell, à rmk 110:—	550:—	
bidelar till dessa	106:—	
5 st. monokulära bilduppresande överdelar nr X	375:—	
1 » binokulär » överdel nr X b	110:—	
linsor till föregående	114:—	
preparersystem nr 116001 à rmk 40:—, nr 116003 à rmk 35:—	75:—	
23 st. aplanatiska louper	414:—	
10 » anastigmatiska louper	220:—	
1 » planktonloup	48:—	
2 » infällbara louper	90:—	
35 » loupringar	60:—	
	2,292:—	2,062: 80
5. Teckningsapparater från Zeiss; finnas nu i alldeles otillräckligt antal:		
1 st. ritbord, Bernhards modell	52:—	
5 st. Abbes teckningsapparater à rmk 60:—	300:—	
1 » » teckningsapparat	72:—	
	424:—	381: 60
6. Projektionsapparat med bilder från Zeiss, avsedd för projektion under föreläsningar och demonstrationer av såväl vanliga diapositiv som mikroskopiska preparat samt ogenomskinliga bilder (s. k. epidiaskop)		
	2,605:—	2,344: 50
7. 2 st. Zimmermans mikrotomer enligt Minots modell, behövliga för förfärdigande av mikroskopiska preparat		
	1,004: 80	904: 32
8. 7 st. Bangs elektriska termostater à kronor 125:—		
		875:—
	Summa kronor —	14,981: 86

Härtill kommer för vissa apparater och instrument ett avsevärt belopp i tullavgifter, vilket belopp emellertid svårigen kan i förväg beräknas, då det utgår efter de importerade instrumentens vikt.

Slutligen tillåter jag mig fästa uppmärksamheten på att, då zoologiska institutionens årsanslag från och med år 1916 ökats från 3,500 kronor till 10,100 kronor, grundade sig denna ökning endast på att den nya lokalen beräknades föranleda höjda kostnader för uppvärmning, belysning och renhållning samt för vatten och elektrisk kraft.

Den största av dessa poster — för uppvärmningen — beräknades efter ett kokspris av 1 krona 50 öre för hektoliter. Nu kostar emellertid koksen mera än 2 kronor 40 öre för hektoliter. Så länge priset håller sig så högt, kommer sålunda utan allt tvivel årsanslaget att visa sig otillräckligt. På grund härav och då även själva flyttningen och samlingarnas uppställning i en ny ljusare lokal medför en del ofrånkomliga extra kostnader, torde det för en lång tid framåt vara omöjligt att använda någon del av årsanslaget till ovan angivna anskaffningar.

Jag finner mig böra tillstyrka, att av överskottet å ifrågavarande byggnadsanslag ett belopp av högst 15,000 kronor må användas för det av Wirén angivna ändamålet. Givet är, att Wirén ej i varje detalj behöver känna sig bunden av de anvisningar, han lämnat beträffande medlens användning. Han har i allt fall genom sin senare framställning tillbörligen ådagalagt den nydanade institutionens behov av tillökad och förbättrad materiell; han har visat, att betydliga belopp, uppgående ungefär till den beräknade besparingssumman, erfordras för detta behovs tillfredsställande samt att institutionens ordinarie materiellanslag ej kan anlitas härför, såvida man önskar att inom de närmaste åren se institutionen vederbörligen rustad för sin uppgift.

Departementschefen.

Jag hemställer om förslag till riksdagen att medgiva,

att av det överskott, som må komma att uppstå på det av riksdagen år 1912 beviljade anslaget å 532,463 kronor till uppförande av en ny byggnad för zoologiska institutionen vid universitetet i Uppsala, ett belopp av högst 15,000 kronor må användas till komplettering av institutionens materiell och instrumentala utrustning.

25. **Undervisning i bokföring.** För vart och ett av åren 1909—1916 har av riksdagen på extra stat anvisats ett anslag av 600 kronor för anordnande av undervisning i bokföring vid universitetet i Uppsala. Bestämmelser rörande anslagets användande äro av Kungl. Maj:t meddelade den 18 december 1908.

[58.]

Undervisning i bokföring.

På grund av förekomna omständigheter torde i fråga om erforderligt forsatt anslag till samma belopp ändrade föreskrifter böra givas beträffande kursens förläggning och omfattning. Jag hemställer om förslag till riksdagen

att för anordnande vid universitetet i Uppsala av undervisning i bokföring enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela, på extra stat för år 1917 anvisa ett anslag av 600 kronor.

[59.]

Vaktmästare och tamburvakt vid universitetsbiblioteket.

26. **Vaktmästare och tamburvakt vid universitetsbiblioteket.** För tillbyggnad till och ändrad inredning i Uppsala universitets biblioteksbyggnad samt erforderlig utrustning därstädes beviljade 1913 års riksdag

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml.

[59.] 599,000 kronor, och har riksdagen därav på extra stat anvisat för vartdera av åren 1914 och 1915 ett anslag av 200,000 kronor samt för år 1916 återstående 199,000 kronor. Det ifrågavarande tillbyggnads- och ändringsarbetet vid biblioteksbyggnaden väntas bliva avslutat under loppet av år 1916, och skall hela arbetet, inberäknat all inredning, enligt plan och kontrakt vara färdigt den 1 september 1916.

Kungl. Maj:ts framställning till 1913 års riksdag var föranledd av en utav överbibliotekarien Aksel Andersson gjord utredning. Av denna utredning med tillhörande kostnadsförslag framgick, att ifrågavarande byggnadsföretag avsåg dels vissa ändrings- och inredningsarbeten i huvudbyggnaden, där bland annat entresolering av bottenvåningen skulle äga rum samt en omfattande inredning av våningen två trappor upp företagas, dels ändrad inredning i och tillbyggnad till en flygelbyggnad, dels nödig utvidgning av den redan befintliga värmeledningen, dels införande av elektrisk belysning, dels ock anläggning av vacuum cleaner och hissar m. m.

Genom biblioteksbyggnadens nu omförmälda betydande tillökning samt de förändrade anordningar, som i övrigt vidtagas, uppkommer behov av ökad personal samt av ökade medel till bestridande av driftkostnader. I överbibliotekariens ovannämnda utredning framhölls ock detta.

Ett av dessa behov har redan blivit tillgodosett, i det att 1915 års riksdag på framställning av Kungl. Maj:t beviljat erforderliga medel till avlöning åt en maskinist vid biblioteksbyggnaden.

Då nu, som nämnt, byggnadsföretaget nalkas sin fullbordan, har överbibliotekarien återkommit till frågan om ökat arbetsbiträde samt om höjt materiellanslag. Det större akademiska konsistoriet i Uppsala, varest överbibliotekarien anmält sina önskemål, har emellertid avböjt att i den av överbibliotekarien önskade utsträckningen nu begära höjt anslag för arbetsbiträde. Endast i den del, där frågan härom vunnit konsistoriets, likasom ock sedermera universitetskanslerns understöd, skall jag här framlägga överbibliotekariens yrkanden i fråga om personalens förstärkning; under nästa punkt kommer jag att omförmäla ett yrkande om höjt anslag till biblioteksbyggnadens uppvärmning och belysning m. m.

Innan jag redogör för vederbörliga delar av överbibliotekariens framställning i personalfrågan, nämligen så vitt den angår uppförande å ordinarie stat av ytterligare en vaktmästarbefattning samt beredande av medel till avlöning åt en kvinnlig tamburvakt, bör jag nämna några ord rörande en post i den av riksdagen år 1909 godkända staten för universitetsbiblioteket i Uppsala. I denna stat är upptaget ett anslag å 15,000 kronor till arvoden, flitpenningar åt extra biträden, renskrivning, eftermiddagstjänst m. m. Genom nådigt brev den 17 december 1909 har Kungl. Maj:t läm-

nat föreskrifter rörande användning av nämnda anslag, enligt vilka föreskrifter, bland annat, 600 kronor skola utgå såsom avlöning till en extra vaktmästare samt 3,000 kronor skola utgöra ersättning till extra ordinarie tjänstemän och vaktmästare för eftermiddagstjänst.

Överbibliotekariens nyssnämnda framställning innehåller uti ifrågavarande hänseende:

Överbibliotekarienu hade redan tidigare fäst uppmärksamheten därå, att bibliotekets extra vaktmästare, som hade samma åligganden som de ordinarie vaktmästarna, åtnjote en avlöning av endast 600 kronor jämte, i likhet med ordinarie vaktmästare, extra ersättning för eftermiddagstjänst med omkring 370 kronor om året. Det vore uppenbart, att en man med erforderliga kvalifikationer icke med denna avlöning kunde bli stadigvarande i tjänsten; och dock vore detta rent av oundgängligt för arbetet i ett stort vetenskapligt bibliotek, där en vaktmästare endast genom lång inövning i detta arbete bleve duglig för detsamma, liksom det ock av andra, lätt insedda skäl vore av största vikt att i en institution av detta slag äga en stadigvarande och pålitlig personal. Då nu denna vaktmästarbefattning vore oumbärlig för institutionen, torde även billigheten fordra, att dess innehavare bleve genom sin tjänst nödtorftligen försörjd, och överbibliotekarienu tillstyrkte därför, att en ny ordinarie vaktmästarbefattning bleve uppförd på bibliotekets stat. Liksom universitetets vaktmästare i allmänhet borde den nya vaktmästaren åtnjuta en avlöning av 1,050 kronor, därav 700 kronor lön och 350 kronor tjänstgöringspenningar, jämte rätt till två ålderstillägg, vardera å 100 kronor, efter respektive 5 och 10 års väl vitsordad tjänstgöring.

Oundgängligen erforderlig under loppet av år 1916 bleve en tamburvakt för emottagande av de besökandes ytterkläder, vilka eljest skulle sakna all tillsyn. För anställande av en kvinnlig sådan fordrades ett belopp av 600 kronor. Detta belopp borde utgå ur anslagsposten »arvoden, flitpenningar åt extra biträden, renskrivning, eftermiddagstjänst m. m.»

Överbibliotekariens ifrågavarande anslagsäskanden hava, såsom ovan antytts, tillstyrkts av det större akademiska konsistoriet samt av universitetskanslern i hans skrivelse den 5 oktober 1915.

Beträffande den nya ordinarie vaktmästarbefattningen yttrade konsistoriet, att det icke syntes med universitetets värdighet förenligt eller över huvud försvarligt att med ett så lågt belopp som 600 kronor årligen avlöna en person, som redan nu faktiskt gjorde full tjänst såsom vaktmästare. Och kanslern uttalade sig i samma riktning: billigheten syntes kräva, att en person, som utförde full vaktmästartjänst, också uppbure härför vedertagen avlöning.

I fråga om arvodet till en tamburvakt förklarade konsistoriet, att behovet av en sådan finge anses betingat av de ändrade förhållandena till följd av bibliotekets om- och tillbyggnad. Kanslern anförde, att behovet av en tamburvakt vid biblioteket torde hava konstaterats av envar, som gjort ett besök därstädes. Om det redan förut varit att anse som en brist, att en dylik ej funnits, syntes behovet numera bli oavvisligt.

Jag finner vad som anförts till stöd för överbibliotekariens ifrågavarande äskanden böra föranleda, att desamma föreläggas riksdagen. De

[59.]

påkalla blott så tillvida en förändring i bibliotekets stat, att avlöning med ovan angivet belopp måste uppföras åt den nye ordinarie vaktmästaren. Vid bifall härtill kommer biblioteket att till sitt förfogande äga, jämte en förste vaktmästare, tre ordinarie vaktmästare.

Vad beträffar den föreslagna tamburvakten vill jag erinra, att, såsom framgår av den under punkten 13 lämnade redogörelsen, vid kungl. biblioteket ett belopp av 600 kronor är anslaget till »uppassning i tamburen». Enahanda för den nya tamburvakten i Uppsala föreslagna arvodesbelopp skulle komma att utgå ur ovannämnda anslag å 15,000 kronor. Detta anslag kommer likväl ej att behöva höjas; det blir nämligen befriat från den med samma belopp därur hittills utgående avlöningen till den extra vaktmästaren. Förutnämnda den 17 december 1909 meddelade föreskrifter böra undergå nödig ändring i händelse av riksdagens bifall till det förslag, jag under denna punkt vill förorda.

De ålderstillägg, som vaktmästaren skall komma att åtnjuta, torde få utgå från det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda förslagsanslaget: ålderstillägg. Det synes billigt, att, därest innehavaren av den nuvarande extra vaktmästarbefattningen varder antagen till den nya ordinarie befattningen, han må räkna sin tjänstgöring i den extra vaktmästarbefattningen sig till godo för åtnjutande av ålderstillägg, i den mån denna tjänstgöring varit av samma omfattning som de ordinarie vaktmästarnas.

På grund av vad jag nu anfört tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

Ökat anslag.

dels att i utgiftsstaten för Uppsala universitet, avdelningen A) Avlöningar m. m., under rubriken c) Tjänstemän och betjante vid universitetets samlingar och inrättningar m. m., Biblioteket, uppföra ytterligare en vaktmästarbefattning med enahanda avlöningsförmåner, som tillkomma övriga vaktmästare vid biblioteket, och med skyldighet för befattningens innehavare att vara underkastad de för dessa förmånens åtnjutande fastställda villkoren och bestämmelserna; dock att, därest den nu vid biblioteket anställda extra vaktmästaren varder antagen till den nya ordinarie befattningen, han må för åtnjutande av ålderstillägg å lönen äga tillgodoräkna sig den tid, han innehaft den extra vaktmästarbefattningen med tjänstgöring av samma omfattning som de ordinarie vaktmästarnas,

dels ock att för ändamålet höja det *ordinarie anslaget* till Uppsala universitet, universitetsstaten, med 1,050 kronor.

27. **Ökning av universitetsbibliotekets materiellanslag.** I enlighet med vad jag under punkten 59 nämnt har jag att till behandling upptaga frågan om höjt anslag till uppvärmning och belysning av universitetets i Uppsala biblioteksbyggnad.

Överbibliotekarien Aksel Andersson har i sin till det större akademiska konsistoriet ställda, under punkten 59 berörda skrivelse till stöd för yrkandet om förhöjt anslag till ovannämnda ändamål anfört:

Beträffande bränslebehovet för uppvärmning av nybyggnaden samt av de hittills icke uppvärmda lokalerna inom den gamla byggnaden hade civilingenjören H. Theorell år 1914 uppgjort en kostnadsberäkning slutande å 3,750 kronor för år. Theorell hade under år 1915 på begäran meddelat, att han fortfarande ansåge denna kostnadsberäkning giltig för framtiden. Under förutsättning att en förhöjning av uppvärmningsanslaget med nämnda belopp beviljades, komme det i staten för biblioteket uppförda naturaanslaget av 10 famnar ved icke vidare att behöva utgå.

Vad anginge den årliga driftkostnaden för den elektriska anläggningen hade civilingenjören J. Blomquist för densamma uppgjort en beräkning slutande på 3,571 kronor 52 öre. Genom en förändring i programmet för själva anläggningens utförande, vilken visserligen medförde en något större anläggningskostnad, hade emellertid driftkostnaden kunnat avsevärt nedbringas. Denna uppginge enligt Blomqvists beräkning till 2,956 kronor 85 öre. Till belysning utginge för närvarande ett anslag av 1,200 kronor, vadan en förhöjning med 1,756 kronor 85 öre vore erforderlig.

Vid överbibliotekariens skrivelse äro fogade ovanberörda, av Theorell och Blomqvist uppgjorda kostnadsberäkningar.

I skrivelsen hemställde överbibliotekarien om upptagande bland äskanden till 1916 års riksdag av ett belopp av 5,506 kronor 85 öre, innefattande ovannämnda höjning av bibliotekets anslag till uppvärmning och belysning.

Sagda hemställan blev också av konsistoriet tillstyrkt, och kanslern för rikets universitet har i skrivelsen den 5 oktober 1915 uttalat sig för avlåtande av proposition till 1916 års riksdag om beviljande av ifrågasvarande anslagshöjning.

Under avdelningen B) Till materiell m. m. i utgiftsstaten för universitetet i Uppsala finnes under rubriken biblioteket upptaget dels ett belopp å 1,500 kronor till bränsle för värmeledningen och maskinistens avlöning, dels ock ett belopp å 1,200 kronor för elektrisk belysning m. m. Ur förenämnda belopp å 1,500 kronor har hittills utgått särskild ersättning av omkring 800 kronor åt förste vaktmästaren vid biblioteket för hans fullgörande av en maskinists åligganden. Sedan numera från och

[60.]

Ökning av
universitets-
bibliotekets
materiell-
anslag.

Departement-
schefen.

med år 1916 en maskinistbefattning vid biblioteket är uppförd på ordinarie stat, kommer anslaget å 1,500 kronor icke vidare att behöva anlitas för berörda ändamål. Härav följer dock icke, att detta anslag kan ned sättas. Enligt av överbibliotekarien lämnade ekonomiska uppgifter rörande biblioteket hava nämligen kostnaderna för uppvärmning under de senaste åren uppgått till närmare 3,000 kronor för år. Bristen i denna utgifts post har till skada för bibliotekets skötsel måst täckas genom inknappning på bibliotekets materiellbehov i övrigt. Att märka är vidare, att det nu begärda tilläggsanslaget å 3,750 kronor beräknats under förutsättning att anslaget å 1,500 kronor kommer att i sin helhet stå till förfogande för uppvärmning av biblioteket.

Jag anser behovet av de omförmälda beloppen å 3,750 kronor för uppvärmning och å 1,756 kronor 85 öre för belysning, tillhoppa den äskade summan av 5,506 kronor 85 öre, vara ådagalagt. Summan torde lämpligen kunna avrundas till 5,500 kronor. Enär såväl detta sammanslagna belopp som de nu i staten upptagna beloppen å respektive 1,500 kronor och 1,200 kronor avse uppvärmning och belysning m. m., synas mig samtliga beloppen böra i staten sammanföras till *ett* anslag för sagda ändamål, slutande å 8,200 kronor.

Såsom ovan anförts kommer det i staten för biblioteket uppförda naturaanslaget av 10 fammar ved icke vidare att behöva utgå. Detta för anleder dock icke någon annan ändring i staten för universitetet, än att vedanslaget torde komma att fördelas på andra institutioner, vilka äro i behov av ökat vedanslag. Frågan härom är redan bragt å bane och har underställts Kungl. Maj:ts prövning.

Ökat anslag.

Jag tillstyrker, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, för beredande under avdelningen B) Till materiell m. m. i utgiftsstaten för Uppsala universitet av tillgång till ett belopp av 8,200 kronor för uppvärmning och belysning m. m. vid universitetsbiblioteket, öka det *ordinarie anslaget* för universitetet i Uppsala, universitetsstaten, med 5,500 kronor.

[61.]
Universitets-
biblioteket.

28. **Universitetsbiblioteket.** För åren 1908—1916 har av riksdagen anvisats ett årligt extra anslag å 10,000 kronor till Uppsala universitets bibliotek.

Dylikt anslag är jämväl för år 1917 erforderligt.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till Uppsala universitets bibliotek anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag å 10,000 kronor.

29. **Universitetets årsskrift.** Till utgivande av Uppsala universitetets årsskrift har riksdagen för vart och ett av åren 1912—1916 beviljat ett extra anslag av 5,000 kronor.

[62.]
Universitetets
årsskrift.

Vederbörande myndigheter hava nu anmält, att för ifrågavarande ändamål ett lika stort belopp är behöfligt jämväl under år 1917.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till utgivande av Uppsala universitetets årsskrift bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 5,000 kronor.

30. **Tillfällig löneförbättring för gymnastikläraren och biträdande gymnastikläraren.** Gymnastikläraren vid universitetet i Uppsala åtnjuter på ordinarie stat en avlöning av 2,000 kronor jämte 6 famnar ved, beräknade till ett värde av 90 kronor. För den biträdande gymnastikläraren är å samma stat uppfört ett arvode av 500 kronor.

[63.]
Tillfällig
löneför-
bättring för
gymnastik-
läraren och
biträdande
gymnastik-
läraren.

För vart och ett av åren 1913—1916 har till dessa befattningshavare utgått tillfällig löneförbättring med 910 kronor till den förre, därav 410 kronor lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar, samt med 250 kronor arvode åt den senare. Löneförbättringen till gymnastikläraren har utgått under visst av riksdagen fastställt villkor.

Jämväl för år 1917 är ifrågavarande förbättring av gymnastiklärarens och biträdande gymnastiklärarens löneförmåner av nöden, och jag hemställer om förslagen att

dels medgiva, att gymnastikläraren och biträdande gymnastikläraren vid universitetet i Uppsala må för år 1917 komma i åtnjutande av tillfällig löneförbättring med följande belopp:

gymnastikläraren 910 kronor, därav 410 kronor lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar, samt

biträdande gymnastikläraren 250 kronor arvode;

dels för bestridande av berörda avlöningsförbättringar anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 1,160 kronor;

dels ock beträffande gymnastikläraren föreskriva såsom villkor för åtnjutandet av ifrågavarande avlöningsförbättring, att han icke må med sin tjänst förena annan tjänstebefattning, allmän eller enskild, så framt ej kanslern för rikets universitet, uppå därom gjord framställning och efter prövning, att tjänstebefattningen ej må

anses inverka hinderligt för tjänstgöringen vid universitetet, finner befattningen kunna få tills vidare mottagas och bibehållas.

[64.]
Kvinnligt
biträde vid
räntekam-
maren.

31. **Kvinnligt biträde vid räntekammaren.** Med skrivelse den 5 oktober 1915 har kanslern för rikets universitet till Kungl. Maj:t överlämnat en av det större konsistoriet vid universitetet i Uppsala gjord, av bifogade handlingar åtföljd framställning om kanslerns medverkan till att å detta universitets ordinarie stat måtte uppföras en kassörska vid räntekammaren.

Yrkandet härpå har utgått från universitetets drätselkammare, till vars protokoll den 11 maj 1915 i detta ämne anförts följande:

Med hänsyn till den betydande, under årens lopp allt mer omfattande och mångfaldiga verksamhet, som åläge akademiräntmästaren, hade det länge synts drätselnämnden som ett önskemål, att räntmästaren befriades från en del av sina åligganden med karaktär av rena kassörsgöromål, på det att han mera ostörd av dem måtte kunna ägna sin tid åt de omfattande administrativa uppgifter, som åläge honom.

Till närmare upplysning om, i huru hög grad sistnämnda göromål under de senaste åren ökats, hade drätselnämnden anställt vissa i protokollet meddelade jämförelser mellan förhållandena vid tiden för fastställandet av 1885 års stat för universitetet och enabanda förhållanden, sådana de framginge av nu gällande stat och senast fullbordade räkenskaper.

Beträffande de administrativa uppgifter, som åläge räntmästaren, framhölls särskilt, hurusom i enlighet med föreskrifter i universitetets statuter och gällande instruktion räntmästaren skulle tillse, att universitetets fastigheter, hus och byggnader inom Uppsala vederbörligen vårdades och hölles vid makt.

I följd därav hade räntmästaren att så gott som dagligen i ett eller annat avseende taga befattning med mindre reparations- eller andra arbeten för ifrågavarande fastigheter. Därjämte skulle han för utrönande av behovet av större reparationer med biträde av sakkunnige årligen hålla besiktning å fastigheterna och till drätselnämnden inkomma med besiktningsprotokoll, upptagande alla anmärkta brister, förslag huru de skulle avhjälpas och beräkning av kostnaden därför.

Att en ökning, sådan den i protokollet angivits, inträtt i fråga om dessa besiktningar och därmed sammanhängande arbete, hade givetvis sin egentliga grund i tillkomsten av en hel del nya institutionsbyggnader eller tillökning av förutvarande. Sålunda hade under de sista trettio åren följande byggnader för universitetets räkning uppförts eller större förändringar i förutvarande institutionsbyggnader genomförts:

- 1) institutionsbyggnad, prefektbostad och vaktmästarbostad för meteorologiska institutionen,
- 2) tillbyggnad av anatomiska institutionsbyggnaden,
- 3) tillbyggnad av patologiska institutionsbyggnaden,
- 4) nybyggnad för fysiologiska institutionen,

- 5) uppförande av ekonomibyggnad, sjukhuspaviljong för tre kliniker och isoleringsbyggnad för akademiska sjukhusets behov ävensom om- och tillbyggnad av gamla sjukhusbyggnaden,
- 6) bostadshus för botaniska institutionens prefekt och örtagårdsmästaren samt bostadshus för underträdgårdsmästaren m. fl.,
- 7) nybyggnad för kemiska institutionen,
- 8) nybyggnad för fysiska institutionen och boställsbyggnad för institutionens prefekt,
- 9) vaktmästarbostad för de båda sistnämnda institutionerna,
- 10) en gymnastikbyggnad och ett idrottshus,
- 11) nybyggnad för växtbiologiska institutionen.

Vidare vore under uppförande

- 12) nybyggnad för zoologiska institutionen,
- 13) tillbyggnad av universitetsbiblioteket, varjämte inom den närmaste tiden komme att påbörjas
- 14) nybyggnader för akademiska sjukhuset och ombyggnad av en del av dess nuvarande byggnader.

Dessutom hade under de senaste åren ett ej ringa antal större ombyggnadsföretag skett, såsom till exempel förändringsarbeten för erhållande av nya institutionslokaler efter kemiska och fysiska institutionernas inflyttande i nybyggnaderna, restaurering och modernisering av allmänt kemiska, medicinskt-kemiska, meteorologiska och astronomiska prefekternas boställsvåningar, ombyggnad av musikdirektörens boställslägenhet m. m.

Givetvis toge alla dessa ny- och ombyggnadsföretag även i andra än de angivna hänseendena räntmästarens tid i anspråk. På grund av dessa företags i regel betydande omfattning måste räntmästaren ägna en icke oväsentlig del av sin tid åt undersökningar, förhandlingar och andra förberedande åtgärder för ordnande av dylika byggnadsarbeten, liksom ock dessa byggnadsföretag medförde, att han måste använda en dryg tid åt förberedelser för därmed sammanhängande ärendens föredragning i drätselnämnden.

Universitetets penningförvaltning, som länge varit betydande, krävde allt mera omtanke och bestyr för räntmästaren. Tillväxten i penningförvaltningen berodde utom av andra orsaker huvudsakligen på den mängd nya donationer, som tillföle universitetet och som skulle förvaltas av detsamma, ävensom i någon mån på förutvarande donationers tillväxt. Vid 1885 års början hade de av universitetet förvaltade fonders och donationers tillgodohavanden uppgått till 3,180.383 kronor 18 öre, under det att tillgodohavandena vid 1914 års utgång stigit till 7.707.371 kronor 17 öre.

Eu annan faktor, som i betydande grad inverkade å räntmästarens göromål, vore tillkomsten av nya institutioner. År 1885 hade institutionernas antal uppgått till 24, medan de för närvarande utgjorde 46. Det höjda institutionsantalet med därav följande ökning i materialanslag och utgiftsposter medförde stegring i kassaarbetet, och därjämte förekomme vid institutionerna en mångfald ekonomiska ärenden, vari räntmästaren rådfrågades och som påkallade hans omedelbara åtgärder eller skulle av honom förberedas till föredragning hos drätselnämnden.

Utom de krav, som ställdes på räntmästaren såsom föredragande av drätselnämndens stadig tillväxt visande ärenden av mångfaldig art samt såsom ledamot i konsistorierna vid ekonomiska ärendens prövning ävensom på grund av de honom eljest jämlikt statuter och instruktionen äliggande mangahanda uppgifter, toges hans tid i

[64.] anspråk genom ledamotskap i flera universitetet tillhörande delegationer, såsom års-skriftens reduktion, styrelsen för universitetets gymnastikinrättning, direktionen för universitetets pensionsinrättning för tjänstemäns änkor och barn, direktionen för vaktbetjäningens pensionsinrättning, tillfälliga kommittéer m. m.

Samtidigt därmed hade de å räntekammaren förekommande rena kassörsgöromålen i hög grad tillvuxit.

Medan 1885 års stat upptog universitetets utgiftssumma till 606,862 kronor 41 öre, uppginge motsvarande summa i nu gällande stat med de efter dess fastställande gjorda tillägg till 1,031,878 kronor.

Antalet institutioner hade sedan år 1885 i det närmaste fördubblats.

Antalet löntagare (däri inberäknade på extra och indragningsstat uppförda, men ej skogsbetjante och akademirättare), som år 1885 varit 150, uppginge nu till 259.

Antalet av universitetet förvaltade donationer och fonder, som år 1885 uppgått till 224, utgjorde nu 355.

Kassakontot, som år 1885 balanserat med ett belopp av 1,405,722 kronor 99 öre, balanserade år 1914 med 3,443,686 kronor 71 öre. Universitetets bokförda kapitaltillgångar hade år 1885 visat ett slutbelopp av 3,944,464 kronor 22 öre; motsvarande siffra år 1914 var 8,617,571 kronor 33 öre. »Assignerade räkningar (utgiftsverifikationer)» hade år 1885 uppgått till 2,810 pagina, medan de under år 1914 nått till 8,136 pagina.

Det lämpligaste sättet att åstadkomma en lindring i akademiräntmästarens tjänstgöring hade drätselnämnden under sådana förhållanden funnit vara, att å akademiräntekammaren anställdes en kassörska, som efter akademiräntmästarens attesterande av vederbörandes räkningar och kvittenser samt på akademiräntmästarens ansvar hade att verkställa utbetalningarna och mottaga inflytande likvider samt i övrigt biträda vid vissa bokförings- och skrivgöromål inom akademiräntekammaren.

Att en sådan anordning även verkligen i hög grad befordrade det syfte, man därigenom avsåge att vinna, fann drätselnämnden ådagalagt av den erfarenhet, nämnden redan erhållit därom.

På framställning av drätselnämnden hade nämligen, enligt ett den 3 februari 1914 av universitetskanslern lämnat medgivande, sedan den 1 april samma år varit vid räntekammaren anställd en kassörska, vilken det dock ålegat att utom ovan angivna göromål jämväl på tider, då hennes närvaro å akademiräntekammaren icke erfordrades, biträda universitetets rektor med skrivgöromål, huvudsakligen maskinskrivning efter rektors närmare anvisning.

Till avlöning åt denna tjänstinnehavare hade kanslern anvisat ett arvode av 1,500 kronor för år att utgå av universitetets reservfond jämte 100 kronor såsom missräkningspenningar. Sistnämnda belopp inginge i den akademiräntmästarens tillkommande ersättning för expenser men hade av honom avståtts till kassörskan, varigenom hennes arvode kommit att uppgå till 1,600 kronor för år räknat.

Detta kanslerns medgivande hade på framställning av drätselnämnden förnyats för ytterligare ett år. Det hade visat sig, att den förändring i räntmästarens tjänstgöromål, som efter tillkomsten av kassörskabefattningen kunnat vidtagas, varit särdeles ändamålsenlig. Den syntes väl ägnad att åstadkomma en behövlig lindring i räntmästarens åligganden.

Då med den utveckling, vari universitetets ekonomiska förvaltning vore stadd, någon lindring i räntmästarens göromål icke syntes vara att förvänta, borde åtgärder

vidtagas för erhållande av statsanslag för kassörskans anställande vid akademiräntekammaren.

I fråga om den avlöning, som borde tillkomma den föreslagna kassörskan, framhöll drätselnämnden, att, såvitt för drätselnämnden vore bekant, någon fullt motsvarande befattning inom statsförvaltningen icke finnes. Enligt vad för drätselnämnden vore känt, avlönades kvinnliga innehavare av kassörstjänster vid bankinstitut — vilka befattningar i allmänhet måste anses mera krävande än till exempel skrivbiträdesplatser — med belopp varierande mellan 1,200 och 3,000 kronor eller däröver.

Med hänsyn därtill och till det arbete, som kassörskan vid räntekammaren dittills presterat och framdeles skulle komma att utföra under 5 à 6 timmars daglig tjänstgöring, till större delen bestående i kassörs- och bokföringsgöromål, syntes visserligen för drätselnämnden den avlöning, som av kanslersämbetet medgivits henne, vara väl så låg.

Då emellertid befattningen närmast ansågs kunna likställas med de i kammarrätten anställda kvinnliga räknebiträden av högre lönegrad, som uppburde en begynnelseavlöning av 1,600 kronor, uppdelad i lön 900 kronor, tjänstgöringspenningar 550 kronor och ortstillägg 150 kronor, med rätt till två ålderstillägg å 200 kronor efter 5 och 10 års tjänstgöring, hemställde drätselnämnden, att den föreslagna kassörskans avlöning måtte sättas till samma belopp, som enligt medgivande av kanslern dittills tillerkänts henne, eller 1,500 kronor, därav lön 900 kronor och tjänstgöringspenningar 600 kronor, och med rätt till samma ålderstillägg, som vore för ovannämnda räknebiträden fastställda. Därjämte och sedan nuvarande räntmästaren, i händelse anslag av statsmedel i angivet syfte beviljades, förklarar sig vilja av de expensmedel, som för honom vore anslagna och som dels avsåge bestridande av renskrivning och dels vore missräkningspenningar, avstå ett belopp av 100 kronor årligen åt kassörskan till sistnämnda ändamål, borde nämnda belopp överföras från räntmästarens till kassörskans avlöning.

Jämte ovannämnda löneförmåner borde ifrågavarande befattningshavare få rätt till pension enligt lagen om civila tjänstinnehavares rätt till pension samt rätt till en månads semester. Tillika borde rätt att räkna sig föregående tjänstgöring vid räntekammaren tillgodo för erhållande av ålderstillägg medgivas den nu tjänstgörande kassörskan.

Till stöd för sin på drätselnämndens anförande grundade framställning i ämnet åberopade det större konsistoriet, att framställningen gällde en befattning, som, trots utgiften, syntes bliva till ekonomisk fördel för universitetet, enär räntmästaren därigenom bereddes bättre tillfälle att ägna sig åt de mera krävande sidorna av universitetets vidlyftiga ekonomiska förvaltning och det dessutom, efter vad erfarenheten visat, vore av vikt och för universitetet ekonomiskt, att rektor ägde snabb tillgång till ett maskinskrivbiträde.

Universitetskanslern uttalade i sin förutnämnda skrivelse, att behovet av en kassörska med tiden gjort sig allt mera kännbart vid universitetet i Uppsala.

På grund av de enligt kanslerns mening tvingande skäl, som anförts av universitetets drätselnämnd, hade kanslern i början av år 1914 medgivit, att en kassörska

[64.]

finge under nämnda år anställas såsom biträde åt räntmästaren, och hade kanslern ur reservfonden anvisat därtill nödiga medel. Då drätselnämnden hemställt om anställande av samma kassörska även för år 1915, hade drätselnämnden sagt sig ämnas göra framställning om begärande av anslag från 1916 års riksdag till ifrågakvarande ändamål. Och i den resolution, som den 9 mars 1915 av tillförordnade kanslern för universitetet avgivits i ämnet, hade framställningen bifallits med särskild hänsyn till drätselnämndens uttalade avsikt att göra framställning om anslag från 1916 års riksdag för tillgodoseende av ifrågakvarande ändamål.

Den av drätselnämnden nu lämnade motiveringen syntes kanslern otvetydigt giva vid handen, att det för skötandet av universitetets ekonomiska göromål skulle vara synnerligen fördelaktigt, om en befattning av ifrågakvarande slag bleve inrättad. Kanslern hade sig personligen bekant, att akademiräntmästarens tid varit synnerligen upptagen av arbeten, som med lättbet kunde anförtros åt mindre kvalificerade arbetskrafter, och då det syntes kanslern allt mer nödvändigt, att tid och tillfälle beredd akademiräntmästaren att ägna sig åt de mera krävande sidorna av universitetets ekonomiska förvaltning, ville kanslern förorda uppförande i stat av ifrågakvarande kassörskbefattning. Den föreslagna avlöningen syntes kanslern väl avvägd.

Beträffande vad i övrigt föreslagits rörande denna befattningshavare hade kanslern intet att erinra.

Löneregleringskommittén har den 14 december 1915 avgivit infordrat utlåtande i ämnet och därvid till en början rörande räntmästarens tjänstalliganden meddelat:

För räntmästaren vid universitetet i Uppsala fastställdes instruktion genom kanslersbrev den 29 mars 1870. I denna instruktion föreskrives, bland annat, följande.

Räntmästaren äger säte och stämma i det större akademiska konsistoriet i alla ekonomiska mål. I drätselnämnden är han ständigt ledamot och föredragande. Det tillkommer räntmästaren att hava tillsyn över universitetets hemman och andra lägenheter samt å alla universitetets fastigheter i Uppsala. Alla till universitetet donerade eller under dess förvaltning stående kapital och fonder skola vårdas av räntmästaren. Han har vidare att verkställa uppbörden av alla inkomster av universitetets fastigheter i Uppsala och att mottaga universitetets övriga inkomster. Räntmästaren skall ock uppbära alla de avgifter, vilka skola erläggas enligt särskilda vid universitetet skeende debiteringar, samt överlämna medlen till vederbörande.

I de av Kungl. Maj:t den 27 november 1908 för universitetet i Uppsala och Lund utfärdade statuter föreskrives i § 136, att förvaltningen av all universitetets egendom handhaves av en drätselnämnd, bestående av rektor, räntmästaren eller den, som förestår hans tjänst, och tre av universitetets ordinarie lärare.

Räntmästaren bereder ärendena och föredrager dem inför nämnden (§ 137).

Räntmästaren och kamreraren skola med biträde av övriga, till räntekammaren hörande tjänstemän förvalta universitetets drätselverk under närmaste tillsyn av rektor och drätselnämnden (§ 144).

I § 145 innefattas följande särskilda bestämmelser beträffande räntmästaren:

Räntmästaren åligger tillse, att uppbörd av universitetet tillfallande arrenden och all annan inkomst, av vad namn den vara må, i rätt tid verkställas och till räntekammaren inleveras; hava närmaste vård om dess kapital, lånehandlingar och kassabelopp; mottaga inbetalningar, verkställa likvider och vederbörligen anordnade

utbetalningar; tillse, att universitetets fastigheter, hus och byggnader vederbörligen vårdas och hållas vid makt; och så-om drätselverkets huvudman vaka över, att samtliga därvid anställda tjänstemän fullgöra sina tjänsteplikter. Varje till räntekammaren gjord inbetalning skall företes hos kamreraren till anteckning i därtill bestämd dagbok, och skall beviset därå förses med hans påskrift.

I § 147 hänvisas beträffande räntmästaren med flera tjänstemän till vad i avseende å räkenskaper, redovisning och andra tjänstegöromål i särskilda instruktioner och reglementen föreskrives.

Härefter yttrar lönerogleringskommittén:

Med hänsyn till de mångskiftande och krävande, till sina huvudsakliga delar ovan angivna göromål, vilka ankomma på räntmästaren vid Uppsala universitet, och i betraktande av den betydande ökning av desamma på senare tider, som de remitterade handlingarna giva vid handen, synes det lönerogleringskommittén rimligt, att, på det räntmästaren skulle erhålla nödig tid för skötseln av de mera krävande delarna av tjänsten, ett kvinnligt extra biträde blivit anställt å räntekammaren; och då behovet av detta biträde, efter vad av handlingarna i ärendet synes framgå, torde få anses stadigvarande och den i regel för dylika biträden å ordinarie stat avsedda arbetstid torde kunna antagas erforderlig även för det nu till uppförande å ordinarie stat föreslagna biträdet, allrahelst hon även skulle biträda universitetets rektor (som ju ock är ordförande i drätselnämnden), har kommittén icke ansett sig böra göra någon erinran mot att det ifrågavarande biträdet uppföres å ordinarie stat.

Att, såsom från universitetets myndigheter förutsatts, befattningshavaren i fråga skulle uppföras å staten under benämningen kassörska, anser kommittén sig dock ej böra tillstyrka utan föreslår, att hon å staten uppföres med benämningen kvinnligt biträde.

Avlöningen synes kommittén böra bestämmas till enahanda belopp som för kvinnliga biträden i andra normalgraden vid centrala ämbetsverk, det vill säga, då ortstillägg ej i förevarande fall bör ifrågakomma, 1,450 kronor, därav 900 kronor lön och 550 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma två ålderstillägg efter respektive 5 och 10 år, vardera å 200 kronor.

Kommittén ingår härefter på frågan om de missräkningspenningar, som den nuvarande räntmästaren förklarar sig villig att, för den händelse anslag av statsmedel i angivet syfte beviljades, under sin tjänstetid av honom enligt avlöningsstat tillkommande expensmedel årligen avstå åt den föreslagna kassörskan. Kommittén yttrar härom:

Då chefen för ecklesiastikdepartementet den 6 mars 1908 inför Kungl. Maj:ts föredrog frågan om löneroglering för rikets universitet m. m., omförmälde han, huru som i då gällande stat för universitetet i Uppsala var uppfört ett belopp av 500 kronor såsom missräknings- och renskrivningspenningar åt räntmästaren därstädes. Det större akademiska konsistoriet i Lund hade påyrkat motsvarande förmån för akademiräntmästaren i Lund. Departementschefen ansåg ock, att såsom missräknings- och renskrivningspenningar borde tilldelas akademiräntmästaren i Uppsala då utgående belopp av 500 kronor och akademiräntmästaren i Lund ett belopp av 300 kronor. Detta blev jämväl Kungl. Maj:ts förslag (kungl. proposition nr 97 år 1908).

[64.]

I skrivelse den 1 juni 1908, nr 8, anförde riksdagen utan vidare motivering, att den ansåge berörda lönetitlar böra upptagas med förändrad rubrik, »expensmedel», varjämte beloppet av dessa expensmedel för räntmästaren i Uppsala syntes skäligen kunna nedsättas till 300 kronor.

Då det förefaller kommittén icke vara tydligt och klart, för vilka särskilda ändamål expensmedlen äro avsedda, synes det kommittén angeläget, att utredning härmed sker, i varje fall innan förändring i dispositionen av desamma vidtages. Vid en sådan utredning torde även böra tagas under öfvervägande, huruvida de akademiräntmästaren i Uppsala tillkommande expensmedel vid ombyte av tjänst innehavare må till följd av inrättandet av den nu ifrågasatta biträdesbefattningen böra till större eller mindre del indragas.

Att förmån av missräkningspenningar nu skulle å stat tillerkännas biträdet, kan kommittén i varje händelse så mycket mindre tillstyrka, som enligt kommitténs mening av handlingarna i ärendet icke låter sig med tydlighet och säkerhet bedömas, vilken ställning i avseende å ansvarighet för omhändertagna medel och kassagöromål i öfrigt biträdet skulle erhålla.

Den utredning, som kommittén ifrågasatt beträffande de särskilda ändamål, för vilka expensmedlen åt universitetens räntmästare äro avsedda, torde lämpligen även böra utsträckas till de kaureraren vid universitetet i Uppsala tillkommande expensmedel, i gällande stat upptagna till 200 kronor (i den stat, som gällde för år 1908, var sistnämnda belopp upptaget såsom »renskrivnings- och skrivmateriepenningar»).

Vidare yttrar kommittén:

Vad i förevarande ärende hemställts beträffande semester för det föreslagna biträdet har ej föranlett erinran från kommitténs sida; och vill kommittén ej heller avstyrka vad föreslaget blivit i fråga om eventuell rätt att för erhållande av ålderstillägg få tillgodoräkna föregående tjänstgöring vid räntekammaren. Att, om biträdet uppföres på ordinarie stat, lagen om civila tjänst innehavares rätt till pension varder å henne tillämplig, är självfallet.

Kommittén gör härefter i sin skrivelse en sammanfattande hemställa beträffande det anslag, som bör äskas för beredande av avlöning åt ifrågasvarande skrivbiträde, samt de förmåner i öfrigt, vilka böra tillkomma henne, ävensom beträffande de ytterligare bestämmelser, som bliva erforderliga, därest befattningen varder upprättad.

Departementschefen.

Med fäst avseende å vad löneregleringskommittén anført i detta ärende finner jag framställning böra till riksdagen avlätas i full anslutning till vad kommittén hemställt. Den utredning beträffande vissa expensmedel, som kommittén ansett vara av nöden, lärer böra införskaffas genom universitetskanslern.

Ökat anslag

Jag tillstyrker, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att dels i utgiftsstaten för Uppsala universitet, avdelningen A) Avlöningar m. m., under rubriken c) Tjänstemän och betjante vid universitetets samlingar och

inrättningar m. m., Drätselverket, uppföra ett kvinnligt biträde, avsett att tjänstgöra å räntekammaren och jämväl hos universitetets rektor, med en avlöning av 1,450 kronor, därav 900 kronor lön och 550 kronor tjänstgöringspenningar, och med rätt till två ålderstillägg till lönen, det ena med 200 kronor efter fem år och det andra, likaledes med 200 kronor, efter ytterligare fem år;

dels föreskriva, att biträdet må äga åtnjuta en månads semester årligen, när, utan kostnad för det allmänna, sådant av universitetets rektor prövas kunna ske utan hinder för göromålen behöriga gång; att med avseende å biträdet skola i övrigt lända till efterrättelse de föreskrifter, som äro eller kunna varda utfärdade angående allmänna villkor och bestämmelser att gälla för å vissa domstolars, ämbetsverks och myndigheters stater uppförda biträdesbefattningar; ävensom att biträde, som vid ikraftträdandet av ifrågavarande ändring i staten för Uppsala universitet är anställt hos universitetet med tjänstgöring av omförmälda slag och antages till biträde å denna stat från samma tidpunkt, må äga att för åtnjutande av löneförhöjning genom ålderstillägg räkna sig till godo den tid, biträdet omedelbart därförinnan innehaft stadig anställning hos universitetet;

dels av nu ifrågavarande anledning höja det *ordinarie anslaget* till universitetet i Uppsala, universitetsstaten, med 1,450 kronor;

dels ock medgiva, att ovanberörda ålderstillägg må utgå av det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda förslagsanslaget: ålderstillägg.

Lunds universitet.

32. **Universitetsstaten.** Vid bifall till vad jag under punkterna 82, 84 och 85 här nedan föreslår kommer det ordinarie anslaget till Lunds universitet, universitetsstaten, nu 719,666 kronor, att ökas med 6,250 kronor till 725,916 kronor.

[65.]

Universitetsstaten.

[66.] **Lärare i symbolik.** 33. **Lärare i symbolik.** Till arvode åt en lärare i symbolik vid universitetet i Lund med den undervisnings- och examinationskyldighet, som i vederbörlig ordning bleve bestämd, har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1914—1916 uppfört ett anslag av 1,500 kronor.

Huvudsakliga bestämmelser rörande användningen av detta anslag återfinnas i nådigt brev den 21 november 1913.

Enligt vad anmält blivit, erfordras för här ifrågavarande ändamål under år 1917 anslag till samma belopp som de förut beviljade.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till arvode åt en lärare i symbolik vid universitetet i Lund med den undervisnings- och examinationskyldighet, som i vederbörlig ordning bestämmes, anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 1,500 kronor.

[67.] **Propedeutisk undervisningskurs för juristuderande.** 34. **Propedeutisk undervisningskurs för juristuderande.** Till arvode åt ledaren av den civilrättsliga delen av den propedeutiska undervisningskursen inom juridiska fakulteten vid universitetet i Lund har riksdagen för vart och ett av åren 1914—1916 beviljat ett extra anslag av 750 kronor.

Enahanda anslag är, enligt vad vederbörande myndigheter meddelat, fortfarande erforderligt.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till arvode åt ledaren av den civilrättsliga delen av den propedeutiska undervisningskursen inom juridiska fakulteten vid universitetet i Lund bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 750 kronor.

[68.] **Nybyggnad vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund.** 35. **Nybyggnad vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund.** Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet beviljade 1914 års senare riksdag såsom bidrag till täckande av kostnaderna för uppförande vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund av nya byggnader för de medicinska och obstetrisk-gynekologiska avdelningarna m. m. ett anslag av högst 812,000 kronor, att användas i den mån motsvarande belopp av vederbörande landstings anslag å enahanda summa för ändamålet toges i anspråk och under den kontroll, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskriva.

Av ifrågavarande medel anvisade riksdagen på extra stat för år 1915 ett belopp av 150,000 kronor. Härav ställdes genom nådigt beslut den 29 januari 1915 75,000 kronor till det större akademiska konsistoriets i Lund förfogande för att tillhandahållas vederbörande lasaretsdirektion, under det att återstående 75,000 kronor av det för år 1915 anvisade an-

slaget besparades för att kunna tagas i anspråk under år 1916. Denna återstod, 75,000 kronor, ävensom ett belopp av 125,000 kronor, som på extra stat för år 1916 anvisats att utgå ur ovannämnda belopp av högst 812,000 kronor, hava numera ställts till vederbörandes förfogande under år 1916.

I fråga om den kontroll, som avsetts i riksdagens beslut om beviljande av ifrågavarande byggnadsanslag, har av Kungl. Maj:t föreskrivits, att medel ej må till lasarettsdirektionen utanordnas, förrän genom intyg av räntmästaren vid universitetet i Lund för varje gång styrkts, såväl mot svarande belopp av landstingets anslag för omförmälda byggnadsarbeten tagits i anspråk som ock att arbetena utföras i väsentlig överensstämmelse med därför vederbörligen fastställda ritningar.

Såsom av det ovan sagda inhäntas, utgår för år 1916 ett sammanlagt statsanslag av 200,000 kronor för ifrågavarande byggnadsföretag. Även för år 1917 torde ett anslag å detta belopp vara erforderligt.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att av det såsom bidrag till täckande av kostnaderna för vissa nybyggnader m. m. vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund av 1914 års riksdag beviljade anslaget å högst 812,000 kronor på *extra stat* för år 1917 anvisa ett belopp av 200,000 kronor.

Ökat anslag.

36. Ny röntgenavdelning och nya polikliniklokaler m. m. vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund. Under näst föregående punkt har jag anmält en anslagsfråga, som grundar sig på det mellan staten, Malmöhus läns landsting och universitetet i Lund upprättade samarbetet i avseende på ävägabringande av lokaler för landstingets sjukvård, samtidigt tjänande den medicinska undervisningens och vetenskapens intressen. Detta samarbete har bland annat tagit sig uttryck däri, att vid de senaste utvidgningarna och ombyggnaderna vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund, liksom vid ett föregående tillfälle, staten åtagit sig att tillsläppa ett belopp, utgörande högst hälften av den i framlagt förslag beräknade kostnaden för byggnadsarbetet. Landstinget skulle tillsläppa återstående kostnadsbelopp och uppföra byggnaderna. Deras underhåll och utrustning samt sjukhusdriftens bekostande är landstingets sak. Universitetets medicinska fakultet åter äger att vid sjukvårdsinrättningarna bedriva klinisk undervisning; överläkartjänsterna vid sjukhusets huvudavdelningar bestridas av vederbörande professorer inom fakulteten.

[69.]

Ny röntgenavdelning och nya polikliniklokaler m. m. vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund.

[69.]

Genom bindande överenskommelser med landstinget äro den medicinska undervisningens intressen tryggade, och omförmälda samarbete har visat sig vara till fromma för alla parter.

Den i föregående punkt omförmälda byggnadsfrågan utgör i själva verket blott en utbruten del, om ock den väsentligaste delen, av ett mera omfattande byggnadsföretag vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund. Av vissa anledningar — jag hänvisar till det följande — ansåg man sig böra först gå till verket för att åvägabringa nybyggnader för den medicinska samt den obstetrisk-gynekologiska avdelningen, ångcentral m. m. Frågan om statens bidrag härtill förelades riksdagen av Kungl. Maj:t år 1914, och såsom jag redan erinrat, beviljade 1914 års senare riksdag för ändamålet ett belopp av högst 812,000 kronor att användas i den mån motsvarande belopp av ett utav Malmöhus läns landsting beviljat anslag å enahanda summa toges i anspråk för byggnadsföretaget och under den kontroll, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskriva.

Nämnda byggnadsfråga var som sagt en utbruten del av ett större företag. I den framställning, som jag lämnade vid avlåtande av förslag i ämnet till senare riksdagen år 1914, framskymtar vid flera tillfällen en särskild byggnadsfråga, som då ännu ej var fullt aktuell men som ansågs nära sammanhänga med den om berörda nybyggnad för medicinska samt obstetrisk-gynekologiska klinikerna m. m. Denna särskilda byggnadsfråga gällde administrationsbyggnad, röntgenavdelning, polikliniker, sammanbindningsgång m. m. och skall bliva föremål för min framställning under nu förevarande punkt.

Innan jag närmare ingår på densamma, torde det vara lämpligt att redogöra för vissa lokala förhållanden rörande sjukvårdsinrättningarna. Behovet av en sammanbindningsgång skall därvid få sin förklaring.

Lasarettets gamla område, Paradislyckan, innehåller omkring 3 hektar. Då frågan om en tillökning av sjukvårdsinrättningarna för några år sedan kom på tal, befanns det oundgängligt att söka förvärva ökat tomtområde, och genom nådigt beslut den 12 april 1912 fick landstinget dispositionsrätt till omkring 7 hektar av Allhelgonagården. Där pågår nu uppförandet av de medicinska och obstetrisk-gynekologiska avdelningarna m. m.

Det sålunda förvärvade området ansågs vara det enda lämpliga område, som kunde ifrågakomma. Det hade likväl en olägenhet av ej oväsentlig betydelse: det ägde ej sammanhang med det gamla området utan var skilt därifrån av Allhelgona kyrkogata och Norra Vallgatan samt ett mellan dessa gator liggande smalt kvarter — avståndet mellan det gamla och det nya området utgjorde omkring 50 meter.

Till en början var det planlagt att åstadkomma den nödiga förbindelsen mellan det gamla och det nya sjukhusområdet medelst en tunnel

av nyssnämnda längd. Man fann emellertid olägenheten härav vara betydande. Den tanke, som redan förut varit uppe, nämligen att för lasarettets räkning förvärva erforderliga delar av det mellanliggande området, trängde sig då fram. Detta så mycket hellre som man på detta område skulle finna lämplig plats för de tilltänkta administrations- och poliklinik-samt röntgenavdelningslokalerna.

Förbindelsefrågan skulle på detta sätt betydligt förenklas, och vid dess lösande kunde möjligheten av en förbindelse ovan jord över Allhelgona kyrkogata tagas i övervägande. Denna gata, som är en nödig trafikled i staden, måste bibehållas. Norra Vallgatan åter skulle kunna delvis igenläggas, och denna igenlagda gatumark samt erforderlig del av kvarteret mellan de båda gatorna borde förvärfvas och läggas till det gamla sjukhusområdet.

Det var denna tomtfråga, som kom byggnadsfrågan att klyvas i två delar. Tomtfrågan kunde ej omedelbart ordnas, och behovet av de nya klinikerna var trängande.

Tomtfrågan har emellertid nu kommit i ett läge, som gjort det möjligt att upptaga tanken på det ursprungliga byggnadsföretagets fullbordande.

På sätt framgår av en utav direktionen över ovannämnda sjukvårdsinrättningar den 17 mars 1915 avlåten underdånig skrivelse hade mellan direktionen och stadsfullmäktige i Lund förts förhandlingar rörande lämplig reglering av Norra Vallgatan med angränsande område samt angående överlämnande av detta område till landstinget för utvidgning av sjukhusets gamla område. Dessa förhandlingar ledde till att stadsfullmäktige genom beslut den 24 april 1914 förklarade sig principiellt ej hava något att erinra mot de förändringar i stadsplanen, som av direktionen ifrågasattes, och skulle frågan av stadsfullmäktige i laga ordning upptagas till definitiv handläggning, sedan lasarettet visat sig förfoga över samtliga de fastigheter, som berördes av stadsplaneändringen i fråga.

1914 års landsting gav härefter lasarettsdirektionen i uppdrag att vidtaga åtgärder för att genom expropriation förvärva ovannämnda, med nr 384—409 betecknade fastigheter, som av landstinget icke redan blivit förvärvade eller genom godvillig överenskommelse kunde förvärfvas, varjämte landstinget för sistberörda ändamål beviljade ett förslagsanslag för år 1915 å 90,000 kronor.

Även stadsfullmäktige i Lund hava velat verksamt bidra till markfrågans ordnande. I sammanhang med ovannämnda förklaring av den 24 april 1914 beslöto nämligen stadsfullmäktige att kontant utbetala en summa, beräknad efter 10 kronor kvadratmetern, såsom bidrag till lösen av marken till sagda fastigheter, nr 384—409, samt att, så snart den nödiga ändringen av stadsplanen vunnit Kungl. Maj:ts fastställelse, till lasarettet över-

[69.] lämna gåvobrev, innefattande överlåtelse under full äganderätt av den mark om cirka 1,370 kvadratmeter av Norra Vallgatan, som enligt förslaget skulle tilläggas gamla lasarettområdet. Därjämte iklädde stadsfullmäktige staden vissa förpliktelser rörande de av stadsplaneändringen betingade ändringarna i stadens huvudledningar för gas, vatten och avlopp. Vid dessa utfästelser knöto stadsfullmäktige vissa villkor.

Av ovan avsedda fastigheter nr 384—409 i Lund hava för landstingets räkning inköpts de med nr 390, 391, 395, 397, 398, 402, 407 och 408 B betecknade. På grund av lasarettsdirektionens framställning i dess nyssomförmälda skrivelse den 17 mars 1915 har Kungl. Maj:t den 6 augusti 1915 förklarar, att de med nr 384, 385, 386 A och B, 387, 388, 389, 392, 393 A och B, 394, 396, 399, 400 A och B, 401 A och B, 403 A, B och C, 404, 405, 406, 408 A och 409 betecknade fastigheter skola för det avsedda ändamålet till landstinget genast avstås mot ersättning, som i brist av godvillig överenskommelse bestämmes i enlighet med föreskrifterna i 1866 års förordning angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov.

På nu omförmälda sätt förfogar landstinget för lasarettets räkning över samtliga de behöfliga fastigheterna. Frågan om stadsplaneändringen torde vara av beskaffenhet att ej vålla uppskov med den föreliggande byggnadsplanens genomförande.

Man kan sålunda med all säkerhet anse, att tomtrågan ej lägger hinder i vägen för upptagande av den del av den ursprungliga byggnadsfrågan, som ej kunde komma med i framställningen till 1914 års riksdag.

Redan vid 1914 års landsting var lasarettsdirektionen i tillfälle att framlägga förslag i ämnet. En av direktionen tillsatt byggnadskommitté hade funnit, att bästa lösningen av den föreliggande frågan åstadkommes genom anläggande av en större central entrébyggnad på östra delen av det tomtområde, som skulle genom expropriation förvärfvas, samt denna entrébyggnads förbindande medelst täckt gång över jord söderut med kirurgiska kliniken och norrut över gatan med de nya klinikerna.

Arkitekten S. Sörensen erhöll i uppdrag att uppgöra ritningar och kostnadsförslag till en dylik entrébyggnad, innehållande i bottenvåningen rymliga polikliniklokaler samt kontor och övriga administrationslokaler, portvakt m. m., i andra våningen röntgenavdelning och i mansardvåningen en avdelning för enskilda och halvenskilda rum för kirurgiska avdelningen och bostäder för personal, samt vidare att uppgöra ritningar och kostnadsförslag till de nämnda förbindelserna i form av täckta gångar, som skulle tjäna dels till transport av sjuka mellan de olika klinikerna och röntgenavdelningen och poliklinikerna, dels för transport av mat och tvätt från ekonomiavdelningen till de nya klinikerna.

I början av maj 1914 inlämnade Sörensen ritningar och kostnadsförslag härtill, slutande på en summa av 460,000 kronor. Byggnadskommittéerade, som ansågo, att detta förslag i vissa punkter, särskilt beträffande den täckta gången på norra sidan, kunde förenklas och därigenom göras billigare, anmodade arkitekten att i dessa punkter modifiera förslaget. Resultatet härav blev ett förslag, som benämns *alternativ II A* och slutade på en kostnad av 440,000 kronor för samma byggnader. Till denna summa kommer emellertid kostnaden för uppvärmning och maskinella anordningar m. m. enligt förslag av ingenjör G. Åberg, uppgående till 99,415 kronor, samt för elektriska anordningar enligt förslag av ingenjör H. Queckfeldt, 22,200 kronor, vidare kostnaden för apparater för röntgenavdelningen, utöver vad som redan för närvarande finnes, enligt förslag av medicine doktor L. Edling, utgörande 23,000 kronor, samt linbananordning enligt förslag av ingenjör N. E. Nordström, 7,400 kronor, alltså tillsammans 592,015 kronor.

Med omförmålan av stadsfullmäktiges förutnämnda beslut den 24 april 1914 samt byggnadskommitténs av mig berörda åtgöranden och Sörensens förslag gjorde lasarettsdirektionen i skrivelse den 28 augusti 1914 framställning i ämnet till landstinget, därvid direktionen förordade ovannämnda alternativ II A, dock att den sammanlagda kostnadssumman avrundades till 592,000 kronor. Hälften av beloppet borde enligt direktionens åsikt utgå av statsmedel.

Vid direktionens skrivelse fanns i avskrift fogat bland annat, dels det i skrivelsen berörda, av arkitekten Sörensen för uppförande av ifrågavarande nybyggnad enligt alternativ II A upprättade kostnadsförslaget å 440,000 kronor, dels ock sammandrag över kostnadsberäkningarna över arbetet i dess helhet, upptagande nyssnämnda belopp samt de av direktionen angivna särskilda kostnadssummorna å tillhoppa 152,015 kronor för uppvärmning, elektriska anordningar m. m. Det av Sörensens upprättade kostnadsförslaget är av följande lydelse:

Kostnadsförslag över föreslagna nybyggnader vid länslasarettet i Lund enligt alternativ II A.

1. Poliklinikbyggnad	kronor 298,000:—
2. Portvaktstuga jämte den östra överbyggnaden	» 43,000:—
3. Sammanbindningsgången jämte den västra överbyggnaden över gatan	» 49,800:—
4. Sammanbindningsgången till gamla sjukhuset	» 13,000:—
5. Planeringar, inhägnad m. m.	» 7,500:—
6. Oförutsedda utgifter	» 12,700:—
7. Arkitekt- och kontrollantarvode	» 16,000:—
	Summa kronor 440,000:—

[69.]

Malmöhus läns landsting förhade ifrågavarande ärende till avgörande vid sitt sammanträde den 22 september 1914. I huvudsaklig överensstämmelse med lasarettsdirektionens framställning hade landstingets hälsovårdsutskott hemställt, att landstinget ville besluta

att uppdraga åt sjukhusdirektionen att å landstingets vägnar till Kungl. Maj:t ingå med underdånig ansökan om avlåtande till 1915 års riksdag av nådig proposition om beviljande av ett statsanslag å 296,000 kronor såsom bidrag till anläggande vid lasarettet i Lund å östra delen av det till nr 384—409 i Lund hörande tomtområde av en större central entrébyggnad, innehållande polikliniker, röntgenavdelning, kontorslokal m. m., och för densamma förbindelse söderut med kirurgiska kliniken och norrut med de nya klinikerna erforderliga täckta gångar;

att, under förutsättning av Kungl. Maj:ts och riksdagens bifall till nämnda framställning, för sin del anslå likaledes 296,000 kronor för samma ändamål att utgå med 148,000 kronor under år 1915 och 148,000 kronor under år 1916; samt

att med godkännande av de utav stadsarkitekten S. Sörensen för ifrågavarande byggnader uppgjorda, med alternativ II A betecknade ritningar bemyndiga sjukhusdirektionen att å ovan angivna plats låta i enlighet med berörda ritningar och därtill hörande kostnadsförslag uppföra samma byggnader.

Denna av landstingets hälsovårdsutskott gjorda hemställan blev av landstinget bifallen.

Jämlikt det lasarettsdirektionen sålunda meddelade uppdraget i avseende å begäran om statsanslag för byggnadsföretaget anhöll direktionen i skrivelse den 25 november 1914, att Kungl. Maj:t måtte göra framställning till 1915 års riksdag om beviljande av ett anslag å 296,000 kronor såsom bidrag till åstadkommande vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund av nybyggnad för röntgenavdelning, polikliniklokaler m. m. samt förbindelsegångar mellan de redan beslutade nya klinikerna och det nuvarande sjukhuset.

I denna skrivelse anförde direktionen:

De skäl för erhållande av statsanslag, som vid föregående tillfällen och senast i fråga om förutberörda anslag å 812,000 kronor åberopats, nämligen att ifrågavarande sjukhus såsom varande en undervisningsanstalt, inrymmande universitetets kliniska institutioner, tjänade ett viktigt statsändamål och att dess lokaler med hänsyn därtill måste på ett särskilt sätt inredas och utrustas, kunde för det nu ifrågasatta anslaget med fullt samma fog åberopas.

Den nybyggnad, som nu vore ifrågasatt, vore väsentligen planlagd för att skaffa en tidsenlig och rymlig röntgenavdelning samt tidsenliga och rymliga polikliniklokaler, och det vore icke minsta tvivel underkastat, att den kostnad, som dessa lokaler be-

tingade, högst betydligt påverkades av de krav på rymlighet och särskild utrustning, som den kliniska och polikliniska undervisningen medförde. [69.]

Beträffande behovet av nu ifrågavarande nybyggnader ville direktionen i första hand erinra, att landstinget genom sitt beslut erkänt desamma och för nybyggnadernas astadkommande enhälligt anslagit icke blott halva byggnadssumman utan därutöver betydande summor för tomtförvärf, och vidare särskilt framhålla, att förhållandena på den nuvarande så kallade röntgenavdelningen, inrymd i ett par rum på kirurgiska kliniken, vore så olidliga och rent av hälsovådliga, att en förändring till det bättre vore en tvingande nödvändighet.

Vid direktionens skrivelse voro fogade, jämte ritningar och övriga till ärendet hörande handlingar, utlåtanden, som över de uppgjorda förslagen avgivits av överintendentensämbetet den 20 oktober 1914 och av medicinalstyrelsen den 11 november 1914.

Överintendentensämbetet, som avgivit sitt yttrande till medicinalstyrelsen, yttrade:

Vid företagen omprövning av ärendet från de synpunkter, som tillhörde ämbetets bedömande, hade ämbetet icke funnit annat att framhålla än att, ehuru den uppgivna byggnadskostnaden, såsom angiven allenast i klumpsummor, icke kunnat i detalj granskas, sagda kostnad, som enligt kubikmasseberäkning utgjorde 21 kronor per kubikmeter, likväl syntes ämbetet böra räcka. Därjämte ville ämbetet uppmärksamma, att för förslaget i fråga genomförande erfordrades viss ändring i den för staden Lund gällande regleringsplan. För så vitt av nu föreliggande handlingar framginge, funne ämbetet för sin del icke något att invända mot den stadsplaneändring, ifrågavarande byggnadsföretag komme att orsaka.

Medicinalstyrelsen anförde i sitt utlåtande:

Efter tagen del av de för ifrågavarande nybyggnadsföretag uppgjorda ritningarna hade medicinalstyrelsen funnit skäligt godkänna desamma, med villkor dock att följande av styrelsen mot desamma gjorda anmärkningar vid arbetets utförande vunne beaktande.

1) Korridorerna i poliklinikbyggnadens vindsvåning vore dåligt belysta. Om ej takljus kunde anordnas, måste ritningarna omarbetas för erhållande av bättre belysning.

2) I beskrivningen till ritningarna angåves, att som rör för ledning av varmt förbrukningsvatten kunde användas galvaniserade järnrör eller kopparrör. Styrelsen ansåge, att endast kopparrör borde komma till användning.

I anledning av de utav medicinalstyrelsen sålunda mot förslaget framställda anmärkningarna förklarade direktionen i sin merberörda skrivelse den 25 november 1914, att desamma vid arbetets utförande skulle vinna beaktande samt att detta tydligen kunde ske utan ökad kostnad och således ej inverkade på kostnadsförslaget.

Lasarettsdirektionens nyss omförmälda framställning anmäldes den 31 december 1914 inför Kungl. Maj:t, som därvid fann framställningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

[69.]

En ny framställning, närmaste anledningen till att jag nu upptagit denna fråga, har gjorts av lasarettsdirektionen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 20 oktober 1915. Den nya framställningen grundar sig på ett beslut av Malmöhus läns landsting den 21 september 1915, varigenom landstinget, med vidhållande av sitt år 1914 fattade beslut i ännu, bemyndigat direktionen att till Kungl. Maj:t ingå med förnyad anhållan om proposition till riksdagen i syfte att ett statsanslag av 296,000 kronor måtte beviljas såsom bidrag till uppförande av entrébyggnad m. m. vid ifrågasvarande sjukvårdsinrättningar.

I nyssnämnda skrivelse den 20 oktober 1915 anför direktionen, under hänvisning till sin genom skrivelsen den 25 november 1914 lämnade utredning och motivering ävensom till de uppgjorda ritningarna:

Hela frågan om detta nybyggnadsföretag befunne sig i ett väsentligen annat läge nu än under år 1914 så till vida, att arbetet med de redan år 1914 definitivt beslutade stora nybyggnaderna påbörjats och nu framskridit så långt, att de inom 1915 års utgång komme under tak. De skulle också enligt kontrakt vara fullt färdiga att tagas i bruk den 1 juli 1917, men i verkligheten kunde detta icke ske, förrän de i det nu ifrågasvarande byggnadsförslaget avsedda förbindelsegångarna mellan nämnda byggnader och entrébyggnaden samt ned till det gamla sjukhusområdet bleve färdiga. Såsom framginge av den ritningarna medföljande situationsplanen, vore nämligen den gemensamma ekonomiavdelningen med kök och tvätt belägen på gamla sjukhustomten. Det framginge härav tydligt, att det nu i strängaste mening gällde en nödvändig fortsättning av ett redan påbörjat och med fart bedrivet byggnadsarbete, en fortsättning, som icke utan största olägenhet kunde vidare fördröjas eller uppskjutas.

Direktionen ville vidare framhålla, att åtgärder för igångsättande av den utav Kungl. Maj:t genom beslut den 6 augusti 1915 medgivna expropriationen vore påbörjade och med säkerhet väntades avslutade i sådan tid, att de exproprierade fastigheterna kunde vara utrymda senast den 1 oktober 1916.

Direktionen slutar sin skrivelse med begäran om beredande av det av landstinget påyrkade statsbidraget till åstadkommande vid sjukvårdsinrättningarna av en större entrébyggnad, innehållande polikliniklokaler, röntgenavdelning och kontorslokaler m. m., samt för anordnande av sammanbindningsgångar mellan de redan beslutade och nu påbörjade stora nybyggnaderna och det gamla sjukhusområdet.

Vid direktionens skrivelse var i avskrift fogat utdrag av landstingets protokoll den 21 september 1915. Vidare åtföljdes skrivelsen av vederbörliga, av stadsarkitekten S. Sörensen upprättade ritningar jämte situationsplan.

Anbefalld att efter vederbörandes hörande avgiva utlåtande i ärendet har kanslern för rikets universitet överlämnat yttranden av medicinska fakulteten och det större konsistoriet vid universitetet i Lund samt i skrivelse den 19 november 1915 för egen del utlåtit sig.

Medicinska fakultetens yttrande innehåller:

[69.]

Fakulteten ville på det livligaste tillstyrka den av direktionen över Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund gjorda framställningen, och fakulteten kunde i allo instämma uti vad direktionen anfört och för sin del vitsorda nödvändigheten av att frågan förelades 1916 års riksdag och icke ytterligare undanskötes.

Utöver de skäl härför, som direktionen i sin skrivelse den 20 oktober 1915 anfört, tillåte sig fakulteten framhålla, att för varje år, som ginge, trängseln på den kirurgiska poliklinikens lokaler och på den nuvarande röntgenavdelningen bleve alltmera olidlig. Frekvensen på den kirurgiska polikliniken hade sedan år 1903, då de nuvarande lokalerna därför togos i bruk, mer än fyrdubblats — 1,082 patienter år 1904 mot cirka 4,500 år 1915 — och lokalerna, som vore fullt tillräckliga och lämpliga såsom förbands-, omlägnings- och gipsningsrum för kirurgiska avdelningens patienter, kunde icke längre därjämte rymma den ständigt växande poliklinikens patienter.

Beträffande röntgenavdelningen vore det ju nästan allom bekant, i vilken grad röntgenundersökningen och den radiologiska behandlingen tillvuxit i betydelse och omfattning under de sista 10—15 åren, och det vore alltså utan vidare klart, att en lokal, som för 15 år sedan beräknades vara tillräcklig för behovet, nu icke ens tillnärmelsevis kunde fylla detsamma.

På dessa grunder framhölle fakulteten det trängande behovet av den nu ifrågasatta nybyggnaden och tillstyrkte även med hänsyn därtill på det livligaste direktionens föreliggande framställning.

Det större konsistoriet och universitetskanslern hava var för sig tillstyrkt den av lasarettsdirektionen gjorda framställningen.

Likasom statsbidrag beviljats för åstadkommande av viss del av ifrågasattvarande byggnadsföretag såsom helhet betraktat, lärer staten böra med landstinget dela kostnaderna för den återstående delen. I båda fallen föreligger såväl ett landstings- som ett statsintresse, ehuru dessa ej kunna strängt åtskiljas: sjukvårds- och undervisningsintressena sammanflyta ju i mångt och mycket. Jag erinrar om vad jag år 1914 yttrade:

Departementschefen.

Det är lätt att inse, att den kliniska undervisningen måste lida av att vara hänvisad till olämpligt anordnade, illa utrustade eller alltför trånga sjukrum. Fördelen för medicinska fakulteten att för sin undervisning hava tillgång till ett sjukhus, som i avseende å anordningar och utrustning motsvarar högt ställda krav, är uppenbar.

Väl är nu ej fråga om medicinska *kliniker*. Men det torde vara ovedersägligt, att staten har ett lika starkt intresse i att poliklinikerna och röntgenavdelningen äro i ett utmärkt skick samt att för sjukhusdriftens obehindrade gång nödiga administrations- och andra byggnader finnas och äro praktiskt anordnade.

I fråga om den andel, varmed staten och landstinget böra bidraga till de beräknade kostnaderna, vill jag föreslå, att detta bidrag nu liksom år 1914 sättes till en halvpårt för dem vardera. Väl har jag haft tvivelsmål, huruvida staten borde med landstinget dela kostnaden för utrustning

[69.] av den nya röntgenavdelningen, vartill beräknats ett belopp av 23,000 kronor. Man har emellertid härvid lämnat mig sådana upplysningar, att jag ej vill ifrågasätta, att i nu förevarande avseende nämnda post undantages. Medan landstinget städse iklätt sig hela ansvaret för utrustningen av klinikerna m. m., har röntgenavdelningen ansetts intaga en alldeles säregen ställning, som gör, att staten här bör delta. Efter vad jag inhämtat kommer det dagliga röntgenarbetet och sålunda den i dagligt bruk varande röntgenmateriellen vid sjukhuset att i ungefär lika hög grad tjäna undervisning och vetenskapligt arbete som den egentliga sjukvården. Därjämte bör såsom ett ej mindre betydelsefullt moment tagas i betraktande, att ifrågavarande byggnadsföretag, såsom jag strax skall meddela, kommer att omedelbart igångsättas och därvid ådraga landstinget ränteförluster till belopp, som antagligen ej kommer att understiga statens andel i kostnaden för röntgenmateriellen. Vad möbler och övriga egentliga inventarier i den nya röntgenavdelningen angår komma de, liksom på sjukavdelningarna och poliklinikerna, att bekostas av landstinget.

Nu liksom år 1914 bör staten begränsa sitt bidrag till högst det begärda beloppet, 296,000 kronor; detta så mycket hellre som kostnadsberäkningarna ej äro nyligen uppgjorda. Då statsanslaget ställes till vederbörandes förfogande, bör uttryckligen fastslås, att landstinget måste bära ansvaret för att byggnadsverket utan vidare statsbidrag fullbordas.

Från landstingets sida läres också ej annat vara ifrågasatt. Landstinget har frikostigt tagit sig byggnadsföretaget an. Enligt en av sjukhusets direktör, professorn J. Borelius, mig tillställd tablå komma landstingets utgifter för det fullbordade företaget, kostnaderna för tomtförvärv inbegripna, att belöpa sig till 1,416,900 kronor, medan statens utgifter skulle komma att uppgå till 1,108,000 kronor. I själva verket lära landstingets kostnader för nu ifrågavarande del av byggnadsföretaget komma att under alla förhållanden ej oväsentligt överstiga statens påräknade anpart. Med anledning av gjord förfrågan har nämligen direktionen för Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund i en den 5 januari 1916 till mig avlåten skrivelse förklarat, att därest riksdagen fattar beslut i enlighet med det förslag, som jag under denna punkt går att framlägga, byggnadsarbetena komma att omedelbart igångsättas och fullföljas, oavsett storleken av de belopp, som under de närmaste åren komma att anvisas. Detta betyder, att staten medelst anvisande av ett jämförelsevis obetydligt anslag åstadkommer igångsättande av ett byggnadsföretag, varigenom betydande arbetstillfällen komma att beredas. Men det betyder också, att landstinget nödgas att, med avsevärda ränteuppsparingar, förskottera belopp, motsvarande framdeles förväntade bidrag från staten.

Även staden Lund har i sin mån velat bidra till omförmälda, inom stadens område belägna sjukvårdsinrättningars förbättrande. Enligt nyssnämnda tablå innebär stadens av mig i det föregående omförmälda beslut i detta ärende en utgift för staden av 48,572 kronor.

Såsom jag i det föregående antytt, berördes i förbigående den nu föreliggande frågan i min framställning år 1914 om statsanslag till vissa kliniker vid lasarettet. En sak är ägnad att väcka uppmärksamhet, nämligen att enligt de handlingar, som lågo till grund för min berörda framställning, den nu förevarande byggnadsfrågan syntes komma att medföra en kostnad av blott 280,000 kronor, därav 140,000 kronor skulle komma på statens del. Jag har ansett mig böra införskaffa förklaring på den väsentliga tillökning i byggnadskostnad, som det föreliggande förslaget innebär, och till svar å min förfrågan fått från sjukhusdirektören mottaga följande upplysningar:

Då på sommaren år 1913 under fortgången av utredningsarbetena det omsider blev klart, att det stora nybyggnadsförslaget icke i sin helhet kunde föreläggas landsting och riksdag utan måste delas, så att frågan om de båda stora klinikerna väl borde då framläggas, men frågan om röntgenavdelning, polikliniker, sammanbindningsgång m. m. måste anstå, tills frågan om möjligheten av tomtförvärv blivit klar och denna senare del av nybyggnadsfrågan även i övrigt blivit mera i detalj utredd, ansåg man dock, att i skrivelsen såväl till landstinget som senare till Kungl. Maj:t borde angivas den ungefärliga summa, som senare skulle komma att begäras. I detta syfte anmodades sjukhusbyggnadernas arkitekt S. Sörensen att snarast möjligt avgiva ett preliminärt kostnadsförslag häröver. Ett dylikt avgavs av honom kort efteråt, och däri beräknades kostnaden för nybyggnaden för röntgenavdelningen, polikliniker m. m. till 250,000 kronor och sammanbindningsgången över gatan till de nya klinikerna till 30,000 kronor, eller tillsammans 280,000 kronor, och enligt vanlig fördelning bleve då halva denna summa — 140,000 kronor — det som behövt beräknade statsanslaget. Det visade sig emellertid senare, att detta kostnadsförslag, som visserligen icke var något annat än ett rent preliminärt dylikt, dock även såsom sådant var alltför hastigt och löst hopkommet.

Den bristande överensstämmelsen eller rättare den påfallande stora skillnaden mellan den år 1913 beräknade och den år 1914 och 1915 begärda summan berodde dels på att det preliminära kostnadsförslaget av år 1913 måst uppgöras, utan att noggrant program och tillräckligt utarbetade detaljplaner vid den tidpunkten funnits att tillgå, dels och därpå, att kostnaderna för uppvärmning, elektricitet m. m. icke upptagits i förslaget.

Med beklagande att de uppgifter, som från början lämnats, givit ett oriktigt begrepp angående omfattningen av det återstående byggnadsarbetet, kan jag emellertid ej finna annat, än att de nu föreliggande kostnadsberäkningarna måste godtagas. Jag vill också anmärka, att, även om den år 1913 verkställda beräkningen varit mera noggrann och således upp-

visat ett högre slutbelopp, denna omständighet näppeligen skulle hava vållat någon avsevärd rubbning beträffande byggnadsplanen i dess helhet.

Vid statsanslaget böra fogas de villkor i avseende å kontroll m. m., som givits i fråga om ovannämnda anslag å högst 812,000 kronor till uppförande av vissa kliniker m. m. För år 1917 torde böra för nu ifrågasvarande ändamål å extra stat äskas ett belopp av 50,000 kronor.

På grund av det anförda tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Nytt anslag.

att såsom bidrag till täckande av kostnaderna för uppförande vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund av nybyggnad för röntgenavdelning och polikliniker m. m., i huvudsaklig överensstämmelse med framlagt förslag, bevilja ett anslag av högst 296,000 kronor, att användas i den mån motsvarande belopp av landstingets anslag å enahanda summa för ändamålet tages i anspråk och under den kontroll, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt föreskriva, samt att härav på *extra stat* för år 1917 anvisa ett belopp av 50,000 kronor.

[70.]

Undervisningskurs i allmän kemi.

37. **Undervisningskurs i allmän kemi.** För anordnande av den i stadgan angående medicinska examina föreskrivna undervisningskursen i allmän kemi vid universitetet i Lund har riksdagen beviljat på extra stat för vart och ett av åren 1909—1914 dels till avlöning åt en lärare vid kursen 2;000 kronor, dels ock till materiell för densamma 500 kronor.

För vart och ett av åren 1915 och 1916 har riksdagen till enahanda ändamål beviljat ett till 3,000 kronor förhöjt extra anslag, nämligen till avlöning åt en lärare vid kursen 2,500 kronor och till materiell för kursen 500 kronor.

Sistnämnda summor äro, enligt vad vederbörande myndigheter meddelat, erforderliga jämväl för år 1917.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att för anordnande av den i stadgan angående medicinska examina föreskrivna undervisningskursen i allmän kemi vid universitetet i Lund uppföra på *extra stat* för år 1917

dels till avlöning åt en lärare vid kursen 2,500 kronor,

dels ock till materiell för densamma 500 kronor, eller tillhopa 3,000 kronor.

38. Kostnadsfri propedeutisk undervisning i allmän kirurgi.

[71.]

Till anordnande av kostnadsfri propedeutisk undervisning i allmän kirurgi vid universitetet i Lund har riksdagen på extra stat för åren 1906—1913 anvisat anslag av 1,500 kronor årligen. För vart och ett av åren 1914—1916 har riksdagen till enahanda ändamål beviljat ett till 2,500 kronor förhöjt extra anslag.

Kostnadsfri propedeutisk undervisning i allmän kirurgi.

Enär ett anslag å 2,500 kronor fortfarande är för ifrågavarande undervisning behöfligt, hemställer jag om framställning till riksdagen

att för anordnande av kostnadsfri propedeutisk undervisning i allmän kirurgi vid universitetet i Lund bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 2,500 kronor.

39. Arvode åt en assistent å röntgenlaboratoriet. För vart och ett av åren 1911—1916 har riksdagen såsom bidrag till arvode åt en assistent å det vid universitetets i Lund kliniker inrättade röntgenlaboratoriet med den tjänstgöring, som av Kungl. Maj:t bestämdes, beviljat ett extra anslag av 1,500 kronor, under villkor att Malmöhus läns landsting med lika stort belopp bidrage till ifrågavarande assistents avlöning. De såsom villkor för anslaget krävda bidragen från Malmöhus läns landsting hava av landstinget beviljats. I fråga om assistentens tjänstgöring m. m. äro bestämmelser den 2 december 1910 meddelade av Kungl. Maj:t.

[72.]

Arvode åt en assistent å röntgenlaboratoriet.

Anslag för enahanda ändamål är även för år 1917 behöfligt, och hemställer jag därför om framställning till riksdagen

att såsom bidrag till arvode åt en assistent å det vid universitetets i Lund kliniker inrättade röntgenlaboratoriet med den tjänstgöring, som av Kungl. Maj:t bestämmes, på *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av 1,500 kronor, under villkor att Malmöhus läns landsting med lika stort belopp bidrage till ifrågavarande assistents avlöning.

40. Biträdande lärare i medicin. Till arvode åt en biträdande lärare i medicin vid universitetet i Lund har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1908—1913 anvisat 2,000 kronor. För år 1914 höjdes arvodet till 3,000 kronor, att utgå med villkor att, därest vederbörande lärare vore innehavare av fast docentstipendium, arvodet skulle minskas, så att detsamma jämte stipendiet ej överstege 5,000 kronor. Ena-

[73.]

Biträdande lärare i medicin.

handa anslag är av riksdagen på samma villkor beviljat för vardera av åren 1915 och 1916.

Då nu anslag för ändamålet av vederbörande anmälts vara behöfligt jämväl för år 1917 med senast beviljade belopp, hemställer jag om förslag till riksdagen

att till arvode åt biträdande lärare i medicin vid universitetet i Lund anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 3,000 kronor, med villkor att, därest vederbörande lärare är innehavare av fast docentstipendium, arvodet skall minskas, så att detsamma jämte stipendiet ej överstiger 5,000 kronor.

[74.]
Föreståndare
vid en poli-
klinik för
öron-, näs-
och halssjuk-
domar.

41. **Föreståndare vid en poliklinik för öron-, näs- och halssjukdomar.** Såsom bidrag till arvode åt en föreståndare vid den å Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund anordnade polikliniken för öron-, näs- och halssjukdomar med den undervisningsskyldighet, som av Kungl. Maj:t kunde komma att bestämmas, har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1914—1916 beviljat 1,000 kronor, under förutsättning att Malmöhus läns landsting bidrage till avlöningen åt föreståndaren med minst lika stort belopp samt att fullt lämplig person för undervisningens meddelande finnes att tillgå.

Bestämmelser rörande användningen av ifrågavarande anslag finnas meddelade i nådigt brev den 21 november 1913.

Det fortfarande behovet av här ifrågavarande anslag har av vederbörande vitsordats, och jag hemställer därför om förslag till riksdagen

att såsom bidrag till arvode åt en föreståndare vid den å Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund anordnade polikliniken för öron-, näs- och halssjukdomar med den undervisningsskyldighet, som av Kungl. Maj:t bestämmas, bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 1,000 kronor, under förutsättning att Malmöhus läns landsting bidrager till avlöningen åt föreståndaren med minst lika stort belopp samt att fullt lämplig person för undervisningens meddelande finnes att tillgå.

[75.]
Ortopedisk
poliklinik.

42. **Ortopedisk poliklinik.** Såsom bidrag till arvode åt en föreståndare för en ortopedisk poliklinik vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund med den undervisningsskyldighet, som av Kungl. Maj:t bestämdes, har riksdagen för vart och ett av åren 1915 och 1916 anvisat ett

extra anslag av 1,500 kronor, under förutsättning att Malmöhus läns landsting bidroge till avlöningen åt föreståndaren med minst lika stort belopp samt att fullt lämplig person för undervisningens meddelande finnes att tillgå.

Bestämmelser rörande denne befattningshavares undervisningsskyldighet äro meddelade genom nådigt brev den 22 januari 1915.

Då enahanda anslag är erforderligt jämväl för år 1917, hemställer jag om förslag till riksdagen

att såsom bidrag till arvode åt en föreståndare för en ortopedisk poliklinik vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund med den undervisningsskyldighet, som av Kungl. Maj:t bestämmes, anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 1,500 kronor, under förutsättning att Malmöhus läns landsting bidrager till avlöningen åt föreståndaren med minst lika stort belopp samt att fullt lämplig person för undervisningens meddelande finnes att tillgå.

43. Universitetslektorer. Till lektorer i tyska, franska och engelska språken vid universitetet i Lund har riksdagen för vart och ett av åren 1890—1903 anvisat 6,000 kronor att utgå med 2,000 kronor till en var av sagda tre lektorer. Från och med år 1904 har nämnda anslag utgått med förhöjt belopp eller 9,000 kronor årligen, fördelat med 3,000 kronor till en var av ifrågavarande lektorer. Anslaget har av riksdagen beviljats för perioder av sex år. Reglemente för universitetslektorerna har fastställts av Kungl. Maj:t, senast den 4 december 1903.

År 1913 beviljade riksdagen för tillgodoseende av ifrågavarande ändamål under ytterligare sex år 54,000 kronor, varav på *extra stat* för vart och ett av åren 1914—1916 anvisats ett belopp av 9,000 kronor.

Dylikt anslag erfordras jämväl för år 1917.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att av det år 1913 beviljade anslaget till anställande vid universitetet i Lund av lektorer i tyska, franska och engelska språken anvisa på *extra stat* för år 1917 ett belopp av 9,000 kronor.

[76.]
Universitets-
lektorer.

[77.] 44. **Undervisning i slaviska språk.** För vart och ett av åren 1908—1916 har riksdagen beviljat 2,500 kronor till uppehållande vid universitetet i Lund av undervisning i slaviska språk, företrädesvis ryska.

Då behov av ifrågavarande anslag alltjämt föreligger, hemställer jag om förslag till riksdagen

att till uppehållande vid universitetet i Lund av undervisning i slaviska språk, företrädesvis ryska, bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 2,500 kronor.

[78.] 45. **Lärare i estetik samt litteratur- och konsthistoria.** För vartdera av åren 1908 och 1909 beviljade riksdagen 2,500 kronor till arvode åt en lärare vid universitetet i Lund med åliggande att biträda vederbörande professor i estetik samt litteratur- och konsthistoria vid uppehållande av undervisnings- och examinationsskyldigheten i hans ämnen, vilka ämnen i 1907 års examensstadga upptagas såsom litteraturhistoria med poetik samt konsthistoria med konstteori. För enahanda ändamål har för vart och ett av åren 1910—1916 beviljats ett anslag av 3,500 kronor.

Bestämmelser rörande anslaget äro den 1 november 1907 meddelade av Kungl. Maj:t. I fråga om det högre anslagsbeloppet har stadgats såsom villkor, att därest vederbörande lärare innehade docentstipendium, arvodet för undervisningen skulle minskas, så att detsamma jämte stipendiet ej överstege 5,000 kronor.

Dylikt anslag fordras jämväl för år 1917.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till arvode åt en lärare vid universitetet i Lund med åliggande att biträda professorn i estetik samt litteratur- och konsthistoria vid uppehållande av undervisnings- och examinationsskyldigheten i hans ämnen enligt de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelas, anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 3,500 kronor, med villkor att, därest vederbörande lärare är innehavare av docentstipendium, arvodet skall minskas, så att detsamma jämte stipendiet ej överstiger 5,000 kronor.

[79.] 46. **Psykologiska laboratoriet.** Till uppehållande av verksamheten å det psykologiska laboratoriet vid universitetet i Lund har riksdagen för vart och ett av åren 1915 och 1916 anvisat ett extra anslag av 750 kronor.

Med anledning av vederbörandes begäran om fortsatt anslag för berörda ändamål hemställer jag om förslag till riksdagen

att till uppehållande av verksamheten å det psykologiska laboratoriet vid universitetet i Lund anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 750 kronor.

47. **Föreståndare för historiska museet m. m.** Till avlöning av föreståndaren för historiska museet samt mynt- och medaljkabinettet vid universitetet i Lund har riksdagen för vart och ett av åren 1904—1911 anvisat 2,000 kronor. För vart och ett av åren 1912—1916 har av riksdagen för samma ändamål anvisats ett belopp av 4,000 kronor, med villkor att, därest vederbörande föreståndare vore innehavare av docentstipendium, arvodet för undervisningen skulle på föreskrivet sätt minskas.

[80.]

Föreståndare
för historiska
museet m. m.

Beträffande föreståndarens tjänstgöringsskyldighet m. m. äro bestämmelser den 10 november 1911 meddelade av Kungl. Maj:t.

Då fortsatt anslag för ifrågavarande ändamål synes mig böra beredas till nu utgående belopp och på enahanda villkor, som för närvarande gälla, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till avlöning av en föreståndare för universitetets i Lund historiska museum samt mynt- och medaljkabinett med den tjänstgöringsskyldighet, som av Kungl. Maj:t bestämmes, bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 4,000 kronor, med villkor att, därest vederbörande föreståndare är innehavare av docentstipendium, föreståndarens avlöning skall minskas, så att densamma jämte stipendiet ej överstiger 5,000 kronor.

48. **Amanuens vid universitetets konstsamlingar.** Till arvode åt en amanuens vid universitetets i Lund konstsamlingar har från och med år 1906 utgått ett extra anslag av 500 kronor årligen.

[81.]

Amanuens
vid universi-
tetets konst-
samlingar.

Som fortsatt anslag för ifrågavarande ändamål är behöfligt, hemställer jag om förslag till riksdagen

att till arvode åt en amanuens vid universitetets i Lund konstsamlingar bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 500 kronor.

49. **Astronomiska observatoriets materiellanslag.** Med anledning av en av professorn i astronomi vid universitetet i Lund C. V. L. Charlier under år 1914 gjord framställning föreslog Kungl. Maj:t 1915 års riksdag

[82.]

Astronomiska
observatoriets
materiellans-
slag.

[82.]

att öka det ordinarie anslaget till nämnda universitet med ett belopp av 1,500 kronor. Ökningen skulle avse att bereda höjning till 5,000 kronor av den i utgiftsstaten för universitetet, avdelningen B) Till materiell m. m. för astronomiska observatoriet upptagna anslagsposten å 3,500 kronor.

Vid den redogörelse för ärendet, som låg till grund för Kungl. Maj:ts framställning, meddelade jag, att ifrågavarande materiellanslag i 1885 års stat för Lunds universitet var upptaget med ett belopp av 1,600 kronor och i 1907 års stat höjts till 2,500 kronor. År 1908 ökades anslaget till förutnämnda belopp, 3,500 kronor.

I ovanberörda redogörelse återgav jag innehållet i Charliers nyss omförmälda framställning, vilken förordats av vederbörande sektion och det större akademiska konsistoriet. I denna framställning yttrade Charlier:

Årsanslaget till den astronomiska institutionen har allt sedan nybyggnaden å observatorietomten kom till stånd visat sig otillräckligt för sitt ändamål. Utgifterna för eldning hava mer än fördubblats, och genom den ökade vetenskapliga verksamhet, som möjliggjorts genom den nya byggnaden, har en del nya utgifter uppstått, som icke kunna utan skada tillbakavisas. Detta gäller först och främst de vetenskapliga publikationer, som utgivas från observatoriet. Någon egen publikation äger observatoriet tyvärr icke. För att till ett något så när överkomligt pris erhålla en ordnad serie av publikationer från observatoriet har jag fått gå så till väga, att jag hos två vetenskapliga samfund, av vilka jag är medlem, nämligen vetenskapsakademien i Stockholm och fysiografiska sällskapet i Lund, utverkat tillstånd att å arbeten, som utgått från Lunds observatorium, utsätta rubriken »Meddelanden från Lunds astronomiska observatorium» samt att erhålla separatavdrag till billigt pris. Tills dato hava 71 sådana »Meddelanden» utsänts enligt förteckning å hosföljande bilaga. Ehuru, såsom nämnt, dessa separat ställa sig relativt billiga, uppgår dock den erforderliga summan för deras inlösen till flera hundra kronor om året (sedan år 1907 har härför utgivits ett belopp av 1,923 kronor), och ännu större anspråk komma dessa kostnader att ställa på observatoriets kassa hädanefter, då, tack vare de av riksdagen beviljade anslagen till räknebiträden vid observatoriet, den vetenskapliga verksamheten här kunnat betydligt utvidgas, så att för den närmaste tiden undersökningarnas publice-rande torde erfordra minst 3 gånger så stort anslag som förut.

Även indirekt ställa dessa publikationer ökade anspråk på observatoriets årsanslag. Tack vare tillvaron av dessa »Meddelanden» har observatoriet numera trätt i byte med *alla* astronomiska institutioner av någon betydelse i utlandet. Även äldre publikationer hava erhållits, så att observatoriet numera äger en i det närmaste komplett samling av *alla* observatoriepublikationer. Emellertid ställa dessa gåvor så till vida ökade anspråk på observatoriets kassa, som numera ett betydligt större anslag är erforderligt för inbindning av böcker. Det har i själva verket ej varit möjligt att med det nuvarande anslaget bestrida inbindningen i den omfattning, som behövt vore.

Nu nämnda och andra anslagsbehov kunna, under den närmaste tiden åtminstone, fyllas, om årsanslaget höjes från nuvarande 3,500 kronor till 5,000 kronor.

Då kanslern för rikets universitet anmälde de Lunds universitets anslagskrav, som av universitetet ansetts böra föreläggas 1915 års riksdag, fann

sig kanslern av sparsamhetsskäl icke böra göra någon framställning om höjning av det astronomiska observatoriets materiellanslag.

Jag omförmälde vidare en skrivelse, som Charlier till komplettering av vad han förut anfört ingivit till ecklesiastikdepartementet. I denna skrivelse framlade Charlier en tabellarisk översikt över vissa utgiftsposter för observatoriet, beträffande vilka ökningen under de sex sist förflutna åren varit mest betydande, nämligen ljus och värme, papper, separat av avhandlingar och inbindning av böcker. En jämförelse mellan å ena sidan medeltalet av utgiftsbeloppen för åren 1909—1912 och å andra sidan motsvarande medeltal för åren 1913 och 1914 utvisade en ökning från den första tidsperioden till den andra, beträffande ljus och värme med 792 kronor 32 öre samt i fråga om papper, separat och inbindning av böcker med 341 kronor 62 öre. Inalles utgjorde alltså den årliga ökningen för dessa poster i medeltal 1,133 kronor 94 öre.

I sistnämnda skrivelse anförde Charlier tillika:

Det vore att märka, att utgifterna för inbindning, som under de nämnda åren icke stigit, måst hållas låga på grund av bristande tillgångar och att en betydlig ökning här vore nödvändig. Även på andra poster hade naturligtvis utgifterna måst hållas vid ett minimum, och den begärda ökningen av 1,500 kronor å observatoriets anslag vore därför, med hänsyn till den ökade vetenskapliga verksamheten å institutionen, synnerligen väl behöflig.

För egen del anförde jag vid berörda tillfälle, att tillkomsten av de två av Charlier avsedda nya byggnaderna — en mindre, fristående byggnad för observatoriet och en byggnad för en seismografisk anstalt — till vilkas uppförande medel beviljades av 1911 och 1912 års riksdagar, hade medfört behov av ökade medel till vissa årligen återkommande driftkostnader. Jag framhöll vidare, att förbättringen i institutionens lokala förhållanden i samband med den av Charlier omförmälda tillökningen i institutionens personal hade i sin mån möjliggjort en ökad vetenskaplig verksamhet, vilken även ställde ökade krav på institutionens materiellanslag. På dessa och i övrigt anförda skäl hemställde jag om avlåtande av den framställning till riksdagen, som jag i början av denna punkt omnämnde.

I skrivelse den 27 maj 1915 angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel anmälde riksdagen, att Kungl. Maj:ts framställning icke av riksdagen bifallits. Med erinran om universitetskanslerns förut av mig omförmälda ställning till frågan anmärkte riksdagen, att den ytterligare utredning, som efter avgivande av kanslerns yttrande förebragts, icke övertygat riksdagen om att icke under dåvarande kristid kunde anstå med beviljande av ifrågavarande anslagsökning.

[82.]

En ny framställning i ämnet föreligger nu. Det större akademiska konsistoriet i Lund har ånyo efter hemställan av den matematisk-naturvetenskapliga sektionen av universitetets filosofiska fakultet i en till kanslern avlåten skrivelse gjort sig till tolk för Charliers begäran om förhöjning av astronomiska observatoriets materiellanslag till 5,000 kronor. Konsistoriet har därvid åberopat dels Charliers ovan av mig omförmälda, år 1914 gjorda framställning, dels en i september 1915 av Charlier till konsistoriet avlåten skrivelse.

Ur denna skrivelse tillåter jag mig meddela följande:

Behovet av en ökning i observatoriets årsanslag hade, erinrar Charlier, tillkommit i sammanhang med de två nya byggnader å observatoriets område, till vilkas uppförande medel beviljats av 1911 och 1912 års riksdagar. Charlier hade förut påvisat, att denna ökning utgjorde omkring 1,200 kronor, till större delen beroende på ökade utgifter för värme och ljus i de båda tillkomna nybyggnaderna. Ytterligare ett års erfarenhet bestyrkte detta förhållande.

Charlier framlägger i skriften en tablå över det beräknade medelbeloppet av observatoriets utgifter åren 1913—1915, fördelade på nio särskilda poster. De årliga utgifterna hava enligt denna tablå i medeltal utgjort något över 4,600 kronor, d. v. s. överstigit observatoriets årsanslag med i genomsnitt över 1,100 kronor. Detta är, säger Charlier, ungefär samma belopp, varmed de årliga utgifterna ökats genom de nya byggnadernas tillkomst.

Med avseende å en post i tablå: »separat av avhandlingar» anmärker Charlier, att därunder upptagna utgifter — det i tablåen beräknade medeltalet för dem är 636 kronor — endast till en mycket obetydlig del utgöras av tryckningskostnader; dessa kostnader uppginge till ett åtminstone fem gånger så stort belopp. Summan 636 kronor utginge i huvudsak till betalning, efter ett jämförelsevis billigt pris, för separat, vanligen 300 stycken, av de avhandlingar, som utgavs av observatoriets tjänstemän eller medarbetare. Dessa separat sändes, naturligen gratis, till de observatorier och andra vetenskapliga institutioner eller vetenskapsmän, med vilka observatoriet stode i byte. Bortsett från sakens ideella sida torde det ekonomiska utbytet av dessa sändningar åtskilligt överskrida ifrågavarande utgiftsposts belopp.

Charlier anför slutligen, att då han upptagit observatoriets budget till ett belopp av 5,000 kronor, eller närmare 400 kronor högre än medelutgiften under åren 1913—1915, han ansåge sig därvid icke hava ställt anspråken högre än omständigheterna syntes kräva.

Universitetskanslern, som med skrivelse den 5 oktober 1915 till Kungl. Maj:t överlämnade universitetets i Lund riksdagspetita, yttrade därvid rörande nu ifrågavarande anslagsäskande:

Då en liknande framställning förra året förelåg från konsistoriet, ansåg jag, att vissa andra anslagskrav från universitetet vore av större vikt att då få tillgodosedda, och fann jag med hänsyn till önskvärdheten att vid anslagsäskanden iakttaga största möjliga sparsamhet ej böra då göra någon framställning i ämnet. Den ytterligare utredning i frågan, som av Charlier lämnats efter det jag avgivit mitt berörda utlåtande och som föranledde Kungl. Maj:t att framlägga förslag till riksdagen i

ärendet, vilket förslag dock ej blev av riksdagen bifallet, har emellertid ytterligare understrukt behovet av ökat materiellanslag för astronomiska observatoriet, och får jag med hänsyn härtill nu förorda den begärda ökningen.

[82.]

På given anledning har Charlier velat lämna en så vitt möjligt fullständig överblick över astronomiska observatoriets ekonomiska ställning under de senaste åren, 1910—1915. För ändamålet har han i särskilda skrivelser av november 1915 framlagt tablåer över utgifterna under dessa sex år, för vart år fördelade på nio särskilda poster — desamma som i den av Charlier i september 1915 lämnade, ovan av mig omförmälda tablån.

Departamentschefen.

Sammanställer man dessa av Charlier meddelade uppgifter för de fem år, 1910—1914, för vilka räkenskaperna föreligga avslutade, finner man, att observatoriets utgifter under dessa år, enligt Charliers gruppering, varit:

Ä n d a m å l.	År 1910.		År 1911.		År 1912.		År 1913.		År 1914.	
	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
Byggnadernas underhåll	250	09	467	12	352	78	335	48	951	89
Papper	80	10	316	74	252	25	252	65	340	27
Böcker och tidskrifter	346	51	300	18	391	10	531	77	837	44
Uppvärmning	271	—	294	—	214	40	916	10	958	76
Reparation av instrument, observationsmaterial ¹	514	50	308	18	599	04	553	24	711	97
Trädgårdens underhåll	198	95	351	15	505	15	348	80	363	35
Belysning	83	75	98	75	160	06	151	67	291	59
Separat av avhandlingar	319	—	195	50	216	50	333	—	658	25
Bindning av böcker	268	—	180	30	109	35	127	75	171	60
Summa	2,331	90	2,511	92	2,800	63	3,550	46	5,285	12

Beträffande år 1915 har Charlier naturligen ej kunnat meddela fullt exakta uppgifter. I november 1915, då utgifterna för det löpande året kunnat beräknas med något större säkerhet än i september, har Charlier funnit sig kunna äga anledning att beträffande kostnaderna för uppvärmning under året räkna med ett belopp, 1,780 kronor 66 öre, som skulle högst väsentligt öka medeltalet för denna post under de tre åren 1913—1915. Emellertid anser Charlier, att ett dylikt belopp, föranlett av de utomordentliga förhållanden, som nu råda, icke bör läggas till grund för ett anslagskrav, vilket avser de kommande åren, utan finner det riktigare, att kostnaderna för uppvärmning beräknas till ett belopp, ungefär motsvarande det i september 1915 angivna medeltalet för denna utgifts-post.

¹ Under denna rubrik hava upptagits småapparater, papper till registreringsapparater, fotografiska utensilier m. m.

[82.] Med iakttagande härav ställa sig Charliers beräkningar över 1915 års utgifter, fördelade på ovan angivna nio huvudposter, sålunda:

Byggnadernas underhåll	kronor	471: 76
Papper	»	481: 39
Böcker och tidskrifter	»	526: 45
Uppvärmning	»	945: 50
Reparation av instrument, observationsmaterial	»	507: 04
Trädgårdens underhåll	»	644: 14
Belysning	»	274: 52
Separat av avhandlingar	»	950: 68
Bindning av böcker	»	36: —
Summa kronor		4,837: 48

Om man, med användande av dessa för år 1915 angivna approximativa siffror jämte förutnämnda siffror i tabellen för åren 1910—1914, vill finna medeltalen för utgifterna dels under de tre åren 1910—1912, innan ännu institutionens nybyggnader övat inflytande på driftkostnaderna, dels under de tre följande åren 1913—1915, då ett sådant inflytande kunnat göra sig gällande, skulle resultatet te sig sålunda:

	1910—1912 kronor.	1913—1915 kronor.
Byggnadernas underhåll	356: 66	586: 38
Papper	216: 36	358: 10
Böcker och tidskrifter	345: 93	631: 89
Uppvärmning	259: 80	940: 12
Reparation av instrument, observationsmaterial	473: 91	590: 75
Trädgårdens underhåll	351: 75	452: 10
Belysning	114: 19	239: 26
Separat av avhandlingar	243: 67	647: 31
Bindning av böcker	185: 88	111: 78
Summa kronor		2,548: 15
		4,557: 69

För att närmare belysa innebörden av de i det föregående lämnade sifferuppgifterna torde jag böra fästa uppmärksamheten vid vissa förhållanden, som Charlier omförmält i sina under november 1915 avlätna skrivelser. Att döma av medeltalssumman för åren 1910—1912, 2,548 kronor 15 öre, borde under dessa år, då årsanslaget såsom nämnt utgjorde 3,500 kronor, rätt avsevärda överskott hava uppstått. I själva verket inskränkte de sig till sammanlagt 1,171 kronor 63 öre. Det förhåller sig nämligen så, att bland utgifterna för åren 1910—1912, sådana de ovan för jämförelse med åren 1913—1915 angivits, icke medtagits utgifter för räknebiträden vid observatoriet, till vilka, jämlikt beslut av 1911 års riks-

dag, från och med år 1912 ett årligt anslag av 1,500 kronor är uppfört för observatoriet.

[82.]

Vid 1912 års utgång fanns dock, såsom av det nu anförda framgår, överskott å observatoriets materiellanslag. Under åren 1913—1915 har emellertid årsanslaget, enligt vad de meddelade sifferuppgifterna ådagalägga, ej räckt till; för utgifternas täckande har såväl nyssnämnda överskott måst tillgripas som universitetets reservfond måst lämna ett bidrag av 2,000 kronor. Och enligt Charliers meddelande skulle jämvikt beträffande inkomster och utgifter för materiellanslaget icke vara att mötas vid 1915 års utgång.

Det må nämnas, att reservfonden, utom nyssnämnda 2,000 kronor för löpande utgifter, måst under de senaste åren bistå astronomiska observatoriet med ganska betydande belopp för täckande av särskilda kostnader, nämligen år 1913 dels 1,650 kronor till införande av elektrisk belysning, dels ock 765 kronor till betalning för en automatisk pump samt år 1914 4,700 kronor för uranordningar m. m. De utgifter, som bestritts med dessa särskilda tillskott, ingå ej bland de i ovanstående tablåer upptagna utgifterna.

Tager man i betraktande allt vad nu i detta ärende anförts och särskilt fäster avseende därvid, att Charlier, enligt uppgift i hans framställning år 1914, på grund av bristande tillgångar måst hålla vissa utgiftsposter nere å ett minimum, synes det vara all anledning att behjärta Charliers begäran om höjning av astronomiska observatoriets materiellanslag från dess nuvarande belopp, 3,500 kronor, till 5,000 kronor. Man torde finna, att behovet av en dylik höjning väsentligen grundar sig på tillkomsten av nya byggnader, men väl även i sin mån på tillgången till nya arbetskrafter, räknebiträdena, samt, såsom en följd av båda dessa omständigheter, ökad verksamhet vid observatoriet.

Jag vill slutligen erinra, att — såsom jag framhöll redan då jag tillstyrkte ovanberörda framställning till 1915 års riksdag — materiellanslaget till astronomiska institutionen i Uppsala utgör 2,500 kronor jämte en famn ved, värderad till 15 kronor. Vid en jämförelse mellan detta anslag och det anslag, som nu begäres för astronomiska observatoriet i Lund, bör, på sätt jag i sammanhang därmed erinrade, uppmärksammas, att i Uppsala en närbesläktad institution, nämligen den meteorologiska, har ett anslag av 3,500 kronor jämte 8 famnar ved, i värde uppskattade till 120 kronor, under det att något särskilt anslag icke finnes till en meteorologisk institution i Lund. Det är i stället det astronomiska observatoriet i Lund, som fått övertaga en del meteorologiska observationer.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

Ökat anslag

att, för beredande av höjning till 5,000 kronor av den i utgiftsstaten för Lunds universitet, avdelningen B) Till materiell m. m., för astronomiska observatoriet upptagna anslagsposten å 3,500 kronor, öka det *ordinarie anslaget* till nämnda universitet med ett belopp av 1,500 kronor.

[83.]

Geologisk-
mineralogiska
institutionens
materiell-
anslag.

50. **Geologisk-mineralogiska institutionens materiellanslag.** Ut i den för universitetet i Lund gällande staten är under avdelningen B) Till materiell m. m. uppfört ett belopp av 2,600 kronor till den geologisk-mineralogiska institutionen.

Till höjning av detta anslag anvisades på extra stat för år 1916 ett belopp av 1,000 kronor.

Dylikt anslag är jämväl för år 1917 erforderligt.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till höjning av materiellanslaget för geologisk-mineralogiska institutionen vid universitetet i Lund anvisa på *extra stat* för år 1917 ett belopp av 1,000 kronor.

[84.]

Zoologiska
institutionens
materiell-
anslag.

51. **Zoologiska institutionens materiellanslag.** I anledning av en utav Kungl. Maj:t i särskild proposition (nr 156) gjord framställning beviljade 1913 års riksdag för uppförande av en ny byggnad för zoologiska institutionen vid universitetet i Lund jämte inredning med mera ett anslag av 438,160 kronor. Sedan detta anslag i särskilda poster efter anvisningar av riksdagen å 1914, 1915 och 1916 års riksstater blivit i sin helhet ställt till det större akademiska konsistoriets i Lund förfogande, börjar nu nybyggnaden nalkas sin fullbordan. Enligt träffade avtal skall densamma vara färdig under våren 1916, så att under sommaren samma år inflyttning av samlingarna med mera kan äga rum, och det är avsett, att byggnaden skall tagas i bruk för sitt ändamål vid början av höstterminen 1916.

De nya institutionslokalerna bliva avsevärt större och bättre utrustade än de gamla. Därav följer, att zoologiska institutionen efter nybyggnadens fullbordande kommer i behov av ökade årliga anslag för olika ändamål. Vid anmälan inför Kungl. Maj:t den 7 mars 1913 av nybyggnadsfrågan och de anslagsbehov, den skulle komma att medföra, anmärkte ock dåvarande departementschefen, att avlöning komme att krävas för en städerska, tillika portvakt, för vilken bostad skulle beredas i den nya byggnaden, samt att institutionens materiellanslag behövde ökas. Departementschefen meddelade vidare, att en höjning av statens anslag till universitetet i Lund med omkring 4,000 kronor ansåges vara av nöden för tillfredsställande av institutionens genom nybyggnaden uppkomna ökade behov.

Nu föreligger en av zoologiska institutionens föreståndare, professorn H. Wallengren till det större akademiska konsistoriet i Lund avlåten framställning om förhöjning med 4,700 kronor av materiellanslaget till institutionen. Framställningen är förordad av filosofiska fakultetens matematisk-naturvetenskapliga sektion och det större konsistoriet samt har av kanslern för rikets universitet med hans ovan omförmälda skrivelse den 5 oktober 1915 överlämnats till Kungl. Maj:t.

I nämnda framställning erinrar Wallengren, att zoologiska institutionen för närvarande enligt universitetets stat åtnjuter ett anslag till materiell med mera av 4,000 kronor. Redan under nuvarande förhållanden, yttrar Wallengren, är detta anslag otillräckligt och åtgår, såsom synes av nedanstående sammanställning, nästan i sin helhet till bestridande av de löpande utgifterna för den nuvarande institutionens uppvärmning, belysning med mera samt till täckande av kostnaderna för undervisningens upprätthållande.

Sammanställning av de löpande utgifterna under de fem senaste åren för zoologiska institutionen:

	År 1910.	År 1911.	År 1912.	År 1913.	År 1914.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
a) Material till undervisningen	1,017	1,605	1,727	2,044	1,573
b) Ved, kol, gas, elektricitet och vatten	864	837	625	953	1,495
c) Sprit och konserveringsvätskor, glaskärl, telefon m. m.	1,894	1,200	773	723	451
d) Rengöring och städning	135	123	129	121	137
Summa kronor	3,910	3,765	3,254	3,841	3,656

Det årliga medeltalet av ovanstående utgiftsposter utgör sålunda: a) 1,593 kronor, b) 955 kronor, c) 1,008 kronor, d) 129 kronor, summa 3,685 kronor.

Vidare anför Wallengren:

I den ovanstående sammanställningen äro endast medtagna de större regelbundet återkommande utgifterna och icke den stora mängd smärre utgifter för frakter, transport med mera, vilka i medeltal bruka belöpa sig till ett par hundra kronor årligen. Av tablån framgår sålunda, att årsanslaget för närvarande icke räcker till att i någon nämnvärd mån komplettera institutionens samlingar och icke heller till anskaffande av undersökningsmaterial åt de studerande, som äro sysselsatta med vetenskapliga undersökningar. Institutionens samlingar äro visserligen på en del områden synnerligen omfattande och rikhaltiga men på andra för undervisningen viktiga områden däremot mycket bristfälliga och behöva därför kompletteras och utökas. De med egna undersökningar sysselsatta studerandena hava på grund av institutionens knappa årsanslag i regel måst av egna medel eller genom erhållna stipendier själva bekosta anskaffandet av det för deras undersökningar behövliga materialet. Dessa missförhållanden kunna naturligtvis icke i längden utan skada för undervisningen och det vetenskapliga arbetet

[84.]

fortgå. Är sålunda det nu till zoologiska institutionen utgående årsanslaget redan under förhandenvarande förhållanden otillräckligt, blir detta fallet i mycket högre grad, sedan den nya institutionsbyggnaden tagits i bruk.

Enär den nya institutionsbyggnaden är betydligt större än den nuvarande, måste den också draga avsevärt större kostnader för uppvärmning och belysning. Vad posten för bränsle beträffar torde den, enligt vad från jämförliga institutioner inhämtats och under förutsättning att kolprisen återgå till sitt normala läge, böra upptagas till en summa av 2,800 kronor. Då institutionens belysning skall ske med elektriskt ljus och då dessutom tre elektriska motorer jämte hissmotorn skola drivas, torde kostnaderna för elektrisk energi ej kunna sättas lägre än till 500 kronor. För driften av termostater och kokning åtgår gas. Kostnaden härför blir sannolikt ungefär densamma som i den nuvarande institutionen, alltså omkring 100 kronor årligen.

I institutionen äro inredda akvarier och i trädgården anordnade smärre försöksdammar, varför vattenåtgången kommer att i avsevärd grad ökas. Efter den erfarenhet, jag äger från driften av dylika sötvattensakvarier, och med det jämförelsevis höga vattenpriset i Lund kan denna utgiftspost ej sättas lägre än till 400 kronor.

Vad beträffar posten för material med mera för undervisningen bör den fortfarande utgå med samma årliga medelkostnadssumma som nu, alltså med 1,500 kronor. Den under c) i tablån upptagna utgiftsposten för sprit, konserveringsvätskor, glaskärl med mera måste emellertid i någon mån ökas. För närvarande äro stora delar av institutionens spritsamlingar på grund av bristande utrymme magasinerade. Dessa skola emellertid monteras och utställas, vilket åter kommer att öka utgifterna. Då vidare priset på sprit och glaskärl varit i ständigt stegring, kunna dessa poster ej tänkas uppgå till mindre än 1,500 kronor i årligt medeltal.

Till komplettering och utökning av institutionens samlingar samt till betäckande av kostnaderna för materialinköp för en del vetenskapliga undersökningar bör lågt räknat en årlig summa av 600 kronor kunna disponeras.

Då det är otänkbart, att en vaktmästare ensam skall kunna sköta samtliga göromål, städning, eldning med mera i den nya institutionsbyggnaden, är det nödvändigt att anställa ett biträde. Ursprungligen hade jag för avsikt att för detta ändamål anställa ett kvinnligt biträde, som tillika skulle tjänstgöra som portvakt. Emellertid har det vid närmare undersökning visat sig bliva både billigare och även i andra avseenden mera fördelaktigt att i stället taga ett manligt biträde. Den biträdande vaktmästaren skulle nämligen hava skyldighet att elda, hålla trädgården i ordning, sköta akvarier och terrarier med mera samt i övrigt biträda vid alla förekommande göromål. För eldningen borde han uppbära ett arvode av 600 kronor och för övriga göromål 500 kronor, alltså ett sammanlagt arvode av 1,100 kronor jämte fri bostad i den för ett biträde åt vaktmästaren avsedda lägenheten å institutionen. Genom en sådan anordning inbesparas extra utgifter för trädgårdens skötsel och för extra rengöringsarbete, samtidigt som institutionen har tillgång till en arbetskraft, som kan användas till alla förekommande göromål.

Till dessa ovan anförda utgiftsposter bör slutligen läggas en summa av 200 kronor till bestridande av tvätt, frakter med flera smärre, ej närmare specificerbara utgifter.

Institutionens årsanslag skulle sålunda, i överensstämmelse med vad här ovan anförts, komma att belöpa sig till 8,700 kronor, vilket utgör en ökning av 4,700 kronor utöver det nu utgående anslaget.

På given anledning har Wallengren med en promemoria till ecklesiastik-

departementet överlämnat ritningar och beskrivning till värmeledningsanordningarna i den nya institutionsbyggnaden ävensom tre särskilda skrivelser, nämligen dels från civilingenjören *N. G. Åberg* i Malmö angående bränsleförbrukningen i zoologiska institutionens nybyggnad, dels från civilingenjören *H. G. Queckfeldt* i Lund angående kostnaden för elektrisk belysning och kraft i nybyggnaden, dels ock från stadsträdgårdsmästaren i Lund *J. Ekberg* angående de kostnader, som det årliga underhållet av de den nya institutionen omgivande trädgårdsanläggningarna kunde komma att draga.

Åbergs skrivelse utvisar, att i enlighet med uppgjorda transmissionsberäkningar bränslemängden komme att uppgå till omkring 3,500 hektoliter för 200 eldningsdagar med en yttre medeltemperatur av $\pm 0^\circ$ samt 10 timmars full drift och 14 timmars $\frac{1}{2}$ -drift för dygn. Med ett normalt pris av 1 krona 20 öre för hektoliter koks skulle kostnaden komma att uppgå till 4,200 kronor för år, men med rådande orimligt höga kokspris måste man räkna med en summa av omkring 9,000 kronor för år. — *Åberg* förklarar i skrivelsen, att ovannämnda siffror gälla under förutsättning att samtliga lokalerna under hela eldningsperioden hållas uppvärmda till vissa i skrivelsen angivna, för särskilda kategorier av rum växlande gradtal, från $+5^\circ$ till $+45^\circ$ — i ett enstaka fall.

Queckfeldts skrivelse anger, att för belysningen beräknats 325 stycken lampor, av vilka dock 74 stycken, placerade i museet, sällan skulle komma till användning. Om användningstiden för de övriga beräknades till i runt tal 150 timmar, vilket syntes vara tillräckligt med hänsyn till det stora antal lampor, som endast tillfälligtvis användes, samt väggkontakter, skulle avgiften för den härför behövliga energien efter 35 öre för kilowatt-timme bliva 330 kronor.

Av större motorer finnes installerade en hissmotor för omkring 4 hästkrafter, en kylmaskin för omkring 3 hästkrafter samt 2 mindre pumpar för tillsammans omkring 1,5 hästkrafter. Då gångtiden för hissen endast vore en halv minut och då kylmaskinen endast hölles i gång den ljusa tiden av året samt pumparna icke kontinuerligt behövde vara i drift, beräknade *Queckfeldt* kostnaden för dessa motorers drift efter angivna pris till omkring 200 kronor.

Enligt *Ekbergs* skrivelse kunde den kostnad, som densamma avsåge, med hänsyn till gällande arbetspriser beräknas till omkring 500 kronor.

I ovan omnämnda promemoria har professorn *Wallengren* till en början angivit, huru han ansett sig, utgående från *Åbergs* skrivelse, kunna stanna vid en kostnad av omkring 2,800 kronor för uppvärmning av den zoologiska institutionens nybyggnad.

Wallengren hade vid sina beräkningar funnit sig kunna antaga det av *Åberg* omnämnda lägre kokspriset, 1 krona 20 öre för hektoliter. Enligt meddelande från gasverket i Lund kunde detta pris anses vara det normala. *Wallengren* anmärker vidare och anger i detalj, hurusom åtskilliga lokaler i nybyggnaden i regeln alls icke eller åtminstone blott under särskilt kalla vintrar behöva uppvärmas, medan andra lokaler ej behöva uppvärmas under hela den av *Åberg* antagna tiden. *Wallengren* kommer med iakttagande härav till det resultatet, att de av *Åberg* för den zoologiska institutionens samtliga rum beräknade eldningsdagarna, 19,800, böra minskas med 6,640 dagar eller ungefär en tredjedel, samt yttrar vidare:

[84.]

Huru stort avdrag på den av Åberg beräknade totalkostnaden, 4,200 kronor, för institutionens uppvärmning denna minskning skall medföra är tydligen svårt att fullt exakt angiva. De olika lokalernas värmegrad är nämligen ganska växlande, och värmetransmissionen hos de uppvärmda lokalerna växer i samma mån, som temperaturen i närgränsande rum minskas. Vidare träffar minskningen i eldningsdagar till stor del de rum, som avsetts skola uppvärmas till en jämförelsevis låg temperatur. Tager man emellertid i betraktande, att en avsevärd minskning även göres på de större lokalerna med högre värmegrad och att i den ovan angivna minskningen icke inberäknats en del inskränkningar i uppvärmningen, vilka icke kunnat närmare fixeras, så synes mig, att man bör komma den verkliga kostnaden för uppvärmningen av den nya zoologiska institutionen nära genom att från Åbergs totalkostnad avdraga en tredjedel, 1,400 kronor, motsvarande sålunda den beräknade minskningen i eldningsdagar. Kostnaden för institutionens uppvärmning kommer sålunda att belöpa sig till 2,800 kronor. Denna summa ligger givetvis vid den undre gränsen och tål ingen avprutning. Jag är emellertid övertygad om att den med sparsamhet skall visa sig vara tillräcklig, och jag ledes till denna övertygelse även av den omständigheten, att universitetsbiblioteket, den institution som i storlek kommer den nybyggda zoologiska institutionen närmast, enligt överbibliotekariens meddelande under åren 1909—1914 i uppvärmning dragit en kostnad av i medeltal omkring 2,630 kronor.

Sedan Wallengren beträffande åtgången av elektrisk energi hänvisat till Queckfeldts skrivelse, yttrar Wallengren i promemorian vidare:

Med avseende på den extra vaktmästarens göromål och avlöning ber jag att få frambålla följande. Den zoologiska institutionen har endast en ordinarie vaktmästare (motsvarande institution i Uppsala har sedan lång tid tillbaka haft två). Redan under de på den gamla institutionen rådande förhållandena har det emellertid visat sig, att den ordinarie vaktmästarens göromål varit så betungande, att han under längre och kortare perioder behövt extra hjälp. I den nya institutionen med ett betydligt större antal rum, med akvarier, terrarier och försöksdammar med mera är det därför oundgängligt nödvändigt, att en biträdande vaktmästare anställles. Denne skulle i första hand ombesörja eldningen och borde härför åtnjuta en ersättning av 600 kronor. Vid bestämmande av denna summa har jag letts av det förhållande, att den vid universitetsbiblioteket anställde eldaren åtnjuter ett arvode av samma belopp. Det torde icke heller vara möjligt att för en mindre avlöning erhålla en fullt pålitlig och duglig person, och en sådan måste den biträdande vaktmästaren vara, enär han förutom eldningen också vid sidan därom måste utföra åtskilliga andra sysslor. Han skulle nämligen även hava sig anförtrott städning och iordninghållande av vissa lokaler inom institutionen. För dessa göromål har jag tänkt mig, att han skulle få åtnjuta fri bostad inom institutionen. En härför avsedd lokal finnes, bestående av ett rum och kök.

Kostnaden för iordninghållandet av den institutionen omgivande tomten, utgörande ett område av 2,5 tunnland, har jag i överensstämmelse med vad stadsträdgårdsmästaren Ekberg meddelat upptagit till 500 kronor. Ifrågavarande anläggningar innefatta naturligtvis icke några lyx- eller prydnadsanläggningar utan äro uteslutande avsedda att utgöra försöksområden för experimentella undersökningar över vissa djurformers livsbetingelser, odling av näringsväxter för akvarie- och terrariedjur över vissa försöksdammar för sötvattensdjur o. s. v. Allt detta kräver en noggrann och ständig skötsel, om icke ändamålet med hela denna anläggning skall bli förfelad. En summa av 500 kronor måste därför anses vara den minsta möjliga, då man tager i betraktande

att det icke blott gäller att hålla i ordning gångar, erforderliga växtrabatter och dylika rena trädgårdsgöromål utan även att sköta försöksdammar och de i trädgården i friluftsterrarierna förvarade djuren.

Beträffande mitt omnämnande av en sammanslagning av anslagen för eldning, skötseln av trädgården och förmånen av fri bostad såsom avlöning åt den biträdande vaktmästaren, var det ingalunda min avsikt, att detta skulle fastställas av riksdagen eller Kungl. Maj:t. Det är naturligtvis nödvändigt, att institutionsföreståndaren häri har fria händer, så att han vid varje särskilt tillfälle kan företaga de dispositioner, som befinnas vara lämpligast. Jag anförde i min skrivelse till det större konsistoriet tanken om sammanslagning endast för att därmed visa, att man genom en sådan anordning kunde vid institutionen få fästad en duglig och pålitlig person med en så pass god avlöning, att han i ekonomiskt hänseende komme något så när i jämbredd med en ordinarie vaktmästare och därför borde kunna ägna hela sin tid åt institutionen. De förmåner, av vilka den biträdande vaktmästaren genom ett dylikt arrangement komme i åtnjutande, bleve emellertid i verkligheten icke större än den ordinarie vaktmästarens i första lönegraden. Den förres bostad innefattar endast ett rum med kök (den senares däremot två rum med kök) och kan därför icke beräknas mer än till 100 kronor; vidare kan den biträdande vaktmästaren icke ensam sköta trädgården utan måste härför lega åtskillig arbetshjälp. Detta torde säkerligen för honom draga en kostnad av minst 100 kronor årligen. Vid arbeten för institutionen har jag fått den erfarenheten, att det i regel är förmånligare att överlåta på ackord ett givet arbete åt en pålitlig person än att själv lega timavlönade arbetare. Ackordtagaren utövar nämligen då en synnerligen effektiv kontroll på sina medhjälparens arbetsprestationer, och arbetet kommer därigenom att utföras vida billigare, än annars hade blivit fallet. Vid bedömandet av den biträdande vaktmästarens löneförmåner bör vidare tagas i betraktande, att han icke kommer i åtnjutande vare sig av ålderstillägg eller av pension såsom en ordinarie vaktmästare.

Slutligen ber jag att få framhålla, att de olika posterna i den begärda staten för den nya zoologiska institutionen i Lund hava beräknats till minimigränsen, något som också torde framgå av en jämförelse mellan anslagen till de båda institutionerna i Uppsala och Lund. Vid denna jämförelse bör emellertid från anslaget till Lund avdragas de båda posterna för eldning och iordninghållande av tomten (600 kronor och 500 kronor), enär detta arbete i Uppsala utföres av de båda vid institutionen anställda ordinarie vaktmästarna och deras lön ej utgår från institutionens materiellanslag. Det verkliga årsanslaget för Lunds zoologiska institution, vilket skall jämföras med motsvarande anslag i Uppsala, blir sålunda 7,600 kronor mot 10,100 kronor. Härtill kommer emellertid det förhållandet, att Uppsala zoologiska institution årligen åtnjuter ränta å Regnell's zoologiska fond 463 kronor 92 öre. Dess årliga anslagssumma blir sålunda i verkligheten 10,563 kronor 92 öre samt överskjuter motsvarande summa för Lunds zoologiska institution med 2,963 kronor 92 öre.

I sin ovannämnda skrivelse den 5 oktober 1915 har universitetskanslern, under anmärkning att det äskade beloppet syntes nödvändigt för uppehållande av verksamheten vid institutionen, tillstyrkt utverkande av den begärda anslagsökningen.

Professor Wallengren har utan tvivel tillfyllest ådagalagt zoologiska institutionens behov av avsevärt ökade anslagsmedel. Den ökning, varom

Departementschefen.

[84.] här är fråga, bör emellertid enligt min mening icke i sin helhet utgå såsom materiellanslag.

I den summa av 4,700 kronor, som Wallengren begärt till ökning av materiellanslaget, ingå två poster, den ena å 600 kronor för ombesörjande av eldningen samt 500 kronor för iordninghållandet av tomtområdet omkring institutionens byggnader, skötsel av akvarier med mera. Beträffande dessa belopp, som i Wallengrens ursprungliga skrivelse angivits böra tillkomma samma person, en biträdande vaktmästare, har Wallengren i sin sedermera avgivna promemoria anfört, att en dylik anordning icke vore nödvändigt påkallad. Jag finner för min del lämpligast, att det föreliggande behovet av arbetsbiträde för ifrågavarande ändamål tillgodoses på det sätt, att vid institutionen fast anställs ännu en ordinarie vaktmästare. Det kunde då åläggas denne att utföra de göromål, som ovan omförmäls, samt att ombesörja den städning, vilken mot åtnjutande av bostadsförmån skulle handhas av den biträdande vaktmästaren.

Då de göromål, som sålunda skulle tillkomma den nye vaktmästaren, åtminstone delvis ej äro sådana, som i allmänhet besörjas av vaktmästare, torde uttrycklig föreskrift böra meddelas därom, att i förevarande fall nämnda göromål åligga institutionens vaktmästare.

Det är naturligen intet som hindrar, att dessa åligganden och de sedvanliga vaktmästargöromålen på annat sätt än nu antytts fördelas på de båda vaktmästarna. Men otvivelaktigt torde den arbetsfördelning, Wallengren i sin första skrivelse avsett, vara lämplig. Jag erinrar därom, att vid universitetet finnes en befattningshavare, vars sysslor kunna anses tämligen likartade med den av Wallengren tilltänkte biträdande vaktmästarens — jag syftar härmed på en eldare, som tillika är trädgårdsdräng. Detta är ju en rätt naturlig förening av två sysslor, av vilka den ena kräver sin man företrädesvis om vintern, den andra till övervägande del under sommaren.

En ny vaktmästarbefattning bör alltså enligt min mening tilldelas zoologiska institutionen i Lund, vilken då i avseende å antalet vaktbetjände blir likställd med motsvarande institution i Uppsala. För ändamålet bör universitetets statsanslag ökas med ett belopp av 1,050 kronor till avlöning åt den nya befattningshavaren. Därest denne kommer i åtnjutande av fri bostad och bränsle, bör emellertid avlöningen för honom liksom för övriga vaktmästare minskas med 150 kronor.

Med denna anordning bör naturligen ökningen av zoologiska institutionens materiellanslag ej bliva så stor, som Wallengren begärt, eller 4,700 kronor. Rimligen bör detta belopp nedsättas med 1,000 kronor — det belopp som enligt Wallengrens framställning kunde anses tillkomma den

föreslagna befattningshavaren såsom ersättning för hans eget arbete — och sålunda bestämmas till 3,700 kronor.

Det kan ej förnekas, att vad jag nu föreslagit till synes innebär någon försämring i jämförelse med vad zoologiska institutionen enligt Wallengrens plan skulle hava att erbjuda för utförande av eldning, tomtens iordningställande med mera. Det bör dock vara förmånligare för institutionen att kunna bereda vederbörande en fast plats med åtföljande rätt att vid sjukdom behålla större delen av avlöningen, rätt till ålderstillägg, semester samt pension för innehavaren och hans efterlevande. Den nye vaktmästaren skulle ej heller, såsom Wallengren ifrågasatt, vara skyldig att själv bekosta viss arbetshjälp vid trädgårdsarbetet. Enligt de grunder, Wallengren tillämpat vid sin beräkning av anslagssumman, skulle ett mindre belopp av materiellanslaget kunna stå till buds för dylik arbetshjälp.

Under förutsättning att mitt förslag gillas, kommer zoologiska institutionens i Lund materiellanslag att uppgå till 7,700 kronor. Wallengren har själv anställt jämförelse med motsvarande anslag vid universitetet i Uppsala. Det kan tilläggas, att den botaniska institutionen i Lund åtnjuter i materiellanslag för sin systematiska avdelning 7,000 kronor och för sin fysiologiska avdelning 3,500 kronor.

Jag återkommer under nästa punkt till frågan om anslag till den nya vaktmästarens avlöning och hemställer nu om förslag till riksdagen

att, för beredande av höjning till 7,700 kronor av Ökat anslag.
den i utgiftsstaten för Lunds universitet, avdelningen B)
Till materiell m. m., för zoologiska institutionen upptagna
anslagsposten å 4,000 kronor, öka det *ordinarie anslaget*
till nämnda universitet med ett belopp av 3,700 kronor.

52. **Ny vaktmästarbefattning vid zoologiska institutionen.** Åberopande vad jag under nästföregående punkt anfört tillstyrker jag förslag till riksdagen

dels att i utgiftsstaten för Lunds universitet, avdelningen A) Avlöningar m. m., under rubriken c) Tjänstemän och betjänte vid universitetets samlingar och inrättningar m. m., Zoologiska institutionen, uppföra ytterligare en vaktmästarbefattning med enahanda avlöningsförmåner, som tillkomma den hittillsvarande vaktmästaren därstädes, och med skyldighet för befattningens innehavare att vara underkastad de för dessa förmånens åtnjutande fastställda villkoren och bestämmelserna,

dels ock att för ändamålet höja det *ordinarie anslaget* till nämnda universitet med ett belopp av 1,050 kronor.

[85.]

Ny vaktmästarbefattning vid zoologiska institutionen.
Ökat anslag.

[86.] 53. **Undervisning i entomologi.** Sedan riksdagen år 1900 beviljat på extra stat för år 1901 ett belopp av 3,000 kronor för uppehållande av undervisning i entomologi och vård av de entomologiska samlingarna vid universitetet i Lund, vilket anslag skulle utgå under förutsättning att fullt lämplig person för tjänstgöringens bestridande funnes att tillgå, har enahanda belopp för samma ändamål av riksdagen beviljats på extra stat för vart och ett av åren 1902—1916 att utgå under nyssnämnda förutsättning.

Med anledning av gjord framställning, att anslag för ifrågavarande ändamål måtte fortfarande beredas universitetet, hemställer jag om förslag till riksdagen

att för uppehållande av undervisning i entomologi och vård av de entomologiska samlingarna vid universitetet i Lund anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 3,000 kronor, att utgå under förutsättning att fullt lämplig person för tjänstgöringens bestridande finnes att tillgå.

[87.] 54. **Undervisning i bokföreläsning.** Vid 1908 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag om anvisande av anslag för undervisning i bokföreläsning vid rikets båda universitet. Det yttrande i frågan, som av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet avgavs till det vid statsverkspropositionen i utdrag fogade protokollet över ecklesiastikärenden den 13 januari 1908, utvisar, att med anslagen skulle bekostas en terminlig kurs i bokföreläsning vid vardera universitetet.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag beviljade riksdagen på extra stat för år 1909 till Uppsala universitet ett anslag av 600 kronor och till Lunds universitet ett anslag av 900 kronor, därav 300 kronor voro avsedda att utgå för höstterminen 1908. Bestämmelser rörande användningen av anslagen meddelades av Kungl. Maj:t den 18 december 1908, och genom dessa bestämmelser stadgades, vad undervisningen vid universitetet i Lund beträffar, att densamma skulle fortgå omkring 30 timmar varje termin. Dessa bestämmelser hava gällt för de extra anslag till berörda undervisning vid universitetet i Lund, som till belopp av 600 kronor av riksdagen beviljats för vart ett av åren 1910—1916.

I en av kanslern för rikets universitet med eget underdånigt utlåtande den 5 oktober 1915 till Kungl. Maj:t överlämnad skrivelse har nu det större akademiska konsistoriet vid universitetet i Lund hemställt, att till ifrågavarande undervisning måtte på extra stat för år 1917 beredas ett

anslag av endast 300 kronor. Säsom skäl till att nu allenast begäres hälften av det belopp, som förut under en följd av år blivit för berörda ändamål av riksdagen beviljat, har anförts, att beträffande detta anslagskrav någon sparsamhet utan olägenhet kunde iakttagas samt att det behov, som denna undervisning avsåge att fylla, kunde bliva tillfredsställt, om undervisningen omfattade en kurs om året i stället för en kurs varje termin.

Kanslern har i sitt utlåtande icke haft något att erinra mot den av det större konsistoriet i berörda hänseende föreslagna anslagsminskningen.

Då vederbörande universitetsmyndigheter ansett sig böra föreslå en minskning i det hittills för detta ändamål utgående anslaget, finner jag mig böra instämma häri. Beträffande anslagets användning bör givetvis tillses, att kursen förlägges till lämplig tid av det akademiska läsåret.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att för anordnande vid universitetet i Lund av undervisning i bokföring enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela, anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 300 kronor.

Minskat
anslag.

55. **Universitetsbiblioteket.** Till materiell m. m. för universitetsbiblioteket i Lund har för vart och ett av åren 1909—1916 anvisats ett extra anslag av 10,000 kronor.

[88.]

Universitets-
biblioteket.

Jämväl för år 1917 erfordras, enligt vad vederbörande anmält, dylikt anslag till enahanda belopp; och får jag fördenskull hemställa om förslag till riksdagen

att till materiell m. m. för universitetsbiblioteket i Lund anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 10,000 kronor.

56. **Universitetets årsskrift.** Till utgivande av Lunds universitets årsskrift har riksdagen på *extra stat* anvisat för vardera av åren 1912 och 1913 4,000 kronor samt för vart och ett av åren 1914—1916 ett förhöjt belopp av 5,000 kronor.

[89.]

Universitetets
årsskrift.

Då vederbörande myndigheter anhållit om det förhöjda beloppets beviljande för år 1917 och detta belopp fortfarande är behöfligt, hemställer jag om förslag till riksdagen

att till utgivande av Lunds universitets årsskrift bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 5,000 kronor.

[90.]
Inrättningen
för gymnastik
och fäktkonst.

57. **Inrättningen för gymnastik och fäktkonst.** Till materiell för nämnda inrättning har riksdagen för vart och ett av åren 1911—1916 anvisat ett extra anslag av 500 kronor.

Framställning har gjorts om beredande av dylikt anslag jämval för år 1917, och på de skäl, som föranlett anslags beviljande för ändamålet under förutnämnda sex år, hemställer jag om förslag till riksdagen

att till materiell för inrättningen för gymnastik och fäktkonst vid universitetet i Lund bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 500 kronor.

[91.]
Idrottsplats
och idrotts-
materiell
m. m.

58. **Idrottsplats och idrottsmateriell m. m.** Bland de i universitetets i Lund utgiftsstat under avdelningen B) Till materiell m. m. upptagna posterna förekommer en å 500 kronor med titel: Inrättningen för gymnastik och fäktkonst. Alltsedan år 1911 har vidare, såsom nyss nämnts, till materiell för sagda inrättning på extra stat utgått ett belopp av 500 kronor för år.

Under avdelningen A) Avlöningar m. m. finnes i staten vidare för nämnda inrättning uppfört dels ett belopp av 2,000 kronor till avlöning åt en lärare i gymnastik och fäktkonst, dels ock ett belopp av 200 kronor till arvode åt en uppasserska, som därjämte åtnjuter fri bostad. Nämnar jag tillika, att universitetet äger en gymnastiksal, har jag omförmålt de medel, över vilka universitetet förfogar för att främja gymnastiska och andra kroppsliga övningar.

Det kan ej förnekas, att Lunds universitet i förevarande avseende är skäligen illa ställt i jämförelse med universitetet i Uppsala. Förutom ett anslag till ridundervisningens uppehållande upptager staten för universitetet i Uppsala för en gymnastikinrättning materiellanslag till belopp av sammanlagt 6,250 kronor. En gymnastiklärare åtnjuter, förutom 6 famnar ved in natura, dels på ordinarie stat en avlöning å 2,000 kronor, dels på extra stat tillfällig löneförbättring till belopp av 910 kronor, en biträdande gymnastiklärare på ordinarie stat arvode å 500 kronor samt på extra stat tillfällig löneförbättring till belopp av 250 kronor, varjämte för en vaktmästare, tillika eldare, på ordinarie stat är uppförd avlöning till belopp av 1,500 kronor. Vid universitetet finnes en med anlitan av statsanslag å 174,740 kronor nyuppförd präktig gymnastikbyggnad med badinrättning ävensom en idrottsplats, vartill område upplåtits av staten.

Vid universitetet i Lund har det rätt länge varit ett önskemål att erhålla en ny kombinerad gymnastik- och idrottsinstitution, och en vid universitetet tillsatt kommitté har utarbetat ett förslag i avseende härå. Kommittén har emellertid ej för närvarande velat föra frågan fram till fullstän-

dig lösning men i avvaktan härpå tänkt sig en provisorisk anordning, som kunde vara ägnad att tillgodose den studerande ungdomens behov av sund och stärkande idrott i dess många och skiftande former. I en till det större akademiska konsistoriet ingiven skrift har kommittén anfört:

[91.]

För den grundläggande, korrektiva gymnastiken utgjorde idrotten en utfyllnad och tillämpning, vilken av kroppsuppfostrans målsmän samstämmigt framhölles såsom ett, särskilt för vuxen ungdom, snart sagt oundgängligt hälsomedel — naturligtvis under förutsättning att idrotten leddes i rätta banor och ej urartade till överdrifter eller till ensidiga färdigheters övande. Att vid universitetet umbära idrotten måste anses såsom en allvarlig olägenhet, för vilken hjälp borde snarast möjligt sökas.

Kommittén hade närmast tänkt sig en lösning av frågan tills vidare på det sätt, att den studerande ungdomen bereddes tillfälle att mot någon årlig avgift begagna den av Lunds idrottsklubb disponerade idrottsplatsen.

Så hade sedan någon tid ägt rum. Medel till bekostande av avgiften härför samt till anskaffande och underhållande av idrottsmateriell hade erhållits på privat väg.

Då nu emellertid allt större svårigheter yppats att på detta sätt sörja för det spirande idrottsintressets bibehållande och höjande, hemställde kommittén, att konsistoriet måtte till den studerande ungdomens bästa söka utverka ett årligt anslag av 1,000 kronor för hyrande av idrottsplats samt till anskaffande och vidmakthållande av idrottsmateriell.

Konsistoriet lade denna angelägenhet i universitetskanslerns händer, och i sin underdåniga skrivelse den 5 oktober 1915 har kanslern, lika med konsistoriet, förordat beredande av det begärda anslaget.

Till utredning i detta ärende hava på förekommen anledning följande handlingar insänts till ecklesiastikdepartementet:

Härmed intygas på begäran,

att »Föreningen Lunds Idrottsplats», genom avtal, som gäller ett år och, så länge uppsägelse ej sker, förnyar sig själv för ett år i sänder, av Lunds stad fått åt sig upplåtet det nu såsom idrottsplats använda område väster om staden;

att, jämlikt kontraktet med Lunds stad, föreningen L. I. förfogar över idrottsplatsen utan några som helst restriktioner;

att föreningen L. I., ända sedan Lunds universitets gymnastik- och idrottsförening bildades i slutet av 1912, mot en årlig ersättning av tvåhundra (200) kronor tillhandahållit idrottsplatsen åt sistnämnda förening, såvitt sådant kunnat ske utan åsidosättande av förstnämnda förenings egna ändamål;

att veterligen ingen anledning finnes därtill, att, vare sig från stadens eller föreningens sida, någon uppsägelse skulle ske av ovannämnda mellan staden och föreningen L. I. gällande kontrakt;

att föreningen L. I. icke beller har någon anledning att för sin del uppsäga avtalet med Lunds universitets G. och I. förening; samt

[91.]

att föreningens ekonomi, jämförd med de avsevärda kostnader, som krävas för idrottsplatsens skötsel, *icke* tillåter den att erbjuda billigare villkor åt Lunds universitets G. och I. förening än de nu avtalade.

Lund 5 november 1915.

Johan C. W. Thyrén.

Ordförande
i Föreningen Lunds Idrottsplats.

P. M.

Med ledning av de föregående årens räkenskaper torde kunna antagas, att fördelningen av ett eventuellt årsanslag å 1,000 kronor åt Lunds universitets gymnastik- och idrottsförening skulle komma att ungefärligen ställa sig på följande sätt:

Förhyrande av idrottsplats	kr. 200:—
Vaktmästare, för vård av materiell etc.	» 150:—
Materiell för olika grenar av allmän idrott (spjut, kulor, släggor, diskusskivor, stavar, ribbor till hopp, ställningar etc.)	» 250:—
Materiell för fotboll	» 100:—
» » fäktning	» 75:—
» » rodd (hyra och vård av båt etc.)	» 125:—
» » tävlingar	» 50:—
Obligata årsavgifter (till riksförbund etc.)	» 50:—
	<hr/>
	Summa kr. 1,000:—

Lund 19 november 1915.

Johan C. W. Thyrén.

Ordförande
i Lunds Univ. G. & I. förening.

Departement-
schefen.

Vad av kommitterade anförts till stöd för ifrågavarande anslags beviljande torde näppeligen kräva något tillägg från min sida. Jag kan åttnöja mig med att erinra, att statsmakterna i fråga om universitetet i Uppsala sörjt för att bereda den studerande ungdomen tillfälle till stärkande kroppsövningar såsom en motvikt mot det ensidiga själsarbetet samt alltså visat sig behjärta vikten därav.

Beträffande den nu begärda anslagssumman må anmärkas, att man däri ej bör inberäkna någon post till materiell för fäktning. Universitetet förfogar redan, såsom av det föregående inhämtas, över statsanslag, varur kostnaderna för sådan materiell kunna bestridas. Jag anser, att anslagssumman lämpligen kan sättas till 900 kronor, och hemställer därför om förslagen till riksdagen

att till hyra för idrottsplats samt till inköp och underhåll av idrottsmaterieell m. m. för universitetet i Lund på *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av 900 kronor.

Nytt anslag.

Karolinska mediko-kirurgiska institutet.

59 a. **Fyllnad i en professorsavlöning.** Professorerna vid karolinska mediko-kirurgiska institutet åtnjuta avlöning med det för professorer i allmänhet bestämda beloppet 7,500 kronor, förutom ålderstillägg — undantag härifrån utgör av särskild anledning professorn i psykiatri ävensom innehavaren av en extra ordinarie professur i kemi och farmaci, vilken ej i likhet med andra extra ordinarie professurer förvandlats till ordinarie.

[92.]

Fyllnad i en professorsavlöning.

Nämnda professorsavlöning 7,500 kronor utgår enligt karolinska institutets stat i allo kontant utom för två av professorerna, vilka hava boställsrum. Dessa professorer hava att vidkännas avdrag å sin lön med ett belopp, motsvarande det beräknade värdet av boställsförmånen och i den nu gällande, år 1908 av riksdagen fastställda staten upptaget till 900 kronor. De uppbära alltså kontant 6,600 kronor, därav lön 4,100 kronor och tjänstgöringspenningar 2,500 kronor.

För utredning av det ärende, som jag under förevarande punkt går att anmäla, bör jag omförmåla, huru dessa boställsförmåner uppkommit och vilka bestämmelser givits beträffande dem. Sagda bestämmelser äro meddelade i sammanhang med föreskrifter rörande användningen av vissa andra, i det följande mera i förbigående omförmålda lägenheter.

Kort efter det karolinska institutet år 1810 erhållit sin nuvarande organisation, bestämdes genom nådigt brev den 19 november 1816, att bland de tre professorer, nämligen anatomia, chemia samt medicina theoretica professorerna, vilka kunde ifrågakomma till erhållande av bostad inom institutet, skulle *en* erhålla sådan bestående av en bekväm våning med kök och nödiga uthus mot åliggande att såsom inspektor vara ansvarig för institutet. Med upphävande av de år 1816 givna stadgandena föreskrev Kungl. Maj:t den 16 maj 1862, att fullt tillräckliga rum skulle anvisas för institutets samlingar, laboratorier och auditorium m. m. samt till arbetsrum för vissa professorer. Två mindre boställsvåningar, vardera med kök, skulle upplätas, den ena för professorn i anatomi, den andra för professorn i kemi och farmaci, med rättighet för den i tjänsten äldste att bland våningarna välja den han helst önskade. Vidare skulle några små lägenheter tilldelas vissa befattningshavare samt ett antal rum anvisas för studerande.

[92.]

Längre fram i tiden befunnos 1862 års föreskrifter dels i vad anginge undervisnings- och museilokaler samt arbetsrum obehövligen, dels i fråga om andra lägenheter tarva vissa ändringar. Genom nådigt brev den 11 juni 1887 bestämde därför Kungl. Maj:t, med upphävande av nådiga brevet den 16 maj 1862, att i den på västra delen av institutets tomt befintliga byggnaden skulle hållas tillgängliga:

1:o) erforderliga rum för institutets bibliotek;

2:o) två mindre boställsvåningar, vardera med kök, »vilka våningar må», såsom det heter i det kungl. brevet, »vid härnäst inträffande ledighet av professorerna i anatomi och kemi, i tur efter fullmaktsålder innehavas av professorerna i anatomi, patologisk anatomi, fysiologi och kemi; börande härvid iakttagas, att om en i tjänsten äldre professor icke vill, för viss tid eller tills vidare, begagna sig av sin rätt till bostad, den honom i tjänstålder närmaste må under tiden begagna bostaden mot åtnjutande av laga fardag, ävensom att alltid den för professor, som innehar boställsvåning, i stat upptagna lägre lönen skall utgå till den, som begagnar sig av bostaden»;

3:o) bostäder för amanuenser vid vissa institutioner;

4:o) bostäder, därest sådant sig göra låter, åt laboratorerna; samt

5:o) rum med kök för en gårdsdräng och för en vaktmästare.

Den byggnad, som avses i 1887 års brev, är den som efter bibliotekets inflyttning därstädes på 1840-talet kallats biblioteks- och boställs- huset, beläget i hörnet av gamla Glasbruksgränden, numera Owengatan, och Hantverkargatan, med adressnummer 3 vid sistnämnda gata. Huset är ett tvåvånings stenhus med rum inredda även å vinden under mansardtaket.

De genom nyssnämnda nådiga brev givna bestämmelserna i avseende å två professorers boställslägenheter hava bibehållit sin giltighet även sedan den nu gällande löneregleringen för institutet med ingången av år 1909 trädde i kraft.

De fyra professorer vid institutet, vilka enligt bestämmelserna i 1887 års brev äga begagna boställsvåningarna, äro, uppräknade i tur efter tjänstålder: greve K. A. H. Mörner, E. G. Müller, C. J. G. Sundberg och J. E. Johansson. Greve Mörner innehar en av dessa lägenheter, belägen dels en trappa upp dels ock i vindsvåningen. Den andra, belägen till större delen i bottenvåningen men omfattande även 4 rum en trappa upp, innehades i början av år 1914 av Müller, men han avflyttade från densamma den 1 april 1914. Det är sistnämnda våning och dess upphörande att vara boställsvåning, som är det egentliga föremålet för min framställning under denna punkt.

Enligt vad upplysts var anledningen till Müllers avflyttning från lägenheten, vilken av honom innehafte ett tiotal år, förnämligast att söka i våningens ohälsosamma beskaffenhet. Dess största olägenhet uppgavs vara fukt i grundmur och väggar. Professor Sundberg, som skulle vara närmast att taga lägenheten i besittning, vågade ej göra detta, förrän lägenheten försatts i tillfredsställande skick. Detta ansågs, enligt yttrande av sakkunnig person, kunna avhjälpas genom isolering av muren mot gatan samt inledning i väggarna av ett luftningssystem, »knapensystemet».

Sedan överintendentensämbetet yttrat sig i ärendet och därvid tillstyrkt vidtagande av de ifrågasatta åtgärderna ävensom inledande, på sätt begärts, av elektrisk belysning i båda boställsvåningarna, åskade Kungl. Maj:t i framställning till 1914 års senare riksdag ett extra anslag av 7,165 kronor till reparation av nu ifrågavarande boställsvåning samt till införande av elektrisk belysning i båda lägenheterna. Av anslaget var i uppgjort kostnadsförslag ett belopp av 5,000 kronor beräknat för reparationsarbetena; 2,060 kronor avsågo elektriska belysningsanordningar, och till oförutsedda utgifter upptogs i förslaget ett belopp av 105 kronor. Kungl. Maj:ts framställning bifölls av riksdagen.

Anslaget anvisades av Kungl. Maj:t förskottsvis under år 1914, och arbetena verkställdes i så god tid under sagda år, att Sundberg kunde taga sin boställsvåning i besittning den 1 oktober 1914.

I skrivelse till karolinska institutets rektor, professorn greve Mörner, uppsade emellertid Sundberg den 29 mars 1915 sin boställsvåning till avflyttning den 1 oktober 1915. I skrivelsen anförde Sundberg:

Mina skäl för avflyttning äro uteslutande hälsoskäl. Hit räknar jag icke, att bostaden är synnerligen golvkall, om ock detta för dem, som länge skola sitta vid stillasittande arbete (t. ex. vid skrivbordet), verkar ganska besvärande. Redan vid jultiden började hälsotillståndet hos flera av familjens medlemmar bliva stört. En tjänarinna, som förut alltid varit frisk och som tjänat hos oss många år, måste på nyåret lämna oss på grund av allmän kraftnedsättning och reumatiska besvär i benen. Hon hade icke varit borta från bostaden mera än fyra veckor, så var hon sig återigen lik och vid full arbetskraft. Då emellertid särskilt min hustrus men även mitt eget hälsotillstånd blev allt mindre tillfredsställande, lät jag genom bostadsinspektören vid Stockholms stads hälsovårdsnämnd undersöka bostaden. Över den förrättning, han vidtog, har han utlovat mig full beskrivning, som jag är villig överlämna.

Sundberg slutar sin skrivelse med förklaring att mot de till boställsvåningen hörande rummen en trappa upp intet vore att anmärka.

Den av Sundberg omnämnda beskrivningen är av följande innehåll:

På begäran av professor Carl Sundberg har jag i slutet av mars månad 1915 företagit undersökning av den av honom bebodda våningen i huset nr 3 Hantverkarergatan angående hygieniska olägenheter, som uppgivits vidlåda nämnda bostadsvåning.

[92.]

Vid undersökningstillfällena märktes, att luften i vissa av våningens rum hade en unken, kväljande lukt. Angående andra rum kunde man vara tveksam, huruvida dylik lukt fanns i desamma eller ej. Med stor sannolikhet orsakades denna dåliga beskaffenhet hos luften därigenom, att luft med dålig lukt framtränger ur de kanaler, som upptagits i murarna. Den luftström, som framkom ur en hel del av dessa kanaler, hade nämligen en utpräglad dålig lukt av unken, kväljande karaktär.

I bil. 2, 3 och 4 har jag sökt visa, huru luftväxlingen antagligen sker i ett av rummen (sängkammaren, bil. 1). Från de 22 kanaler, som finnas i väggarna i detta rum, framkomma luftströmmar (se fotografier av ljuslagor). Även genom yttermuren kan någon del unken luft antagas inkomma, vilken genomgått den fuktiga delen av denna mur. Om man håller en tändsticka framför de kanaler, som från gatan ingå i muren, suges lagan, ehuru tämligen svagt, in i dessa kanaler.

Å figurerna har jag med blå färg betecknat de delar av murarna, som kunna anses innehålla grundfukt. Antagandet att muren innehåller grundfukt i denna utsträckning är grundat dels på fuktfläckarnas läge å yttermuren (se fotografi), dels på att det elektriska ledningsmotståndet i de såsom fuktiga angivna områdena är synnerligen litet.

Det kan med fullt fog sägas, att en bostad, i vilken luften antagligen ständigt (vid kall årstid) är av sådan beskaffenhet, som den här befunnits vara, och i vilken rummens undre delar oupphörligt under den kallare årstiden överspolas av kalla fuktiga luftströmmar, ingalunda kan anses vara sund. Sängkammaren bör i sitt nuvarande skick ej användas för detta ändamål.

Vad beträffar frågan, vilka åtgärder, som böra vidtagas för bostadens förbättrande, vill jag endast framhålla, att det måste anses olämpligt, att murar av här ifrågavarande slag ventileras eller uttorkas genom i desamma gjorda kanaler, då den luft, som genomspolat dessa kanaler, skall blandas med luften i rummen. Skola murarna uttorkas på det här angivna sättet, bör den luft, som kommer från desamma, utkomma i något från rummet avskilt område och därifrån avlägsnas. — — — Att på detta sätt alla olägenheter från grundfukten i murarna avlägsnas, synes dock icke kunna garanteras.

Några provisoriska åtgärder att på något så när effektivt sätt avlägsna de huvudsakliga olägenheterna hos ifrågavarande våning anser jag mig icke hava att föreslå.
Stockholm den 5 maj 1915.

Gustaf Hultkvist.

Stockholms stads bostadsinspektör.

Vid Hultkvists skrift voro fogade däri omförmälda bilagor. Bil. 1 var en planritning över boställsvåningens utrymmen å nedre botten, utgörande — förutom förstuga, tambur, korridor m. m. — sängkammare (å ritningen betecknad med nr 1), herrum (nr 2), salong (nr 3), matsal (nr 4), jungfrukammare (nr 5) samt kök (nr 6) med skafferier ävensom handkammare (nr 7).

Vid överlämnandet till institutets rektor av Hultkvists beskrivning anförde Sundberg i skrivelse den 25 maj 1915:

Till vad bostadsinspektören yttrat torde jag på grund av den av mig under det år, jag bebott våningeu, vunna personliga erfarenheten böra tillägga min egen mening, att av de i bil. 1 angivna rummen torde skäligen intet annat rum än möjligen det s. k. herrummet, om det noga avskiljes från omgivande rum, böra komma i bruk så-

som bostadsrum. Sämre än sängkammaren finner jag rum 4 och i synnerhet den där-intill belägna delen av våningen i hörnet av Owengatan och Handtverkargatan samt den s. k. handkammaren vara. Något bättre äro jungfrukammaren och köket, men det mellan dem belägna skafferirummet är däremot osundare. Bäst av de åt Owengatan belägna rummen är det med nr 3 betecknade rummet, ehuru också här råder dålig luft från de inåt rummet belägna uttorkningskanalerna i murarna.

Rektor mottog härefter en den 27 maj 1915 dagtecknad skrivelse, vari professor Johansson yttrade:

Såsom den bland institutets professorer, vilken efter professor Sundberg skulle äga att begagna omförmåda bostadslägenhet, får jag förklara, att även jag finner utredningen uppvisa sådana hygieniska olägenheter vid densamma, att jag icke utan risk för min hälsa anser mig kunna begagna bostaden. För min del vill jag därför förorda, att åtgärder vidtagas för att sagda lägenhet icke längre må utgöra bostad för en professor, ävensom att medel må anvisas för att fylla det belopp av 900 kronor i en professorslön, vilket hittills utgått i form av bostadsförmån.

Å denna skrivelse hade professor Müller tecknat förklaring, att han delade den mening, som uttalats av Johansson.

Ytterligare en skrivelse, som rörer förevarande ärende, inkom till rektorn, i det nämligen institutets bibliotekarie anmälde angelägenheten av att inom den närmaste framtiden erhålla ökat utrymme för biblioteket. I skrivelsen, som är dagtecknad den 2 juni 1915, anför bibliotekarien:

Behovet av ökat utrymme hade redan börjat visa sig kännbart; på många ställen hade provisoriska anordningar måst vidtagas och rubbningar i böckernas systematiska uppställning blivit nödvändiga. Särskilt syntes det för de löpande tidskrifterna disponibla utrymmet redan under år 1916 bliva fullt utnyttjat. Det vore därför synnerligen önskvärt, att åtminstone några av rummen i den huvudsakligen å nedra botten belägna boställägenheten, därest dess hittillsvarande användning skulle upphöra, snarast möjligt finge disponeras för biblioteket. Några hygieniska betänkligheter mot användandet för detta ändamål av de i bottenvåningen belägna rummen syntes icke förefinnas, under förutsättning att de försåges med värmeledning och ventilationsanordningar. De komme nämligen endast att tagas i anspråk såsom bokmagasin och behövde icke begagnas till läsrum eller arbetsrum. För övrigt hade inom den nuvarande bibliotekslokalen inga nämnvärda olägenheter i hygieniskt avseende förmärkts, enär värmeledningen vore fullt effektiv och rummen alltid kunde hållas väl luftade.

Bibliotekets årliga nyförvärv av böcker och tidskrifter upptog en hyllängd av minst 30 längdmeter. För att tillgodose behovet för 3 å 4 år torde alltså erfordras ett hyllutrymme av omkring 120 meter. Detta utrymme kunde vinnas genom att åt biblioteket upplåta och för detsamma inreda de båda utmed Owengatan omedelbart intill biblioteket liggande rummen i bottenvåningen och en trappa upp. Bibliotekarien ville därför föreslå, att från biblioteket dörrar upptoges till dessa rum och att de försåges med en hyllinredning i likhet med den, som genom överintendentensämbetets försorg anskaffats för den år 1893 tillbyggda delen av biblioteket. Därjämte borde bibliotekets duppletter och lagret av institutets publikationer, som nu förvarades i ett rum i anatomiska byggnaden, överflyttas till ett av rummen i bibliotekshuset. Denna flyttning, som skulle medföra en avsevärd fördel vid bibliotekets skötsel, kunde verk-

[92.]

ställas utan att föranleda någon särskild kostnad, då de lösa hyllor, vari samlingen nu vore ordnad, utan ändring kunde uppställas i ny lokal. De övriga rum i bottenvåningen, som ej bleve erforderliga för annat ändamål, borde reserveras för bibliotekets framtida behov. Den i boställsvåningen installerade belysningen med ström från stadens elektricitetsverk syntes kunna användas med de smärre ändringar i avseende på armatur och kontakter, som betingades av den blivande biblioteksinredningen. Särskild strömbrytare för ledningarna inom de åt biblioteket upplåtta lokalerna borde naturligen även anbringas. Vad beträffade den nuvarande bibliotekslokalen, torde den elektriska belysningen därstädes, till vilken ström lämnades från institutets egna maskiner, ännu åtminstone tills vidare kunna bibehållas.

Efter mottagandet av nu omförmälda handlingar vände sig institutets rektor till överintendentensämbetet med en den 8 juni 1915 dagtecknad skrivelse. Jag ber att få återgiva det väsentliga innehållet i denna skrivelse, på förhand anmärkande att däri förekommande nummerbeteckningar å en del rum återfinnas å en i det följande omförmäld, av överintendentensämbetet företedd planritning.

I skrivelsen omförmäler rektorn Sundbergs, Johanssons och Müllers av mig i det föregående omnämnda uttalanden samt anför härefter:

En stor del av rummen å nedre botten i ifrågavarande boställslägenhet ävensom fyra därintill belägna rum, som nu äro förenade med biblioteket, beboddes under ett par decennier av min företrädare i ämbetet professor S. Stenberg. Han lämuade dock bostaden några år i förtid, vilket även då föranleddes av de sanitära bristerna hos densamma; redan på den tiden lära fåfänga försök gjorts att förbättra de sanitära förhållandena; jag har hört, att man på sina ställen huggit ut tegel ur väggarna och inmurat nytt sådant, då man antog det gamla teglet vara orsak till fukten. Det var då meningen, att lägenheten skulle disponeras för andra ändamål än som professorsbostad, och en del av den användes under några år såsom saunmanträdesrum för lärarkollegiet.

När jag sedan tillträdde professuren, begärde jag att få bostaden, trots dess sanitära brister; mitt motiv därför var den synnerligen stora betydelse, jag anser det hava att bo nära intill den institution, där man har sin verksamhet. Med familj bodde jag sedan i tolv år i samma lägenhet, som Stenberg innehaft, och fick sålunda rätt god erfarenhet om densamma. Jag kan intyga, att allvarlig anmärkning mot densamma kunde göras, i det att väggarna på flera ställen, såväl i rum, som ännu tillhöra bostaden, som i rum, vilka nu tillhöra biblioteket, höllo sig fuktiga till en höjd av omkring en meter över golvet, och att mögelbildning i tapeterna där utvecklade sig. Någon bestående skada tog dock min familj icke därav.

Sedan jag vid slutet av år 1897 lämnade bostaden, har mycket blivit gjort i avsikt att göra bostaden tillfredsställande i sanitärt avseende. Såsom institutets rektor under denna tid har jag haft tillfälle att följa överintendentensämbetets åtgärder härvidlag och vill med tacksamhet erkänna det stora tillmötesgående, som ämbetet härvid visat, och den osparda möda, ämbetet upprepade gånger gjort sig för att vinna förbättringar härvidlag, även med betydande kostnader.

Jag vill erinra om några sådana åtgärder, som jag har i minnet.

Då jag lämnade bostaden, vidtogs den förbättringen, att genom byte med biblioteket erhöles fyra rum en trappa upp, vilka voro fullt fukt fria och kunde begagnas

till sovrum. Vidare undergick våningen då en grundlig reparation, med vissa förändringar i rumsindelningen. Jag vill minnas, att det även var vid detta tillfälle, som man högg sig in under en betydande sträcka av murarna och under dem inlade ett isoleringslager av någon asfaltmassa.

Under den tid, professor Müller bebodde bostaden, gjordes där åtskilliga reparationsarbeten. Särskilt erinrar jag mig, att man sökte utestänga fukten genom att på en del ställen bekläda nedre delen av väggarnas insida med ett tätt lager av — som jag vill minnas — s. k. »korksten» och asfalt.

Sedan Müller avflyttat, utfördes under sommaren 1914 den genomgripande reparation, som är ämbetet välbekant.

Då jag å ena sidan tänker på alla dessa arbeten och å andra sidan tager i betraktande vad professor Sundberg och bostadsinspektören nu hava att förmäla, så kommer jag till den slutsatsen, att trots ämbetets osparda omtanke och omsorg är man fortfarande långt ifrån målet att göra de fuktiga rummen å nedre botten tillfredsställande som boningsrum. Jag har med intresse och stor tacksamhet å läroverkets vägnar sett ämbetets allvarliga bemödanden att råda bot för olägenheterna i sagda bostad. Men då denna uppgift förefaller olöslig, nödgas jag hemställa hos ämbetet att överväga, om icke sagda bostadslägenhet bör utdömas som bostad.

Jag vill på samma gång meddela, att lägenheten, om den upphör att vara bostad, dock kan disponeras för ändamål, som äro synnerligen behöfliga för läroverket, och detta utan att någon särdeles kostnad behöver uppstå. Större delen av lägenheten kan läggas till biblioteket och vissa delar användas till amanuensrum och en vaktmästarbostad. I detta förslag instämma, såsom synes av förut anförda skrivelser, professorerna Müller, Sundberg och Johansson. Jag är även bemyndigad att uttala lärarkollegiets anslutning till ett sådant förslag.

Den disposition av lokalerna, jag vill föreslå, bliver följande:

En trappa upp. Rummet nr 29 förenas med biblioteket. Rummen nr 26, 27 och 30 inredas till en vaktmästarbostad; kök med lämpligen kunna inredas i nr 30.

Nedre botten. Rummet nr 10, vilket med hänsyn till frånvaro av fukt torde vara det bästa rummet på nedre botten, inredes till amanuensrum (helst en dublett) med utgång till förstugan. Den övriga delen å nedre botten lägges till biblioteket, jämväl rummen nr 20 och 21, vilka varit amanuensrum men i sanitärt avseende visade sig avgjort underlägsna rummet nr 10, som skulle ersätta dem som amanuensrum. Rummen nr 20 och 21 innehavas nu av professor Sundberg, vilken förbundet sig att på sin bekostnad återställa dem i deras förra skick. Rummet nr 18, som genom sin dåliga belysning bleve mindre värdefullt till biblioteksrum, skulle lämpligen kunna inrymma ugn för värmeledning i de rum å nedre botten, som nu skulle läggas till biblioteket, och skulle även kunna rymma sådan ugn för värmeledning i den bostad, som jag nu innehar, en och två trappor upp.

De kostnader, som nu närmast skulle krävas för genomförande av detta förslag, torde bliva rätt måttliga. Den drygaste kostnaden bliver väl den för värmeledningen. Denna kan icke undvaras, ty eldning i kakelugnar inom bibliotekslokalen kan väl numera icke ifrågasättas på grund av den därmed förenade eldfaran.

Om värmeledning skall anordnas i den nu berörda lokalen, hemställer jag, huruvida ämbetet på samma gång skulle vilja anordna värmeledning (med särskild ugn i rummet nr 18) även för den våning, som jag innehar, där den är behöflig, emedan våningen är så kall, att man på vintern ofta icke kan få upp temperaturen högre än till 13 å 14°.

[92.]

Om den lägenhet, varom jag i det föregående talat, beklagligtvis får anses oanvändbar till bostad, träder bibliotekets behov av ökat utrymme i förgrunden. Av bibliotekariens skrivelse torde framgå, att därest bibliotekets behov av utvidgning icke nu skulle fyllas på det föreslagna sättet, måste det snart nog tillgodoses på något annat sätt, sannolikt genom en nybyggnad, som skulle draga en mängd dubbelt större kostnad än det nu föreliggande förslaget.

Jag anser mig i detta sammanhang böra beröra det väckta förslaget om förflyttning av serafimerlasarettet. Denna förflyttning, om den kommer till stånd, torde väl i sinom tid medföra även en förflyttning av karolinska institutet. Emellertid befinner sig frågan om flyttning av serafimerlasarettet ännu i ett stadium av förberedelse, och även om händelserna framdeles komma att utveckla sig på sätt jag nyss antytt, kommer det säkerligen att dröja så länge, att frågan om bibliotekets utvidgning ingalunda av denna anledning kan undanskjutas. Den betydelse torde man emellertid böra tillmäta frågan om blivande flyttning, att man hellre bör begagna det tillfälle, som nu bjudes, att på ett jämförelsevis billigt sätt fylla bibliotekets behov än att för detta ändamål vidtaga en dyrbar nybyggnad.

Såsom synes av bibliotekariens yttrande finner han de ifrågavarande lokalerna fullt användbara för bibliotekets ändamål. Då jag under lång tid bebott såväl fyra rum, vilka nu sedan många år använts för bibliotekets ändamål, som även de närmaste rummen å nedre botten i bostaden, kan jag av erfarenhet anställa en jämförelse mellan dem och vill påstå, att på den tiden voro de förstnämnda med avseende på fukt icke bättre än de sistnämnda, vilka dessutom sedan dess varit underkastade åtskilliga åtgärder i avsikt att borttaga fukten. Jag ser därför ingen anledning att befara, att de nuvarande bostadsrummen skola vara olämpliga för biblioteksändamål.

Med avseende på förslaget att inreda rum nr 10 till amanuensrum behöver jag endast erinra, att detta sker för att ersätta de sanitärt dåliga rummen nr 20 och 21 med en bättre lokal.

I fråga om vaktmästarbostaden, som föreslås en trappa upp, vill jag nämna, att för närvarande behövas tre nya vaktmästarbostäder, nämligen för de två vaktmästare, som nu bo i patologisk-anatomiska byggnaden, och för vaktmästaren vid det kliniska laboratoriet vid serafimerlasarettet. Med den påbyggnad å vedboden, som begärts, och den nu föreslagna bostaden skulle det nuvarande behovet av nya vaktmästarbostäder bliva fyllt.

Beträffande den påbyggnad, för beredande av två vaktmästarbostäder, varom rektorn talar, tillåter jag mig i förbigående hänvisa till vad jag under en följande punkt (107) har att anföra.

Med anledning av rektorns skrivelse avlät överintendentensämbetet den 6 juli 1915 underdånig framställning. Däri yttrade ämbetet:

Med hänsyn till vad i ärendet förekommit och enär det syntes vara antagligt, att sådana åtgärder icke kunde vidtagas, att här omhandlade, i biblioteks- och boställs- husets bottenvåning liggande lägenheter kunde bilda en ur hygienisk synpunkt tillfredsställande boställsvåning — om än de arbeten, vilka blivit utförda inom lägenheten i fråga, synnerligast under år 1914, ingalunda finge anses bortkastade, då genom dessa lägenhetens användande i huvudsak till bibliotek kunde föreslås — funne överintendentensämbetet sig för sin del böra biträda vad rektorsämbetet föreslagit, och hade ämbetet för den skull låtit uppgöra ett kostnadsförslag till de åstundade anordningarna.

Däri hade medtagits även värmeledning, dock icke för rektorsbostaden, emedan denna skulle ställa sig ganska dyrbar — kostnaden skulle komma att bestiga sig till cirka 4,300 kronor — och denna värmeledning utan större olägenhet kunde senare, då medeltillgången sådant medgäve, komma till utförande.

Omförmälda kostnadsförslag slutade å en summa av 8,000 kronor, varvid beräknats, att kostnaden för hyllanordningar och dylikt — förslagsvis antagen till 800 kronor — skulle bekostas av medel, som kunde tillhandahållas av karolinska institutet.

Dragande detta ärende under Kungl. Maj:ts prövning ville överintendentensämbetet hemställa, att Kungl. Maj:t, därest Kungl. Maj:t funne sig böra gilla ovan av såväl rektor som ämbetet med flera uttalade åsikter, täcktes bemyndiga ämbetet att, med användande av de utav ämbetet för 1915 års generalförslagsarbeten i huvudstaden antagna bygg- och hantverksmästare, gå i författning om utförande av de uti ovanberörda kostnadsförslag intagna arbeten inom det s. k. biblioteks- och boställshuset vid karolinska institutet för högst 8,000 kronor, att utgå av den ännu icke disponerade delen av årets anslag till byggnader och reparationer.

Ämbetets framställning åtföljdes av däri omförmälda kostnadsberäkning, vilken, uppgjord av K. Bildmark den 1 juli 1915, slutade å 8,000 kronor samt även utvisade, att den omförmälda hyllinredningen skulle belöpa sig till omkring 800 kronor.

Vidare var vid framställningen fogad en planritning över bottenvåningen, våningen en trappa upp samt vindsvåningen i »biblioteks- och bostadsbyggnaden» vid karolinska institutet.

Genom nådig remiss överlämnades ärendet till kanslern för rikets universitet. Kanslern hörde lärarkollegiet vid karolinska institutet, som i skrivelse till kanslern den 11 augusti 1915 yttrade:

Lärarkollegiet, som haft tillfälle att överväga rektors hos överintendentensämbetet gjorda förslag, redan innan det avgavs till ämbetet, och som i ärendet inhämtat yttrande av förvaltningsnämnden, vilken förordat det gjorda förslaget, hemställde, att kanslern måtte gilla och förorda den i rektors skrivelse angivna förändring av inredning och disposition av ifrågavarande boställsvåning.

Då på grund av bostadens ohygieniska beskaffenhet ingen av de tre professorer, som enligt gällande bestämmelser kunde ifrågakomma att disponera sagda bostad, vore villig att bebo densamma efter den 1 oktober 1915, och då man i betraktande av den erfarenhet och den utredning, som nu föreläge angående dess beskaffenhet i sanitärt avseende, icke kunde ifrågasätta, att någon mot sin vilja skulle förpliktas att bo där eller med anledning av rättighet till bostaden vidkännas en minskning i sitt lönebelopp, ville kollegiet hemställa om kanslerns medverkan därtill, att sagda lägenhet med utgången av september 1915 måtte upphöra att vara anvisad som bostad för en av de nämnda professorerna.

I sammanhang därmed ville kollegiet även hemställa om kanslerns medverkan därtill, att från och med den 1 oktober 1915 bereddes ett belopp av 900 kronor för år räknat för att därmed fylla det belopp, vartill bostaden i fråga blivit beräknad i professorernas löneförmåner. Denna fråga vore visserligen för sitt slutliga ordnande beroende av riksdagens prövning, vilken icke stode att vinna före nyss sagda tid. Den

[92.] utredning, som föreläge angående bostadens olämplighet för sitt nuvarande ändamål, syntes emellertid göra situationen ganska lik den, som skulle inträda, därest bostaden genom en olyckshändelse blivit förstörd, i vilket fall kollegiet förmodade, att Kungl. Maj:t skulle finna utväg att tillfälligt bereda det för lörens utfyllande nödiga beloppet.

Med avseende å vad överintendentensämbetet anfört beträffande ifrågasatt anordning av värmeledning i den andra boställsvåningen torde kollegiet icke behöva yttra sig och ej heller med avseende på kostnaderna för den ifrågasatta förändringen av professor Sundbergs boställsvåning utom med avseende å 800 kronor, som beräknades för hyllinredning, vilka medel ämbetet förutsatte skola tillhandahållas av institutet. I fråga om denna post ville kollegiet erinra, att hyllinredning i biblioteket förut brukat bekostas av ämbetet. Då så icke syntes låta sig göra i detta fall, ville kollegiet hemställa, att medel måtte beredas på sätt Kungl. Maj:t ansåge lämpligast. Institutet hade icke till sitt förfogande några medel för ändamålet.

Universitetskanslerns eget utlåtande, avgivet den 25 augusti 1915, är av följande innehåll:

Under hänvisning till såväl överintendentensämbetets i ärendet avgivna utlåtande som ock det från karolinska institutets lärarkollegium inhämtade yttrandet i ärendet får jag hemställa, att Kungl. Maj:ts täcktes i näder *dels* medgiva, att ifrågavarande boställsvåning må inredas och disponeras på det sätt, rektor vid karolinska institutet föreslagit, ävensom bemyndiga överintendentensämbetet att gå i författning om utförande av de i upprättat kostnadsförslag angivna arbeten för en beräknad kostnad av högst 8,000 kronor att utgå på sätt ämbetet föreslagit, *dels* förordna, att berörda bostadslägenhet från och med den 1 oktober 1915 icke vidare skall användas till bostad åt professor vid karolinska institutet, *dels* i proposition till 1916 års riksdag göra framställning om ändring av den i gällande stat för karolinska institutet intagna bestämmelse om avdrag å löneförmånerna för två professorer vid institutet, motsvarande av dem åtnjuten bostadsförmån, på det sätt att dylikt avdrag må hädanefter ske för allenast en av de fyra professorerna i anatomi, kemi, patologisk anatomi och fysiologi, samt om beviljande av ett anslag å ordinarie stat å 900 kronor för beredande av fyllnad i den professors löneförmån, vilken sålunda går i mistning av rätt till fri bostad, *dels* ock av tillgängliga medel anvisa ej mindre nödigt anslag för beredande av dylik lönefyllnad för tiden från och med den 1 oktober 1915 till och med den 31 december 1916, än även ett belopp av 800 kronor för anskaffande av erforderlig hyllinredning till karolinska institutets bibliotek.

Slutligen avgav statskontoret den 15 oktober 1915 infordrat utlåtande i ärendet och anförde däri:

Under förutsättning att Kungl. Maj:t funne ifrågavarande lägenhet icke vidare böra disponeras till bostad för en professor vid institutet, syntes det ordinarie anslaget till institutet böra från och med år 1917 höjas med bostadsförmånens i stat upptagna värde, 900 kronor. Beträffande det till lönefyllnad åt vederbörande professor för tiden från och med den 1 oktober 1915 till och med den 31 december 1916 erforderliga beloppet, 1,125 kronor, hemställde statskontoret om bemyndigande att under förskottstitel till institutet utanordna vad som för ändamålet kunde bliva erforderligt, mot ersättning efter framdeles skeende underdånig anmälan.

Vidkommande det för hyllinredning i de nya bibliotekslokalerna avsedda beloppet, 800 kronor, syntes detsamma kunna bestridas av till Kungl. Maj:ts förfogande stående medel.

[92.]

Departementschefen.

När jag förordade framställning till 1914 års senare riksdag om vidtagande av vissa åtgärder till förbättrande av ifrågavarande bostadslägenhet, stödde jag denna framställning på en av sakkunnig myndighet verkställd utredning, som syntes giva vid handen, att de föreslagna åtgärderna skulle göra lägenheten lämplig till professorsbostad. Med beklagande erfar jag nu, att det avsedda ändamålet icke blivit uppnått. Det synes vara styrkt, att lägenheten ej vidare bör användas såsom professorsbostad. Att den med undantag för några angivna rum för närvarande är otjänlig till bostad finner jag vara till fullo utrett, likasom att ringa eller snarare ingen utsikt finnes för att den för rimlig kostnad skulle kunna försättas i ett ur hygienisk synpunkt försvarligt skick.

Även om vid den senaste reparationen en del kostnader nedlagts på ett experiment, som ej haft åsyftad verkan, kan dock denna reparation anses hava medfört visst gagn vid lägenhetens användning för annat ändamål. Med ändrad bestämmelse kan nämligen lägenheten bliva till nytta för institutet. Den är till en del helt enkelt nödig för ett av institutets behov — ökat utrymme för biblioteket — som eljest icke torde kunna tillgodoses utan stora kostnader. Då en vaktmästarbostad, såsom avsett är, kan inrättas i en i hygieniskt avseende lämplig avdelning av lägenheten, är sådant ur flera synpunkter önskvärt och bör komma till utförande. Likaledes är det synnerligen lämpligt, att två förutvarande amanuensrum ersättas med en i sanitärt avseende bättre lokal.

Den förändrade användning av lägenheten, som sålunda skulle komma till stånd, förutsätter vissa anstalter av ekonomisk art. Först och främst måste man begära riksdagens medgivande till att lägenheten ej längre användes till professorsbostad och i sammanhang därmed äska fyllnad med 900 kronor i en professorsavlöning. För ändamålet bör institutets ordinarie stat höjas med sagda belopp. Den kostnad å högst 8,000 kronor, som beräknats vara erforderlig för sådana ändrade anordningar i lägenheten, att den skall kunna tjäna sina nya ändamål, har överintendentsämberetet ansett kunna bestridas ur det under riksstatens sjunde huvudtitel uppförda reservationsanslaget till byggnader och reparationer. Jag har i avseende härå samrått med chefen för finansdepartementet, som förklarar, att därest de ifrågasatta ändringsarbetena bliva av Kungl. Maj:t beslutade, något hinder mot anlitan av berörda anslag för erhållande av medel härtill icke torde möta. För nämnda kostnads täckande erfordras således ej framställning till riksdagen. Lika litet torde anslag nu böra äskas till

anskaffande av hyllinredning för bibliotekets räkning; det belopp av omkring 800 kronor, som därför erfordras, kan säkerligen bestridas ur allmänna besparingarna å anslagen under riksstatens åttonde huvudtitel. Erforderlig fyllnad i en professorslön under tiden den 1 oktober 1915—den 31 december 1916, 1,125 kronor, kan antingen på samma sätt beredas eller ock tills vidare förskjutas, mot ersättning av riksdagen å 1918 års stat.

Jag tillstyrker, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att *dels* förklara, att den ena av de två boställslagenheter, vilka i viss ordning kunna tillkomma innehavarna av två bland fyra särskilt angivna professurer vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, skall upphöra att för berörda ändamål användas och att densamma förty ej vidare skall, med beräknat värde av 900 kronor, ingå i en professorsavlöning vid institutet, ävensom att denna förändring må anses hava inträtt vid början av oktober månad 1915,

Ökat anslag.

dels ock, till fyllande av nämnda avlöning med 900 kronor att tilläggas lönen, höja det bestämda *ordinarie anslaget* till omförmälda institut från dess nuvarande belopp, 319,285 kronor, med 900 kronor till 320,185 kronor.

- 59 b. Karolinska mediko-kirurgiska institutet,
oförändrat ordinarie reservationsanslag kronor 2,000: —
60. Tandläkarinstitutet, *oförändrat ordinarie förslagsanslag*, högst..... » 31,700: —

[93.]

Skrivbiträde
åt rektor.
Biblioteks-
biträde.

61. **Skrivbiträde åt rektor. Biblioteksbiträde.** På extra stat för vart och ett av åren 1913—1916 har riksdagen anvisat dels till arvode åt ett skrivbiträde åt rektor vid karolinska institutet 800 kronor, dels ock till gottgörelse åt ett biträde vid institutets bibliotek, utöver medel, som därtill utgå av anslaget till biblioteket, 700 kronor.

Enahanda anslag hava ansetts behövliga jämväl för år 1917. Jag hemställer om förslag till riksdagen

att på *extra stat* för år 1917 anvisa
dels till arvode åt ett skrivbiträde åt rektor vid karolinska mediko-kirurgiska institutet 800 kronor,
dels ock till gottgörelse åt ett biträde vid institutets bibliotek, utöver därför redan från anslaget till

biblioteket utgående belopp, ett anslag av 700 kronor, tillhopa 1,500 kronor.

62. **Undervisningskurser i allmän kemi.** Till arvode åt ett lärarbiträde vid den förberedande kursen i allmän kemi vid karolinska institutet har riksdagen på extra stat beviljat för senare delen av år 1910 1,250 kronor samt för vart och ett av åren 1911—1916 2,500 kronor.

Likaledes har riksdagen för nämnda institut beviljat extra anslag till materiell vid den kemiska institutionen, nämligen för år 1910 750 kronor samt för vart och ett av åren 1911—1916 1,500 kronor.

Behovet av de förhöjda anslagen kvarstår även för år 1917.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att för karolinska mediko-kirurgiska institutet på *extra stat* för år 1917 bevilja

dels till arvode åt ett lärarbiträde vid den förberedande kursen i allmän kemi 2,500 kronor,

dels ock till materiell vid kemiska institutionen 1,500 kronor,

tillhopa 4,000 kronor.

63. **Biträdande lärare i medicin och kirurgi m. m.** På extra stat för vart och ett av åren 1908—1916 har riksdagen för karolinska institutet beviljat 3,000 kronor till arvode åt en biträdande lärare i medicin samt 3,000 kronor till arvode åt en biträdande lärare i kirurgi ävensom 600 kronor till uppehållande av assistenttjänstgöring vid allmänna barnhuset i Stockholm.

Anslagen äro behöfliga jämväl för år 1917.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att för karolinska mediko-kirurgiska institutet anvisa på *extra stat* för år 1917

dels till arvode åt biträdande lärare i medicin 3,000 kronor,

dels till arvode åt biträdande lärare i kirurgi 3,000 kronor,

dels ock till uppehållande av assistenttjänstgöring vid allmänna barnhuset i Stockholm 600 kronor,

tillhopa 6,600 kronor.

[94.]

Undervisningskurser i allmän kemi.

[95.]

Biträdande lärare i medicin och kirurgi m. m.

[96.]

Arbetsbiträde
å anatomiska
och histo-
logiska insti-
tutionerna.64. **Arbetsbiträde å anatomiska och histologiska institutionerna.**

Till avlönande av nödigt arbetsbiträde vid karolinska institutets anatomiska och histologiska institutioner har använts dels ett av riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1911—1916 beviljat anslag av 750 kronor, dels ock de å ordinarie stat uppförda avlöningsmedlen för en preparator vid institutet, 1,650 kronor, sammanlagt alltså ett belopp av 2,400 kronor för år.

Vid anmälan av riksdagens beslut rörande nämnda extra anslag har Kungl. Maj:t varje gång föreskrivit, att med åtgärder för tillsättande av omförmälda preparatorstjänst skulle anstå under det följande året.

Framställning har nu gjorts om anslag för ifrågavarande ändamål med samma belopp jämväl för år 1917.

Då de skäl, som förut anförts till stöd för ifrågavarande anordning, fortfarande äga giltighet, får jag tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för beredande av tillgång till ett belopp av 2,400 kronor att, lika fördelat mellan anatomiska och histologiska institutionerna vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, användas till avlönande av nödigt arbetsbiträde vid en var av nämnda institutioner bevilja, utöver de för ändamålet tillgängliga, å ordinarie stat uppförda avlöningsmedlen för en preparator, 1,650 kronor, på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 750 kronor.

[97.]

Vetenskapliga arbeten
å ett patologiskt-anatomiskt laboratorium.

65. **Vetenskapliga arbeten å ett patologiskt-anatomiskt laboratorium.** Riksdagen har för vart och ett av åren 1913—1916 beviljat ett extra anslag å 2,400 kronor för vetenskapliga arbeten å ett patologiskt-anatomiskt laboratorium vid Sabbatsbergs sjukhus.

Då fortsatt anslag för samma ändamål begärts och synes erforderligt, hemställer jag om förslag till riksdagen

att till vetenskapliga arbeten å ett patologiskt-anatomiskt laboratorium vid Sabbatsbergs sjukhus anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 2,400 kronor.

[98.]

Röntgenarbeten vid
serafimerlasarettet.

66. **Röntgenarbeten vid serafimerlasarettet.** Sedan flera år utgår på extra stat ett anslag till röntgenarbetena vid serafimerlasarettet. Detta anslag, som under vart och ett av åren 1908—1912 utgjort 5,000 kronor och under år 1913 5,500 kronor, höjdes för år 1914 med 7,000 kronor till 12,500 kronor, med vilket sistnämnda belopp anslaget beviljats jämväl för vardera av åren 1915 och 1916.

Anslaget har fördelats på följande poster: dels till arvoden åt föreståndaren för röntgeninstitutet å serafimerlasarettet 5,000 kronor, åt en biträdande läkare därstädes 3,000 kronor samt åt en amanuens därstädes 1,500 kronor, dels ock till materiell m. m. för röntgeninstitutet 3,000 kronor, tillhopa 12,500 kronor.

Jag erinrar, att Kungl. Maj:t tidigare med anledning av framställning från karolinska institutets lärarkollegium om upprättande vid institutet av en personlig professur i medicinsk radiologi för medicine doktorn C. G. A. Forssell beslutit att till riksdagen avlåta förslag om uppförande å allmänna indragningsstaten av härför erforderliga medel. Genom nämnda professors inrättande kommer behovet av ett särskilt anslag till arvode åt en föreståndare för röntgeninstitutet att upphöra.

Vad åter angår övriga i ovanberörda extra anslag ingående poster, nämligen arvodena till en biträdande läkare och en amanuens vid röntgeninstitutet å serafimerlasarettet samt anslaget till materiell m. m. för sagda institut, hava vederbörande anhållit, att fortsatta anslag för nämnda ändamål måtte med oförändrade belopp beredas för år 1917. Under åberopande av vad min företrädare i ämbetet i det vid 1913 års statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1913, punkten 117, anförde till stöd för sitt då framburna yrkande om förhöjning av anslaget i förevarande delar hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för karolinska mediko-kirurgiska institutet bevilja på *extra stat* för år 1917

dels till arvoden åt en biträdande läkare vid röntgeninstitutet å serafimerlasarettet 3,000 kronor samt åt en amanuens därstädes 1,500 kronor,

dels ock till materiell m. m. för röntgeninstitutet 3,000 kronor,

således tillhopa 7,500 kronor.

Minskat
anslag.

67. Undervisning och sjukvård vid de obstetriska och gynekologiska klinikerna. För vart och ett av åren 1905—1916 har riksdagen beviljat ett extra anslag av 1,500 kronor för upprätthållande av den karolinska institutet åliggande undervisningen och sjukvården vid vissa obstetriska och gynekologiska kliniker under den tid av året, då de ordinarie lärarna vid institutet icke ombesörjde nämnda undervisning och sjukvård.

Enär vederbörande vitsordat behovet av fortsatt anslag för enahanda ändamål, tillstyrker jag förslag till riksdagen

[99.]

Undervisning
och sjukvård
vid de obstetriska och
gynekologiska klini-
kerna.

att till upprätthållande av den karolinska mediko-kirurgiska institutet åliggande undervisningen och sjukvården vid vissa obstetriska och gynekologiska kliniker under den tid av år 1917, då de ordinarie lärarna vid institutet icke ombesörja nämnda undervisning och sjukvård, anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 1,500 kronor.

[100.]

Amanuens
vid gyneko-
logiska
kliniken å
Sabbatsberg.

68. **Amanuens vid gynekologiska kliniken å Sabbatsberg.** Riksdagen har för vart och ett av åren 1913—1916 anvisat till arvode åt en amanuens vid karolinska institutets gynekologiska klinik å Sabbatsberg ett belopp av 2,000 kronor. Dessförinnan hade under en följd av år ett mindre belopp utgått för ändamålet.

Det senast beviljade beloppet är behövtligt jämväl för år 1917. Jag tillstyrker därför förslag till riksdagen

att till arvode åt en amanuens vid karolinska mediko-kirurgiska institutets gynekologiska klinik å Sabbatsbergs sjukhus anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 2,000 kronor.

[101.]

Amanuens
vid obstetriska
kliniken å
allmänna barn-
bördshuset.

69. **Amanuens vid obstetriska kliniken å allmänna barnbördshuset.** Riksdagen har för vart och ett av åren 1915 och 1916 beviljat ett extra anslag å 2,000 kronor till arvode åt en amanuens vid karolinska institutets obstetriska klinik vid allmänna barnbördshuset.

Anslaget är behövtligt jämväl för år 1917.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till arvode åt en amanuens vid karolinska mediko-kirurgiska institutets obstetriska klinik vid allmänna barnbördshuset anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 2,000 kronor.

[102.]

Klinik och
poliklinik för
barnsjuk-
domar.

70. **Klinik och poliklinik för barnsjukdomar.** Under en följd av år, senast för år 1916, hava medel å *extra stat* anvisats av riksdagen till en pediatrik klinik vid kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn samt till en poliklinik för barnsjukdomar i Stockholm. Vid sistnämnda anslag har varit fäst det villkor, att Stockholms stad för samma ändamål tillsköte motsvarande belopp.

På senare åren hava de ursprungligen beviljade beloppen, 1,800 kronor för kliniken och 2,800 kronor för polikliniken, blivit höjda. Så har

anslaget till kliniken för vart och ett av åren 1913—1916 satts till 2,900 kronor; anslaget till polikliniken hade redan av 1910 års riksdag tillökats och utgjorde för vart och ett av åren 1911—1913 3,500 kronor. För vart och ett av åren 1914 och 1915 beviljades ett anslag av 4,175 kronor, med vilket belopp anslaget även efter 1915 års riksdags beslut kommer att utgå för år 1916, sedan Stockholms stadsfullmäktige iklätt sig det föreskrivna villkorets fullgörande.

De anslag, som för ifrågavarande ändamål beretts för år 1916, hava av vederbörande förklarats erforderliga även för år 1917, och får jag därför hemställa om förslag till riksdagen

att för karolinska mediko-kirurgiska institutet anvisa på *extra stat* för år 1917:

till en pediatrik klinisk vid kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn kronor 2,900: —

till en poliklinik för barnsjukdomar i Stockholm..... » 4,175: —

under villkor, vad sistnämnda anslag beträffar, att Stockholms stad för polikliniken tillskjuter enahanda belopp för år 1917.

71. **Amanuens vid kliniken för öron-, näs- och halssjukdomar.**

Till arvode åt en amanuens vid karolinska institutets klinik för öron-, näs- och halssjukdomar å Sabbatsbergs sjukhus har för vart och ett av åren 1913—1916 av riksdagen beviljats ett extra anslag till belopp av 2,000 kronor. Under år 1912 hade ett extra anslag av 900 kronor utgått för samma ändamål.

Det höjda anslaget är behöfligt jämväl för år 1917.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till arvode åt en amanuens vid karolinska mediko-kirurgiska institutets klinik för öron-, näs- och halssjukdomar å Sabbatsbergs sjukhus anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 2,000 kronor.

[103.]

Amanuens
vid kliniken
för öron-, näs-
och halssjukdomar.

72. **Amanuenser vid syfilidologiska kliniken.** Under vart och ett

av åren 1907—1912 har utgått ett av riksdagen beviljat extra anslag å 900 kronor till arvode åt en amanuens vid karolinska institutets syfilidologiska klinik å sjukhuset S:t Göran. Anslag för nämnda ändamål har för vart och ett av åren 1913—1916 anvisats till förhöjt belopp, 2,000 kronor.

[104.]

Amanuenser
vid syfilidologiska
kliniken.

För vart och ett av åren 1915 och 1916 har ett anslag av 1,000 kronor beviljats åt en andre amanuens vid ovanberörda klinik.

Anslag till arvoden åt sådana amanuenser äro behövlige jämväl för år 1917.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att anvisa på *extra stat* för år 1917

dels till arvode åt en amanuens vid karolinska mediko-kirurgiska institutets syfilidologiska klinik å sjukhuset S:t Göran 2,000 kronor,

dels ock till arvode åt en andre amanuens vid samma klinik 1,000 kronor,
tillhopa 3,000 kronor.

[105.] 73. **Arvode åt vikarie för kliniske laboratorn.** Bland den å karolinska institutets stat uppförda personalen befinner sig en klinisk laborator med tjänstgöringsskyldighet vid serafimerlasarettets kliniska laboratorium. Han förordnas för en tid av tre år av kanslern för rikets universitet efter förslag av lärarkollegiet vid institutet samt avlönas med ett arvode av 4,000 kronor.

Arvode åt vikarie för kliniske laboratorn.

Beträffande laboratorns tjänstgöringsskyldighet har Kungl. Maj:t utfärdat bestämmelser, senast den 14 maj 1915 med ändring i viss del den 29 oktober 1915. Enligt bestämmelserna den 14 maj 1915, vilka i huvudsak överensstämna med förut gällande bestämmelser av den 18 juni 1909, åligger det laboratorn att utöva den närmaste tillsynen över det åt de studerande upplåtta kliniska laboratoriet vid serafimerlasarettet och handhåva vården om dess materiell; att handleda de vid klinikerna å nämnda lasarett studerande i de laboratoriearbeten, som ingå i deras kliniska tjänstgöring; att årligen två gånger, en gång under höstterminen och en gång under vårterminen, giva en kurs i kliniska laborationsmetoder; samt att utföra de laboratorieundersökningar, som de kliniska lärarna vid institutet behöva för sin undervisning och som ej lämpligen kunna anförtros åt underläkare eller tjänstgörande. Utan avdrag å sin avlöning skulle laboratorn, vilken förut årligen åtnjutit närmare fyra månaders ledighet, vara berättigad till ledighet under månaderna juni, juli och augusti. — Den ändring i dessa bestämmelser, som vidtogs den 29 oktober 1915, gällde tiden för laboratorns ledighet. Han berättigades nämligen då att åtnjuta endast en och en halv månads ledighet årligen, när sådant av föreståndaren för den medicinska kliniken å serafimerlasarettet prövades kunna ske utan hinder för göromålets behöriga gång.

Denna ändring föranleddes av en till lärarkollegiet vid institutet gjord framställning, däri professorerna vid institutet J. Berg och I. Holmgren

anmälde, att avsevärda olägenheter föranleddes därav, att lärarna vid de kliniker, där undervisningen pågår även under sommarmånaderna, icke under denna tid kunna få sådana mera krävande laboratoriearbeten utförda, som erfordras för undervisningen. Dessa olägenheter hade under senare tid tilltagit till följd av inträdd väsentlig ökning i antalet tjänstgörande under sommarmånaderna.

Såsom särskilt betydelsefull framhöll Berg och Holmgren en annan omständighet. Laboratorn hade enligt sin instruktion den närmaste tillsynen över de studerandes laborationer å serafimerlasarettet med dithörande materiell och hade till åliggande att handleda de tjänstgörande i deras laborationer. Om laboratorstjänsten ej uppehölls under sommaren, men laboratoriet dä alltjämt vore fyllt av tjänstgörande medicinska kandidater, vilka där hade sitt arbete i samma utsträckning som eljest, bleve dessa i avsaknad av nödig handledning i sitt arbete, varjämte laboratoriet och dess materiell finge otillräcklig tillsyn.

Då av sålunda anförda omständigheter syntes klart framgå behovet av en ställföreträdare för laboratorn under dennes ledighet, hemställde bemälda professorer, att genom lärarkollegiets försorg nödiga medel måtte ställas till förfogande för avlöande av en vikarie åt laboratorn under dennes ledighet från och med sommaren 1916.

Lärarkollegiet fann sig övertygat, att den kliniska laboratorstjänsten behövde uppehållas hela året. Kollegiet ansåg det vid sådant förhållande ej böra ifrågasättas, att laboratorn skulle äga åtnjuta sommarledighet längre tid än en och en halv månad. För denna tid erfordrades anslag till avlöning åt vikarie.

Bergs och Holmgrens berörda framställning föranledde lärarkollegiet att i en genom universitetskanslern med underdånigt utlåtande den 14 september 1915 överlämnad skrivelse anhålla om ändring i föreskriften om laboratorns ledighet samt om beredande av medel till vikariearvodet. Enligt vad som upplysts ansågs vikariearvodet böra, för att duglig vikarie skulle erhållas, beräknas efter 3,000 kronor för år och således för ledighetstiden utgöra 375 kronor.

Denna anhållan, över vilken statskontoret den 8 oktober 1915 avgav underdånigt utlåtande, ledde till ovanberörda, den 29 oktober 1915 vidtagna ändring i fråga om tiden för laboratorns ledighet. Beträffande frågan om vikariearvodet förklarade sig Kungl. Maj:t vilja framdeles meddela beslut.

Med hänsyn till de ferietider, som enligt stadgarna för karolinska institutet avbryta undervisningstiderna därstädes, har det ansetts rimligt att lämna den kliniske laboratorn viss tids ledighet utan avdrag å hans arvode. Från att förut hava utgjort mellan 3 och 4 månader har denna ledighet nu av anförda orsaker blivit inskränkt till en och en halv månad. Även

[105.] denna kortare ledighet synes numera vara till olägenhet för arbetet och undervisningen vid det kliniska laboratoriet. Man har därför önskat erhålla medel till avlönande av en vikarie under nämnda ledighet, och det synes vara av vikt, att detta önskemål uppfylles.

Statskontoret har i sitt ovan omförmälda utlåtande pekat på ett för karolinska institutet uppfört reservationsanslag å 2,000 kronor till förbättrande av arvodena åt vikarierande lärare. Vad som anfördes vid tillkomsten av detta anslag — det beviljades vid 1899 års riksdag — angiver anslaget såsom avsett att vid vikariat å ordinarie befattningar utöver tillgängliga tjänstgöringspenningar och lönedel samt eventuellt docentstipendier utfylla vikariens arvode till skäligt belopp. I sammanhang med 1908 års lönereglering vid universiteten och karolinska institutet stadgades, huru stora dessa arvoden i regel skulle vara vid förordnande att med full tjänstgöringsskyldighet uppehålla professorsbefattning — 4,000 kronor för år — samt vid förordnande att uppehålla fast laborator-, prosektors- eller observatorsbefattning — högst 3,500 kronor för år. Och i nådigt brev den 19 februari 1909 föreskrevs, i anknytning till vederbörande departementschefs uttalanden vid framläggandet av förslaget till nyssberörda lönereglering, huruledes vikariatsarvodena vid uppehållande av professorsbefattning och fast laboratorbefattning vid karolinska institutet skulle utfyllas med anlåtande av ovannämnda anslag till förbättrande av arvodena åt vikarierande lärare eller å anslaget besparade medel. Den del av vikariearvodet, som skall utgå av anslaget eller därå besparade medel, utbetalas vid varje kalenderårs slut. Visar det sig, att de tillgängliga medlen ej medgiva arvodenas utgående med hela det föreskrivna beloppet, skola arvoden proportionvis nedsättas, så att vikarierna erhålla en lika stor bråkdel av den ersättning, som blivit för dem beräknad.

En sådan nedsättning har hittills ej behövt äga rum. Enligt vad jag inhämtat har tvärtom behållning å anslaget till vikariearvoden uppstått och utgjort:

den 31 december 1909	kronor 1,160: 13
» » » 1910	» 1,409: 20
» » » 1911	» 2,229: 38
» » » 1912	» 2,800: 84
» » » 1913	» 3,238: 34
» » » 1914	» 3,589: 53

Då statskontoret på tal om arvode till vikarie för den kliniske laboratorn hänvisade på nu omförmälda anslag, anmärkte enellertid statskontoret med rätta, att den kliniske laboratorn icke tillhörde de befattningshavare vid institutet, vilkas vikarier avsåges i den till 1899 års riksdag

gjorda framställningen om anslaget beviljande. Statskontoret fann likväl, att anslaget borde anlitas för bestridande av det ifrågasatta vikariearvodet. [105.]

Jag instämmer härutinnan med statskontoret men anser, att riksdagens medgivande till denna anordning bör inhämtas. Anslaget synes mig lämna god tillgång till bestridande av ifrågavarande vikariearvode. Om man med fränscende av förut uppkommen behållning endast fäster sig vid de besparingar, som uppkommit under de fem åren 1910—1914, skall man finna, att under dessa år uppstått besparingar av i medeltal omkring 485 kronor för år, d. v. s. att även om ifrågavarande vikariearvode utgått, behållningen å anslaget skulle hava tillväxt med omkring 110 kronor om året. Skulle framdeles reservationsanslaget visa sig otillräckligt för gäldande av den nu ifrågakomna vikariatsersättningen, torde, såsom statskontoret i sitt utlåtande säger, i sinom tid erforderlig höjning i anslaget kunna äskas hos riksdagen.

Man bör icke underlåta att i detta sammanhang se till, huruvida icke en anordning sådan som den nu ifrågasatta skulle påkalla liknande åtgärder beträffande andra befattningshavare vid karolinska institutet. De befattningshavare, som här kunna komma i fråga, äro två i staten upptagna, nämligen prosektorn samt laboratorn i patologisk anatomi, vilka vardera åtnjuta ett arvode av 4,000 kronor, samt en biträdande lärare i otia tri, rhinologi och laryngoskopi, vilken åtnjuter ett arvode av 3,000 kronor ur ett i staten uppfört anslag å 4,500 kronor till uppehållande av undervisningen i nämnda ämnen. Samtliga dessa åtnjuta viss tids ledighet utan avdrag å sin avlöning. Nu gällande av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser rörande dessa befattningshavare, jämförda med förhållandena vid de institutioner, där de tjänstgöra, ävensom under hand av mig inhämtade upplysningar angiva emellertid, att för närvarande medel icke erfordras till vikariearvoden under dessa befattningshavares ledighet. Prosektorns verksamhet sammanfaller med institutets läsår; mellan vår- och höstterminerna har han liksom professorn i anatomi ferier. Laboratorn i patologisk anatomi har till väsentlig uppgift att under ferierna uppehålla undervisningen i ämnet. Under terminerna, då professorn i ämnet undervisar, möter ingen svårighet att bereda laboratorn nödig ledighet, utan att någon förordnas till vikarie för honom. Vad slutligen angår läraren i otia tri m. m. har denne till åliggande att under överinseende av professorn i motsvarande ämnen förestå sjukvården och verksamheten vid öronpolikliniken å serafimerlasarettet och i undervisningen biträda vid demonstration av fallen. Läraren skall tillika årligen giva en undervisningskurs i sitt ämne. Vid polikliniken finnes anställd en amanuens, vilken det enligt gällande bestämmelser åligger att under den tid, nämnda

lärare på grund av ledighet eller annan tjänstgöring icke uppehåller sin befattning, i lärarens ställe förestå befattningen.

Jag bör ej underlåta att nämna, att, enligt vad mig meddelats, fråga uppkommit om förändrad användning av det anslag, varur arvodet till läraren i otiatri m. m. utgår: lärartjänsten skulle komma att försvinna och den nuvarande lärarens göromål fördelas på två personer, vardera förordnade för ett halvår. Även för sådan händelse komme något behov av särskild ersättning till vikarie icke att förefinnas.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att förklara hinder icke möta för att till arvode åt vikarie under semester för den kliniske laboratorn vid karolinska mediko-kirurgiska institutet må ur det för institutet uppförda reservationsanslaget å 2,000 kronor till förbättrande av arvodena åt vikarierande lärare utgå ett efter 250 kronor för månad beräknat vikariearvode av högst 375 kronor för år.

[106.]

Mikroskop
för kliniska
laboratoriet å
serafimerlasarettet.

74. Mikroskop för kliniska laboratoriet å serafimerlasarettet.

Hos karolinska institutets lärarkollegium har föreståndaren för den medicinska kliniken å serafimerlasarettet professorn I. Holmgren anhållit, att kollegiet måtte söka utverka erforderligt anslag för inköp av tio mikroskop för det kliniska laboratoriets å serafimerlasarettet räkning, vilka mikroskop skulle användas av de studerande.

Framställningen motiveras av Holmgren på följande sätt:

Den medicinska kliniken ägde för närvarande 14 mikroskop, av vilka de flesta vore av ålderdomlig modell och primitiv konstruktion samt dessutom genom mångårigt intensivt bruk ganska förslitna. Av dessa begagnades av vardera av de två professorerna i medicin ett, av laboratorn ett; till gemensamt bruk av de tre underläkarna funnes tre, av vilka endast ett fullt brukbart; av laboratoriebiträdet begagnades ett. Aterstode för de studerande sju mikroskop. De samtidigt tjänstgörande medicine kandidaterna uppginge på senare tid i regeln till mellan 30 och 40. I deras dagliga arbete inginge mikroskopiska undersökningar av upphostning, urin, tarmutömningar, maginnehål, blod m. m. Det vore då tydligt, att när i genomsnitt fem studerande skulle tura om samma mikroskop, svåra olägenheter för arbetet icke kunde undvikas. Dessa olägenheter ökades i hög grad därav, att endast två av dessa mikroskop vore av sådan beskaffenhet, att de kunde användas för studiet av blod och för bakteriologiskt arbete. Att anskaffandet av ett tillräckligt antal nya mikroskop vore ett trängande behov för undervisningen, syntes därav klart framgå.

Holmgren hade med anledning av de svåra förhållanden, som vi för närvarande genomlevde, trots sig skyldig att begränsa antalet till 10, vilket han ansåge vara det minsta möjliga, om man ville verksamt förbättra det nuvarande tillståndet.

Då klinikens årsanslag vore mycket knapphändigt och därmed endast med svå-

righet de löpande utgifterna kunde bestridas, syntes det icke möjligt att förvärva detta antal nya mikroskop utan ett extra anslag. Såväl immersionslinns som korsbord vore nödvändiga för de arbetsuppgifter, i vilka de skulle användas, och mikroskoperna komme därför att ställa sig jämförelsevis dyra. Holmgren hade med ledning av infordrade prisuppgifter beräknat medelkostnaden till 300 kronor stycket. Ett anslag av 3,000 kronor skulle således vara erforderligt.

Holmgren har vid sin skrivelse fogat ett från huvudagenten för Sverige för firman Ernst Leitz i Wetzlar inkommet anbud å leverans av mikroskop av åsyftat slag till ett pris av 318 kronor stycket.

Framställningen har förordats av karolinska institutets lärarkollegium liksom av kanslern för rikets universitet i skrivelse den 17 september 1915.

För inköp av studentmikroskop, att användas vid karolinska institutets undervisning, har förut två gånger under de allra senaste åren anslag beviljats av riksdagen, och jag vill hemställa, att Kungl. Maj:t även med anledning av nu förevarande framställning söker hos riksdagen utverka nödiga medel för nämnda ändamål. Dylika mikroskop äro väl ej att anse såsom förbrukningsartiklar i vanlig mening, men i någon mån torde de med tiden förslitas, och under alla förhållanden bliva de under årens lopp föräldrade och böra i lämplig utsträckning ersättas med instrument av modernare inrättning och utrustning. Det ökade antalet studerande vid karolinska institutet medför naturligen också ökade krav på den materiella utrustningen vid institutioner och kliniker. Till allt detta kommer mikroskopets utan tvivel allt mera växande betydelse vid undervisningen.

Till täckande av kostnaderna för anskaffningen av de nu erforderliga instrumenten kan medicinska klinikens årsanslag å 2,500 kronor till anskaffande av materiell m. m. möjligen i någon mån bidra, men den ojämförligt största delen måste tydligen i allt fall bestridas genom särskilt statsanslag. Mot storleken av det begärda anslaget har jag intet att erinra.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till inköp av tio mikroskop för det kliniska laboratoriet å serafimerlasarettet anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 3,000 kronor.

75. Nya vaktmästarbostäder. På framställning av lärarkollegiet vid karolinska institutet har kanslersämbetet för rikets universitet i skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 mars 1915 hemställt om beredande av ett byggnadsanslag för anordnande av två nya vaktmästarbostäder vid institutet.

Lärarkollegiet har i sin framställning, vilken innehålles i skrivelse till kanslersämbetet den 11 mars 1915, anfört bland annat följande:

Departementschefen.

Nytt anslag.

[107.]
Nya vaktmästarbostäder.

[107.]

Inom den byggnad vid karolinska institutet, som disponerades av patologisk-anatomiska och kemiska institutionerna, hade alltifrån byggnadens uppförande varit åt en vaktmästare vid förstnämnda institution upplåten bostad, innehållande ett rum och kök, vartill för ett tiotal år sedan på grund av det knappa utrymmet lagts ett rum utan direkt belysning; och hade för ytterligare ett biträde vid samma institution, som från och med år 1915 uppförts å stat såsom ordinarie vaktmästare, inom byggnaden beretts bostad om ett litet rum med kök.

På grund av sin belägenhet i besvärande närhet av patologisk-anatomiska institutionens likbodars och olämpliga beskaffenhet i övrigt hade sistnämnda vaktmästarbostad blivit vid syn, som hösten 1914 hållits av överintendentensämbetet, utdömd såsom otjänlig till människobostad. Den andra vaktmästarbostaden besvärades, särskilt sommartiden, av såväl likbodarnas som bårhusets närhet och vore i övrigt, såsom efter nutida förhållanden alltför trång och försedd med fönster endast mot norr, av otillfredsställande beskaffenhet, varför det befunnits synnerligen önskvärt, att även denna vaktmästarbostad kunde utbytas mot annan, mera ändamålsenlig sådan.

En företagen utredning hade givit vid handen, att båda vaktmästarna vid patologisk-anatomiska institutionen måste vara boende i institutionens omedelbara närhet, särskilt för att kunna där mottaga vid olika tider av dygnet inkommande obduktionsmaterial och därifrån, vid vederbörlig anfordran, avlämna detsamma, samt att något utrymme för inredande av nya vaktmästarbostäder icke funnes att tillgå inom institutets nuvarande byggnader.

I samråd med intendenten för kronans hus i Stockholm hade av föreståndarna för patologisk-anatomiska och kemiska institutionerna — den sistnämnde tillika institutets rektor — tagits under övervägande åtskilliga förslag att genom tillbyggnad till en eller annan av institutets nuvarande byggnader lösa frågan.

Härvid hade det befunnits, att genom påbyggnad av en väster om patologisk-anatomiska och kemiska institutionernas byggnad belägen tegelstensbyggnad, inrymmande vedbodars, skulle för en jämförelsevis obetydlig kostnad kunna erhållas två tillräckliga och ändamålsenliga vaktmästarbostäder; och hade i anledning härav ingenjören hos överintendentensämbetet K. Bildmark uppgjort förslagsritning och kostnadsberäkning till sådan påbyggnad.

Omförmälda ritning, vilken jämte kostnadsberäkningen fogats vid kollegiets skrivelse, utvisar, att de båda nya vaktmästarbostäderna skulle komma att innehålla, förutom kök och övriga nödiga smärre utrymmen, den ena ett och den andra två rum.

Kostnadsberäkningen, slutande å en summa av 13,900 kronor, upptager specificerade poster för de nödiga ändrings- och nybyggnadsarbetena även som ett belopp av 752 kronor för oförutsedda utgifter.

I lärarkollegiets skrivelse anföres vidare:

Genom anskaffande av bostäder åt två vaktmästare skulle 250 kronor av vardera vaktmästarens kontanta avlöning årligen inbesparas. Med tanke härpå och med hänsyn därtill att det utrymme, som av de nuvarande vaktmästarbostäderna upptoges, skulle kunna tillgodogöras för den kemiska institutionen, som på grund av de senare årens starka tillströmning av studerande vore i trängande behov av ökat utrymme särskilt för specialundersökningar, uppställning av apparater, förrådsrum m. m., ansåge lärar-

kollegiet kostnadsberäkningens slutsumma icke vara hög. Kollegiet anhölle, att erforderliga medel för byggnadsarbetet måtte utverkas.

Efter nådig remiss har överintendentensämbetet den 13 april 1915 avgivit infordrat utlåtande i ärendet och därvid anfört följande:

Ämbetet ansåge det begärda byggnadsarbetet av verkligt behov påkallat och hade icke funnit något att erinra mot förevarande framställning, varför ämbetet för sin del tillstyrkte, att då till ämbetets disposition ställda medel icke kunde lämna tillgång till här ifrågakomna nybyggnadsarbeten, Kungl. Maj:t måtte till riksdagen avlåta proposition om anvisande på extra stat av ett anslag å 13,900 kronor för berörda ändamål.

Vad i ärendet förekommit innebär enligt min åsikt avgörande skäl för att hos riksdagen äska det ifrågasatta anslagsbeloppet. Jag torde i detta sammanhang böra erinra, att ännu en ny vaktmästarbostad erfordras vid institutet. Denna kan emellertid, såsom framgår av vad jag anfört under punkten 92, beredas utan att anslag åskas hos riksdagen.

Skulle det nu ifrågasatta anslaget komma att beviljas av riksdagen, torde hinder icke böra möta för att motsvarande belopp redan innevarande år förskottsvis utanordnas av tillgängliga medel. Byggnadsarbetets påskyndande nödvändig göres särskilt av de olägenheter, som vidlåda den mindre av de nuvarande bostäderna.

Jag tillstyrker, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för anordnande av två nya vaktmästarbostäder vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, i huvudsaklig överensstämmelse med uppgjorda byggnadsritningar och kostnadsförslag, anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 13,900 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1916 låta av tillgängliga medel förskottsvis utanordna motsvarande belopp.

Departementschefen.

Nytt anslag.

76. Alderstillägg åt ett kvinnligt tekniskt biträde vid patologisk-anatomiska institutionen. Under denna punkt kommer jag att göra framställning rörande rätten till alderstillägg för kvinnliga tekniska biträdet vid karolinska institutets patologisk-anatomiska institution Agnes Dahlgren.

[108.]

Alderstillägg åt ett kvinnligt tekniskt biträde vid patologisk-anatomiska institutionen.

Uti den till 1914 års förra riksdag avlåtna statsverkspropositionen gjorde Kungl. Maj:t under punkten 102 av åttonde huvudtiteln framställning om uppförande å ordinarie stat för karolinska institutet av ett kvinnligt tekniskt biträde vid patologisk-anatomiska institutionen.

I statsrådsprotokoll över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914, varav utdrag fanns bifogat nämnda statsverksproposition, återropades ett

[108.] av patologisk-anatomiska institutionens föreståndare professorn C. J. G. Sundberg gjort uttalande i ärendet.

Av detta uttalande framgick, att vid institutionen var såsom biträde anställd fröken Agnes Dahlgren, vilken utförde ritningar samt biträdde med mikroskopiska och andra preparationer, modelleringar m. m. Hennes ersättning var begränsad till 1,200 kronor om året. Av intresse för arbetena vid institutionen och i förhoppning, att arbetet skulle få sitt skäligen erkännande genom ordnade löne- och pensionsvillkor, hade Agnes Dahlgren tills vidare låtit övertala sig att stanna vid institutionen i avvaktan på utvecklingen av det väckta förslaget om löneereglering.

Efter återgivande av lärarkollegiets vid karolinska institutet framställning till kanslern för rikets universitet om beredande av avlöning åt ett tekniskt biträde vid institutionen i fråga enligt den då fastslagna högre normaltypen för kvinnliga biträden meddelades i berörda statsrådsprotokoll, att kanslern i skrivelse till Kungl. Maj:t den 25 september 1913 tillstyrkt framställningen samt därvid anfört, att enligt vad kanslern inhämtat den person, som då skötte de till den begärda ordinarie befattningen hörande göromålen, i åtskilliga år på ett mycket förtjänstfullt sätt bestritt dem. Det vore, yttrade kanslern, särdeles önskligt, att i sammanhang med anslags beviljande bestämmelse meddelades därom, att nämnda person, Agnes Dahlgren, skulle äga rätt att för åtnjutande av löneförhöjning räkna sig till godo den tid, hon sålunda haft fast anställning vid institutet. Till stöd härför åberopade kanslern jämväl en av Sundberg avgiven promemoria, däri Sundberg förordnat, att berörda förmån bereddes Agnes Dahlgren.

Dävarande chefen för ecklesiastikdepartementet, som tillstyrkte uppförande å ordinarie stat av ifrågavarande befattning, yttrade till nämnda statsrådsprotokoll, att det syntes honom rättmätigt, att biträde, som vid den nya befattningens tillkomst å ordinarie stat vore anställt vid karolinska institutet och antoges till biträde å stat, skulle äga att för åtnjutande av löneförhöjning räkna sig till godo den tid, hon därförinnan innehaft stadig anställning vid institutet.

I enlighet med departementschefens hemställen föreslog Kungl. Maj:t uti förenämnda statsverksproposition, att å ordinarie stat för karolinska mediko-kirurgiska institutet måtte uppföras ett kvinnligt tekniskt biträde vid patologisk-anatomiska institutionen med en avlöning av 1,600 kronor, därav 900 kronor lön, 550 kronor tjänstgöringspenningar och 150 kronor ortstillägg, och med rätt till två ålderstillägg till lönen, vardera å 200 kronor, efter respektive 5 och 10 års tjänstgöring. Därjämte föreslog Kungl. Maj:t, att det måtte föreskrivas, att beträffande ifrågavarande biträde skulle i tillämpliga delar lända till efterrättelse de allmänna villkor

och bestämmelser, som genom kungl. kungörelse den 10 juni 1912 stadgats att gälla för å vissa domstolars, ämbetsverks och myndigheters stater uppförda biträdesbefattningar, ävensom att biträde, som vid den nya befattningens tillkomst å ordinarie stat hade anställning vid karolinska institutet och antoges till biträde å stat, skulle äga att för åtnjutande av löneförhöjning räkna sig till godo den tid, hon därförinnan innehaft stadig anställning vid institutet.

Denna Kungl. Maj:ts framställning blev emellertid icke föremål för slutlig behandling vid 1914 års förra riksdag, men i statsverkspropositionen vid 1914 års senare riksdag återupprepades under punkten 103 av åttonde huvudtiteln den till den förra riksdagen avlätna framställningen i ämnet.

I skrivelse den 26 augusti 1914, nr 8, meddelade riksdagen, att den ej velat motsätta sig den föreslagna befattningens inrättande. I fråga om den del av förslaget, som avsåge, att biträde, som vid den nya befattningens tillkomst å ordinarie stat hade anställning vid karolinska institutet och antoges till biträde å stat, skulle äga att för åtnjutande av löneförhöjning räkna sig till godo den tid, hon därförinnan innehaft stadig anställning vid institutet, förklarade riksdagen sig icke hava något att erinra. Det av riksdagen meddelade beslutet överensstämde ock med Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Jämlikt nådigt brev den 14 september 1914 anbefalldes Kungl. Maj:t kanslern för rikets universitet att efter vederbörandes hörande inkomma med förslag i fråga om de, utöver av riksdagen antagna föreskrifter, erforderliga närmare stadganden rörande bland annat tillsättandet av ifrågavarande biträdestjänst.

Med anledning därav överlämnade kanslern med underdånigt utlåtande den 12 december 1914 till Kungl. Maj:t ett av lärarkollegiet vid institutet på anmodan av kanslern avgivet förslag, och tillstyrkte han i enlighet därmed viss ändring i institutets stadgar. Tillika förordade kanslern en av lärarkollegiet gjord framställning, däri kollegiet — under förmälan att biträdesbefattningen komme att den 4 december 1914 kungöras ledig med ansökningstid till klockan tolv på dagen den 4 januari 1915 — hemställt, att befattningens första innehavare måtte, utan hinder därav att hon icke bleve till befattningen antagen före utgången av år 1914, få med ingången av år 1915 åtnjuta full avlöning å befattningen.

Vid föredragning den 17 december 1914 av nämnda ärende medgav Kungl. Maj:t, att därest person, som förordnades att som vikarie uppehålla ifrågavarande biträdesbefattning till dess densamma under år 1915 hunne tillsättas, bleve antagen till ordinarie innehavare av befattningen, till bemälda person finge redan från och med 1915 års ingång utgå samtliga med befattningen förenade avlöningsförmåner med iakttagande därvid, att

[108.] vederbörande skulle under tiden för förordnandet vidkännas avdrag å den till befattningen hörande lönen, motsvarande den pensionsavgift, hon jämlikt lagen angående civila tjänstinnehavares rätt till pension den 11 oktober 1907 haft att erlægga, därest hon då varit ordinarie innehavare av befattningen.

I skrivelse till kanslern för rikets universitet den 21 januari 1915 har karolinska institutets lärarkollegium meddelat, att institutets kollegienämnd till innehavare av omförmälda biträdesbefattning den 4 i samma månad utsett Agnes Dahlgren, som jämlikt förenämnda medgivande i nådigt brev den 17 december 1914 fått från och med 1915 års ingång uppbära samtliga med befattningen förenade avlöningsförmåner, dock med i nyssberörda nådiga brev angivet avdrag.

Lärarkollegiet anförde vidare följande:

Enligt vad ett skrivelsen bifogat intyg av patologisk-anatomiska institutionens föreståndare utvisade, hade Agnes Dahlgren »varit på ett stadigvarande sätt anställd vid nämnda institution alltifrån början av höstterminen 1908»; och syntes det lärarkollegiet, att hon alltså vore berättigad att för tillgodonjutande av löneförhöjning räkna sig till godo »sex kalenderår av den tid, som därefter förflutit till ingången av år 1915».

I anledning därav anhölle lärarkollegiet om kanslerns åtgärd i syfte, att Agnes Dahlgren måtte av Kungl. Maj:t förklaras berättigad att från och med ingången av år 1915 komma i åtnjutande av första ålderstillägget å sin lön sasom tekniskt biträde med 200 kronor årligen.

Kanslersämbetet har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 februari 1915 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte förklara Agnes Dahlgren berättigad till ålderstillägg å lönen i enlighet med vad lärarkollegiet föreslagit.

Statskontoret har anbefallts att yttra sig över den gjorda framställningen om ålderstillägg till Agnes Dahlgren och avgivit underdånigt utlåtande i ärendet den 24 mars 1915.

Statskontoret har därvid påpekat, hurusom den omständigheten, att Agnes Dahlgren först den 4 januari 1915 utsetts till innehavare av ifrågavarande, från årets början å ordinarie stat uppförda biträdesbefattning, berott därpå, att befattningen först den 4 december 1914 kungjorts ledig med ansökningstid till klockan tolv på dagen den 4 januari 1915; och har statskontoret därjämte erinrat om det genom förut omförmälda nådiga brev den 17 december 1914 lämnade medgivandet beträffande person, som förordnades att såsom vikarie uppehålla ifrågavarande biträdesbefattning, till dess densamma under år 1915 hunne tillsättas, och som bleve antagen till ordinarie innehavare av befattningen. — Med avseende därå och då Agnes Dahlgren, som innehaft berörda förordnande att såsom vikarie uppehålla befattningen, tills densamma hunne att tillsättas, redan vid 1915 års ingång intjänat erforderlig tid för erhållande av en första löneförhöjning, har statskontoret förklarat sig ej hava något att erinra mot att hon berättigades att från nämnda tidpunkt åtnjuta en dylik första löneförhöjning å 200 kronor.

Löneregleringskommittén har den 20 april 1915 avgivit utlåtande beträffande nu ifrågavarande framställning om ålderstillägg åt Agnes Dahlgren och därvid anförd:

Enligt vad som framgår av utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914, hade såväl patologisk-anatomiska institutionens föreståndare som kanslern avsett, att dåvarande innehavaren av motsvarande biträdesbefattning vid institutionen Agnes Dahlgren skulle medgivas rätt att för avlöningsförhöjning räkna sig till godo tid, varunder hon haft fast anställning vid institutet. Framställningen slutbehandlades emellertid icke vid 1914 års förra riksdag, men sedan Kungl. Maj:t vid 1914 års senare riksdag upprepat sitt förslag i ämnet, blev detsamma av denna riksdag bifallet.

Sedan ärendet av anledning, som nämnts, blivit fördröjt, blev befattningen icke anslagen ledig förr än den 4 december 1914 med ansökningsfrist till den 4 januari 1915. Agnes Dahlgren, som sistnämnda dag utsågs till ordinarie innehavare av befattningen i fråga, hade emellertid jämlikt Kungl. Maj:ts den 17 december 1914 lämnade medgivande från 1915 års ingång i egenskap av vikarie å befattningen varit i åtnjutande av de med densamma förenade avlöningsförmåner, dock med avdrag av pensionsavgift motsvarande belopp.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit anser kommittén visserligen, i likhet med övriga myndigheter, som yttrat sig i förevarande ärende, att Agnes Dahlgren bör komma i åtnjutande av förmånen att för ålderstillägg från 1915 års ingång få tillgodoräkna sig tid, varunder hon därförut innehaft stadig anställning vid karolinska institutet. Ett medgivande i sådant hänseende kan emellertid, enligt kommitténs uppfattning, icke författningenslignat utan vidare lämnas Agnes Dahlgren, enär hennes tillträde till den ordinarie befattningen icke skett vid 1915 års ingång.

Denna kommitténs uppfattning torde så mycket mer hava fog för sig, som Kungl. Maj:t — sedan riksdagen yttrat sig i ämnet — genom kungörelse den 25 september 1914 (svensk författningssamling nr 420) förklarar, att i alla de fall, där föreskrivet är, att kvinnligt biträde, som vid viss angiven tidpunkt är anställt hos ämbetsverk eller myndighet och blir antaget till biträde å ämbetsverkets eller myndighetens stat, må äga att, i den mån ämbetsverket eller myndigheten finner biträde böra komma i åtnjutande av en dylik förmån, för åtnjutande av löneförhöjning genom ålderstillägg räkna sig till godo den tid, biträdet före berörda tidpunkt innehaft stadig anställning hos ämbetsverket eller myndigheten, bör denna föreskrift så förstås, att den i densamma omförmälda förmånen är avsedd att tillgodokomma endast sådant biträde, som befordras till ordinarie biträdesbeställning från den angivna tidpunkten.

Vid nu anförda förhållande torde för medgivande åt fröken Dahlgren att få tillgodoräkna sig föregående tjänstgöringstid för ålderstillägg böra inhämtas riksdagens bifall.

I förevarande ärende, som i färdigberett skick inkom till ecklesiastikdepartementet först den 23 april 1915, ansågs någon framställning icke böra avlåtas till 1915 års riksdag.

Departementetschefen.

Då emellertid vad i ärendet förekommit synes mig innebära fullgiltiga skäl för att den begärda förmånen beredes Agnes Dahlgren, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t nu täcktes föreslå riksdagen

att medgiva, att kvinnliga tekniska biträdet vid karolinska institutets patologisk-anatomiska institution Agnes Dahlgren må utan hinder därav, att hon icke omedelbart vid tiden för ifrågavarande befattnings tillkomst å institutets ordinarie stat eller den 1 januari 1915 utan först den 4 i samma månad utnämnts till befattningen, för åtnjutande av löneförhöjning räkna sig till godo den tid, hon före utnämningen innehaft stadig anställning vid institutet, samt att, vid tillämpning härav, ålderstillägg må tillerkännas henne från 1915 års ingång.

Serafimerlasarettet.

77. Understöd och ersättningar, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 120,000: —
78. Inrättningen för sjukas behandling med elektricitet, *oförändrat ordinarie anslag* » 750: —

Gemensamma universitetsändamål.

[109.]
Undervisning i epidemiologi.

79. **Undervisning i epidemiologi.** För vart och ett av åren 1911—1916 har riksdagen för anordnande vid epidemisjukhusen i Stockholm, Göteborg, Malmö och Uppsala av klinisk undervisning i epidemiologi åt medicine kandidater anvisat ett extra anslag av 6,000 kronor att användas enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser. Den 17 februari 1911 har Kungl. Maj:t fastställt vissa föreskrifter angående omförmälda undervisning.

Då behovet av denna undervisning alltjämt gör sig gällande, hemställer jag om förslag till riksdagen

att för anordnande vid epidemisjukhusen i Stockholm, Göteborg, Malmö och Uppsala av klinisk undervisning i epidemiologi åt medicine kandidater på *extra stat* för år 1917 anvisa ett anslag av 6,000 kronor att användas enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

[110.]
Resestipendier åt lärare m. fl. vid universiteten och karolinska institutet.

80. **Resestipendier åt lärare m. fl. vid universiteten och karolinska institutet.** Med åberopande av vad jag anfört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, hemställer jag om förslag till riksdagen

att medgiva, att det på *extra stat* för år 1915 beviljade anslag av 10,000 kronor till resestipendier åt

ordinarie lärare och vissa andra tjänstemän vid rikets universitet samt karolinska mediko-kirurgiska institutet må för enahanda ändamål användas under år 1917.

81. Utgivande av anteckningar efter juridiska föreläsningar. [111.]

För vart och ett av åren 1914 och 1915 har riksdagen för utgivande i tryck av vederbörligen granskade anteckningar efter föreläsningar, hållna inom juridiska fakulteterna vid rikets universitet, anvisat ett extra anslag av 3,000 kronor. Till enahanda ändamål hava jämväl under åren 1901—1909 utgått extra anslag, utgörande för de tre första åren 4,000 kronor årligen, för år 1904 6,000 kronor, för vart och ett av de fyra följande åren 5,000 kronor och för år 1909 2,500 kronor. Föreskrifter om ifrågavarande anslags användning finnas meddelade i kungl. brev den 30 november 1900.

Utgivande av anteckningar efter juridiska föreläsningar.

De av riksdagen för tiden till och med år 1914 för ändamålet beviljade medel hava, enligt vad jag inhämtat, i sin helhet disponerats med undantag av ett belopp av 85 kronor 77 öre, utgörande överskott å ett till professorn J. Thyrén i Lund av 1906 års anslag beviljat belopp å 640 kronor för utgivande av vissa straffrättsliga föreläsningar. I övrigt inestår hos universitetens drätselnämnder av de redan disponerade anslagen såsom outtaget ett sammanlagt belopp av 6,005 kronor. Anledningen härtill är, att vederbörande akademiska lärare ännu icke, på sätt av kanslern för rikets universitet vid fördelande av ifrågavarande anslag bestämts, styrkt sig hava utgivit de föreläsningar, för vilka anslag erhållits.

Då jag den 14 januari 1915 gick att anmäla anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln för år 1916, anmärkte jag till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag, att, jämte vissa andra anslag å 1915 års stat, även anslaget till utgivande i tryck av anteckningar efter juridiska föreläsningar vid rikets universitet kunde i sin helhet reserveras till ett kommande år samt att detta anslag syntes kunna år 1916 eller senare, när omständigheterna sådant medgäve, disponeras av Kungl. Maj:t. Jag yttrade vidare, att under sådana förhållanden något anslag å 1916 års stat icke erfordrades för ifrågavarande ändamål. I enlighet härmed avläts ej heller till riksdagen någon framställning om anslag för år 1916 till det ändamål, som i denna punkt avses.

Genom nådigt brev den 26 juni 1915 ställde Kungl. Maj:t det av riksdagen för år 1915 anvisade anslaget å 3,000 kronor till universitetskanslerns förfogande efter 1916 års ingång. Av detta anslag är ännu intet disponerat.

I underdånig skrivelse den 5 oktober 1915 har nu universitetskanslern

hemställt om ett anslag för år 1917 å 4,500 kronor för ifrågavarande ändamål. Enligt från kanslersexpeditionen införskaffade uppgifter skulle — oavsett en av professorn E. A. Kallenberg i Lund redan gjord ansökan om understöd å 2,000 kronor — anspråk på understöd av de för år 1916 tillgängliga medlen å 3,000 kronor samt av de medel, som kunna komma att beviljas å 1917 års stat, vara att förvänta till ett sammanlagt belopp av omkring 10,600 kronor.

Departement-
schefen.

Då jag anser, att anslag för det i punkten omförmälda ändamålet bör utgå även för år 1917, och då det av kanslern äskade beloppet, vilket skulle medföra, att för åren 1916 och 1917 en summa av tillhoppa 7,500 kronor skulle vara att tillgå, med hänsyn till de anspråk på understöd, som i berörda hänseende synas komma att framställas, icke kan anses för högt tilltaget, hemställer jag om förslag till riksdagen

Ökat anslag.

att för utgivande i tryck av vederbörligen granskade anteckningar efter föreläsningar, hållna inom juridiska fakulteterna vid rikets universitet, anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 4,500 kronor.

Farmaceutiska institutet.

82. Institutet, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 57,900: —

Barnhusen.

[112.]

Allmänna
barnhuset i
Stockholm.

83. **Allmänna barnhuset i Stockholm.** Under rubriken »stora barnhuset i Stockholm» har sedan äldre tider å riksstatens åttonde huvudtitel varit uppfört ett ordinarie anslag, vilket från och med år 1887 utgått med 78,000 kronor. Jag har icke någon ändring att föreslå med avseende å anslagets belopp, men då ifrågavarande inrättning allt sedan medlet av förra århundradet officiellt burit namnet »allmänna barnhuset i Stockholm» och denna benämning bibehållits i för inrättningen nu gällande, den 25 november 1910 utfärdade reglemente, torde samma benämning böra användas även såsom rubrik för det till inrättningen anvisade riksstatsanslaget.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att det på ordinarie stat under åttonde huvudtiteln uppförda anslaget å 78,000 kronor till »stora barnhuset i Stockholm» må med oförändrat belopp uppföras under benämningen »allmänna barnhuset i Stockholm».

84. Frimurarbarnhuset, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 2,750: —
85. Barnhusen i landsorten, *oförändrat ordinarie anslag* » 28,380: —

Undervisningsanstalter för barnmorskor m. m.

86. Barnmorskeundervisningen och barnbördshusen, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 63,533: —

87. **Fortbildningskurser för barnmorskor.** Till anordnande av s. k. repetitionskurser för äldre barnmorskor och till beredande, såvitt ske kunde, av fri bostad eller hyresbidrag åt deltagarinnorna däri under den tid, de genomginge dessa kurser, har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1899—1914 anvisat särskilda anslag, som utgått år 1899 med 3,000 kronor, åren 1900—1903 med 2,000 kronor, åren 1904—1910 ånyo med 3,000 kronor och åren 1911—1914 med 2,000 kronor, allt för år räknat. Jämväl för vart och ett av åren 1915 och 1916 har riksdagen på extra stat anvisat 2,000 kronor, därvid emellertid rubriken »repetitionskurser för äldre barnmorskor» utbytts mot benämningen »fortbildningskurser för barnmorskor».

[113.]
Fortbildningskurser för barnmorskor.

I underdånig skrivelse den 1 oktober 1915 har medicinalstyrelsen hemställt, att ett anslag av 2,000 kronor måtte för ifrågavarande ändamål äskas även för år 1917, samt därvid anfört:

Omförmälda kurser hade anordnats vid barnmorskeundervisningsanstalterna i Stockholm och Göteborg ävensom i Lund. Å de båda förstnämnda orterna hade kurserna visat sig fortfarande eftersökta av barnmorskorna, och då, såsom bekant vore, flera landsting genom resebidrag uppmuntrade till deltagande i desamma, syntes dylika kurser jämväl under år 1917 böra ifrågakomma vid barnmorskeundervisningsanstalterna. Även den i Lund givna repetitionskursen hade under år 1915 varit livligt besökt, varför en kurs torde böra givas å denna ort jämväl under år 1917, och hade förutvarande barnmorskeläraren därstädes förklarar sig villig att hålla en sådan kurs.

Med återopande av vad medicinalstyrelsen yttrat och vad som anförts i det vid 1911 års statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 13 januari samma år, punkten 146, får jag tillstyrka, det Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen

att till anordnande av fortbildningskurser för barnmorskor och till beredande, så vitt ske kan, av fri bostad eller hyresbidrag åt deltagarinnorna däri under den tid, de genomgå dessa kurser, anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 2,000 kronor.

[114.]

Allmänna
barnbörds-
huset.

88. **Allmänna barnbördshuset.** Med hänsyn till de ökade kostnader för allmänna barnbördshuset i Stockholm, som beräknades bliva en följd av institutionens inflyttning i de för densamma uppförda nybyggnaderna å Djurgården, föreslog Kungl. Maj:t i en den 29 mars 1912 till riksdagen avlåten proposition, nr 193, att för uppehållande av verksamheten vid allmänna barnbördshuset måtte beviljas — utöver för barnbördshuset utgående ordinarie anslag å 24,853 kronor — ytterligare å *extra stat* för år 1913 ett anslag å 64,250 kronor. Under uttalande att en del poster i det för inrättningen uppgjorda statförslaget syntes väl högt tilltagna samt att ett beviljande för år 1913 av det begärda anslaget ingalunda finge anses innefatta ett godkännande till siffran av förslagets särskilda poster, biföll riksdagen nyssnämnda proposition.

På därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar beviljade riksdagen för samma ändamål på *extra stat* för år 1914 ett anslag å 66,221 kronor och för vartdera av åren 1915 och 1916 ett anslag av 70,000 kronor.

I underdånig skrivelse den 25 september 1915 har nu direktionen för allmänna barnbördshuset anfört:

Med hänsyn till rådande prisförhållanden hade det varit direktionen omöjligt att verkställa en något så när tillförlitlig beräkning av de kostnader, som kunde bliva nödvändiga för barnbördshusets drift under år 1917. Direktionen ansåge sig därför endast böra hemställa att få för år 1917 komma i åtnjutande av samma anslag, som beviljats för år 1916. Skulle, vilket ingalunda vore uteslutet, ett så bestämt anslag sedermera visa sig otillräckligt, torde direktionen i sinom tid därom få göra underdånig anmälan hos Kungl. Maj:t.

Med anledning av särskilda remisser har medicinalstyrelsen den 30 oktober 1915 yttrat sig i ärendet samt kanslern för rikets universitet, efter hörande av karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegium, den 26 november 1915 avgivit underdånigt utlåtande i ämnet. Samtliga de sålunda hörda myndigheterna hava tillstyrkt direktionens framställning.

På grund av vad i ärendet förekommit tillstyrker jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för uppehållande av verksamheten vid allmänna barnbördshuset i Stockholm bevilja — utöver till barnbördshuset nu utgående ordinarie anslag å 24,853 kronor — på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 70,000 kronor.

F. Allmänna skolväsendet.

Det högre skolväsendet.

Högre lärarinneseminariet.

1. Högre lärarinneseminariet, *oförändrat*
ordinarie anslag kronor 76,350: —

2. **Uppehållande av hushållsskolans verksamhet, arvoden åt extra ordinarie lärarpersonal m. m.** Under en följd av år har riksdagen, på grund av Kungl. Maj:ts framställningar, å extra stat beviljat anslag för tillgodoseende av vissa behov vid högre lärarinneseminariet. Detta anslag, som för år 1910 — året efter det riksdagen fattat beslut om en omorganisation av seminariet — uppgick till ett belopp av 23,475 kronor, har sedermera blivit höjt. För vartdera av åren 1913 och 1914 har det, om man fränser ett för sistnämnda år beviljat särskilt anslag till inköp av materiell, utgjort 30,550 kronor. För år 1915 utgjorde anslaget 36,350 kronor, vari dock ingick ett belopp av 600 kronor, avsett för reparation av hushållsskolans lokaler och således en alldeles tillfällig utgift. Anslaget utgår för år 1916 med ett belopp av 35,750 kronor, fördelat å följande poster:

[115.]
 Uppehållande
 av hushålls-
 skolans verk-
 samhet, arvo-
 den åt extra
 ordinarie
 lärar-
 personal
 m. m.

till uppehållande av hushållsskolans verksamhet.....	kronor 11,200: —
» stipendier.....	» 750: —
» expenser.....	» 1,000: —
» arvoden åt extra lärarinnor, timlärare och vikarier.....	» 13,500: —
» förhyrande av lokal för normalskolans lägsta klasser.....	» 3,000: —
» uppehållande av den valfria fjärde årskursen.....	» 3,000: —
» förhyrande av lokaler för undervisning i biologi och teckning...	» 3,000: —
» undervisning i träslöjd	» 300: —
	<hr/>
	Summa kronor 35,750: —

Sistnämnda belopp och med motsvarande fördelning å särskilda poster har läroverksöverstyrelsen nu i skrivelse den 30 september 1915 begärt på extra stat för år 1917.

Då ifrågavarande anslagsmedel fortfarande synas vara av nöden för vidmakthållande av högre lärarinneseminariets undervisning, tillstyrker jag förslag till riksdagen

att för högre lärarinneseminarier på *extra stat* för år 1917 anvisa:

till uppehållande av hushållsskolans verksamhet	kronor	11,200: —
› stipendier	›	750: —
› expenser	›	1,000: —
› arvoden åt extra lärarinnor, timlärare och vikarier	›	13,500: —
› förhyrande av lokal för normalskolans lägsta klasser	›	3,000: —
› uppehållande av den valfria fjärde årskursen	›	3,000: —
› förhyrande av lokaler för undervisning i biologi och teckning	›	3,000: —
› undervisning i träslöjd	›	300: —

eller tillhopa kronor 35,750: —

[116.]
Brist i hushållsskolans räkenskaper.

3. **Brist i hushållsskolans räkenskaper.** Under föregående punkt har jag anmält behovet av vissa anslag för högre lärarinneseminarier, bland dem en post å 11,200 kronor till uppehållande av hushållsskolans verksamhet. Till nämnda skola har understöd med sagda belopp utgått först från och med år 1915. Under de närmast föregående åren har anslaget utgjort 8,500 kronor. Detta belopp hade emellertid visat sig för knappt, och i hushållsskolans räkenskaper hade uppstått brist, vid 1913 års slut utgörande 3,366 kronor 52 öre. Som hushållsskolan ännu under år 1914 hade att tillgå allenast det lägre anslaget å 8,500 kronor, var det att befara, att ytterligare brist under sagda år icke skulle kunna undvikas.

Enligt vad rektorn vid högre lärarinneseminarier i en den 15 september 1915 till läroverksöverstyrelsen avlåten skrivelse meddelat, utvisa också 1914 års räkenskaper vid hushållsskolan en ökning av ovan omnämda brist, så att den totala bristen vid 1914 års slut belöpte sig till 3,742 kronor 82 öre.

Till täckande av bristen i hushållsskolans räkenskaper, sådan den visade sig vid 1913 års utgång, anvisade 1915 års riksdag på Kungl. Maj:ts förslag ett belopp av 3,366 kronor. Seminarierets rektor begär nu i sin berörda skrivelse, att till utjämnande av den under år 1914 uppkomna ökningen i bristen, stor 376 kronor 30 öre, ett anslag av 376 kronor måtte utverkas, och yttrar därom följande:

De allvarligaste bemödanden hade gjorts att genom sträng sparsambet få den under år 1914 uppkomna bristen eller åtminstone någon del därav täckt genom till-

gängliga medel under år 1915, men några utsikter därtill syntes icke för närvarande förefinnas. Pri-stegringen, särskilt beträffande sådana varor, som en hushållsskola måste inköpa för sin verksamhet, hade varit så stor, att det endast med svårighet kunde lyckas skolan att få tillgångarna att räcka för 1915 års behov, och några besparingar kunde alltså icke uppstå.

Med överlämnande av rektors framställning har läroverksöverstyrelsen i skrivelse den 30 september 1915 hemställt, att hos riksdagen måtte utverkas ett anslag för en gång till gäldande av ifrågavarande brist.

Sedan ärendet remitterats till kammarrätten, har denna myndighet i skrivelse den 28 oktober 1915 såsom eget utlåtande åberopat ett av kammarrättens revisionsavdelning avgivet yttrande, vari anföres:

Högre lärarinneseminariets hushållsskolas räkenskap för år 1914 har å första revisionskontoret granskats utan anmärkning. Räkenskapen upptager en skuld vid årets slut av 3,815 kronor 90 öre men även en i bank inestående behållning av 73 kronor 8 öre, vadan den verkliga bristen uppgår till 3,742 kronor 82 öre. Till täckande av denna brist erfordras, utöver det av 1914 års senare riksdag beviljade anslag å 3,366 kronor, alltså ett belopp av 376 kronor 82 öre.

Under åberopande av vad jag nu omförmålt hemställer jag om förslag till riksdagen

att för täckande av under år 1914 uppkommen brist i räkenskaperna för högre lärarinneseminariets hushållsskola anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 376 kronor.

Minskat
anslag.

Statens läroverk.

4. **Allmänna läroverken.** När jag den 14 januari 1915 inför Kungl. Maj:t anmälde de frågor, som tillhörde regleringen av riksstatens åttonde huvudtitel för år 1916, erinrade jag i början av mitt anförande, att inom ecklesiastikdepartementet påginge genom sakkunnig person en utredning rörande det möjligen förefintliga behovet av en ökning utav reservationsanslaget till de allmänna läroverken på grund av inrättandet under de senare åren av nya lärarbefattningar. Jag uttalade därvid den förväntan, att nämnda utredning inom kort skulle vara fullbordad samt att därigenom möjlighet skulle vinnas att mera exakt, än hittills kunnat ske, beräkna de krav, som komme att ställas på anslaget.

Den utredning, som jag sålunda åsyftade och vilken jag även förut i dag berört i början av min framställning rörande anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, har varit anförtrödd åt byråchefen i pensionsstyrelsen

[117.]
Allmänna
läroverken.

[117.] K. Dickman, och har denne i ett den 14 maj 1915 dagtecknat utlåtande redogjort för resultatet av densamma. Vad särskilt angår det spörsmål, som i förevarande hänseende har den största betydelsen, nämligen frågan om de ökade utgifter för ålderstillägg, som efter hand betingas av lärares uppflyttning i högre lönegrad, har Dickman anfört, att den del av reservationsanslaget, som avsetts för ålderstillägg — 1,184,000 kronor — enligt beräkning kommer att i framtiden bliva otillräcklig. Intill år 1923 skulle besparingar uppstå, men sistnämnda år skulle kostnaden för ålderstilläggen överstiga nyssberörda belopp, 1,184,000 kronor, och år 1932 skulle de gjorda besparingarna vara konsumerade. För att jämviktsläge här skulle uppnås, borde reservationsanslaget nu höjas med 73,000 kronor. Därvid förutsättes emellertid, att de besparingar, som under den närmaste tiden uppkomma å anslaget, icke användas för främmande ändamål samt att, då nya tjänster inrättas, anslaget höjes för varje tjänst icke blott, såsom hittills skett, med grundavlöningen utan därutöver med ett beräknat medelbelopp av ålderstilläggen å tjänsten.

Även några andra av de partialanslag, som ingå i det allmänna reservationsanslaget, borde, enligt vad den förebragta utredningen giver vid handen, ökas med vissa angivna belopp.

Över det av Dickman avgivna utlåtandet har läroverksöverstyrelsens yttrande inhämtats, och därefter har ärendet remitterats till statskontoret, som emellertid ännu icke yttrat sig i ämnet.

Det synes antagligt, att sedan utredningen i förevarande ärende blivit slutförd, det skall befinnas ändamålsenligt att, på sätt Dickman ifrågasatt, vidtaga den höjning av anslaget, som kräves för att detsamma utan ytterligare tillskott skall kunna även för framtiden motsvara de anspråk, vilka på grund av nu bestående förhållanden komma att ställas på detsamma. Likaså torde det vara i sin ordning, att därest ålderstilläggen fortfarande skola utgå ur det allmänna reservationsanslaget, detta anslag vid inrättande av nya lärartjänster höjes med ett belopp, motsvarande såväl grundavlöningen å de nyinrättade tjänsterna som ock det beräknade medelbeloppet av ålderstilläggen å samma tjänster. Då emellertid under någon tid framåt besparingar fortfarande skulle uppstå å anslaget, anser jag mig under rådande förhållanden icke böra förorda någon anslagshöjning för nu angivna ändamål. Jag ämnar ej heller, då jag under en följande punkt kommer att hemställa om utverkande av anslag till vissa nya lärartjänster, frångå den hittills följda praxis att låta anslagsökningen stanna vid ett belopp, motsvarande grundavlöningen å tjänsterna. Angeläget är emellertid, att de under den närmaste tiden uppkommande besparingarna å reservationsanslaget få där bibehållas för mötande av den brist, som framdeles är att motse.

Vid bifall till de särskilda förslag, jag i det följande framlägger

under punkterna 122 och 123, bör emellertid det ifrågavarande reservationsanslaget, nu 5,900,428 kronor, höjas med 31,329 kronor, vadan anslagets belopp år 1917 skulle komma att utgöra 5,931,757 kronor.

5. **Amanuens hos läroverksöverstyrelsen.** Riksdagen har på extra stat för vart och ett av åren 1907—1916 anvisat 1,500 kronor till arvode åt en amanuens hos läroverksöverstyrelsen.

Enahanda anslag erfordras jämväl för år 1917.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till arvode åt en amanuens hos läroverksöverstyrelsen bevilja på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 1,500 kronor.

[118.]

Amanuens
hos läro-
verksöver-
styrelsen.

6. **Inspektion och sakkunnigt biträde inom läroverksöverstyrelsen i fråga om fysisk uppfostran m. m.** Till inspektion och sakkunnigt biträde inom läroverksöverstyrelsen i fråga om fysisk uppfostran och skolhygien samt undervisning i manlig slöjd, musik och husligt arbete har riksdagen på extra stat för år 1916 beviljat ett anslag av 5,000 kronor. För enahanda ändamål: inspektion och sakkunnigt biträde inom läroverksöverstyrelsen, har för vardera av åren 1914 och 1915 ett lika stort belopp varit anvisat, dock att år 1914 musik och manlig slöjd samt år 1915 manlig slöjd ej voro upptagna bland de angivna ämnena.

Även folkskolöverstyrelsen förfogar över extra anslagsmedel för nu ifrågavarande ändamål. Denna överstyrelse kan tillika hos biblioteks-konsulenterna påräkna erforderligt sakkunnigt biträde beträffande biblioteksärenden.

Då läroverksöverstyrelsen nu i skrivelse den 30 september 1915 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen utverka ovannämnda anslagssumma på extra stat för år 1917, har överstyrelsen även velat tillförsäkra sig sakkunnigt biträde för biblioteksärenden, vilket skulle kunna ske utan anslagsbeloppets höjande.

Överstyrelsen har anfört:

Förutom sakkunnigt biträde i fråga om fysisk uppfostran och skolhygien samt undervisning i manlig slöjd, musik och husligt arbete hade överstyrelsen icke sällan haft behov av speciell fackkunskap även på andra områden, vilka behov fått tillgodoses med användande av de medel ur överstyrelsens expensanslag, som härför kunnat disponeras. På ett område av överstyrelsens ämbetsförvaltning förefunnnes emellertid ett mera konstant dylikt behov, nämligen i fråga om handläggning av ärenden, som anginge läroverksbibliotekens skötsel och därmed samhörande fragor. I många fall vore dessa bibliotek synnerligen rikhaltiga och värdefulla och skulle rätt skötta kunna vara till stort gagn. Att detta icke alltid bleve fallet trots bibliotekariernas nit och

[119.]

Inspektion
och sakkun-
nigt biträde
inom läro-
verksöver-
styrelsen i
fråga om
fysisk upp-
fostran m. m.

intresse för sin uppgift, torde till väsentlig del bero på bristande biblioteksteknisk insikt vid skötseln av dessa boksamlingar. Vid många läroverk, där bibliotekens omfattning vore jämförelsevis ringa, skulle de förefintliga, ehuru mera begränsade bokskatterna bättre kunna tillvaratagas och utnyttjas, om vägledande anvisningar och sakkunnig ledning kunde lämnas åt bibliotekens vårdare. Även om överstyrelsens egna medlemmar icke vore främmande för hithörande frågor, kunde dock icke påräknas, att bland dem skulle finnas den speciella fackkunskap, som det moderna biblioteksväsendet krävde. Ett särskilt sakkunnigt biträde för handläggning av biblioteksärenden skulle därför vara överstyrelsen till stort gagn.

Å det ovannämnda anslaget å 5,000 kronor till inspektion och sakkunniga biträden hade under åren 1914 och 1915 uppstått viss besparing, som för sistnämnda år uppginge till 500 kronor.

Då överstyrelsen ansåge lämpligt, att nämnda överskott, som även torde uppstå under kommande år, användes för att fylla ovan angivna behov, ville överstyrelsen hemställa, att av förevarande anslag även måtte få utgå ersättning till ett sakkunnigt biträde för biblioteksärenden, vilken ersättning torde få utgå jämväl för år 1916.

Jag förordar bifall till vad överstyrelsen sålunda hemställt och tillstyrker alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels medgiva, att av det på extra stat för år 1916 beviljade anslaget å 5,000 kronor till inspektion och sakkunnigt biträde inom läroverksöverstyrelsen för vissa angivna ändamål ett belopp av högst 500 kronor må användas till sakkunnigt biträde för biblioteksärenden,

dels ock till inspektion och sakkunnigt biträde inom läroverksöverstyrelsen i fråga om fysisk uppfostran, skolhygien och biblioteksärenden samt undervisning i manlig slöjd, musik och husligt arbete anvisa på *extra stat* för år 1917 ett belopp av 5,000 kronor.

[120.]

Vaktmästar-
biträde hos
läroverks-
över-
styrelsen.

7. **Vaktmästarbiträde hos läroverksöverstyrelsen.** För biträde vid utförande av vaktmästargöromålen hos läroverksöverstyrelsen har riksdagen anvisat för vart och ett av åren 1914—1916 ett extra anslag av 1,000 kronor.

Framställning har gjorts om beviljande av enahanda anslag jämväl för år 1917.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att för biträde vid utförande av vaktmästargöromålen hos läroverksöverstyrelsen anvisa på *extra stat* för år 1917 ett anslag av 1,000 kronor.

8. **Lokal åt läroverksöverstyrelsen.** Med utgången av september 1908 nödgades läroverksöverstyrelsen utrymma den ämbetslokal, som överstyrelsen förut kostnadsfritt innehaft i gamla riksdagshuset, och alltsedan dess har lokal för överstyrelsen måst hyras. Hyran utgjorde till och med hyresåret 1912—1913 5,000 kronor årligen, för tiden den 1 oktober 1913—30 september 1914, då ny och därjämte under hyresåret ökad lokal måst anskaffas, 6,400 kronor och för tiden den 1 oktober 1914—30 september 1915 6,800 kronor. Med sistnämnda belopp utgår hyran jämväl för hyresåret 1915—1916.

För hyrans gäldande hava anslag å extra stat anvisats av riksdagen. Beträffande den nuvarande lokalens läge och omfattning torde jag få hänvisa till vad min företrädare i ämbetet därom anfört till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914, punkten 127.

Läroverksöverstyrelsen har nu i skrivelse den 30 september 1915 anhållit om beredande av anslag å 6,800 kronor till lokalhyra för det hyresår, som börjar den 1 oktober 1916, och jag hemställer om förslag till riksdagen

att till förhyrande av ämbetslokal åt läroverksöverstyrelsen för tiden den 1 oktober 1916—30 september 1917 på *extra stat* för år 1917 anvisa ett belopp av 6,800 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis under år 1916 utanordna erforderligt belopp till gäldande av hyreskostnaden för de två första kvartalen av ifrågavarande hyresår.

9. **Nya lärartjänster.** Sedan år 1904, då den senaste omorganisationen och löneregleringen beträffande de allmänna läroverken kom till stånd, har antalet ämneslärarbefattningar vid dessa läroanstalter efter hand ökats från 829 till 1,056. För gången av denna starka ökning och för de till grund för densamma liggande utredningarna har blivit närmare redogjort i de framställningar till riksdagen, som av Kungl. Maj:t under de senare åren gjorts om inrättande av nya lärartjänster. Ökningen har föranletts av en betydande stegring av lärjungeantalet samt strävandet att minska eller åtminstone icke öka de extra lärarnas antal.

Den sista utredningen rörande behovet av nya ordinarie lärartjänster framlades av läroverksöverstyrelsen i september 1913 i sammanhang med framställning om anslag för år 1915 till de allmänna läroverken. Undersökningen utmynnade i yrkande på inrättandet av 31 nya tjänster, varav 12 lektors- och 19 adjunktstjänster. 9 lektors- och 11 adjunktstjänster

[121.]

Lokal åt
läroverks-
över-
styrelsen.

[122.]

Nya lära-
tjänster.

[122.] borde förenas med humanistiska ämnen samt 3 lektors- och 8 adjunktstjänster med matematisk-naturvetenskapliga ämnen.

Beträffande antalet av de tjänster, som borde upprättas under år 1915, uttalade överstyrelsen i sin ovanberörda framställning, att även om tillgången på disponibla sökande rent kvantitativt sett skulle medgiva samtliga 31 nya tjänsters upprättande under år 1915, det vore riktigare, att tjänsterna fördelades förslagsvis på de båda åren 1915 och 1916. Under år 1915 borde 18 nya ämneslärartjänster upprättas, nämligen 12 lektorat, varav 9 i humanistiska och 3 i matematisk-naturvetenskapliga ämnen, samt 6 adjunkturen, samtliga i matematisk-naturvetenskapliga ämnen. Det av överstyrelsen framställda förslaget, att de nya tjänster, som på grund av den verkställda utredningen befunnits erforderliga, borde fördelas på två år, ansåg emellertid Kungl. Maj:t sig icke kunna biträda, utan, med beräkning att inrättandet av dessa tjänster skulle ske under fyra år, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen, att endast 8 tjänster skulle upprättas med ingången av år 1915. Av dessa 8 tjänster skulle 4 vara lektorat i humanistiska och 1 lektorat i matematisk-naturvetenskapliga ämnen samt 3 adjunktstjänster i matematisk-naturvetenskapliga ämnen. I överensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition i ärendet beslöt också 1914 års senare riksdag bevilja anslag för nämnda tjänsters inrättande, därvid emellertid riksdagen förklarade, att riksdagen ej ville uttala sig om det framtida fyllandet av det i Kungl. Maj:ts framställning påpekade behovet.

Genom nådigt brev den 17 september 1914 föreskrev Kungl. Maj:t, att de beviljade tjänsterna skulle inrättas vid vissa av Kungl. Maj:t angivna läroverk och med den fördelning å ämnesgrupper, som ovan omförmälts.

Samtliga dessa tjänster hava sedermera blivit tillsatta med undantag av en lektorstjänst i Lund, från vilken stad uttryckligt åtagande av byggnadsskyldighet för läroverket, på sätt vid berörda tjänsters inrättande krävdes, ännu icke föreligger.

Sedan nyssberörda 8 tjänster blivit uppförda å 1915 års stat, återstod alltså av ovannämnda 31 tjänster ett antal av 23, varav 7 lektors- och 16 adjunktstjänster. Av dessa hava 5 lektors- och 11 adjunktstjänster ansetts böra förenas med humanistiska ämnen samt 2 lektors- och 5 adjunktstjänster med matematisk-naturvetenskapliga ämnen, och enligt den av Kungl. Maj:t gillade planen skulle inrättandet av dessa tjänster komma att fördelas på tre år.

I underdånig skrivelse den 30 september 1914 hemställde överstyrelsen, att 8 av nyssnämnda tjänster, därav 4 lektorat och 4 adjunkturen, måtte upprättas under år 1916. Av dessa tjänster borde 3 lektorat och

2 adjunkturer förenas med humanistiska ämnen samt 1 lektorat och 2 adjunkturer förenas med matematisk-naturvetenskapliga ämnen. [122.]

I enlighet med detta överstyrelsens förslag avlät Kungl. Maj:t framställning till 1915 års riksdag. Samtidigt härmed föreslog Kungl. Maj:t riksdagen dels att för fullföljande av den plan för utvidgning av högre allmänna läroverket i Sundsvall med fullständigt latingymnasium, som av 1913 års riksdag blivit godkänd, bevilja erforderliga medel för upprättande vid nämnda läroverk av en lektorstjänst från och med den 1 januari 1916 samt en adjunktstjänst från och med den 1 juli 1916, dels ock att, för fortsatt ombildning av Södertälje samskola till realskola för gossar, från och med den 1 januari 1916, med avförande ur stat av en ämneslärarinnetjänst vid sistberörda läroverk, därstädes upprätta en adjunktsbefattning att uppehållas från och med den 1 juli 1916 samt att härför anvisa erforderliga medel.

De av Kungl. Maj:t gjorda framställningarna om upprättande av nya lärartjänster i Sundsvall och Södertälje biföllos av riksdagen. Beträffande åter de förutnämnda 8 nya lärartjänsterna biföll riksdagen endast i så måtto Kungl. Maj:ts förslag, att riksdagen anvisade nödiga medel till upprättande från och med den 1 januari 1916 vid de allmänna läroverken av en lektorsbefattning, vilken riksdagen ansåg böra höra till den humanistiska ämnesgruppen, samt de av Kungl. Maj:t föreslagna 4 adjunktsbefattningarna. Tjänsterna skulle på de särskilda läroverken fördelas såsom Kungl. Maj:t funne gott bestämma.

I skrivelse den 27 maj 1915 angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, däri riksdagen anmälde sitt beslut i förevarande ärende, anförde riksdagen beträffande de av Kungl. Maj:t föreslagna 8 nya lärartjänsterna följande:

Med hänsyn till den varsamhet med statsutgifterna, som nu rådande ekonomiska förhållanden påkallade, hade riksdagen ansett en minskning av det föreslagna antalet nya lärartjänster böra vidtagas, och hölle riksdagen före, att med inrättande av 1 ny lektorsbefattning inom den humanistiska ämnesgruppen och de av Kungl. Maj:t föreslagna 4 nya adjunktsbefattningarna det nuvarande behovet borde kunna tillgodoses. Riksdagen ville härvid erinra, hurusom riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts framställningar om inrättande vid högre allmänna läroverket i Sundsvall av 1 lektors- och 1 adjunktsbefattning samt vid real-kolan i Södertälje av 1 adjunktsbefattning, samtliga avsedda att tillsättas under år 1916. Härigenom komme sammanlagt 8 nya lärartjänster att inrättas under år 1916.

Genom nådigt brev den 7 september 1915 bestämdes därefter, sedan läroverksöverstyrelsen avgivit infortrat förslag i ämnet, att ifrågavarande 5 nya tjänster skulle inom de avsedda ämnesgrupperna från och med den 1 januari 1916 upprättas vid vissa av Kungl. Maj:t angivna läroverk.

[122.] I sammanhang härmed stadgade Kungl. Maj:t — med undantag för en adjunktsbefattning vid nya elementarskolan i Stockholm — övliga villkor för nya lärartjänsters inrättande, nämligen att vederbörande kommuner uttryckligen åtagit sig att tillhandahålla läroverkshus samt bostad eller i vederbörlig ordning bestämd hyresersättning åt rektor.

Av de 31 lärartjänster, som enligt den i september 1913 av överstyrelsen verkställda utredningen prövades erforderliga, återstå, såsom av det anförda framgår, 18 tjänster, varav 6 lektors- och 12 adjunktstjänster. Av dessa hava 4 lektors- och 9 adjunktstjänster ansetts böra förenas med humanistiska ämnen samt 2 lektors- och 3 adjunktstjänster med matematisk-naturvetenskapliga ämnen, och enligt den av Kungl. Maj:t gillade planen skulle inrättandet av dessa tjänster komma att fördelas på två år.

Läroverksöverstyrelsen har nu i skrivelse den 30 september 1915 uttalat sig om det fortsatta inrättandet av lärartjänster och i sådant avseende anført, bland annat:

Det syntes överstyrelsen lämpligt, att återstående 18 tjänster fördelades med lika stort antal på vardera av åren 1917 och 1918 samt att sålunda under år 1917 9 nya tjänster upprättades. Det behov av nya ordinarie lärartjänster, som framgick såsom resultat av 1913 års utredning, hade under de gångna åren icke minskats utan i stället väsentligen ökats, och med full visshet kunde sägas, att motsvarande behov för budgetåret 1917, vilket nu ifrågavarande anslagskrav avsåge att tillgodose, endast delvis kunde fyllas genom nämnda tjänster. Här liksom vid liknande framställningar under föregående år gällde det att tillgodose det önskemål, som i samband med förenämnda proposition till 1914 års riksdag uttryckligen frambölls av föredragande departementschefen, nämligen önskvärheten av att hålla det så kallade extralärarysystemet inom rimliga gränser. Under höstterminen 1915 tjänstgjorde vid de allmänna läroverken 156 extra ämneslärare, oberäknat timplärare och vikarierande lärare. Då den årliga ökningen i extra lärarnas antal utgjorde ungefär 10, vore det ifrågasatta antalet nya tjänster icke större, än att det till fullo erfordrades för att förhindra en avsevärd höjning i nämnda redan alltför stora antal.

För att vinna visshet därom, att ett tillräckligt antal kompetenta sökande kunde beräknas för eventuellt nyupprättade ämneslärartjänster under år 1917, har överstyrelsen i likhet med föregående år i nämnda hänseende företagit en undersökning, varjämte överstyrelsen liksom vid föregående liknande framställningar företagit utredningar rörande lärjunge- och lärarfrekvensens ökning. Resultatet av dessa undersökningar föreligger i tre vid överstyrelsens nämnda skrivelse fogade bilagor angående

antalet lärjungar höstterminerna 1904—1915 vid de läroverk, där detta antals storlek ansetts vara av betydelse för förevarande frågas bedömande (bil. 1);

sökande till lektors- och adjunktstjänster den 1 september 1910—den 31 augusti 1915 (bil. 2); samt

den under tiden till och med den 30 juni 1917 förefintliga tillgången på kompetenta lärarkandidater (bil. 3).

[122.]

Jag vill nämna, att bilagan 1 utvisar, att lärjungeantalet vid de i bilagan avsedda läroverken fortfarande är i tillväxt.

Beträffande den i bilagan 3 innehållna utredningen anför läroverksöverstyrelsen:

Av densamma framginge, att antalet kompetenta sökande till lektorstjänster i humanistiska ämnen samt till adjunktstjänster fortfarande vore betydande och i fråga om sistnämnda slag av tjänster avsevärt ökats sedan höstterminen 1914. Till lektorstjänster inom den matematisk-naturvetenskapliga ämnesgruppen vore antalet sökande fortfarande jämförelsevis ringa.

Av samma bilaga inhämtades vidare, att för nya tjänster, upprättade från och med den 1 januari 1917, skulle kunna disponeras följande antal sökande: för humanistiska lektorstjänster 55, för matematisk-naturvetenskapliga lektorstjänster 12, för humanistiska adjunktstjänster 102 och för matematisk-naturvetenskapliga adjunktstjänster 48. För de eventuella 9 nya tjänsterna funnes sålunda god tillgång på sökande.

Överstyrelsen yttrar sig vidare om de ifrågasatta nya tjänsternas ämnesomfattning och anför därutinnan:

Med hänsyn till det ovan anförda behovet vid läroverken av olika tjänstekategorier jämte övriga omständigheter, som härvid kunde inverka, ansåge överstyrelsen lämpligt, att de nya tjänsterna så fördelades, att 3 lektors- och 4 adjunktstjänster upprättades i humanistiska ämnen samt 1 lektors- och 1 adjunktstjänst i matematisk-naturvetenskapliga ämnen. Samtliga tjänsterna syntes böra inrättas från och med den 1 januari 1917.

För inrättande av ovannämnda 4 lektorstjänster skulle erfordras en höjning av reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 16,000 kronor, och för upprättande av 5 adjunktstjänster skulle erfordras en höjning av samma anslag med 15,000 kronor eller sammanlagt en höjning av 31,000 kronor.

Läroverksöverstyrelsen hemställde alltså, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att för ifrågavarande 9 tjänsters inrättande vid de allmänna läroverk, Kungl. Maj:t bestämde, höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 31,000 kronor.

Den plan för omförmälda 31 lärartjänsters upprättande, som låg till grund för Kungl. Maj:ts framställning till 1914 års riksdag, avsåg, att detta upprättande skulle genomföras under loppet av fyra år, en tidrymd som ansågs varken olämpligt fördröja eller för mycket påskynda tjänsternas uppförande å stat. Det första av dessa fyra år inrättades 8 tjänster. För det andra året hade av Kungl. Maj:t föreslagits 8 tjänster, men antalet nedsattes, på sätt förut nämnts, av riksdagen till 5. Lika med överstyrelsen anser jag, att nu för det tredje året, 1917, 9 tjänster

Departementschefen.